

AKDENİZ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

Rza BEDİYEV

DEZAVANTAJLILIK VE YABANCI ÖĞRENCİLER: TÜRKİYE’DE YÜKSEKÖĞRENİM
GÖREN AZERBAYCANLI ÖĞRENCİLER ÜZERİNE BİR SAHA ÇALIŞMASI

Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri Ana Bilim Dalı
Yüksek Lisans Tezi

Antalya, 2022

AKDENİZ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

Rza BEDİYEV

DEZAVANTAJLILIK VE YABANCI ÖĞRENCİLER: TÜRKİYE’DE YÜKSEKÖĞRENİM
GÖREN AZERBAJCANLI ÖĞRENCİLER ÜZERİNE BİR SAHA ÇALIŞMASI

Danışman

Doç. Dr. Mustafa KOÇANCI

Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri Ana Bilim Dalı
Yüksek Lisans Tezi

Antalya, 2022

Akdeniz Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğüne,

Rza BEDİYEV'in bu çalışması, jürimiz tarafından Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri Ana Bilim Dalı Yüksek Lisans Programı tezi olarak kabul edilmiştir.

Başkan : Doç. Dr. Beyhan AKSOY (İmza)

Üye (Danışmanı) : Doç. Dr. Mustafa KOÇANCI (İmza)

Üye : Dr. Öğr. Ü. Tahire HÜSEYİNLİ (İmza)

Tez Başlığı: Dezavantajlılık ve Yabancı Öğrenciler: Türkiye’de Yükseköğrenim Gören Azerbaycanlı Öğrenciler Üzerine Bir Saha Çalışması

Onay : Yukarıdaki imzaların, adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylarım.

Tez Savunma Tarihi : 04/07/2022

Mezuniyet Tarihi : 04/08/2022

(İmza)

Müdür

AKADEMİK BEYAN

Yüksek Lisans Tezi olarak sunduğum “Dezavantajlılık ve Yabancı Öğrenciler: Türkiye’de Yükseköğrenim Gören Azerbaycanlı Öğrenciler Üzerine Bir Saha Çalışması” adlı bu çalışmanın, akademik kural ve etik değerlere uygun bir biçimde tarafımdan yazıldığını, yararlandığım bütün eserlerin kaynakçada gösterildiğini ve çalışma içerisinde bu eserlere atıf yapıldığını belirtir; bunu şerefimle doğrularım.

İmza

Rza BEDİYEV

T.C.
AKDENİZ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

27 / 07 / 2022

TEZ ÇALIŞMASI ORJİNALLİK RAPORU BEYAN BELGESİ

Öğrenci Bilgileri	
Adı-Soyadı	Rza BEDİYEY
Öğrenci Numarası	20195258019
Anabilim Dalı	Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri
Programı	Tezli Yüksek Lisans
Danışman Öğretim Üyesi Bilgileri	
Unvanı, Adı-Soyadı	Doç. Dr. Mustafa KOÇANCI
Yüksek Lisans Tez Başlığı	Dezavantajlılık ve Yabancı Öğrenciler: Türkiye’de Yükseköğrenim Gören Azerbaycanlı Öğrenciler Üzerine Bir Saha Çalışması
Turnitin Bilgileri	
Ödev Numarası	1875439201
Rapor Tarihi	27.07.2022
Benzerlik Oranı	Alıntılar hariç: % 6 Alıntılar dahil: % 10
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE, Yukarıda bilgileri bulunan öğrenciye ait tez çalışmasının a) Kapak sayfası, b) Giriş, c) Ana Bölümler ve d) Sonuç kısımlarından oluşan toplam 154 sayfalık kısmına ilişkin olarak Turnitin adlı intihal tespit programından Sosyal Bilimler Enstitüsü Tez Çalışması Orijinallik Raporu Alınması ve Kullanılması Uygulama Esaslarında belirlenen filtrelemeler uygulanarak yukarıdaki detayları verilen ve ekte sunulan rapor alınmıştır. Danışman tarafından uygun olan seçenek işaretlenmelidir: (X) Benzerlik oranları belirlenen limitleri aşmıyor ise: Yukarıda yer alan beyanın ve ekte sunulan Tez Çalışması Orijinallik Raporunun doğruluğunu onaylarım. () Benzerlik oranları belirlenen limitleri aşıyor, ancak tez/dönem projesi danışmanı intihal yapılmadığı kanısında ise: Yukarıda yer alan beyanın ve ekte sunulan Tez Çalışması Orijinallik Raporunun doğruluğunu onaylar ve Uygulama Esaslarında öngörülen yüzdelik sınırlarının aşılmasına karşın, aşağıda belirtilen gerekçe ile intihal yapılmadığı kanısında olduğumu beyan ederim.	
Gerekçe:	
Benzerlik taraması yukarıda verilen ölçütlere uygun olarak tarafımda yapılmıştır. İlgili tezin orijinallik raporunun uygun olduğunu beyan ederim.	
Danışman Öğretim Üyesi Unvanı, Adı-Soyadı Doç. Dr. Mustafa KOÇANCI İmza	

İÇİNDEKİLER

ŞEKİL LİSTESİ	iv
TABLolar LİSTESİ	v
KISALTMALAR LİSTESİ	ix
ÖZET	x
SUMMARY	xi
ÖNSÖZ	xii
GİRİŞ.....	1

BİRİNCİ BÖLÜM

EĞİTİMDE ULUSLARARASILAŞMA

1.1. Küreselleşme ve Eğitim	3
1.1.1. Küreselleşme Etkisiyle Yeniden Yapılanan Eğitim Sistemi	5
1.1.2. Küreselleşmenin Yükseköğretim Kurumlarına Etkisi	8
1.2. Uluslararası Öğrenci Hareketliliği	11
1.2.1. Dünya’da Uluslararası Öğrenci Hareketliliği	13
1.2.2. Türkiye’de Uluslararası Öğrenci Hareketliliği	16
1.2.2.1. Türkiye Yükseköğretim Sistemi.....	16
1.2.2.2. Türkiye’deki Uluslararası Öğrenci İstatistikleri.....	18
1.2.3. Azerbaycan’da Uluslararası Öğrenci Hareketliliği.....	22
1.2.3.1. Azerbaycan’da Yükseköğretim sistemi.....	22
1.2.3.2. Büyük Öğrenci Projesi	24
1.2.3.3. Azerbaycan’da Öğrenci Hareketliliği İstatistikleri	26

İKİNCİ BÖLÜM

DEZAVANTAJLI GRUP OLARAK ULUSLARARASI ÖĞRENCİLER

2.1. Dezavantaj ve Dezavantajlı Grupların Tanımı	28
2.2. Dezavantajlı Grupların Toplum İçindeki Yeri	30
2.3. Dezavantajlılık ve Yabancı Öğrenciler	30
2.4. Uluslararası Öğrencilerin Sorunları	31
2.4.1. Dil Bariyeri	31
2.4.2. Akademik Zorluklar	32
2.4.2.1. Akademik Kariyer Seçimi	32
2.4.2.2. Eğitim Sisteminin Farklılığı	33
2.4.3. Sosyo-Kültürel Sorunlar	34

2.4.3.1.	Kültür Şoku	34
2.4.3.2.	Kişisel Gelişim ve Serbest Zaman Değerlendirmesi.....	35
2.4.3.3.	Arkadaşlık İlişkileri.....	35
2.4.4.	Yaşamsal Sorunlar	36
2.4.4.1.	Ekonomik Zorluklar	36
2.4.4.2.	Barınma Sorunları	38
2.4.4.3.	Beslenme, Ulaşım ve Sağlık Sorunları (Diğer Yaşamsal Sorunlar).....	38
2.4.5.	Psiko-Sosyal Sorunlar	39
2.4.5.1.	Psikolojik Sorunlar	39
2.4.5.2.	Gelecek Kaygısı ve Kariyer Planlama	41

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

TÜRKİYE’DE YÜKSEKÖĞRENİM GÖREN AZERBAJCANLI ÖĞRENCİ SORUNLARI ÜZERİNE ALAN ARAŞTIRMASI

3.1.	Metodoloji: Araştırma Problemi	43
3.2.	Araştırmanın Amacı ve Önemi	43
3.3.	Araştırmanın Evreni ve Örneklemi	44
3.4.	Araştırmanın Sınırlılığı	44
3.5.	Veri Toplama Süreci	44
3.6.	Verilerin Çözümlemesi	45
3.7.	Sosyo- Demografik Özelliklere İlişkin Bulgular	45
3.8.	Azerbaycanlı Öğrencilerin Karşılaştıkları Dil Sorunlarına İlişkin Bulgular	49
3.9.	Azerbaycanlı Öğrencilerin Akademik Durumlarına İlişkin Bulgular.....	50
3.10.	Azerbaycanlı Öğrencilerin Sosyo-Kültürel Durumlarına İlişkin Bulgular.....	52
3.11.	Azerbaycanlı Öğrencilerin Yaşamsal Sorunlarına Yönelik Bulgular.....	54
3.12.	Azerbaycanlı Öğrencilerin Psiko-Sosyal Sorunlarına Yönelik Bulgular	58
3.13.	Karşılaştırmalı İstatistikler	60
3.13.1.	Dil Bariyeri Nedeniyle Ortaya Çıkan Sorunların Yaş Grubuna Göre İncelenmesi	60
3.13.2.	Dil Bariyeri Nedeniyle Ortaya Çıkan Sorunların Türkiye’de Bulunma Süresine Göre İncelenmesi.....	61
3.13.3.	Dil Bariyeri Nedeniyle Ortaya Çıkan Sorunların Öğrenim Kademesine Göre İncelenmesi	62
3.13.4.	Akademik Sorunların Yaş Grubuna Göre İncelenmesi	63

3.13.5.	Akademik Sorunların Türkiye’de Bulunma Süresine Göre İncelenmesi	66
3.13.6.	Akademik Sorunların Öğrenim Kademesine Göre İncelenmesi.....	69
3.13.7.	Sosyo-Kültürel Sorunların Yaş Grubuna Göre İncelenmesi.....	72
3.13.8.	Sosyo-Kültürel Sorunların Türkiye’de Bulunma Süresine Göre İncelenmesi	73
3.13.9.	Sosyo-Kültürel Sorunların Öğrenim Kademesine Göre İncelenmesi.....	74
3.13.10.	Geriye Kalan (Yaşamsal ve Psiko-Sosyal) Sorunların Yaşa Göre İncelenmesi	76
3.13.11.	Geriye Kalan (Yaşamsal ve Psiko-Sosyal) Sorunların Türkiye’de Bulunma Süresine Göre İncelenmesi.....	84
3.13.12.	Geriye Kalan (Yaşamsal ve Psiko-Sosyal) Sorunların Öğrenim Kademesine Göre İncelenmesi	93
SONUÇ		111
KAYNAKÇA.....		121
EK 1- SORU FORMU.....		131
ÖZGEÇMİŞ		137

ŞEKİL LİSTESİ

Şekil 1.1 Dünya Geneline Uluslararası Öğrenci Sayısında Yaşanan Gelişme (Milyon) (1998-2019).....	14
---	----

TABLOLAR LİSTESİ

Tablo 1.1. Eğitim Yöntemlerindeki Değişim	7
Tablo 1.2. Okullardaki Yapılanmanın Karşılaştırılması.....	7
Tablo 1.3. Yükseköğretimde Uluslararası ve Yabancı Öğrenci Hareketliliği (2019)	15
Tablo 1.4. Yıllara Göre Türkiye’deki Yabancı Öğrenci Sayısı	18
Tablo 1.5. Türkiye’deki En Fazla Yabancı Öğrencinin Geldiği Ülkeler.....	19
Tablo 1.6. Bazı Gelişmiş Ülkelerden Gelen Yabancı Öğrenci Sayıları	20
Tablo 1.7. Bazı Devlet ve Vakıf Üniversitelerindeki Yabancı Öğrenci Sayıları	21
Tablo 1.8. Azerbaycan’da Bulunan Yükseköğretim Kurum Sayıları.....	23
Tablo 1.9. 2020-2021 Eğitim-Öğretim Yılı En Fazla Öğrenciye Sahip Belli Başlı Üniversiteler	24
Tablo 1.10. Azerbaycanda Yükseköğrenim Gören Öğrenci Sayıları	26
Tablo 1.11. Azerbaycan’da Yükseköğrenim Gören Uluslararası Öğrenci Sayıları	27
Tablo 1.12. Devlet Bursuyla Yurtdışında Eğitim Gören Azerbaycanlı Öğrenci Sayıları	27
Tablo 3.1. Azerbaycanlı Öğrencilerin Demografik Değişkenlere Göre Dağılımları	46
Tablo 3.2. Azerbaycanlı Öğrencilerin Türkiye’de Bulunduğu İllere Göre Dağılımları	47
Tablo 3.3. Azerbaycanlı Öğrencilerin Öğrenim Gördüğü Üniversite Değişkenine Göre Dağılımları.....	48
Tablo 3.4. Azerbaycanlı Öğrencilerin Öğrenim Gördükleri Fakülte Değişkenine Göre Dağılımları.....	49
Tablo 3.5. Azerbaycanlı Öğrencilerin Türkçe Dil Yeterlilik Düzeyi	49
Tablo 3.6. Azerbaycanlı Öğrencilerin Dil Bariyeri Nedeniyle Karşılaştığı Sorunlara İlişkin Bulgular	50
Tablo 3.7. Azerbaycanlı Öğrencilerin Yükseköğretim Görmek Amacıyla Türkiye’yi Tercih Etme Nedeni Değişkenine Göre Dağılımları.....	50
Tablo 3.8. Azerbaycanlı Öğrencilerin Akademik Sorunlara Yönelik Sorulara İlişkin Bulgular	51
Tablo 3.9. Azerbaycanlı Öğrencilerin Karşılaştığı Kültürel Farklılıklardan Kaynaklanan Sorunlar	52
Tablo 3.10. Azerbaycanlı Öğrencilerin Boş Zaman Aktivite ve Arkadaş Çevresine İlişkin Bulgular	53
Tablo 3.11. Azerbaycanlı Öğrencilerin Yaşamsal Sorunlarına Yönelik Betimsel Değerler-1.	54
Tablo 3.12. Azerbaycanlı Öğrencilerin Yaşamsal Sorunlarına Yönelik Betimsel Değerler-2.	55

Tablo 3.13. Azerbaycanlı Öğrencilerin Kaldıkları Yerlerle ve Sağlıklı İlgili Sorunlarına Yönelik Betimsel Değerler	57
Tablo 3.14. Azerbaycanlı Öğrencilerin Türkiye’de Eğitim-Öğretim Sürecinde Karşılaştıkları Psiko-Sosyal Sorunlara İlişkin Bulgular.....	58
Tablo 3.15. Azerbaycanlı Öğrencilerin Genel Psiko-Sosyal Sorunlarına İlişkin Bulgular	59
Tablo 3.16. Farklı Zorlanma Puan Ortalamalarının Yaşa Göre ANOVA Sonuçları.....	60
Tablo 3.17. Farklı Zorlanma Puan Ortalamalarının Türkiye’de Bulunma Süresine Göre ANOVA Sonuçları	61
Tablo 3.18. Farklı Zorlanma Puan Ortalamalarının Türkiye’de Bulunma Süresine Göre ANOVA Sonuçları	62
Tablo 3.19. Türkiye’yi Tercih Etme Puan Ortalamalarının Yaşa Göre ANOVA Sonuçları....	63
Tablo 3.20. Farklı Akademik Sorun Puan Ortalamalarının Yaşa Göre ANOVA Sonuçları	64
Tablo 3.21. Türkiye’yi Tercih Etme Puan Ortalamalarının Türkiye’de Bulunma Süresine Göre ANOVA Sonuçları	66
Tablo 3.22. Farklı Akademik Sorun Puan Ortalamalarının Türkiye’de Bulunma Süresine Göre ANOVA Sonuçları	67
Tablo 3.23. Türkiye’yi Tercih Etme Puan Ortalamalarının Öğrenim Kademesine Göre ANOVA Sonuçları	69
Tablo 3.24. Farklı Akademik Sorun Puan Ortalamalarının Öğrenim Kademesine Göre ANOVA Sonuçları	70
Tablo 3.25. Sosyo-Kültürel Sorunların Yaşa Göre ANOVA Sonuçları.....	72
Tablo 3.26. Sosyo-Kültürel Sorunların Türkiye’de Bulunma Süresine Göre ANOVA Sonuçları.....	73
Tablo 3.27. Sosyo-Kültürel Sorunların Öğrenim Kademesine Göre ANOVA Sonuçları.....	74
Tablo 3.28. Boş Zamanlarda Yapılan Etkinliklerin Yaşa Göre ANOVA Sonuçları.....	76
Tablo 3.29. Geriye Kalan Yaşamsal ve Psiko-Sosyal Sorunların Yaşa Göre ANOVA Sonuçları-1	77
Tablo 3.30. Geriye Kalan Yaşamsal ve Psiko-Sosyal Sorunların Yaşa Göre ANOVA Sonuçları-2	78
Tablo 3.31. Geriye Kalan Yaşamsal ve Psiko-Sosyal Sorunların Yaşa Göre ANOVA Sonuçları-3	79
Tablo 3.32. Geriye Kalan Yaşamsal ve Psiko-Sosyal Sorunların Yaşa Göre ANOVA Sonuçları-4	80

Tablo 3.33. Geriye Kalan Yaşamsal ve Psiko-Sosyal Sorunların Yaşa Göre ANOVA Sonuçları-5	81
Tablo 3.34. Geriye Kalan Yaşamsal ve Psiko-Sosyal Sorunların Yaşa Göre ANOVA Sonuçları-6	82
Tablo 3.35. Boş Zamanlarda Yapılan Etkinliklerin Türkiye’de Bulunma Süresine Göre ANOVA Sonuçları	84
Tablo 3.36. Geriye Kalan Yaşamsal ve Psiko-Sosyal Sorunların Türkiye’de Bulunma Süresine Göre ANOVA Sonuçları-1	85
Tablo 3.37. Geriye Kalan Yaşamsal ve Psiko-Sosyal Sorunların Türkiye’de Bulunma Süresine Göre ANOVA Sonuçları-2	86
Tablo 3.38. Geriye Kalan Yaşamsal ve Psiko-Sosyal Sorunların Türkiye’de Bulunma Süresine Göre ANOVA Sonuçları-3	87
Tablo 3.39. Geriye Kalan Yaşamsal ve Psiko-Sosyal Sorunların Türkiye’de Bulunma Süresine Göre ANOVA Sonuçları-4	88
Tablo 3.40. Geriye Kalan Yaşamsal ve Psiko-Sosyal Sorunların Türkiye’de Bulunma Süresine Göre ANOVA Sonuçları-5	89
Tablo 3.41. Geriye Kalan Yaşamsal ve Psiko-Sosyal Sorunların Türkiye’de Bulunma Süresine Göre ANOVA Sonuçları-6	91
Tablo 3.42. Boş Zamanlarda Yapılan Etkinliklerin Öğrenim Kademesine Göre ANOVA Sonuçları	93
Tablo 3.43. Geriye Kalan Yaşamsal ve Psiko-Sosyal Sorunların Öğrenim Kademesine Göre ANOVA Sonuçları-1	94
Tablo 3.44. Geriye Kalan Yaşamsal ve Psiko-Sosyal Sorunların Öğrenim Kademesine Göre ANOVA Sonuçları-2	95
Tablo 3.45. Geriye Kalan Yaşamsal ve Psiko-Sosyal Sorunların Öğrenim Kademesine Göre ANOVA Sonuçları-3	96
Tablo 3.46. Geriye Kalan Yaşamsal ve Psiko-Sosyal Sorunların Öğrenim Kademesine Göre ANOVA Sonuçları-4	97
Tablo 3.47. Geriye Kalan Yaşamsal ve Psiko-Sosyal Sorunların Öğrenim Kademesine Göre ANOVA Sonuçları-5	98
Tablo 3.48. Geriye Kalan Yaşamsal ve Psiko-Sosyal Sorunların Öğrenim Kademesine Göre ANOVA Sonuçları-6	99
Tablo 3.49. Azerbaycanlı Öğrencilerin Dil Bariyeri Nedeniyle Karşılaştığı Sorunların Cinsiyete Göre t Testi Sonuçları	101

Tablo 3.50. Azerbaycanlı Öğrencilerin Türkiye’yi Tercih Etme Nedenlerinin Cinsiyete Göre t Testi Sonuçları.....	102
Tablo 3.51. Farklı Akademik Sorunların Cinsiyete Göre t Testi Sonuçları	102
Tablo 3.52. Azerbaycanlı Öğrencilerin Yaşadıkları Farklı Psiko-Sosyal Sorunların Cinsiyete Göre t Testi Sonuçları.....	103
Tablo 3.53. Boş Zamanlarda Yapılan Etkinliklerin Cinsiyete Göre t Testi Sonuçları	104
Tablo 3.54. Geriye Kalan Yaşamsal ve Psiko-Sosyal Sorunların Cinsiyete Göre t Testi Sonuçları-1	106
Tablo 3.55. Geriye Kalan Yaşamsal ve Psiko-Sosyal Sorunların Cinsiyete Göre t Testi Sonuçları-2	107
Tablo 3.56. Geriye Kalan Yaşamsal ve Psiko-Sosyal Sorunların Cinsiyete Göre t Testi Sonuçları-3	108
Tablo 3.57. Geriye Kalan Yaşamsal ve Psiko-Sosyal Sorunların Cinsiyete Göre t Testi Sonuçları-4	109
Tablo 3.58. Geriye Kalan Yaşamsal ve Psiko-Sosyal Sorunların Cinsiyete Göre t Testi Sonuçları-5	109
Tablo 3.59. Geriye Kalan Yaşamsal ve Psiko-Sosyal Sorunların Cinsiyete Göre t Testi Sonuçları-6	110

KISALTMALAR LİSTESİ

ABD	Amerika Birleşik Devletleri
Akt.	Aktaran
AKTS	Avrupa Kredi Transfer Sistemi
Ed.	Editör
GAP	Güneydoğu Anadolu Projesi
ILO	International Labour Organization (Uluslararası Çalışma Örgütü)
IMF	International Monetary Fund (Uluslararası Para Fonu)
KYK	Kredi ve Yurtlar Kurumu
MEB	Milli Eğitim Bakanlığı
MUSİAD	Müstakil Sanayici ve İşadamları Derneği
OECD	The Organisation for Economic Co-operation and Development (Ekonomik Kalkınma ve İşbirliği Örgütü)
SGK	Sosyal Güvenlik Kurumu
SSCB	Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği
TDK	Türkiye Dil Kurumu
UN	United Nations (Birleşmiş Milletler)
UNDP	United Nations Development Programme (Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı)
vb.	ve benzeri
WB	World Bank (Dünya Bankası)
WHO	World Health Organization (Dünya Sağlık Örgütü)
YÖK	Yükseköğretim Kurulu
YTB	Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı

ÖZET

Son yıllarda dünya genelinde uluslararası öğrenci hareketliliği hız kazanmakta ve buna bağlı olarak Türkiye’de de yabancı uyruklu öğrenci sayısı giderek artmaktadır. Fakat literatürde yabancı öğrencileri dezavantajlı grup olarak inceleyen çalışmanın az sayıda olduğu görülmektedir. Bu araştırmanın amacı, Türkiye’de yükseköğrenim gören Azerbaycanlı öğrencilerin dilsel, akademik, sosyo-kültürel, yaşamsal, psiko-sosyal sorunları ile bu sorunları ortaya çıkaran etkenleri incelemektir. Araştırmada, uluslararası öğrencilerin sorunlarını tespit etmek amacıyla hazırlanan soru formu yardımıyla 2021- 2022 öğretim yılında Türkiye’nin 31 farklı ilinde ikamet eden 390 Azerbaycanlı öğrenciden veri toplanmıştır. Araştırma, tarama modelinde yürütülmüş nicel bir çalışmadır. Elde edilen veriler varyans analizi (ANOVA), tukey ve games-howell çoklu karşılaştırma testleri, çapraz tablolar ve bağımsız gruplar t testi kullanılarak yorumlanmıştır.

Araştırma bulgularına göre, katılım sağlayan öğrencilerin büyük bir bölümü İstanbul Üniversitesi ve Akdeniz Üniversitesinde öğrenim görmektedir. Azerbaycanlı öğrencilerin Türkiye’de en çok karşılaştıkları sorunlara yönelik bulgulara bakıldığında, bu öğrencilerin dilsel açıdan benzer kelimeleri hatalı kullanma ve bununla ilişkili olarak yanlış anlaşılma sorunu, akademik açıdan üniversite tercihlerine ilişkin yanlış yönlendirilme, üniversiteler ve öğrenim görülen bölümler hakkında bilgi yetersizliği sorunu, kültürel farklılık açısından beslenme sorunu, ekonomik açıdan kira sorunu, psikolojik açıdan ise kaygı sorunu yaşadıkları ön planda gözlemlenmiştir.

Sonuç olarak, her ne kadar aynı etnik kökenden farklılaşan iki toplum olsa da Türkiye’deki Azerbaycanlılar ‘yabancılar’ olarak tanımlanabilir ve her ‘yabancılık’ aslında dezavantajlılığı ortaya çıkaran bir olgu olarak kabul edilebilir. Bu çalışmayla Türkiye’de yükseköğrenim gören Azerbaycanlı öğrencilerin problemlerinin ve bu sorunlara sebep olan etkenlerin belirlenmesiyle yabancı öğrencilerin karşılaşılabilecekleri sorunlara yönelik literatür zenginleştirilmesi sağlanmış, Azerbaycan ve Türkiye’de konuyla ilgili yetkili kurumların konuya ilişkin daha net verilere ulaşması için bir kaynak oluşturulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Azerbaycanlı öğrenciler, yabancı öğrenci sorunları, uluslararası eğitim, dezavantajlı gruplar

SUMMARY

TO BE A FOREIGN STUDENT IN TURKEY: FIELDWORK ON AZERBAIJANI STUDENTS WHO STUDY IN ANTALYA

In recent years, international student mobility has been gaining momentum across the world and accordingly, the number of foreign students in Turkey has been increasing. However, there are few studies in the literature that examine foreign students as a disadvantaged group. The aim of this study is to examine the linguistic, academic, socio-cultural, vital, psycho-social problems of Azerbaijani students studying higher education in Turkey and the factors that cause these problems. In the study, data were collected from 390 Azerbaijani students residing in 31 different provinces of Turkey in the academic year 2021-2022 with the help of a questionnaire prepared to identify the problems of international students. The research is a quantitative study conducted in the survey model. The data obtained from the questionnaire were interpreted using analysis of variance (ANOVA), tukey and games-howell multiple comparison tests, cross tabulations and independent groups t test.

According to the research findings, the majority of the participating students are studying at Istanbul University and Akdeniz University. When we look at the results regarding the most common problems faced by Azerbaijani students in Turkey, it is observed that these students have the problem of misusing linguistically similar words and being misunderstood as a result, being misguided about their university preferences academically, lack of information about universities and departments, nutrition problems in terms of cultural differences, rent problems in terms of economic problems, and anxiety problems in terms of psychological problems.

In conclusion, although they are two differentiated societies of the same ethnic origin, Azerbaijanis in Turkey can be defined as 'foreigners' and every 'foreignness' can be considered as a phenomenon that causes disadvantage. By identifying the problems of Azerbaijani students studying higher education in Turkey and the factors that cause these problems, the literature on the problems that foreign students may face has been enriched, and a resource has been created for the competent institutions of Azerbaijan and Turkey to access clearer data on the subject.

Keywords: Azerbaijani students, foreign student problems, international education, disadvantaged groups

ÖNSÖZ

Hızla küreselleşen dünyamızda eğitim de uluslararası nitelik kazanmakta ve bununla da yükseköğretimdeki öğrencilerin uluslararası hareketliliği hızlanmaktadır. Öğrencilerin başka bir ülkeye gitme nedenlerinin başında ise kaliteli eğitime ulaşma isteğinin olduğu görülmektedir. Bununla da birçok ülkede olduğu gibi Türkiye’de de yabancı uyruklu öğrenci sayısı yıldan yıla artış göstermektedir. Böylesi bir artış beraberinde çeşitli sorunları da getirmekte ve öğrencileri çeşitli başlıklarda/ konularda dezavantajlı duruma itmektedir. Türkiye’ye eğitim almak için gelen yabancı öğrencilerin de birçok sorunlarla karşılaştığı görülmektedir.

Bu gerçekten yola çıkarak bu araştırma, Azerbaycan’dan Türkiye’ye yükseköğrenim görmeye gelen Azerbaycanlı öğrencilerin karşılaştıkları sorunları belirlemek için gerçekleştirilmiştir. Çalışma üç bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde, eğitimin uluslararasılaşması, küreselleşmenin yükseköğretim kurumlarına etkisi, dünyada uluslararası öğrenci hareketliliği, Türkiye’de uluslararası öğrenci hareketliliği ve Azerbaycan’da uluslararası öğrenci hareketliliği açıklanmıştır. İkinci bölümde, dezavantaj ve dezavantajlı gruplar, dezavantajlı grup olarak yabancı öğrenciler ve yabancı öğrenci sorunları açıklanmıştır. Üçüncü bölümde ise araştırma sonucu elde edilen bulgular sunulmuş ve yorumlanmıştır.

Araştırma sürecinde desteğini hiçbir zaman esirgemeyen, aynı zamanda titiz ve dikkatli bir şekilde bana yol gösteren danışman hocam Doç. Dr. Mustafa KOÇANCI’ya özellikle teşekkürlerimi sunuyorum. Ayrıca tezimin jüri sürecinde eleştirilerini esirgemeyerek çalışmanın daha nitelikli bir içeriğe kavuşmasında emekleri olan Doç. Dr. Beyhan AKSOY ve Dr. Öğr. Üyesi Tahire HÜSEYİNLİ’ye de şükranlarımı sunarım.

Hayatım boyunca maddi ve manevi desteklerini hiçbir zaman esirgemeyen çok değerli ailem ve arkadaşlarıma ayrıca şükranlarımı sunuyorum.

Rza BEDİYEV

Antalya, 2022

GİRİŞ

Dünya genelinde küreselleşmenin kaçınılmaz etkilerine maruz kalarak değişime uğrayan birçok alan gibi eğitimde de önemli değişiklikler yaşanmaktadır. Günümüzde üniversitelerin uluslararasılaşma yoluna giderek deniz aşırı ülkelerden öğrenci ve öğretim elemanlarına kapılarını açması, küreselleşmenin eğitime olan etkisine örnek olarak gösterilebilir. Aynı zamanda bireyler bazında çeşitli faktörlerin etkisiyle yurtdışında yükseköğrenim görme eğiliminin yıllar geçtikçe arttığı; ülkeler arasında başka ülkelerden öğrencileri kendi ülkelerine kazandırma yarışının yeni boyutlara taşındığı görülmektedir. 2007 yılında dünya üzerinde toplam 3 milyon civarında olan uluslararası öğrenci sayısı, 2019 yılına gelindiğinde 6,1 milyona yükselmiştir. Dünyada uluslararası öğrencilerin en fazla tercih ettiği ülkenin ise Amerika Birleşik Devletleri olduğu görülmektedir (OECD, 2021: 215-216). Türkiye de bu süreç içerisinde coğrafi konumu, büyük şehirlerinin ticaret merkezi haline gelmesi, uluslararası platformda etkili role sahip olması gibi nedenlerle artan sayıda yabancı öğrenciye ev sahipliği yapmaktadır (Rzayev, 2020: 46). YÖK (2021) istatistiklerine göre 2013-2014 eğitim-öğretim yılında Türkiye genelinde yükseköğrenim gören uluslararası öğrenci sayısı 48.183 iken, 2020-2021 eğitim-öğretim yılına gelindiğinde bu sayı 224.048'e ulaşmış ve en fazla öğrencinin sırasıyla Suriye, Azerbaycan ve Türkmenistan'dan geldiği görülmüştür.

Kendi ülkelerini terk ederek yükseköğrenim görmek amacıyla başka bir ülkeye yerleşen yabancı öğrenciler, bu ülkelerde çeşitli sorunlarla karşı karşıya kalarak dezavantajlı duruma düşebilmektedirler. Dinsel, dilsel ve kültürel farklılıklar; ekonomik, akademik, psikolojik ve eğitim sistemi farklılıklarından kaynaklanan sorunlar; barınma, sağlık ve beslenme ile ilgili problemler yabancı öğrencilerin en çok karşılaştığı sorun alanlarıdır. Farklı ülkelerden Türkiye'ye yükseköğrenim görmek amacıyla gelmiş yabancı öğrenciler de bu sorunlarla yüzleşerek yerli öğrencilere göre dezavantajlı hale gelebilmektedirler. Bu öğrencilerin dezavantajlı görülmesinin nedeni ise onların dilsel, kültürel, yaşamsal, akademik ve diğer alışık oldukları olguların kapsamlı/ neredeyse tümüyle değişime uğramasıdır. Dezavantajlı durumda olan bu öğrenciler ise yaşamlarını sürdürebilmek için maddi ve manevi desteğe ihtiyaç duyarlar. Literatürde görüldüğü üzere bu destekleri sağlayan eğitim organizasyonları diğer eğitim öğretim organizasyonlarına göre daha çok tercih edilmektedir (OECD, 2021).

Türk, kardeş ve akraba topluluklarından gelen öğrencilerin büyük bir bölümünün diğer ülkelerden gelen öğrencilere göre bazı sorunların üstesinden daha rahat bir şekilde gelebildiği

bilinen bir gerçek, beklenen bir durumdur. Fakat, bu öğrenciler de diğerkleri gibi dezavantajlı gruplar kategorisine dahil olmaktadırlar. Bu araştırmada Türkiye’de yükseköğrenim gören yabancı öğrencilerin sorunlarını incelemek amacıyla Azerbaycanlı ğrencilerin karşılaştıkları sorunlar tespit edilmeye çalışılmıştır. Çalışmada ilk olarak ilgili alanda literatür taraması yapılmış, sonrasında dezavantajlı gruplar ve yabancı öğrencilerin karşılaştığı sorunlar incelenmiş ve açıklanmış, son olarak da Azerbaycanlı ğrenciler üzerine saha araştırması yapılarak konuya ilişkin sonuçlar elde edilmiştir.

Türkiye’de yükseköğrenim gören Azerbaycanlı ğrencilerin sorunlarının tespit edilmesiyle diğerk ülkelerden gelen uluslararası öğrencilerin de sorunlarının tespiti doğrultusunda önemli bir veri kaynağının oluşacağı düşünülmektedir. Türkiye’nin yabancı öğrencileri ülkeye cezbetme misyonunun sürdürülebilir olması açısından da yabancı öğrencilerin sorunlarının tespit edilmesi ve bu sorunlara ilişkin iyileştirmelerin yapılması büyük önem arz etmektedir. Azerbaycan için ise Azerbaycanlı ğrencilerin tercih öncesi ve tercih edilen ülkeye gittikten sonra faydalanabileceği bileceği veri kaynağının bulunması önemli olmaktadır. Hem ğrenciler hem de yetkili kurumlar, iyi analiz edilmiş bu sorunları dikkate alarak ortaya çıkacak sorunlara önceden müdahale etme fırsatı elde edeceklerdir.

BİRİNCİ BÖLÜM

EĞİTİMDE ULUSLARARASILAŞMA

Geçmişten günümüze toplumlar her zaman birbirlerinden etkilenmişlerdir. Bu etkileşim göç, ticaret ve birkaç daha başka yollarla ortaya çıkmıştır. Günümüz dünyasında teknoloji ve ulaşım teknolojilerinde gerçekleşen devasa gelişmeler sebebiyle toplumlar arasındaki bu etkileşimler daha kısa sürede hayata geçmeye başlamıştır (Dikbayır ve Engin, 2017: 23). Bilişim teknolojilerinde yaşanan ilerlemeler ve bilgi alışverişinde gerçekleşen artış, yeni kültür ve medeniyetle etkileşimi kolaylaştırmakta ve mevcut elde bulunanların arasından en uygun olanı seçme ve başkaları ile paylaşma gibi becerilere sahip bireylerin yetiştirilmesine duyulan ihtiyacı da gündeme taşımıştır (Yurdabakan, 2002: 64).

Ülkelerin küreselleşme sürecinin kaçınılmaz etkilerine maruz kalarak, eğitim, siyaset ve planlama süreçlerini bir tek kendi ihtiyaç ve beklentileri doğrultusunda değil, aynı zamanda farklı küresel aktörlerin beklentilerini de karşılayacak şekilde inşa etmeleri gerekmektedir. Küreselleşme sürecinin eğitime karşı etkileri dikkate alındığında, eğitimin hem genel amaçlarının hem de içeriğinin yeniden düzenlenmesinin yerel kültür ve değerlerin giderek yok edilmesine neden olduğu söylenebilir. Eğitim anlayışı ve uygulamalarında yaşanan tüm yenilikler kapsamında bireylerin eleştirel düşünme, inovasyon, yaratıcılık ve problem çözme becerilerini kazanmalarının yanı sıra öğrenmenin sürekliliği prensipi eğitim programlarının en belirgin özelliği konumuna gelmiştir. (akt. Korkmaz, 2017: 169; Günder ve Tatlıdil, 2013: 267).

1.1. Küreselleşme ve Eğitim

Küreselleşme kavramının çoğu insan tarafından son derece bilinir olmasına ve ilgili literatürün genişliğine rağmen kavramın en geniş tanımı tüm dünyada tek bir piyasanın kurulması ve tek bir siyasal sistem tarafından bu piyasanın yönetilmesidir (Cangızbay, 2003). Küreselleşme, bazıları tarafından dünya üzerinde oluşturulmuş toplumsal ve bireysel bağların sistematik ilişkisi olarak değerlendirilirken, bir kısım tarafından ise ülke ekonomilerinin dünya ekonomisi ile entegrasyonu olarak değerlendirilen çoğu tanımdan oluşmaktadır. Çoğu zaman ise küreselleşme anlayışı, belirli görüşler, fikirler, teknolojiler, politikalar, kurumlar, olaylar, kültürler vb. olguların global boyutta var olması veya dünya çapında ulusal kimliklerin, ekonomilerin ve sınırların ortadan kalktığı, sosyal hayatın büyük bir hissesinin küresel prosesler tarafından saptandığı bir dünyada ekonomik bütünlük oluşturma ve

dünyadaki toplumların birbirlerine benzemesi olarak tanımlanmaktadır (Tutar'dan akt. Aydemir ve Kaya, 2007: 261; Nusret'den akt. Karabıçak, 2002: 116).

Dünyada gerçekleşen teknolojik ilerlemeler dikkate alındığı zaman, içinde bulunduğumuz küreselleşme çağı, “bilgi çağı” olarak tanımlanabilir. Teknolojinin dünya genelinde yaygın şekilde kullanıldığı bu çağda ortaya ürün sunmakla birlikte aynı zamanda rekabet edebilmek, rekabette üstünlük elde etmek ve yeni düzene entegre olmak gerekmektedir. Bilgi çağı olarak bilinen toplumsal sistemde aslında vurgulanan bilginin dolaşımı olsa da tüm bilginin üretiminden ziyade özellikle üçüncü dünya ülkeleri bazında bilginin dolaşımı, dolaşan bilgiden haberdar olma şeklinde bir içeriğe sahiptir. Asıl olan bilgi üretme faaliyeti bu kesimlerde dolaşımda olan bilgiden haberdar olma hali olarak ortaya çıksa da bu haberdarlık bile üçüncü dünya ülkelerinde önemli bir dönüşüme sebep olabilir. Toplumsal ilerlemelerin ve ekonomik büyümenin temel kaynaklarından birisi yeniliklere karşı talep yaratmadır ve bu nedenle küreselleşme süreci sadece serbest piyasa düzenine geçmek ve özelleştirme uygulamaları düzenlemekle hayata geçmemiştir. Eğer bir ülke serbest piyasaya geçiş yaparken aynı zamanda teknolojiyi de üretebilecek kapasitede değilse, bu geri kalma sebebiyle başka egemen güçlerin karanlığında kalması durumu kaçınılmazdır. Böylesi bir durumdan kaçınmak için üretim ve araştırmanın birbirini destekleyeceği yeni stratejilere ihtiyaç vardır. Araştırma geliştirme faaliyetleri yapılarak bunları sanayide uygulamaya koymak, rekabetin içinde bulunmak ve sabit yatırımların bilgi ve teknolojinin yoğun bir şekilde kullanıldığı alanlarda hayata geçirilmesi önem arz etmektedir. Burada eğitim sektörünün devreye girmesi ve bu teknolojiler için yeterlilik sahibi teknik elemanlar ve bilim adamları yetiştirilmesi, teşviki ve desteklenmesi gerekmektedir. (Kazgan, 2006: 317-321).

Neoliberal politikalar, kamusal fayda niteliğinde olan eğitim hizmetini toplumsal ihtiyaç anlayışından uzaklaştırarak piyasa çerçevesinde yeniden şekillendirmektedir. Bununla da eğitimin toplumsal anlamı, amacı ve işlevi açısından kamusal hizmet olgusu yok olmaya doğru yol almışken, piyasalaştırma süreci ivme kazanmıştır (Sayılan'dan akt. Uçkaç, 2009: 121). Eğitim, sosyolojik bir kurum olarak ulusal bir organizasyonun oluşturulmasında en önemli işleve sahip kurumlardan biri olarak karşımıza çıkmaktadır. Ancak günümüzün küreselleşme eğilimleri çerçevesinde eğitimle oluşturulmak istenen ulus organizasyonlarının aynı zamanda uluslararası bir organizasyonun da parçası haline gelmesi bir olgu olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu uluslararasılaşmanın dışında durmak ise bilginin dolaşımının sektöre uğraması ve dünya ile bütünleşememek anlamına gelmektedir. Bu bütünleşmenin neoliberal politikalar ile yapılıp yapılamayacağı tartışmalı bir nokta olsa da çalışmanın sınırlılıkları dahilinde dikkat çekilmesi gereken bu husus dışarıda bırakılmıştır.

Eğitimde neoliberalleşme 1980'li yıllardan sonra Dünya Bankası ve IMF'nin denetimiyle hayata geçirilen yapısal uyum programları sayesinde gündemde yer edinmiştir. Başlangıç yıllarından itibaren öncelikli olarak eğitimin içeriğinin ve amacının piyasanın taleplerine göre saptanmasına yönelik reformlar ele alınmıştır. Sonrasında ise eğitimde finansman meselesi ile ilgili reformlar, üçüncü olarak ise eğitimin politik fonksiyonunu ve toplumsal hareketlilikteki rolünü tekrardan düzenleme doğrultusunda reformlar olmuştur (Carnoy, 1995: 657-658).

İletişim ve bilişim teknolojilerinde yaşanan ilerlemeler sayesinde bilim, eğitim ve kültür hem metalaşma yolunda hızlı bir ivme kazanmış, hem de uluslararası etkilere karşı kaçınılmaz duruma gelmiştir. Bilgi ekonomisi, eğitim reformu, yaşam boyu öğrenme, e-öğrenme ve benzeri kavramların eğitim sürecinde yer aldığı veya bu sürece daha fazla etki ettiği günümüz dünyasında çok hızlı değişimler gerçekleşmektedir (Eser, 2012: 215).

Eğitim ve küreselleşme arasındaki ilişkiden bahsederken, bilgi ve iletişim teknolojileri ile eğitim arasındaki bağı iyi şekilde kavramak gerekmektedir. Zira günümüzdeki teknolojik ilerlemelerin sonucu olarak eğitim sisteminde pedagoji, müfredat, hedefler ve okur-yazarlık tipleri açısından büyük değişikliklere başvurulması zorunlu hale gelmiştir (Kellner, 2002: 108).

1.1.1. Küreselleşme Etkisiyle Yeniden Yapılanan Eğitim Sistemi

Küreselleşme süreciyle birlikte bilgi ve sermaye akışı küresel düzeyde hareketlilik kazanmış ve aynı zamanda da bilgi toplumuyla bilgiye ulaşmada önemli derecede kolaylıklar sağlanmıştır. Küreselleşme ile değerlerin ve yaşam biçimlerinin yakınlaşması meydana gelmiştir. Eğitimin globalleşmesiyle farklı ülkelerin kurumları arasında öğrencilerin ve öğretmenlerin değişimine yönelik programlar ön planda yer almıştır. Bu yeni düzendeki eğitim faaliyetleriyle beraber problem çözme becerisi yüksek, yaratıcı düşünen, araştırma ve eleştiri yapan bireyler yetiştirilecektir. Bununla da insan haklarına saygılı, hoşgörülü, empati kurabilen, sorumluluk alan, dayanışmacı bireyler üreten bir eğitim sistemi yeniden yapılanma yoluna girecektir (Karaboğa, 2018: 138). Bozkurt (2006: 216) bu yeni sistemi aşağıdaki şekilde yorumlayarak sıralamaktadır:

- Formel okul kısıtlamaları bilgi toplumunda ortadan kalkacaktır ve kapalı eğitim sistemleri yerine bilgi ağları geçecektir.
- Ortaya çıkmış bu yeni durum gelişmiş bölgelerle gelişmemiş bölgeler arasındaki farkı ortadan kaldıracaktır.

- Bireysel öğrenme eğitimin en temel şekli haline gelecektir ve formel eğitim sisteminde öğrenci öğretmen tarafından tek taraflı eğitilmesine rağmen, enformasyon toplumunda öğretmen, özellikle yeni teknolojilerin yardımıyla sadece danışman görevini üstlenecektir.
- Formel eğitim sistemindeki genç yaşta son bulan ve zorunlu olan süreç, yeni sistemle süreksizliklerin egemen olduğu ve bununla da yetişkinlerin de eğitiminin büyük önem taşıdığı bir sürece dönüşecektir.
- Kişisel eğitim tarzı ortaya konularak kitle eğitimi yerine tercihlere ve yeteneklere uygun bir eğitim anlayışı doğacaktır.

Yirmi birinci yüzyılın eğitim sistemi, yaşanabilir bir gelecek yaratmak hedefiyle gerekli tüm stratejik unsurları arz eden ve uzlaşmayı amaçlayan bir sistemdir. Aynı zamanda bu çağın eğitimi, ilgisizlik ve kadercilikle savaşmayı amaç edinen bir eğitimidir. Bu eğitim sürecinden geçen herkesin toplu ya da bireysel olarak sorumluluklarını gerçekleştirecek seviyede olduğuna inanılmaktadır. Gelecek için eğitimde başlıca şart, gerçekler üzerinden hareket eden, bilinçli ve değişim kaynaklarını koruyabilecek genç nesillere olanak yaratmak ve önlerini açmak olarak kabul edilmektedir. (Doğan'dan akt. Dağlı, 2007: 3).

Küreselleşme etkisiyle yeniden yapılanan eğitim sistemi, klasik sistemdeki öğretmen merkezli eğitim anlayışının aksine, öğrenci veya öğrenen merkezli eğitime doğru evrilmiştir. Öğretmen merkezli eğitimde öğretmenin en aktif, her şeyi bilen ve bilgiyi sunan olmasına karşın, yeni öğrenci merkezli eğitim sınıf ortamında etkileşimin öne çıktığı, öğretmenin iş birliği yapan ve bazen de öğrenen konumunda olduğu bir sistem olarak gün yüzüne çıkmıştır. Çünkü sürekli bir şekilde artan bilgi ve hızlı şekilde ilerleyen teknoloji sebebiyle öğrenci veya öğretmen farketmeksizin herkesin kendisini sürekli olarak yenilemesi gerekmektedir. Belirli zamanlarda elde edinilen bilgilerin, sürekli yenilenen ve yeniden üretilen bilgilerle karşılaştırıldığında yetersiz olması ve hatta geçerliliğini kaybetmesi nedeniyle insanlar sürekli öğrenen olmaya mecbur kalmıştır (Karaman, 2010: 135). Eğitim sisteminde yaşanan değişikliklere Tablo 1.1'de açıklık getirilmiştir.

Pasif, ezberci ve sadece dinleme yapan öğrenci profili yerine, bilgi teknolojilerini kullanabilen, yaratıcı ve öğrendiklerini sorgulayan aktif öğrenci tipi geliştirilmiştir. Küreselleşmenin genel olarak gerektirdiği insan profili ise, tüm gelişmeleri dikkatli bir şekilde takip eden, bilgiye nasıl ulaşılması gerektiğini bilen ve elde edilen bilgileri bir değere dönüştürebilen bir kişi olmalıdır (Arslan ve Eraslan, 2003).

Tablo 1.1. Eğitim Yöntemlerindeki Değişim

Öğretmen Merkezli	Öğrenci Merkezli
Pasif öğrenci	Aktif öğrenci
Sınıf merkezli	Sınıf dışına taşan
Sosyal kontrol yönlü	Bireysel farklılıklar yönelimli
Önceden belirlenen, tek düze müfredat	Pratik ve keşif
Toplumsal iş bölümü ile uyum içerisinde	Öğrencilerin uyumlu ve tam gelişimi
Modernist bakış açısı	Postmodernist bakış açısı

Kaynak: Tekeli, 2003: 18.

Küreselleşmeyle birlikte ortaya çıkan enformasyon toplumlarında öğrenci ve öğretmen arasındaki kesin çizgiler ortadan kalkmaktadır. Bununla da öğretmenlerin tek doğruya sahip olduğu düşünülen kişiler yerine, öğrencilerin merakını canlandıran, sistemli bir şekilde çalışma yapmalarına yardımcı olan ve onları araştırma yapmaya yönelten yol göstericiler olmaları beklenmektedir (Dalin ve Rust'dan akt. Genç ve Eryaman, 2007: 97).

Önceden belirlenmiş ve tekdüze olan müfredat yerine pratik ve keşif yaparak öğrenme yöntemlerinin uygulanmasıyla öğrenim programlarına esneklik kazandırılmaktadır. Böylece, müfredat programları uluslararasılaştırılarak, küresel eğitim politikaları yaratılmakta ve eğitim metotları benzer hale getirilmektedir (Çevik'ten akt. Ağrı, 2006: 38).

Tablo 1.2. Okullardaki Yapılanmanın Karşılaştırılması

Klasik Eğitim Sistemi	Öğrenen Eğitim Sistemi
Önceden öğrenerek ders veren öğretmen	Öğrenci ile öğrenen öğretmen
Bilginin aktarılması	Bilginin oluşturulması
Değişime karşı direnç	Değişime açık
İdeolojik denetimin önemli kılınması	İdeolojik denetimin önemini kaybetmesi
Yönetilen	Yönetişim içinde yer alan
Sınıf ve öğretmen merkezli	Okul dışına taşma ve dışardaki uzmanlardan öğrenme
Fabrika modeli kitlesel	Esnek
Geleneksel eğitim yöntemleri	Belirsizleşen okul dışını ve okulu ayıran sınırlar
Kariyer yükselmeleri diploma ile ilişkili	Kariyer yükselmeleri işte başarı ile ilişkili
Öğretmene ve okul binasına yatırım	Gelişme, sürdürülebilirlik ve AR-GE (Eğitimde Araştırma Geliştirme) yönünde yatırım
Merkezden yönetilen kurumsal ve bürokratik	Okula verilen özerklik, paylaşılan ortaklıklar ve roller

Kaynak: Tekeli, 2003: 19-20.

Enformasyon toplumlarında eğitim kavramında mekân ve zaman sınırlaması söz konusu değildir. Küreselleşen dünyamızın bilgi toplumlarında “bitmiş eğitim” anlayışı kabul edilemezdir. Bu çerçevede, ortaya çıkan yeni eğitim yaklaşımı, geleneksel eğitim paradigmasının aksine, öğrenmenin yalnızca yeri ve sınırları belirli olan okul gibi kurumlarda hayata geçebileceği fikrine ters düşmektedir. Öğrenme ve eğitim kurumsallaşmış kalıbı terk ederek, kurumlar-ötesi bir olguya dönüşmektedir (Şimşek’ten akt. Parlar, 2012: 201).

Tablo 1.2’de ayrıca açıklanması gereken konunun yönetim olduğu söylenebilir. İlk olarak geleneksel okul modeline bakılacak olursa, burada okul müdürü, öğretmen ve öğrenciden ibaret bir yönetsel yapılanma söz konusu olmaktadır. Böylesi bir yönetim anlayışında okul yönetiminden okul yöneticileri sorumludur. Okul yönetişimi ise, iş dünyası, bürokrasi ve sivil toplum ortaklığı ile ortaya çıkan devlet yönetişimi modelinin eğitim sistemine uyarlanmasıyla birlikte oluşan anlayıştır. Yönetişim olgusunun hayata geçtiği okullarda çok paydaşlı yönetim modeli söz konusu olmaktadır. Bahsi geçen paydaşlar ise büyük oranda eğitim finansmanına katılım sağlayan kesimlerden ibaret olmaktadır. Öğretmenler, öğrenciler, veliler, yöneticiler, iş dünyası ve okulların temsilcilerinden ibaret kurullarda alınan kararların yönetimde söz sahibi olduğu görülmektedir. Bu durum bilhassa üniversitelerde yönetim konseylerinde sanayi kesimine yer ayrılması ile belirmiştir (Ağrı, 2006: 41). Okul yönetiminde okula özerkliğin verilmesi ve rollerin bölüşümü büyük önem arz etmektedir. Okullarda çeşitli kulüpler ya da kollar oluşturulmakta, bu kollarda okul yönetimi için gereken malzemeler sağlanmaktadır. Yönetişim içinde okul ve öğrenen okul modellerinin uzun vadede meydana geleceği ve yerini zaman geçtikçe öğrenme ağlarına bırakacağı söylenmektedir (Tekeli, 2003: 20).

1.1.2. Küreselleşmenin Yükseköğretim Kurumlarına Etkisi

Yükseköğretim kurumları bir ülkenin ihtiyaç duyduğu vasıflı insan kaynağının oluşturulması, topluma hizmet ve bilginin üretilmesi için faaliyet gösteren kurumlardır. Yükseköğretim kurumları dendiği zaman ise ilk olarak akla üniversiteler gelmektedir. Üniversite kelimesi ise, bağımsız ve ortak çıkarlara sahip olan insanlar topluluğu anlamına gelen “Üniversitas” sözcüğünden zamanla evrilerek türetilmiştir. Üniversitelerin kökenleri antik döneme kadar uzanmaktadır. Bununla ilgili olarak, Eflatun’un Academia’sı, Aristo’nun Lyceum’u , Roma döneminde tartışma ve retorik esas ve usulları öğreten okullar, Hint aşramları, Çin manastırları ve İslam medreseleri örnek verilebilir (Gürüz’den akt. Erdem, 2006: 299; Tezsürücü ve Bursalıoğlu, 2013: 98; Versan, 1988: 3). Günümüzdeki anlamı itibarıyla üniversiteler, 11. yüzyıl ve 12. yüzyıl Ortaçağ Avrupa’sında ortaya çıkmıştır.

“Üniversite” kavramının, “universitas” kavramından doğmuş olmasına rağmen, tam anlamına bakıldığı zaman günümüzde kullanılan “üniversite” teriminin tam karşılığı olarak sayılmamaktadır. Genel olarak öğretmenlerin veya öğrencilerin bir loncası anlamını taşıyan “universitas” kavramı, çoğunlukla “corporation” (kurum, dernek) olarak anlamlandırılarak kullanılmıştır. Günümüzdeki üniversite anlayışı için ise Ortaçağ Avrupa’sında, “Studium Generale” kavramı kullanılmıştır. İlk üniversiteler için kullanılan bu kavram, universitas anlayışını da içermektedir. Daha özel olarak kullanılan ifadeler ise üniversitelerin niteliğine göre farklılaşmıştır. O dönem eğer “universitas magistrorum et scholarium” kullanılıyorsa loncayı öğretmenlerin, “universitas scholarium” kullanılıyor ise öğrencilerin kurduğu anlaşılmıştır (Rukancı ve Anameriç, 2004: 171-173).

Üniversiteyi tanımlarken kaynak alınabilecek birçok farklı yorumun olması, üniversitelerin tarihçesi ile ilgili değerlendirmeler üzerinde etkide bulunmuştur. Üniversiteyi yalnızca belirli alanları kapsayan sistematik eğitim veren bir kuruluş gibi değerlendiren bakış açılarıyla üniversite tarihi insanlık tarihine kadar indirilebilir. Ancak yukarıdaki gibi kavramsal boyut ele alınırsa, üniversite tarihi 11. yüzyılın sonlarından başlatılabilir. Bundan farklı olarak ise başka bakış açılarıyla üniversite tarihi ile ilgili değişik başlangıç noktaları belirtilebilmektedir (Antalyalı, 2007: 26-27).

Bilim tarihçileri üniversitelerin gerçek başlangıç dönemi olarak Ortaçağda ortaya çıkmasının nedenini ikiye ayırmaktadırlar. Bunlardan birincisi, Batının Arap toplumları ile temasda bulunmuş olması, kentleşmenin doğuşu ve Hristiyan din adamlarındaki genel bilgi seviyesi artışıdır. İkincisi ise sosyal bir kuruluş olarak korporasyon anlayışının gün yüzüne çıkmasıdır. Böylelikle batıda manastırlar, kiliseler ve başka dini kurumlar bir şekilde hiyerarşi içinde toplanarak bilgi transferi yapan ve araştırmalarda bulunan teşkilatlar olmuşlardır (Versan, 1988: 3).

İlk zamanlar, Ortaçağ Avrupa’sında ve Doğu toplumlarında dini niteliğe sahip eğitim kuruluşları olan üniversiteler, zamanla değişik ekonomik, siyasi ve toplumsal amaçlar doğrultusunda evrilerek günümüzdeki modern anlamına ulaşmıştır. Üniversiteler, Ortaçağda başlıca olarak eğitim-öğretim fonksiyonunu yerine getirirken, 1600’li yıllara kadar odak nokta olan Hristiyanlıktan çağdaş deneysel bilimler doğrultusunda evrensel ideolojiye geçişin gerçekleşmesi ve ulus devlet bilincinin ortaya çıkmasıyla birlikte başlatılan modernleştirme projesi kapsamında araştırma işlevine yoğunlaşmıştır (Sabour, 2005: 190). Sanayi Devrimiyle biçimlenen 1700’lü yıllarda, her ne kadar üniversiteler ilk başlarda bu sürecin içinde yer almamışlarsa da zamanla sanayi toplumları üniversiteleri kendi imajına uygun şekilde teknik

okul ve araştırma merkezlerine dönüştürmüştür (Perkin'den akt. Sakıncı ve Bursalıoğlu, 2012: 93).

Ortaçağ döneminin odak noktası bilimsel çalışmalar olan üniversiteler tarafından 19. yüzyıla gelindiğinde, Almanya'da Humboldt Modelinin ortaya çıkışıyla “araştırma misyonu”nun üstlenilmesi yükseköğretim tarihinde dönüm noktası yaşanmasına sebep olmuştur. Eskiden çoğunlukla toplumun elit kesimine hizmet veren, 20. yüzyılda ise geniş kitlelere kapısını açan üniversiteler, 2. Dünya Savaşı sonrası ve ardında da Sovyetler Birliğinin çöküşü ile ortaya çıkan yeni global düzende farklı kimlik rollerine girmişlerdir (Tezsürücü ve Bursalıoğlu, 2013: 98).

Küreselleşme sürecinde tamamlayıcı faktör sayılan serbestleştirme, özelleştirme ve deregülasyon eğilimlerinin devletler üzerinde etki yaratması, yükseköğretim sektöründe yansıma yapmıştır. Böylelikle, kamu tarafından sağlanan finansın sınırlı olması, neo-liberal prensipler, yükseköğretime talebin ve maliyetlerin artması ile bununla birlikte kalite arayışları, kamu üniversitelerini küreselleşme süreci ile uyum içinde olmaya mecbur etmektedir. Devletin yükseköğretim üzerindeki rolünü en aza indirmeye yönelik olan bahsi geçen bu eğilimler, piyasa yönünden daha rekabetçi, girişimci ve kalite esasının üzerine kurulu bir yapıya malik olmak ve yönetimde efektif profesyonellik göstermek sebebiyle kamu desteğine olan bağımlılığın azaltılması anlamını taşımaktadır (Altbach vd., 2009: 79).

Üniversitelerin küreselleşme olgusu ile değişim zorunluluğunun çıkmasının nedeni, üniversitelerin tarihteki bilgi oluşturma ve bu bilgiyle toplumların gelişmesini sağlama fonksiyonudur. Yaygın bir şekilde kullanılan “bilgi toplumu” anlayışının kısmen ana fikrini barındıran da budur. Çünkü, sanayi kapitalizmi açısından bilgi, üretime destek faktörü niteliğindeyken, günümüzde destek özelliğini terk etmiş, bilginin kendisi başlıca üretim güçlerinden ve sermaye birikim hızına yön veren anahtar etkenlerden birine dönüşmüştür. Bununla da bilgi üretiminin kendisi ayrıca bir endüstri halini almıştır. Bilginin toplumsal ilişkiler bütünü içindeki yerinde gerçekleşen değişikliğin başka bir mühim sonucu ise bilgi üretimindeki hız artışı ve bununla birlikte mevcut bilgilerde yaşanan eskimedir (Arslanoğlu, 2002: 3).

Yükseköğretim yapıları, politikaları ve kuruluşları dünya çapında birbirine bağlılığı genişleten, hızlandıran ve derinleştiren globalleşme süreciyle birlikte değişime uğramaktadır. Yüksek öğrenim hukuki sınırlara fazla uymayan bilgi birikimi ile iç içe olması sebebiyle, çoğu alandan her zaman uluslararası anlamda daha açıktı. Yüksek öğretim, dünya çapında ağ oluşturma ve alışverişin sosyal, ekonomik ve kültürel hayatı yeniden şekillendirdiği OECD ve gelişmekte olan ülkelerde hızla yayılan değişikliklerin merkezi haline gelmiştir. Global bilgi

ekonomilerinde yüksek öğrenim kuruluşları, geniş ölçekte sınır ötesi ilişkiler ve sürekli küresel insan, bilgi, teknoloji, ürün ve finansal sermaye akışı için araç olarak her zamankinden daha fazla önem taşımaktadırlar. Çevrelerindeki dünyanın yeniden şekillenmesinde pay sahibi olsalar bile, yükseköğretim kurumlarının kendisi ve onları üreten ve destekleyen politikalar da yeniden oluşmaktadırlar (Marginson, 2007: 5).

1.2. Uluslararası Öğrenci Hareketliliği

Globalleşme olgusunun eğitim- öğretim kurumlarının tümünde etki sahibi olmasının yanı sıra, bu alandaki en yoğun farklılaşma yükseköğretim düzeyinde kendini göstermektedir. Yükseköğretimle birlikte reşit sayılan bireyler, ister aile ve çevre gibi faktörlerin yönlmesiyle isterse de kendi istekleri doğrultusunda, uluslararası öğrenci statüsü elde ederek kendilerine ihtisas kazanmak için değişik ülkelerde eğitim almaya yönelmektedirler (Keskin, 2020: 252).

Yükseköğretim kapsamında gerçekleşen öğrenci hareketliliği, zamanla ülkelere özgü bir olgu olmaktan çıkıp küresel bir boyut kazanmıştır. Genç nüfus oranının yüksek olduğu ülkelere gelişmiş ülkelere doğru fazla yükseköğretim talebi karşısında, gelişmiş ülkelerdeki yüksek öğretim sistemleri, öğrenci hareketliliğine giderek daha da açık duruma gelmektedir. Uluslararası öğrenci hareketliliğinin giderek artırılmasında sadece kapasite kullanımındaki etkinliği artırmak amacı değil, ayrıca sosyal amaçlar da bulunmaktadır. Buna örnek verilecek olursa, Avrupa Birliği Erasmus ve Sokrates programlarıyla aday ve üye ülkeler arasında öğretim üyesi ve öğrenci hareketliliğindeki artışı teşvik ederken ortak bir Avrupa bakış açısının ortaya çıkmasını sağlamayı, kültürel diyalogu geliştirmeyi, Avrupa eğitim ve araştırma alanını oluşturmayı amaç edinmektedir. Bununla da AB ülkeleri arasında karşılıklı dayanışma ve anlayışın ilerlemesi beklenmektedir (YÖK, 2007: 15).

Bilgi birikimine sahip ve kendini her zaman geliştiren bireylere sahip olmaya çalışan ülkelere nitelikli insan kavramı ön plana çıkmaktadır. İç kaynaklarda nitelikli insan talebine yönelik yetersizlik söz konusu olduğu durumlarda toplumlar bunu dışarıdan temin ederek arayı kapatmaya çalışmaktadırlar. Bu sebeple özellikle son yıllarda öğrenci hareketliliği çoğu ülkede önem arz eden çalışma alanlarından birisi olmaktadır (Gençler, 2003: 74).

Hızlı şekilde değişimlerin yaşandığı günümüz dünyasına uyum sağlamak ve eğitim öğretimde kaliteyi artırmak için seferber olan yükseköğretim kurumları, değişik kültürlere ve coğrafyalara aşina olan uluslararası öğrencileri yetiştirerek kendilerini uluslararası düzeyde tanıtmaya çalışmaktadırlar (Kerklaan'dan akt. Önder ve Balcı, 2010: 95). Bilhassa az gelişmiş toplumlardan gelişmiş toplumlara karşı oldukça fazla yükseköğrenim talebine karşı, bu

toplumlardaki yüksek öğretim sistemleri, öğrenci hareketliliğine daha da açık duruma gelmektedir. Başka bir ifadeyle, yükseköğretim sürekli bir şekilde uluslararası boyut kazanmakta, akademik personel ve kısa süreli öğrenci hareketliliğiyle birlikte; lisansüstü ve lisans öğrenimi sebebiyle yabancı ülkeleri tercih eden uzun süreli öğrenci sayısı devamlı bir şekilde artmaktadır (Aydın, 2010). Uluslararası öğrenci hareketliliği yükseköğretim kurumlarının rekabet güçlerinin ve bilimsel araştırma kapasitelerinin artmasında önemli derece rol oynamaktadır. Uluslararası eğitim meselesi, yalnızca mesleki alanlarda nitelikli eleman açığını kapatma ve ekonomik getiri açısından önemli değildir. Bunlardan ziyade bir üniversite kampüsünde yabancı öğrencilerin ve öğretim elemanlarının bulunması, sunulan eğitimin niteliği ve biçimi açısından doğrudan etkili olmakta, ayrıca kültürlerarası diyalogun ilerletilmesine olanak vermektedir (Özer, 2012: 10).

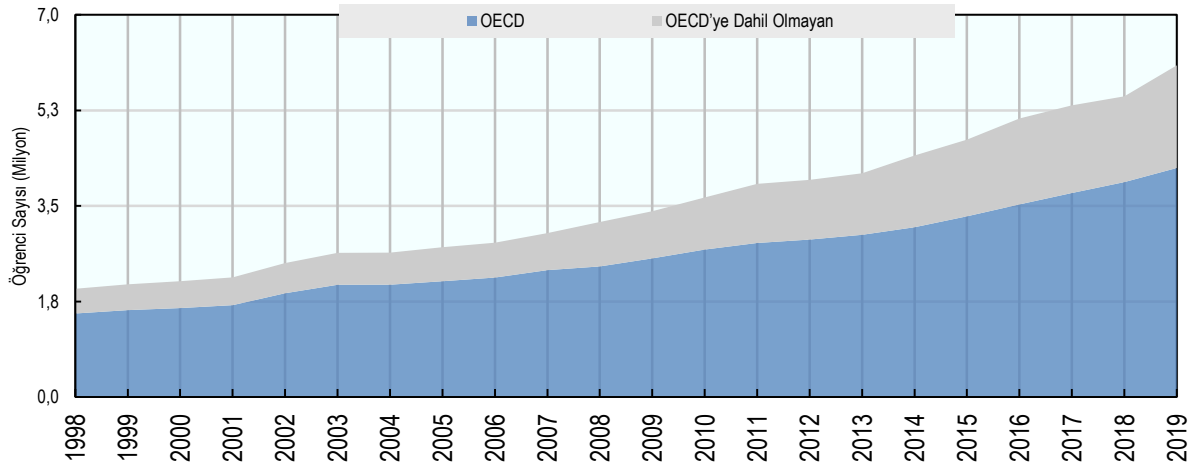
Nitelikli insan gücüne talebin fazla olduğu gelişmiş toplumlar, yeni teknolojiler üreterek uluslararası alanda üstünlük elde edebilmek ve stoklarını çoğaltmak için özellikle yabancı uyruklu vasıflı insan gücü göçüne yönelik çeşitli esnek ve kolaylık yaratacak uygulamalar gerçekleştirmişlerdir (Gençler, 2003: 80). Bu uygulamalar arasında; uluslararası geçerliliği olan belgelerin düzenlenmesi, uluslararası öğrencilere yönelik ders müfredatlarının yeniden yapılandırılması ve modern bilişim ve teknoloji kaynaklarının etkin bir şekilde kullanılması yer almaktadır (McBurnie, 2002: 171-187). Böylece gelişmiş ülkeler, birçok alanda lider konumda olmalarını, değişik ülkelerden gelerek kendi ülkelerinde yetiştirmiş ve sonrasında da farklı göç ve vize politikaları sayesinde ülkede kalarak çalışmalarına devam eden yetenekli bilim adamları ile bağdaştırmaktadır (NAFSA'dan akt. Özoğlu vd., 2012: 21).

Son yıllarda daha da keskin şekilde artışların yaşandığı öğrenci hareketliliği, hem ekonomik, sosyal, politik ve kültürel alanlarda oluşturduğu katkılar nedeniyle hem de kalite açısından, dünya genelinde gittikçe daha da önemli konuma gelmektedir. Yabancı öğrenciler gittikleri ülkede hem beşerî sermaye hem de ekonomik açıdan önemli derece fırsatlar ortaya çıkartmaktadır. Bu sebeple gelişmiş yükseköğretim kurumlarına sahip olan ülkeler bu fırsatları yakalayabilmek adına kıyasıya rekabete girmektedirler. Bilhassa en fazla uluslararası öğrenciye ev sahipliği yapan ABD, Kanada, Avustralya ve İngiltere gibi ülkelere bakıldığında zaman bu öğrencilerin ülke ekonomilerinde nasıl büyük bir katkı sahibi oldukları açıkça görülebilmektedir. Örnek vermek gerekirse, Kanada'da yabancı öğrencilerin ülke dahilinde harcamalarının toplamı, hatta ülke için en önemli ihracat sektörlerinden sağlanan gelirlerden daha fazla olabilmektedir (Özer, 2012: 10).

1.2.1. Dünya’da Uluslararası Öğrenci Hareketliliği

Günümüz küreselleşme çağında bilgi, gittikçe ülkeler arasında hareket eden meta haline gelmektedir. Bilgiye dayalı ekonominin büyümesi, tüm dünyada en iyi beyinler için sadece işverenler arasında değil, aynı zamanda da en iyi beyinleri yetiştiren kurumlar arasında da rekabete neden olmuştur. Dolayısıyla, yükseköğretim için hızlı şekilde artış gösteren talep, birçok ülkenin bunu yurt içinde sağlayabileceği kapasiteyi aşmaktadır. Onlarca yıl çok sayıda öğrenci yükseköğrenim almak amacıyla başka ülkelere göç etmiştir. Bugün bile bu süreç artan biçimde devam etmektedir. Bununla birlikte, yükseköğretim kurumları, gittikçe artarak diğer ülkelerdeki üniversitelerle ortaklıklar kurmakta, çevrimiçi ve diğer teknolojileri kullanarak eğitim vermekte ve yükseköğretimde geleneksel olarak var olan ilişkiler ve yapıyı değiştirmekte olan yurtdışında şube kampüsler açmaktadır. Gelişmeler bu yönde devam ederse, yüksek öğretim için arayışta olan öğrenciler, bunun için başka uzak bölgelere seyahat etmek zorunda olmadan kendi ülkelerinde veya yakın ülkelerde kaliteli eğitim alma imkanına daha fazla sahip olabileceklerdir. (Kritz, 2006: 4).

Küreselleşme ve yükseköğretim kurumlarının uluslararasılaşma süreçlerinden kaynaklı olarak, son 20 yılda dünyada uluslararası öğrenci hareketliliğinde sürekli artış meydana gelmiştir. Şekil 1.1’de de görüldüğü üzere, 2007’de dünya genelinde yükseköğrenim gören 3 milyon civarı olan öğrenci sayısı 2019 yılına gelindiğinde 6,1 milyona ulaşmıştır. Yabancı ve uluslararası üniversite öğrencilerinin sayısı 1998 ve 2019 yılları arasında her yıl ortalama olarak %5,5 büyümüştür. Uluslararası ve yabancı öğrencilerin büyük bölümünü OECD (Organisation for Economic Co-operation and Development-Ekonomik Kalkınma ve İş birliği Örgütü) ülkelerinin ağırlamasına rağmen, OECD’ye dahil olmayan ülkelerde kayıt yaptıran yabancı öğrenci sayısında hızlı bir şekilde artış meydana gelmektedir. Öyleki OECD ülkelerindeki öğrenci sayısında gerçekleşen %4,9 artışa nazaran bu ülkelerdeki uluslararası öğrenci sayısında her yıl ortalama %7 büyümeye yaşanmaktadır. 1998 yılında OECD’ye dahil olmayan ülkelerde kayıt yaptıran öğrencilerin uluslararası öğrenci hareketliliğinin toplamının %23’ünü oluşturmasına nazaran, bu oran 2019 yılına gelindiğinde %31 olmuştur (OECD, 2021: 215-216).

Şekil 1.1 Dünya Geneline Uluslararası Öğrenci Sayısında Yaşanan Gelişme (Milyon) (1998-2019)

Kaynak: OECD, 2021: 216.

İngilizce konuşan ülkeler, öğrenciler tarafından en çok tercih edilenlerdir ve OECD ve partner ülkeleri tercih eden toplam uluslararası öğrenci sayısının %35'ine ev sahipliği yapmaktadırlar. Yabancı öğrenciler için hedef ülkelerin en başında ilk olarak ABD gelmektedir ve OECD ülkelerinde olan 4,2 milyon uluslararası öğrencinin 977 bini ABD'nin bünyesindeki yükseköğretim kurumlarına kayıt yaptırmıştır. ABD'den sonra İngilizce konuşan ülkeler arasında Avustralya'daki uluslararası öğrenci sayısı 509 bine, Birleşik Krallık'ta 489 bine ve Kanada'da 279 bine tekabül etmektedir. Hedef ülke olarak Avustralya ve Birleşik Krallık her birinin küresel pazar payı %8 olduğu halde, tek başına ABD'nin küresel eğitim piyasasındaki payı %16'ya tekabül etmektedir. Yani dünya genelindeki toplam uluslararası öğrencilerin %16'sı ABD'yi tercih etmiştir. Lüksemburg'da yükseköğrenim gören tüm öğrencilerin %49'u, Avustralya'da %28'i, Yeni Zelanda'da %21'i, Birleşik Krallık'ta %19'u, Avusturya ve İsviçre'de ise %18'i yabancı öğrencilerden oluşmaktadır. En yüksek oran olmakla Lüksemburg'dan başka ülkelere yükseköğrenim görmek amacıyla giden öğrenci oranı %77'dir. Bu oran Slovakya'da %19, İzlanda'da %14, Slovenya'da %13'tür (Tablo 1.3).

Tablo 1.3. Yükseköğretimde Uluslararası ve Yabancı Öğrenci Hareketliliği (2019)

	Uluslararası ya da yabancı öğrenci sayısı (Bin)	Toplam yüksek öğretime kayıt yaptıran uluslararası ya da yabancı öğrenci (%)	Başka ülkelere giden milli öğrenci oranı	Uluslararası eğitim piyasası payı
Avustralya	509	28	1	8
Avusturya	75	18	6	1
Belçika	52	10	3	1
Kanada	279	16	3	5
Şili	10	1	1	0,169
Danimarka	32	10	2	1
Estonya	5	11	8	0,082
Finlandiya	24	8	4	0,390
Fransa	246	9	4	4
Almanya	333	10	4	5
Macaristan	35	13	5	1
İzlanda	2	8	14	0,025
İrlanda	25	11	7	0,408
İsrail	11	3	4	0,183
Japonya	203	5	1	3
Letonya	8	10	6	0,137
Litvanya	7	6	9	0,109
Lüksemburg	3	49	77	0,056
Meksika	33	1	1	1
Hollanda	108	-	-	2
Yeni Zelanda	53	21	2	1
Norveç	12	4	6	0,203
Polonya	55	4	2	1
Portekiz	36	10	6	1
Slovenya	5	7	13	0,083
İspanya	77	4	2	1
İsveç	31	7	3	1
İsviçre	56	18	6	1
Birleşik Krallık	489	19	2	8
A.B.D.	977	5	1	16
Kolombiya	5	0,219	2	0,086
Çek Cumhuriyeti	46	14	4	1
Yunanistan	28	3	5	0,456
İtalya	55	3	4	1
Kore	99	3	3	2
Slovak cumhuriyeti	12	9	19	0,208
Türkiye	155	2	1	3
Arjantin	109	3	0,324	2
Brezilya	22	0,245	1	0,357
Çin	201	0,428	2	3
Hindistan	47	0,134	1	1
Endonezya	8	0,095	1	0,125
Rusya Federasyonu	283	4	1	5
Suudi Arabistan	73	4	4	1
Güney Afrika	42	4	1	1

Kaynak: OECD, 2021: 222-223.

Ülkelerin ya da üniversitelerin uluslararası öğrencilere yönelik tutumları kültürel, siyasal veya ekonomik gereksinimlerine göre değişiklik göstermektedir (Hawthorne'dan akt. Özoğlu vd., 2012: 21). 21. yüzyılda uluslararası eğitimin odak noktası diplomasi, politik ve kültürel bağların geliştirilmesi yönünde olsa da yüksek öğretimin kitleselleşmesiyle beraber, uluslararası öğrencilerin gelir kaynağı olarak değer biçildiği bir yeni pazar meydana gelmiştir. Dünyanın hemen hemen her yerinde eğitime karşı talebin yükselmesiyle pazarlanabilir eğitim

hizmetlerinin değeri ve saygınlığında önemli derecede artış meydana gelmiştir. Bu nedenle, politikacılar ve yükseköğretim yöneticileri, uluslararası öğrencilerin bir ekonomik avantaj olduğunu düşünmektedirler. Yurtdışında eğitim, bir yandan öğrencilerin profesyonel gelişimleri için mühim olanaklar sağlamakta, diğer yandan ise öğrencilerin ekonomik getiri olarak görüldüğü bir perspektif ortaya çıkarmaktadır (Douglass ve Edelstein'dan akt. Levent ve Karaevli, 2013: 98).

1.2.2. Türkiye’de Uluslararası Öğrenci Hareketliliği

1981 yılında hayata geçirilen yabancı uyruklu öğrenci sınavı (YÖS) ile başlangıç bulan Türkiye’ye yabancı öğrenci cezbetme süreci değişik burs imkanları ve programlar aracılığıyla desteklenerek ilerlemektedir. Türkiye’de ilgili kurumlar, yabancı öğrencileri ülkeye getirerek onlara kaliteli eğitim imkanları sunmayı, dünya ile bütünleşme yolunda ivme kazanmayı, Türkiye’yi ve Türk kültürünü sevdirmeye ve tanıtmayı kendine amaç edinmektedirler (Günay, 2014: 9).

Soğuk savaşın sonlanmasının hemen sonrasında Yugoslavya ve Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği’nin (SSCB) dağılmasıyla, Türkiye kurulan yeni cumhuriyetlerle ekonomik, tarihi, kültürel ve sosyal ilişkiler geliştirmeye yönünde dönüm noktası yaşamıştır. Türkiye yükseköğretim sistemi bu dönemde uluslararasılaşma doğrultusunda koordinasyona açık hale getirilmiştir. Bu koordinasyona örnek olarak ise devletler arası iş birlikleri ile kurulmuş üniversiteler gösterilebilir (Brzezinski, 2013: 53-54).

1.2.2.1. Türkiye Yükseköğretim Sistemi

Türkiye eğitim sistemindeki temel amaçlara bakıldığında zaman, toplumun refahının yükseltilmesi, milli birlik ve beraberlik içerisinde, kültürel, sosyal ve iktisadi kalkınmanın özendirilmesi ve hızlandırılması ve Türkiye vatandaşlarının modern medeniyetin yaratıcı, yapıcı ve seçkin bir parçası haline getirilmesi olarak sıralanabilir. Bu sistemin bünyesinde bulunan kurumlar, dinsel, ırksal, dilsel ve cinsiyetle ilgili herhangi bir fark gözetmeksizin herkese hizmet edecek şekilde kurulmuştur. Bu nedenle, herhangi bir kişiye, aileye, sınıfa ya da zümreye özel bir fark tanınmaz. Türkiye’nin yükseköğretim sistemi ise orta öğretim sisteminin üzerine kurulu, öğrencilerin en az iki yıllık yüksek öğrenime tabi tutulduğu eğitim kurumlarının tümünü kapsamaktadır. Yükseköğretimin amaçlarına bakılacak olursa, akademik araştırmalar gerçekleştirmek, araştırma-inceleme sonuçlarının gösterildiği ve bilim tekniğinin ilerlemesine katkıda bulunan her tür yayını yapmak, ülkenin bilim politikasına ve toplumun ileri düzey ve muhtelif kademeler için nitelikli insan gücü ihtiyacına yönelik öğrencilere yetenek, ilgi ve yetki doğrultusunda eğitim vermek, kamuoyunu aydınlatıcı

bilimsel verilerin yazılı ve sözlü şekilde topluma yayılmasını sağlamak olarak karşımıza çıkmaktadır (Demirel, 2000: 34; YÖK, 2007).

Türkiye’de 1981 yılında yürürlüğe giren 2547 sayılı Yükseköğretim Kanun’una esasen tüm yükseköğretim kurumları aynı çatı altında bir araya getirilmiştir. Bununla da konservatuarlar ve meslek yüksekokulları üniversitelerin bünyesine dahil olmuş; eğitim enstitüleri eğitim fakültelerine, akademiler ise üniversitelere dönüşmüştür. Bu karara binaen 1982 yılında Akdeniz, Dokuz Eylül, Gazi, Marmara, Mimar Sinan, Trakya ve Yıldız Teknik üniversitelerinin temeli atılmıştır. Örgün öğretimin yetersiz olduğu düşüncesinden kaynaklanarak ve yükseköğrenim görebilecek yaşa gelmiş genç vatandaşlara eğitimde fırsat eşitliği sağlamak için planlanmış bir girişim olan YAYKUR’un faaliyetleri aynı süreç içerisinde Anadolu Üniversitesi Açıköğretim Fakültesinin bünyesine katılmıştır (YÖK, 2007: 43-44). Ayrıca Türkiye, Bologna sürecine katılan ülkeler arasında yer almakta ve yükseköğretim kurumlarında Avrupa’da uygulanan ECTS (European Credit Transfer and Accumulation System-Avrupa Kredi Transfer Sistemi) kredi toplama ve aktarma sistemi kullanılmaktadır (Mahmudov, 2014: 378).

Türkiye’de bulunan üniversitelerin tümü Yüksek Öğretim Kurumu’na (YÖK) bağlıdır. YÖK, Millî Eğitim Bakanlığı bünyesinde bulunan; yükseköğretim kurumlarının ihtiyaçlarına, faaliyetlerine ve gelişimlerine yönelik planlar hazırlayan, öğretim kalitesini yükseltmek amacıyla çeşitli alanlarda öğretmen ve öğrenciler için ülke dahilinde ve aynı zamanda da ülke dışında eğitim düzenleyen bir kurumdur (Mahmudov, 2014: 390). Yükseköğretim kurumları ise üniversiteler, fakülteler, enstitüler, uygulama ve araştırma merkezleri, yüksekokullar, meslek yüksekokulları ve konservatuarlardır. (Demirel, 2000: 34).

Türkiye’de bulunan her üniversite kendi akademik takvimine sahiptir. Genellikle akademik yıl eylül ayında başlar ve haziran ayında son bulur. Yaz ve kış mevsimlerinde üniversiteler tatile bağlanmaktadır. Çoğu üniversitede yaz okulu uygulaması mevcuttur. Ortaöğretiminin ardından yükseköğretimde; ön lisans, lisans, yüksek lisans ve doktora programları hayata geçirilmektedir. Yükseköğretimin ilk kademesi olan ön lisans programı iki yıllık olmakta ve bu programda hedeflenen durum gereken esas işgücünü yetiştirmektir (Balci, 2009: 14). Lisans derecesine sahip olmak için ise 4 yıllık eğitim süresini bitirmek gerekmektedir. Ancak, Veterinerlik, Eczacılık, Diş Hekimliği ve Tıp gibi özel programlarda 5 ile 6 yıl arasında değişen eğitim süresi vardır. Lisans üstü dereceler olan tezli ve tezsiz yüksek lisans programlarının eğitim süresi sırası ile 2 yıl ve 1,5 yıldır. Doktora programlarının süresi ise üniversiteye göre değişiklik gösterebilmektedir (Türk Eğitim Sistemi, 2021).

İstatistik verilere esasen, 2021 yılında Türkiye’de aktif devlet üniversitesi sayısı 127, vakıf üniversitelerinin sayısı 73 ve vakıf meslek yüksek okullarının sayı 4’tür. Bu kurumlarda toplam olarak 179.685 öğretim elemanı çalışmaktadır. 2020-2021 eğitim-öğretim yılında öğrenim gören toplam yükseköğretim öğrenci sayısı ise 7.791.280’dir (Yükseköğretim Bilgi Sistemi, 2021).

1.2.2.2. Türkiye’deki Uluslararası Öğrenci İstatistikleri

Türkiye’nin bulunduğu coğrafi konum, ülkeye dış sermaye akışı, büyük şehirlerin ticaret merkezi haline gelmesi, ülkenin uluslararası platformda etkili role sahip olması ve sözünün geçmesi eğitim açısından da ülkenin avantajlarına pozitif etkide bulunmuş ve uluslararası öğrenci akımı sürecine hız kazandırmıştır (Rzayev, 2020: 46). Aşağıdaki tablolarda ise son yıllarda Türkiye’ye gelen yabancı öğrencilerin sayısal verileri gösterilmektedir.

Tablo 1.4. Yıllara Göre Türkiye’deki Yabancı Öğrenci Sayısı

Yıl	Öğrenci Sayısı
2013-2014	48.183
2014-2015	72.178
2015-2016	87.903
2016-2017	108.076
2017-2018	125.138
2018-2019	154.505
2019-2020	185.047
2020-2021	224.048

Kaynak: Yükseköğretim Bilgi Sistemi, <https://istatistik.yok.gov.tr/> (erişim tarihi: 12.11.2021)

Tablo 1.4’te eğitim-öğretim yılları arasında Türkiye’deki yabancı öğrencilerin toplam sayıları verilmiştir. Tabloya esasen, 2013- 2014 eğitim-öğretim yılında 48.183 olan yabancı öğrenci sayısı, neredeyse 5 kat daha çoğalarak 2020- 2021 eğitim-öğretim yılında 224.048 olmuştur. Bu artışın sebebi ise Türkiye’nin coğrafi konumunun uluslararası öğrenciler için çekiciliği, takip ettiği eğitim politikaları, üniversitelerin tanıtım maksadıyla yabancı ülkelerdeki eğitim fuarlarındaki iştirakları ve üniversitelerde bulunan uluslararası öğrenci ofislerinin aktif bir şekilde çalışma sergilemeleri olarak gösterilebilir (Rzayev, 2020: 46).

Tablo 1.5. Türkiye’deki En Fazla Yabancı Öğrencinin Geldiği Ülkeler

Ülkeler	2013-2014	2014-2015	2015-2016	2016-2017	2017-2018	2018-2019	2019-2020	2020-2021
Afganistan	2.332	3.672	4.338	5.251	5.826	6.804	7.517	8.428
Almanya	396	728	722	3.755	4.012	4.378	4.637	4.959
Azerbaycan	6.901	10.638	12.504	14.878	17.088	19.383	21.069	23.770
Bulgaristan	843	1.011	951	2.030	2.510	3.010	3.688	4.432
Çin	691	1.088	1.297	1.496	2.084	2.257	2.399	2.251
Endonezya	530	670	707	732	792	1.218	1.664	2.252
FAS	314	471	568	649	769	1.071	1.758	2.531
Filistin	675	976	1.238	1.472	1.825	2.483	3.145	3.935
Irak	1.585	3.033	4.414	5.012	5.187	7.608	9.752	14.799
İran	4.343	5.302	5.661	6.099	6.418	7.154	8.776	11.223
Kazakistan	1.306	1.799	1.986	2.015	2.065	2.191	2.349	2.909
Mısır	199	410	697	1.217	1.921	2.910	4.109	5.821
Nijerya	876	1.176	1.392	1.287	1.296	1.562	2.208	3.174
Özbekistan	371	556	652	736	840	1.075	1.598	2.421
Pakistan	728	1.127	1.438	1.606	1.822	2.115	2.386	2.948
Somali	638	915	1.383	1.735	2.310	3.764	6.104	8.141
Suriye	1.785	5.560	9.689	15.042	20.701	27.034	37.236	47.482
Türkmenistan	6.941	9.092	9.903	10.418	12.247	17.571	18.016	19.384
Ürdün	306	507	730	1.006	1.603	2.643	4.043	5.317
Yemen	327	678	994	1.380	1.896	3.076	4.386	5.829
Yunanistan	1.500	1.826	1.993	2.285	2.546	2.713	2.876	2.827

Kaynak: Yükseköğretim Bilgi Sistemi, <https://istatistik.yok.gov.tr/> (erişim tarihi: 12.11.2021)

Tablo 1.5’te Türkiye’ye en çok öğrenci gönderen ülkeler alfabetik sıraya göre dizilmiştir. Burada 2020- 2021 eğitim-öğretim yılında Türkiye’ye en fazla sırasıyla Suriye, Azerbaycan ve Türkmenistan’dan öğrencilerin geldiği gözlemlenmektedir. Bilhassa, son zamanlar Mısır, Irak, Libya, Suriye, Filistin gibi ülkelere ortaya çıkan siyasi krizler sebebiyle çok sayıda mültecinin Türkiye’ye sığınması, bu ülkelere kayıt yaptıran öğrencilerin sayısının artmasının temel sebebidir. Türkiye’yi tercih eden yabancı öğrencilerin büyük bir bölümü Türk Cumhuriyetlerinden, Afrika ve Ortadoğu ülkelerinden ve diğer gelişmekte olan ülkelere gelmektedirler. Bundan başka, Almanya’dan gelen yabancı öğrenci sayısının 2013- 2014 eğitim yılında 396, 2020- 2021 eğitim-öğretim yılına gelindiğinde ise önemli derece artışın yaşanmasıyla 4.959 olduğu görülmektedir. Bu artışa

etki eden etken olarak Almanya'daki Türk kökenli Alman vatandaşlarının yükseköğrenim görmek amacıyla Türkiye'yi tercih etmeleri gösterilebilmektedir. Ayrıca, coğrafi yakınlık nedeniyle, Bulgaristan ve Yunanistan gibi ülkelere de gelen yabancı öğrenci sayısında artış görülmektedir (Rzayev, 2020: 47).

Tablo 1.6. Bazı Gelişmiş Ülkelerden Gelen Yabancı Öğrenci Sayıları

Ülkeler	2013-2014	2014-2015	2015-2016	2016-2017	2017-2018	2018-2019	2019-2020	2020-2021
ABD	246	345	334	472	532	661	754	887
Avustralya	28	36	38	76	77	82	88	99
Fransa	44	122	131	204	233	356	377	395
Güney Kore	144	192	216	216	224	213	215	182
Britanya ve K. İrlanda	85	121	115	154	157	192	250	322
İsviçre	25	40	34	130	151	174	179	193
Kanada	36	53	72	108	134	161	187	218
Japonya	28	44	34	42	43	55	67	65

Kaynak: Yükseköğretim Bilgi Sistemi, <https://istatistik.yok.gov.tr/> (erişim tarihi: 12.11.2021)

Tablo 1.6'de bazı gelişmiş ülkelere olan Türkiye'yi tercih etmiş yabancı öğrenci sayıları gösterilmektedir. Görüldüğü üzere gelişmiş ülkelere Türkiye'ye gelen uluslararası öğrenci sayısı daha az olmaktadır. Aslında, bu ülkelerin öğrenci hareketliliği açısından lider konumda oldukları düşünülürse, bu ülkelere gelen yabancı öğrenci sayısının daha düşük olması normal karşılanabilir. Ayrıca, Türkiye'deki birçok yükseköğretim kurumlarında eğitim dilinin esasen Türkçe olması ve İngilizce eğitimde çoğu üniversitenin yetersiz olması da bu sayıların az olmasına neden olarak gösterilebilir. Bunun yanı sıra, bu ülkelere gelen öğrenci sayıları diğer ülkelere kıyasla daha az olsa bile, her geçen yıl artış yaşandığı görülmektedir. Tabloda en fazla öğrenci sayısına sahip ülke olarak ABD, en az sayıya sahip olarak ise Japonya yer almaktadır (Rzayev, 2020: 48).

Tablo 1.7. Bazı Devlet ve Vakıf Üniversitelerindeki Yabancı Öğrenci Sayıları

Devlet Üniversiteleri	2013-2014	2014-2015	2015-2016	2016-2017	2017-2018	2018-2019	2019-2020	2020-2021
Akdeniz Üniversitesi	197	887	1.286	1.457	1.832	1.877	2.050	2.549
Anadolu Üniversitesi	2.078	2.716	3.286	4.770	5.721	6.661	8.883	11.663
Ankara Üniversitesi	2.018	2.158	2.198	2.518	2.508	2.786	3.618	4.168
Atatürk Üniversitesi	1.424	1.955	1.695	1.794	2.387	2.699	3.301	4.737
Boğaziçi Üniversitesi	351	350	387	385	357	333	241	265
Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi	348	401	526	762	1.049	1.570	1.669	1.882
Ege Üniversitesi	1.316	1.396	1.356	1.495	1.394	1.463	1.242	1.728
Erciyes Üniversitesi	924	1.098	1.355	1.663	1.667	1.698	2.190	2.724
Gazi Üniversitesi	1.695	1.954	2.034	1.999	1.726	951	1.054	1.105
Hacettepe Üniversitesi	1.042	1.542	1.745	1.844	1.583	1.336	1.195	1.047
İstanbul Üniversitesi	3.051	5.317	5.556	7.671	7.448	6.648	8.115	8.290
İstanbul Teknik Üniversitesi	1.075	1.649	2.131	2.345	2.723	2.894	3.196	1.807
Karadeniz Teknik Üniversitesi	854	966	1.164	1.320	1.355	1.242	1.239	1.303
Marmara Üniversitesi	2.146	2.310	2.179	2.638	2.627	2.566	2.040	2.716
Ondokuz Mayıs Üniversitesi	923	1.477	1.980	2.465	3.162	5.176	4.635	4.653
Orta Doğu Teknik Üniversitesi	1.817	1.645	1.551	1.392	1.764	1.615	1.614	1.692
Sakarya Üniversitesi	927	1.906	2.900	3.153	3.151	2.851	2.937	3.928
Selçuk Üniversitesi	849	953	1.326	2.433	2.292	1.859	1.950	2.212
Uludağ Üniversitesi	1.124	2.235	2.096	3.202	4.356	5.430	5.417	5.348
Yıldız Teknik Üniversitesi	528	1.025	1.156	1.399	1.469	1.542	1.767	2.210
Vakıf Üniversiteleri	2013-2014	2014-2015	2015-2016	2016-2017	2017-2018	2018-2019	2019-2020	2020-2021
Bahçeşehir Üniversitesi	1.003	1.411	1.785	2.053	2.827	3.548	4.398	5.200
Beykent Üniversitesi	316	591	562	638	950	1.098	1.206	1.209
İhsan Doğramacı Bilkent Üniversitesi	402	473	810	946	935	895	816	760
İstanbul Aydın Üniversitesi	839	1.594	1.830	2.836	3.505	3.878	4.450	5.204
İstanbul Kültür Üniversitesi	361	467	456	801	944	1.101	1.304	1.264
Koç Üniversitesi	182	156	287	300	286	436	419	400
Okan Üniversitesi	176	288	395	483	645	815	1.235	1.660
Sabancı Üniversitesi	243	307	368	547	428	517	477	545
Yeditepe Üniversitesi	200	242	294	376	436	517	674	702

Kaynak: “Yükseköğretim Bilgi Sistemi”, <https://istatistik.yok.gov.tr/> (erişim tarihi: 12.11.2021)

Tablo 1.7’de Türkiye’deki bazı üniversitelerde bulunan yabancı öğrenci sayısı gösterilmektedir. 2020-2021 eğitim-öğretim yılında devlet üniversitelerinden en çok yabancı öğrenciyi bünyesinde barındıran kurumların sırasıyla Anadolu Üniversitesi (11.663), İstanbul Üniversitesi (8.290) ve Uludağ Üniversitesi (5.348) olduğu söylenebilir. Bir önceki yıllara nazaran daha az uluslararası öğrenciye sahip olan üniversitelerin ise Gazi Üniversitesi ve Boğaziçi Üniversitesi olduğu gözlemlenmektedir. Buna en başlıca sebep ise bu üniversitelerin yabancı öğrenci seçiminde oldukça seçici olması ve kontenjanlarını da o yönde kararlaştırmalarıdır. Bazı vakıf üniversitelerine bakıldığında zaman yabancı öğrenci sayılarının

zamanla artış gösterdiği görülmektedir. Esas gelir kaynağının eğitim harcı olduğu vakıf üniversiteleri, bu hususta yabancı öğrenci sayılarını artırmaya yönelik gayret göstermektedirler. 2020-2021 eğitim-öğretim yılında en çok uluslararası öğrenciye sahip vakıf üniversitelerinin ise sırasıyla İstanbul Aydın Üniversitesi (5.204), Bahçeşehir Üniversitesi (5.200) ve Okan Üniversitesi (1.660) olduğu söylenebilir. Tabloda dikkat çeken üniversitelerden birisi de 2013-2014 eğitim-öğretim yılında 348 uluslararası öğrenciye sahipken, 2020-2021 eğitim öğretim yılında bu rakamın hemen hemen 5 kattan daha fazla artış göstererek 1.882'ye ulaştığı Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesidir (Rzayev, 2020: 49-50). Ayrıca, Anadolu Üniversitesinde eğitim gören 11.663 uluslararası öğrenciden 7.138'i, İstanbul Üniversitesindeki 8.290 yabancı öğrenciden 3.122'i, Atatürk Üniversitesinde ise 4.737 uluslararası öğrenciden 2.773'ü açık öğretim eğitimi almaktadır (Yükseköğretim Bilgi Sistemi, Tarih Yok). Son olarak, bu tez çalışmasına da konu edilmiş olan Akdeniz Üniversitesine değinilecek olursa, 2013-2014 yılında sadece 197 yabancı öğrencisi olan bu kurumun, 2020-2021 eğitim-öğretim yılına gelindiğinde 2.549 uluslararası öğrenciye sahip olduğu görülmektedir.

1.2.3. Azerbaycan'da Uluslararası Öğrenci Hareketliliği

1.2.3.1. Azerbaycan'da Yükseköğretim sistemi

Azerbaycan'da ortaöğretimini tamamlayan herkes yükseköğrenim görme hakkına sahiptir. Azerbaycan'ın 2005 senesinde Bologna sürecine katılması ve 2009 yılında “Tehsil Haqqında” (Eğitimle İlgili) Azerbaycan Cumhuriyetinin Kanununun yürürlüğe girmesiyle Azerbaycan yükseköğretim sistemine önemli yenilikler gelmiş, Avrupa'da uygulanan AKTS (Avrupa Kredi Transfer Sistemi) uygulamaya koyulmuştur. Azerbaycan'da yükseköğretim Azerbaycan, Türk, İngiliz ve Rus dilleri olmak üzere 4 dilde; lisans, yüksek lisans ve doktora (tıp hariç) olmak üzere 3 aşamada hayata geçirilmektedir. Lisans düzeyinde eğitim 4 veya 5 yıl süreye tabi olup 240-300 arası AKTS kredisinden (tıp eğitiminde 300-360 arası) oluşmaktadır. Yüksek lisans düzeyinde eğitim süresi 1,5-2 yıl, AKTS kredisi ise 90-120 olarak belirlenmiştir. Yükseköğretimin üçüncü aşaması sayılan doktora eğitimi felsefe doktoru ve elmler (bilimler) doktoru olarak iki türde hayata geçirilmektedir. Felsefe doktoru programı 3-4 yıl, elmler (bilimler) doktoru programı ise 4-5 yıl eğitim süresine tabidir (Ali Tehsil, 2021).

Lisans derecesi almak için harç yatırarak veya ücretsiz (devlet tarafından burslu) şekilde eğitim almak mümkündür. Ancak, Azerbaycan Cumhuriyeti “Tehsil Haqqında” (Eğitimle İlgili) Kanununun 5.4. maddesine göre, devlet yükseköğretimin her bir aşamasında

öğrenim görenlere yalnızca bir kereye mahsus ücretsiz eğitim alma hakkı tanımaktadır. Üniversitelere kabul süreci sınava katılım ücretli şekilde gerçekleştirilmektedir. Bu süreci Azerbaycan Respublikası İmtihan Merkezi (Azerbaycan Cumhuriyeti Sınav Merkezi) hayata geçirmektedir. Sınav sonuçlarının iki yıl süreyle geçerliliği olması nedeniyle diğer sene geçirilecek olan kabul sürecinde tekrardan başvuru yapmak mümkündür (Bakalavriat, 2021).

Azerbaycan’da genel olarak üniversitelerde mühazire (not alma), seminer (anlatma) ve tecrübe (matematik soru çözümleri, laboratuvar ders uygulamaları gibi) olmak üzere dersler üç şekilde işlenmektedir. Mühazire yönteminin uygulandığı derslerde öğretim üyeleri dersleri anlatmakta, bu sırada öğrenciler anlamadıkları veya merak ettikleri kısımları sormakta ve sorulan sorular da öğretim üyesi tarafından cevaplanarak açığa kavuşturulmaktadır. Bu tür derslerde ekseriyetle öğretim üyeleri ders anlatırken önemli gördüğü kısımları yazdırmaktadırlar. Seminer derslerinde öğrencilerden muhazire derslerinde anlatılan konulara hazırlıklı bir şekilde gelmeleri beklenmekte ve öğretim üyeleri tarafından bu konulara ilişkin sorular sorulmakta veya öğrencilerden anlatım yapması talep edilmektedir. Bu ders işleme metodu ile öğrencilerin konuları ne kadar benimsedikleri ölçülmektedir. Tecrübe dersleri ise laboratuvar ortamında gerçekleşmektedir. Bu derslerde öğrenciler, derste öğrendikleri teorik bilgileri pratik olarak hayata geçirmekte veya öğrenimi laboratuvar ortamında mümkün olan konuları işlemektedirler (Merdanov, Ağamalıyev, Mehrabov ve Gardaşov, 2003: 110).

Dünyanın çoğu ülkesinde olduğu gibi Azerbaycan’da da üniversiteler hem devlet destekli hem de özel şekilde eğitim vermektedirler. Azerbaycan’da yükseköğretim kurumlarının ekseriyeti devlet tarafından finanse edilmektedir. Hatta, özel üniversitelerin sayısı 2021 yılına gelindiğinde daha da gerileyerek 12’ye düşmüştür. Yükseköğretim kurumlarıyla ilgili yıllara dağılmış bilgiler aşağıdaki tablolarda gösterilmektedir.

Tablo 1.8. Azerbaycan’da Bulunan Yükseköğretim Kurum Sayıları

Üniversite Türü	2000-2001	2005-2006	2010-2011	2015-2016	2017-2018	2020-2021
Devlet Üniversiteleri	29	32	36	41	39	40
Özel Üniversiteler	18	15	15	13	12	12
Toplam	47	47	51	54	51	52

Kaynak: “Ali Təhsil Müəssisələri” <https://www.stat.gov.az/source/education/> (erişim tarihi: 06.10.2021)

Tablo 1.8’de son yirmi yılda Azerbaycan’da bulunan üniversitelerin sayıları ve bu sayılarda yaşanan değişiklikler gösterilmiştir. Burada toplam üniversite sayısının çok az bir artışın yaşanmasıyla 52’ye ulaştığı gözlemlenmektedir. En dikkat çeken husus ise, devlet

üniversitelerinin sayısının yıllar geçtikçe artmasına karşın özel üniversitelerin azalmasıdır. Tabloda da görüldüğü üzere 2000-2001 eğitim öğretim yılında sayısı 29 olan devlet üniversiteleri, 2020-2021 eğitim öğretim yılına gelindiğinde 40'a çıkmıştır. Aynı zaman diliminde, devlet üniversitelerinin aksine özel üniversitelerin sayısında azalma yaşanmış ve 18'den 12'ye gerilemiştir. Burada azalma yaşanmasını teşvik eden durumun ise Azerbaycanda yaşayan varlıklı ailelerin çocuklarını yurtdışına göndermesi olabilir.

Tablo 1.9. 2020-2021 Eğitim-Öğretim Yılı En Fazla Öğrenciye Sahip Belli Başlı Üniversiteler

Devlet Üniversiteleri	Öğrenci Sayısı
Bakü Devlet Üniversitesi	21.518
Azerbaycan Devlet İktisat Üniversitesi	17.924
Azerbaycan Devlet Neft ve Sanayi Üniversitesi	15.008
Azerbaycan Pedagoji Üniversitesi	10.459
Azerbaycan Teknik Üniversitesi	8.824
Özel Üniversiteler	Öğrenci Sayısı
Azerbaycan Kooperasiya Üniversitesi	3.393
Odlar Yurdu Üniversitesi	2.999
Batı Hazar Üniversitesi	2.939
Hazar Üniversitesi	2.604
Bakü Avrasya Üniversitesi	2.449

Kaynak: “Ali Təhsil Müəssisələri” <https://www.stat.gov.az/source/education/> (erişim tarihi: 06.10.2021)

Tablo 1.9’da Azerbaycan’da bulunan üniversiteler arasından en fazla öğrenciye eğitim veren kurumlar listelenmiştir. Burada en fazla öğrenciye sahip olan üniversitenin 21.518 öğrenciyle Bakü Devlet Üniversitesi olduğu görülmektedir. Ancak ülkede on binin üzeri öğrenciye eğitim veren yalnızca 4 kurum vardır ve bunların hepsi de devlet üniversitesidir. En fazla öğrenciye sahip olan özel üniversiteler ise aşağı yukarı öğrenci sayısı 2 binlerde seyretmektedir. Özel üniversiteler arasında yalnızca 3 bine aşkın öğrencisi olan ve bununla da en fazla öğrenciye sahip olan özel üniversite Azerbaycan Kooperasiya Üniversitesidir.

1.2.3.2. Büyük Öğrenci Projesi

Türkiye ile bağımsızlığını yeni elde etmiş Türk Cumhuriyetleri arasında oluşturulan iş birliğini daha da ileriye götürmek maksadıyla; Türkiye, Azerbaycan, Kazakistan, Kırgızistan, Özbekistan ve Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti eğitim bakanları ile aynı zamanda gözlemci sıfatıyla Gökoğuz (Gagavuz) temsilcisi 18 Mayıs 1992 tarihinde Ankara’da bir araya gelmişlerdir. Türkiye’de gerçekleşen bu konferansın “Eğitim Bakanları Konferansı” olarak

çalışması ve bu amaç doğrultusunda bir sekreteryaya yaratılması; ilgili ülkeler arasında 3 kişilik daimi eğitim komisyonlarının oluşturulması; ülkelerde var olan eğitim sorunlarının ve bunlara yönelik çözüm yollarının ele alınması; karşılıklı bir şekilde okulların açılması; eğitim alanında hayata geçirilen karşılıklı desteğin devam ettirilmesi; başlatılmış öğretmen-öğrenci mübadelesinin sürdürülmesi; Türk lehçelerinin karşılıklı bir şekilde eğitim kurumlarında öğretilmesinin hayata geçirilmesi ve ortak bir kültür ve bilim dilinin geliştirilmesi üzere gerekli kararlar almak için hükümetlere teklif götürülmesi; her türlü eğitim-öğretim vasıtalarının tektipleştirilmesinin sağlanması kararlaştırılmıştır. Bu toplantıdan 2 gün sonra ilgili ülkelerin Eğitim Bakanları ve Türk Toplulukları yetkilileri, “Ortak Türkçe”nin oluşturulması maksadıyla bir öneri hazırlamış ve bu öneriye imza atmışlardır (MEB, 1993: 3-4).

Bağımsızlıklarını elde ettikleri günden beri Türk Cumhuriyetleri ve Türk Toplulukları ile Türkiye arasında kültür ve eğitim alanında iş birliği ve ikili ilişkiler bağlamında önemli ilerleme kaydedilmiştir. Bu bağlamda, Türk Dünyası ortak alfabe ve dil çalışmaları, Azerbaycan’da ve Orta Asya ülkelerinde yükseköğretim ve ortaöğretim kurumları, dil kursları ve kültür merkezlerinin oluşturulması ve Türk Cumhuriyetlerinden gelen öğrencilere burs imkanları sağlayarak Türkiye’nin saygın üniversitelerine yerleştirilmeleri gibi birçok önem arz eden faaliyetler hayata geçirilmiştir (Turan, 2018: 753).

1992-1993 eğitim öğretim döneminde Orta Asya Türk cumhuriyetleri ile anlaşmalar yapılarak uygulamaya konulmuş “Büyük Öğrenci Projesi” (BÖP) kısa bir süre içerisinde daha fazla uluslararası öğrenci çekebilmek için 57 ülke ve topluluğa yayılmıştır. Bu proje kapsamında öğrenim görececek öğrenciler için 12 ülkede (Azerbaycan, Arnavutluk, Bosna-Hersek, Kazakistan, Kırgızistan, Kırım, Kosova, Makedonya, Romanya, Tacikistan, Tataristan ve Türkmenistan) Türk Cumhuriyetleri ile Türk ve Akraba Toplulukları Sınavı (TCS) yapılmaktaydı. Bu sınav test usulü olan ve soruları Türkiye’de hazırlanan bir sınavdı. Sınavın yapılmadığı bölge ve ülkelerde ise seçici kurullar yardımıyla öğrenciler getirilmekteydi. 1992 yılında başlayan Büyük Öğrenci Projesi, 2012 yılından itibaren Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı (YTB) himayesiyle Türkiye Bursu olarak varlığını sürdürmektedir. Türkiye, uluslararası öğrencileri ülkeye cezbetmek adına çoğunluk olarak Orta Asya ve komşu bölgelerden Balkanlar, Kafkaslar ve Orta Doğu ülkelerinden olan öğrencileri odak noktası haline getirmiştir. (Öztürk, 2014: 52-54).

BÖP kapsamında 20.000’nin üzerinde öğrenciye Türkiye’de yükseköğrenim görme fırsatı sağlanmıştır. Bu öğrencilerden 5.000’ini Azerbaycan’dan gelen öğrenciler oluşturmuştur (Süleymanov 2016). Süleymanov’un (2016) bu proje kapsamında Türkiye’ye

gelmiş Azerbaycan uyruklu öğrenciler üzerine yaptığı bir çalışma sonucunda bu öğrencilerin büyük bir bölümünün eğitimlerini başarıyla tamamlayarak ülkelerine geri döndüğü ve iş hayatına atıldığı ortaya çıkmıştır. Bu bireylerin Türkiye’de edinmiş oldukları bilgi birikimlerini, mezun olduktan sonra iş hayatına başladıkları kurumlarda etkin bir şekilde kullanabildikleri tespit edilmiştir. Ayrıca bu çalışma sonucunda Türkiye’deki üniversitelerden mezun olan Azerbaycanlı öğrencilerin, çalışmaya başladıkları kurumlarda üst düzey mevkilerde istihdam imkanı buldukları ortaya çıkmıştır.

1.2.3.3. Azerbaycan’da Öğrenci Hareketliliği İstatistikleri

Azerbaycan da diğer ülkeler gibi küreselleşme sürecinin oluşturduğu yeni fırsatlardan kendi payını almıştır. Bu süreç içerisinde Azerbaycanlı öğrencilerin başka ülkelere eğitim almak amacıyla gittiği gibi, Azerbaycana da çeşitli ülkelerden yükseköğrenim görmek için yabancı öğrenciler gelmiş ve zaman geçtikçe bu öğrencilerin sayısında artışın yaşandığı görülmüştür. Bununla birlikte Azerbaycan’da nüfus artışının ve yükseköğretime talebin artmasıyla yerli öğrenci sayısında da artışlar görülmektedir. Aşağıdaki tablolarda bu durum yıllara göre ele alınarak gösterilmiştir.

Tablo 1.10. Azerbaycanda Yükseköğrenim Gören Öğrenci Sayıları

Üniversite Türü	2000- 2001	2005- 2006	2010- 2011	2015- 2016	2017- 2018	2020- 2021
Devlet Üniversiteleri	91.019	105.997	120.488	140.642	153.351	177.084
Özel Üniversiteler	28.664	23.951	19.753	20.592	14.326	21.623
Toplam	119.683	129.948	140.241	161.234	167.677	198.707

Kaynak: “Ali Təhsil Müəssisələri” <https://www.stat.gov.az/source/education/> (erişim tarihi: 06.10.2021)

Tablo 1.10’da Azerbaycan’da yükseköğrenim gören öğrenci sayıları yıllara göre dizilmiştir. Özel üniversitelerin sayısının az olmasının yansıması olarak devlet üniversitelerinde öğrenim gören öğrencilere kıyasla çok az öğrenciye sahip oldukları tabloda açık bir şekilde görülmektedir. Toplam 198.707 öğrenciden yalnızca 21.263’ünün özel üniversitelerde eğitim görmesi buna açıklık getirmektedir. Hatta yıllara göre devlet üniversitelerin sayısında artış, özel üniversitelerin sayısında ise azalmanın yaşanmasına paralel bir şekilde öğrenci sayılarında da değişiklikler yaşanmıştır.

Tablo 1.11. Azerbaycan’da Yükseköğrenim Gören Uluslararası Öğrenci Sayıları

	2000-2001	2005-2006	2010-2011	2015-2016	2017-2018	2020-2021
Türkiye	1.359	2.094	2.880	1.817	1.531	2.270
BDT Ülkeleri	102	276	413	606	943	718
Diğer Ülkeler	409	703	1430	1.002	1.310	2.268
Toplam	1.870	3.073	4.723	3.425	3.784	5.256

Kaynak: “Ali Təhsil Müəssisələri” <https://www.stat.gov.az/source/education/> (erişim tarihi: 06.10.2021)

Tablo 1.11’de yıllara göre Azerbaycana yükseköğrenim görmek amacıyla gelmiş öğrenci sayıları verilmiştir. Burada Azerbaycanı en çok tercih eden öğrencilerin Türkiye’den oldukları gözlemlenmektedir. 2020-2021 eğitim-öğretim yılında toplam 5.256 yabancı öğrencinin 2.270’inin Türkiye’den geldiği görülmektedir. Bağımsız Devletler Topluluğuna üye olan eski Sovyet ülkelerinden gelen öğrencilerin sayısında son yirmi yılda 7 kat artış yaşanarak bu sayı 718’e ulaşmıştır. Geri kalan dünya ülkelerinden gelen öğrenci sayılarında da ciddi oranda artış yaşanarak 2020-2021 eğitim-öğretim yılında 2.268 olmuştur.

Tablo 1.12. Devlet Bursuyla Yurtdışında Eğitim Gören Azerbaycanlı Öğrenci Sayıları

	2000-2001	2005-2006	2010-2011	2015-2016	2017-2018	2020-2021
Türkiye	667	751	839	907	569	260
BDT Ülkeleri	146	328	673	320	241	230
Diğer Ülkeler	106	103	543	1771	990	485
Toplam	919	1182	2055	2998	1800	975

Kaynak: “Ali Təhsil Müəssisələri” <https://www.stat.gov.az/source/education/> (erişim tarihi: 06.10.2021)

Tablo 1.12’de devlet destekli yurtdışına yükseköğrenim görmeye giden Azerbaycanlı öğrencilerin yıllara göre sayıları gösterilmiştir. 2015-2016 eğitim-öğretim yılında yurtdışında devlet bursuyla eğitim gören öğrenci sayısının 2.998’e ulaştığı ve bu dönemin son 20 yılda en fazla öğrencinin gönderildiği periyot olduğu gözlemlenmektedir. Tabloda görüldüğü üzere, Bağımsız Devletler Topluluğuna üye olan ülkelere ve diğer ülkelere giden öğrencilerin yıllar geçtikçe artmasına karşın, Türkiye’ye giden öğrencilerin sayısı giderek azalmıştır. 2000-2001 eğitim öğretim yılında 667 olan bu sayı, 2020-2021 yılına gelindiğinde 260 olmuştur. Türkiye’ye devlet bursuyla giden Azerbaycanlı öğrencilerin sayısında yaşanan gerilemeye rağmen, tabloda görüldüğü üzere, 2013-2014 eğitim-öğretim yılında kendi hesabına eğitim almaya giden Azerbaycanlıların sayısı 6.901 iken, bu sayı 2020-2021 eğitim öğretim yılına gelindiğinde 23.770’e ulaşmıştır.

İKİNCİ BÖLÜM

DEZAVANTAJLI GRUP OLARAK ULUSLARARASI ÖĞRENCİLER

2.1. Dezavantaj ve Dezavantajlı Grupların Tanımı

Dezavantajlı gruplar ifadesinin büyük bir insan kitlesini kapsaması nedeniyle konunun ekonomik, sosyolojik, psikolojik ve siyasi boyutları ile ele alınması ve daha anlaşılır biçimde kavranabilmesi için dezavantaj ve dezavantajlı grup kavramlarına ait tanımların incelenmesi gerekmektedir. Alanyazında dezavantajlı grup kavramı ile ilgili değişik sınıflandırmalar ve tanımların mevcutluğu sebebiyle bu sınıflandırmaların ve tanımların incelenmesi konunun başka yönleriyle birlikte anlaşılmasını sağlayacaktır (Aksoy, 2009: 26).

İlk olarak dezavantaj ve grup kelimelerinin kökenine bakılacak olursa, bu kelimelerin yapıları itibariyle yabancı kökenli olup her ikisinin de Türkçeye Fransızcadan geldiği görülmektedir. Bu kelimelerin Türk Dil Kurumu'ndaki (TDK) tanımlarına bakıldığında zaman dezavantaj kelimesinin “avantajlı olmama durumu”, grup kelimesinin ise “küme, ortak özellikleri olan varlıklar, nesneler bütünü, görüşleri, çıkarları bir olan kimseler bütünü, ekip” gibi anlamları taşıdığı ortaya çıkmaktadır (Türk Dil Kurumu Sözlükleri, 2022). Aynı ayrılıkta belirli anlamları taşıyan bu kelimelerin birleşmesiyle oluşan “dezavantajlı grup” kavramının akademik çalışmalarda hangi kişilerin veya kesimin kastedildiğine bağlı olarak literatürde farklı tanımları bulunmaktadır. Ancak, Uluslararası İnsan Hakları Hukuku'nda (International Human Rights Law) dezavantajlı ve savunmasız grupların haklarının geliştirilmesi ve korunması yönünde taahhütün mevcut olmasına ve bu kanunun genel perspektifine göre dezavantajlı grupların garanti edilmiş haklara serbest erişimden mahrum kalmış kişiler olarak sayılmasına rağmen, dezavantajlı olarak sınıflandırılacak olan insanlara yönelik standart bir tanımlama bulunmamaktadır (Sastry ve Gade, 2012: 12). Koçancı (2019), dezavantajlılık ile avantajlılık arasında geniş bir kitlenin bulunduğu gri bölgeden bahsetmektedir. Bu yaklaşıma göre dezavantajlı olmayan kişiler doğrudan avantajlı konumda olmazlar. Gri bölge olarak nitelenen alan, ne dezavantajlılığa ne de avantajlılığa işaret eden, avantaj ve dezavantajın kullanılmadığı yerdir. Bu yaklaşımın temelinde epistemolojik bağlantılar ise dezavantajlılığı ya da avantajlılığı ortaya çıkaran beşer altı, beşer üstü ve beşeri düzlemdeki eşitsizlik kaynaklarıdır. Örneğin zeka geriliği beşer altı bir eşitsizlik kaynağı olarak bu durumda olan kişiler için bir dezavantajlılıktır. Ancak zeka geriliğine sahip olmayan herkes avantajlı bir noktada değildir. Geniş bir kesim normal zeka göstergelerinde olduğundan bu formdaki kişiler gri bölgenin mensubudur. Başka bir örnekle yabancıların tümü yabancı bir topluma gittiklerinde başta beşerüstü eşitsizlikler (kültür/ din vb.) nedeniyle dezavantajlı gibi görülse

de dezavantajlı olmayabilir. Eşitsizliğin, ontolojik olarak bir varlığa sahip olması önemli bir kriterdir. Öte yandan Koçancı'ya (2019) göre dezavantajlı gruplardan bahsetmek için sosyolojik anlamda grup tanım ve dinamiklerine uyan bir socius/ ortaklık oluşturmaları gerekmektedir. Bu nedenle dezavantajlı gruplar nitelendirmesinin sosyolojik bir bağlamda kullanılması doğru bir nitelendirme de değildir. Dolayısıyla dezavantajlılığı bir kategori olarak ele almak çözümlemelerde daha doğru bir postula bilgi olacaktır. Ancak literatürde sosyolojik olarak dezavantajlılık kategorisine ilişkin grup kavramının kullanılmasıyla ilgili yaygın fakat hatalı bir genelleme bulunmaktadır.

Literatürdeki dezavantajlı gruplara yönelik yapılan çeşitli tanımlardan birisinin “kendi kendine yetemeyen, sorunların tamamını ya da bir kısmının çözümünü kendi kendine başaramayan kişiler” (Kaynar, 2014: 11), başka bir tanımın ise “sahip olunan nitelikler yüzünden avantajlı olma durumuna sahip olmayan gruplar” olduğu görülmektedir (Baydoğan, 2012: 3). Dünya Sağlık Örgütü (WHO) dezavantajlı olmanın sebeplerini sosyal açıdan sınıflandırarak üç yönden açıklamış ve bununla da dezavantajlı grupların tanımlanmasına farklı bir bakış açısı getirmiştir. Bu sınıflandırmaya esasen dezavantajlı olmanın sebepleri sosyokültürel görüşe göre cinsiyet, din, etnik köken, göçmen statüsü, sosyal sermaye ve kültür; sosyoekonomik görüşe göre işsizlik, eğitim, sosyoekonomik statü ve kazanç; sosyal coğrafyaya göre ise yaş, kötü komşuluk ve yaşam koşullarıdır (WHO, 2013: 3). Ayrıca, istihdam açısından dezavantajlı gruplar “genel itibariyle, işgücü piyasasına katılabilmek için pozitif ayrımcılığa, eğitime, sosyal desteğe ve rehberliğe ihtiyaç duyan kesimler” şeklinde tanımlanabilir (EDUSER, 2013: 7).

Dezavantajlı gruplar ile ilgili başka bir tanımlama da Caillods tarafından yapılmıştır. Bu tanıma göre, dezavantajlı gruplar cinsiyetleri, ekonomik durumları, din ya da politik statüleri (mülteci), dilsel ve etnik kökenleri sebebiyle ekonomik ve sosyal olarak daha az bütünleşme şansına sahip insanlardan oluşmaktadır. Bu grupların gelir getirici faaliyetlere ve toprağa her zaman erişimleri yoktur ve genel olarak eğitim, barınma ve sağlık gibi temel hizmetlerden yoksun kalırlar. Politik, dilsel ya da etnik açıdan dezavantajlı grupları tanımlarken ulusal bağlama dayanıldığı için burada ülkeler arası farklılıklar bulunabilmektedir. Aynı şekilde ülkelerin ortalama eğitim seviyesi, ekonomik düzeyi gibi değişkenler ile ilgili olarak da ülkelerdeki dezavantajlı grupların özellikleri farklılaşabilmektedir. Örneğin Afrika ülkelerinin birçoğunda dezavantajlı sayılanların büyük çoğunluğunun dört ya da beş yıllık ilköğretime erişim imkânı olmayanların oluşturduğu görülmektedir. Fakat gelişmiş ülkelerde meslek edinmek için daha yüksek bir profil sahibi olmak gerektiğinden bu ülkelerde dezavantajlı olarak tanımlanan insanların bazılarının birçok

Afrika ülkesine göre daha yüksek düzeyde eğitim seviyesine sahip olması muhtemeldir (Caillods, 1998: 10-11)

Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı'na göre ise fiziksel erişim eksikliği, sınırlı iletişim, yasal ve kuramsal ayrımcılık, ekonomik engeller, resmî kurumlara olan güven eksikliği, alternatif araçlar için yetersiz destek, yetersiz sosyal hizmet ve belirli ihtiyaçlara olan bilinç eksikliği ve duyarsızlığı dezavantajlılığa neden olan engellerdir (UNDP, Tarih Yok: 156-158).

2.2. Dezavantajlı Grupların Toplum İçindeki Yeri

Toplumdaki her insan kendi iradesi dışında veya kendi iradesiyle her an dezavantajlı bir konuma gelebilmektedir. Diğerlerinden farklı olarak dezavantajlı gruplar yaşamlarını sürdürebilmek için maddi ve manevi desteğe gereksinim duymaktadırlar. Dezavantajlı gruplar iktisadi, sosyal ve kültürel açıdan birçok sorunlarla karşılaşmaktadırlar. İş bulmakta zorlukların yaşanması, toplum içinde yerleşmiş kötü algılar ve düşünceler, ayrımcılığa tabi tutulmak, yeterli eğitimin verilmemesi, dışlanmak, kötü şartlarda çalıştırılmak bu sorunlara örnek olarak verilebilir. 1980'li yıllardan sonra dünya genelinde ekonomik iyileşme yaşanması ve insan odaklı kamu yönetimi anlayışının gelişme kaydetmesi ile dezavantajlı gruplara verilen önem gitgide artmış ve günümüzde de artmaya devam etmektedir. Toplumu bilinçlendirmek ve bununla da toplumda dezavantajlı gruplar üzerinde baskıyı ortadan kaldırmak adına çok sayıda çalışma yapılmaktadır. Hemen hemen her ülke coğrafi, sosyal ve demografik yapısına nazaran yasal düzenlemelerle kendi imkanları çerçevesinde bu gruplara pozitif ayrımcılık yapmaya çalışmaktadır. Devletlerin yaptığı bu tür düzenlemelerle toplum içinde oluşa bilecek muhtemel sorunların önüne geçerek dezavantajlı grupların toplumsal hayata uyumunun sağlanması amaçlanmaktadır. Bununla da hem devlet sosyal olarak görevini yerine getirmiş hem de toplum vicdani açıdan üzerine düşeni yapmış olacaktır (Aksoy, 2019: 27-28).

2.3. Dezavantajlılık ve Yabancı Öğrenciler

Literatürde dezavantajlı gruplar çeşitli kategorilerde ele alınmıştır. Engelliler, enformel ve güvencesiz çalışanlar, kadınlar, işsizler, yaşlılar, azınlıklar, göçmenler, gençler, kırsal alanda çalışanlar ve kırsal nüfus, çocuklar, LGBTQI+, yerliler, HIV/AIDS veya diğer kronik hastalıklarla yaşayanlar ve diğer dezavantajlı ve savunmasız gruplar bu kategorilere örnek olarak gösterilebilir. Bu çalışmada ise yukarıda belirtilen dezavantajlı grup tanımlarından yola çıkarak “yabancı öğrenciler” ayrı bir grup olarak ele alınmıştır.

Memleketlerini terk ederek başka ülkelere eğitim almak için giden öğrenciler çeşitli sorunlarla karşılaşmakta ve bu sorunlar bu öğrencilerin bireysel özelliklerine, geldikleri ülkelere ve kişiliklerine göre değişiklik gösterebilmektedir (Li ve Kaye'den akt. Özoğlu vd., 2012: 33). Öğrenciler, öğrencilik aşamasının getirdiği akademik ve sosyo-kültürel sorunlarla karşılaştıkları gibi yabancı bir ülkede bulunmaları sebebiyle aile özlemi, kültürel farklılıklar, yurt yaşantısının zorlukları veya barınma ile ilgili diğer zorluklar, sağlık sorunları, ekonomik sıkıntılar ve sosyalleşme ile ilgili sorunlarla karşılaşmaktadırlar. Uluslararası öğrencilerin farklı kültür, değer ve inanç yargılarına sahip olması nedeniyle gittikleri ülkelerdeki ortamı kabullenme süreçleri uzamakta ve bu sebeple de onların ruh sağlığı ve kişisel başarıları üzerinde olumsuz etkiler oluşabilmektedir (Özçetin, 2013: 3-4). Uluslararası öğrencilerin dezavantajlı bir grup olarak görülmesinin temelinde ise onların mekansal, kültürel, dilsel, yaşamsal ve diğer alışık oldukları olguların kapsamlı bir değişime uğraması yatmaktadır.

Son zamanlarda devamlı olarak sayılarında artış yaşanan çeşit çeşit ülkeden Türkiye'ye yükseköğrenim görmek amacıyla gelen öğrenciler için de sözü geçen dezavantajlılık durumu söz konusudur. Ancak Türk, kardeş ve akraba topluluklarından gelen öğrencilerin büyük bir bölümü başka ülkelere gelen öğrencilere kıyasla bazı sorunların üstesinden daha rahat şekilde gelebilmektedir. Örneğin, Türkiye'ye gelmeden önce Türk televizyonlarını izleyerek Türk dilini ve kültürünü algılamış olan Türk Cumhuriyetlerinden ve başka ülkelerdeki Türk topluluklarından gelen öğrencilerin dil ve kültür sorunları ile baş etmede daha başarılı oldukları gözlemlenmektedir. Buna Türk halkının onlara sıcak davranarak sosyal ilişki sorunlarını minimuma indirmeye çalışmaları da eklenebilir (Derman, 2010: 243).

Yabancı öğrencilerin dezavantajlı grup olarak değerlendirilmesine neden olan sorunlarla ilgili literatürde araştırma yapılarak “Uluslararası Öğrencilerin Sorunları” başlığı altında daha kapsamlı bir şekilde bu konu ele alınmıştır. Öte yandan yabancı öğrenciler de maddi gelir ya da cinsiyet üzerinden daha alt kırımlarda dezavantajlılık kategorilerine girebilirler.

2.4. Uluslararası Öğrencilerin Sorunları

2.4.1. Dil Bariyeri

Uluslararası öğrencilerin karşılaştığı en temel sorunlardan biri dil yetersizliğidir. Bu konuda yapılan çalışmalardan birisine örnek verilecek olursa, yürüttüğü çalışmanın sonucu olarak Huntley (1993), yabancı öğrencilerin yaşadığı en büyük sorunun dil yetersizliği olduğunu tespit etmiştir. Bu sebeple Huntley uyum sürelerinin uzamasına neden olan en

büyük faktörün dil sorunu olduğunu belirtmiştir. Uluslararası öğrencilerin dersleri takip edememe ve bildikleri halde sorulara yanıt verememe gibi zorluklarla karşılaştıklarının ve kendini ifade konusunda sıkıntı yaşadıkları için sessiz kaldıklarının altını çizmiştir. Tüm bu akademik zorluklardan başka yabancı öğrenciler, sosyalleşmeye çalıştıkları zaman da günlük dili, esprileri ve şakaları anlamada zorluk çektiklerini, bu nedenle etkin bir biçimde sohbetlere katılım sağlayamadıklarını belirtmiştir.

Hellsten (2002) tarafından yürütülen çalışma kültürel çeşitlilik, sosyal problemler, dil ve öğrenme zorluklarının yabancı öğrencilerin karşı karşıya kaldığı sorunlardan bazıları olduğunu göstermektedir. Eğer öğrenci öğrenim görmek için geldiği üniversitede öğretilen derslerin dilini iyi bilmiyorsa, böylesi bir durumda üstesinden gelinmesi zor sıkıntılar ortaya çıkmaktadır. Örnek vermek gerekirse, eğer yabancı bir öğrenci Türkçe konuşulan bir ülkeden gelmiyorsa Türk öğrencilere nazaran aşağı yukarı 3 kat daha fazla süre harcayarak bir kitabı bitirebilmektedir. Bu nedenle, her ne kadar bir sonraki akademik dönemdeki akademik Türkçe için yeterli olmasa da uluslararası öğrencilere geldikleri ilk sene için Türkçe hazırlık derslerinin zorunlu kılınması gerekliliği ortaya çıkmıştır. Türkçe hazırlık sonrası akademik açıdan yine sorunların var olmasına sebep ise, hazırlık süresince akademik Türkçe değil de temel Türkçe derslerinin verilmesidir.

Türkiye’de yürütülmüş çalışmalarda da benzer sonuçlara varılmıştır. Örneğin, Can (1996), dil bariyerinin uluslararası öğrencilerin hem sosyal hem de akademik hayatına negatif yönlü etkisinin olduğunu vurgulamıştır. Buna ilaveten, bu öğrencilerin aşağı seviyede öğrenebildikleri Türkçe’nin bir problemle karşılaştıkları zaman yetkililere detaylı bir şekilde aktarabilecek düzeyde olmadığını belirtmiştir. Benzer sonuçlara ulaşan Özçetin (2013), çalışmasında Bursa ilinde ikamet eden 221 yabancı öğrenci üzerinde anket uygulamasıyla araştırma hayata geçirmiş, araştırma sonucu olarak ise bu öğrencilerin Türkiye’de yaşadıkları süre içerisinde en fazla sorun yaşadıkları konulardan ikincisinin dil yetersizliği olduğu sonucuna ulaşmıştır. Anket sonuçlarına göre, uluslararası öğrencilerin yüzde 60,2’si Türkçe dil bilgisine yeterince sahip olmadıklarından sosyal ve akademik hayatlarında etkin bir şekilde iletişim kuramadıklarını ve ders materyallerini kavrama ve ders takibi yapmada yetersiz kaldıklarını dile getirmişlerdir.

2.4.2. Akademik Zorluklar

2.4.2.1. Akademik Kariyer Seçimi

Yabancı öğrencilerin sıklıkla yüzleştiği sorunlardan biri istemediği bir programda veya bölümde öğrenim görmektir. Özellikle ortaöğretimini sözel veya sayısal ağırlıklı

tamamlayan öğrencilerin ortaöğretimde aldıkları eğitim ile yerleştirildikleri bölüm arasında paralelliğin olmaması, bu öğrencilerin akademik başarısızlıkla yüzleşmelerine neden olmaktadır. Ayrıca arzu etmedikleri bir programa yerleştirilmenin ortaya çıkardığı motivasyon düşüklüğü öğrencilerin gelecekle ilgili beklentileri üzerinde de olumsuz etki yapmaktadır (Gündüz, 2012: 89).

Bölüm tercihini yanlış yapan ve beklentilerinin gerçekleşmesi doğrultusunda hüsrana uğramış öğrencilerin mezuniyet sonrası ümitsizlik duygusu ve yoğun bir stresle yüzleşmesi muhtemeldir. İş yaşamına atılan bu öğrencilerin kendilerini ortaya koyma fırsatı bulamamaları ve bu yönde desteklenmemeleri uzun süreli strese sebep olarak bu kişilerde tükenmişlik hissi yaşamalarına yol açmaktadır. Bu sebeple üniversite tercihleri zamanı öğrencilerin doğru adım atması ve gelecekleri doğrultusunda olumlu beklentiler içinde olması önem arz etmektedir (Çokluk'dan akt. Tuncer, 2011: 936).

Türkiye'de yabancı öğrenci seçimlerinde üniversiteler tarafından gerçekleştirilen sınavların standart olmaması, zorluk dereceleri, türleri; değerlendirme yöntemleri, başvuruların sonuçlandırılmasında farklı uygulamaların mevcutluğu öğrencileri karmaşaya itmektedir. (T.C. Kalkınma Bakanlığı, 2015: 81-84).

2.4.2.2. Eğitim Sisteminin Farklılığı

Dünyada sabit bir eğitim sisteminin var olmadığı ve her ülkenin benimsemiş olduğu eğitim sisteminin farklı olduğu bilinen bir gerçektir. Bu doğrultuda, Türkiye'ye yükseköğrenim görmeye gelen öğrenciler yalnızca farklı bir kültürle değil, aynı zamanda da farklı bir eğitim sistemiyle karşılaşmakta ve bu yeni eğitim sistemine uyum sağlamak zorunda kalmaktadırlar. Eğitim uyumu genel olarak eğitim sistemi, dili ve kültürünü kapsamaktadır. Böylece, eğitim uyumu zamanı farklı öğrenme ve araştırma metotlarına, öğretmen davranışlarına, öğretim diline, öğrenci beklentilerine ve müfredata alışmada sorunlar yaşanmaktadır. Eğitim sistemlerinin farklı oluşundan kaynaklanan olumsuz etkiler göz ardı edilemez. Ancak, bazı ülkelerin eğitim sisteminin Türkiye eğitim sisteminden çok farklı olmasına rağmen, bazılarınının çok fark etmediğinin altını çizmek gerekmektedir. Örnek verilecek olursa, İran'dan gelen öğrencilerin üniversite eğitiminden önce giriş sınavları, test ve klasik soru çözümü gibi uygulamalara aşina olmaları nedeniyle Türkiye'de üniversite kazanmak ve eğitim sistemine uyum sağlamak onlar için daha kolay olabilirken, bu durum eski Sovyet ülkelerinden gelen öğrenciler için aynı olmayabilir (Ghanbary, 2017: 24-25).

2.4.3. Sosyo-Kültürel Sorunlar

Uluslararası öğrencilerin gittikleri ülkelerde yaşadığı uyum sorunlarının temel nedenlerinden biri, öğrencilerin yeni kültürel ortam sebebiyle değişen önceki değerleri olabilir. Gerçek şu ki, öğrencilerin bir kısmı onları rahatsız eden, kendilerini izole etmelerine ve yeni kültürün temsilcileri ile iletişime geçmede başarısızlıklara sebep olan başka bir ülkede yeni hayatı bilinçli veya bilinçsiz olarak reddetmektedirler. Yabancı bir ülkeye gelen her bir yabancı öğrenci kendi ülkesinde aldığı eğitim ve içinde bulunduğu gelenekler nedeniyle ortaya çıkmış belirli bir sosyo-kültürel değere sahiptir, bu sebeple de temasa geçilen kişilerin kültürel değerlerini anlama sosyo-kültürel bütünleşmenin ve iletişim sürecinin en önemli noktasıdır. Yabancı öğrencilerin sosyo-kültürel bütünleşme ve iletişimine ilişkin esas engel, onların gittikleri ülkenin kültürünü kendi kültürel değerlerinin prizmasından bakarak yorumlamalarıdır (Burtea-Cioroianu, 2020: 141).

2.4.3.1. Kültür Şoku

Uluslararası öğrencilerin geldikleri ülke ile öğrenim gördükleri ülke arasındaki sosyokültürel yapıdaki farklılıklar, bu öğrencilerin kültür şoku ile yüzleşmelerine neden olabilmekte ve bununla da değişik kültürel geleneklere ve normlara sahip yeni bir düzene ayak uydurma sırasında çeşitli sorunlar ortaya çıkabilmektedir (Özoğlu vd., 2012: 30).

Kültür şoku, insanların yeni bir kültürel çevreye dahil oldukları zaman kendi kimliklerinin yerini idrak etmek, onu iletmek ve doğrulamak için alışık oldukları referansları kullanamadıkları zaman meydana gelen, daimî olmayan fenomenolojik durumdur (Cameron ve Kırkman, 2010: 2). Marx'ın (2001) yaptığı çalışmada kültür şoku, bireylerin yeni ve bilinmedik bir kültürle karşılaştıkları zaman yaşadıkları şok olarak tanımlanmaktadır. Bilinmedik bir kültüre dahil olunduğunda şaşırtıcı vakalar yaşanmaktadır. Bu kültüre dahil olan kişinin beklentileriyle orada var olan gerçeklik arasında farklılık vardır. Bu da uluslararası öğrencilerin bu farklılıkları kısa sürede idrak ederek veya bu konuda yardım alarak gittikleri ülkelerdeki kültüre uyum sağlamak zorunda olduklarını göstermektedir.

Kültür şoku evresine girmiş öğrenciler olumsuz duygulara kapılmakta ve bununla da yabancı olan her şeyi düşmanca algılamaktadırlar. Çoğu zaman bu durumun sonucunda yabancı öğrenciler sıkılmakta ya da stresle yüzleşmektedirler. Kültür şokunu tecrübe eden bu öğrencilerin akademik performansları çok kötü olduğu durumlarda yurtdışında eğitim alma kararlarının yanlış olduğu düşüncesi ortaya çıkmaktadır. Ancak iyileşme evresine giren öğrenciler, kültür şokunu üzerlerinden atarak beklentileri ve bulundukları ülkedeki gerçeklikler arasındaki farkı kabullenmeye başlarlar. Yeni kültüre uyum sağlama yolunda

ilerleme kazanmış bu öğrenciler, yaşadıkları problemin çözümünü arayarak ve ortaya çıkan zayıflıkları kapatmaya çalışarak akademik hedeflerine odaklanmaya çalışırlar (Nkoko, 2016: 19-20).

2.4.3.2. Kişisel Gelişim ve Serbest Zaman Değerlendirmesi

Boş zamanın etkin bir şekilde değerlendirilmesi, öğrencilerin psikososyal gelişimi açısından ciddi derecede önem arz etmektedir. Üniversite öğrencilerinin serbest zamanlarında farklı etkinliklere katılım sağlaması, onların psikososyal gelişimlerine pozitif katkıda bulunmaktadır. Bu katkı sayesinde uluslararası öğrencilerin akademik başarı, diğer öğrencilerle etkileşimde bulunarak arkadaş edinme ve yeni toplumsal çevreye uyum sağlamada ilerleme kaydedebilmektedirler. Fakat bazı durumlarda öğrenciler, serbest zamanlarını değerlendirme konusunda sorunlar yaşamaktadırlar. Öğrencilerin boş zamanlarını değerlendirmede sorun teşkil eden konular arasında sosyo-demografik etkenler, bulunulan çevrede olanakların yetersizliği ve maddi sıkıntılar öne çıkmaktadır (Byrne vd., 2006: 11-13).

Her öğrencinin yaşadığı çağın özelliklerine uygun olarak serbest zamanlarını değerlendirme biçimi vardır. Arkadaş edinmek, müzik dinlemek, tiyatro veya sinemaya gitmek, kitap okumak, spor yapmak gibi faaliyetler boş zamanlarda yapılan aktivitelerden sadece bazılarıdır. Öğrencilerin fiziksel gelişmesine katkıda bulunacak meşguliyetten ziyade hem de toplumsal ve psikolojik açıdan gelişim sağlamalarına yardımcı olacak faaliyetlere yönlendirilmesinde gereklilik vardır (Özçetin, 2013: 27). Serbest zamanların etkin bir şekilde değerlendirilmesi, insanın ruh sağlığı ve kişilik gelişimi açısından önemli bir faktördür. Boş zamanlarında olumlu meşguliyet tercih etmeyen ve eğlence, dinlenme, çalışma, uğraşı, öğretim arasında denge kuramayan gençlerin kişiliklerinde güvensizlik ve yetersizlik meydana gelmektedir (Köknel, 1981: 175).

Özşaker (2012), öğrencilerin serbest zaman etkinliklerine katılmama sebeplerini belirlemek için 328 öğrenci üzerinde yaptığı araştırma sonucunda yükseköğretim öğrencilerinin refah düzeyinin ve cinsiyetinin aktivitelere katılmada önemli faktörler olduğunu tespit etmiştir. Bu araştırma sonuçlarına göre öğrencilerin genelde etkinliklere katılım sağlamada zorluk çektikleri, organizasyonların yeterli olmadığı ve kız öğrencilerin erkeklere oranla aktivitelere daha az katıldıkları ortaya çıkmıştır.

2.4.3.3. Arkadaşlık İlişkileri

Yabancı uyruklu öğrenciler arkadaşlık kurmaya çalışırken bazen etnik köken ve ırk farklılığından dolayı bu konuda sorunlar yaşamaktadırlar. Bunun sonucu olarak, kendi etnik grupları haricinden birisiyle arkadaşlık ilişkisi kurmada zorlanan yabancı öğrencilerin

gittikleri ülkede uyum problemleriyle karşılaşması muhtemeldir (Nkoko, 2016: 18). Arkadaşlık ilişkilerinde sosyal yapıya önem veren bu öğrencilerin kendi coğrafyalarından olan kişilerle daha çok sosyalleştikleri görülmüştür. Yaşam tarzı, kültür ve dini inançlarının birbirine yakınlığı ve ortak dil öğrencilerin iletişim kurmasında ve bunu geliştirmesinde önemli derecede etkili olmaktadır. Ancak bu tür sosyalleşme girişimlerinin ileri boyuta taşınması durumunda gidilen ülkedeki yerli öğrencilerle olan iletişim olumsuz yönde etkilenmektedir. Sosyalleşme ihtiyacını kendi kültürel bağlarına yakın olan bireylerle karşılayan bu öğrenciler, sosyal çeşitliliğin ve diyalogun oluşturulması yönünde verimli adımlar atamamaktadırlar. Böylelikle uluslararasılaşmanın en önemli fonksiyonlarından biri olan kültürel kaynaşma olumsuz etkilenmektedir. Kısaca, yabancı öğrencilerin kendi ülkelerinden olan kişilerle yakınlaşmaları, yerli öğrencilerle sosyalleşme ve arkadaşlık ilişkileri kurma, böylece sosyal ve kültürel alana entegre olma durumlarına negatif etkide bulunmaktadır (Karaköse, 2019: 70).

Kıroğlu ve arkadaşlarının (2010) gerçekleştirdiği araştırma sonuçlarına bakıldığında zaman, Türkiye'ye yükseköğrenim görmek için gelen yabancı uyruklu öğrencilerin büyük bir kısmının arkadaşlıkla ilgili zorlukları sorunlar listesinin ön sıralarına koymadıkları gözlemlenmektedir. Bu öğrencilerin büyük bir bölümünün önyargılardan kısa sürede kurtulabilmeleri, Türkiye'de onlara arkadaşlık konusunda sıcakkanlı yaklaşımların olmasına bağlanmaktadır. Çok az sayıda öğrenci ise dışlandıklarını dile getirerek, ötekileştirilme, dalga geçilme ve gruplaşmalardan şikâyet ettiği görülmektedir.

2.4.4. Yaşamsal Sorunlar

Yabancı uyruklu öğrencilerin yaşamsal boyutta beslenme, barınma ve sağlık konularıyla ilgili birçok sorunla yüzleştikleri gözlemlenmektedir. Maddi zorluklar ve kültürel farklılıklarla karşılaşan bu öğrencilerin bahsi geçen konularla ilgili sorunları daha da karmaşık hale gelmektedir. (Çelik, 2013: 46). Uluslararası öğrencilerin karşılaştıkları böylesi yaşamsal sorunları kısaca açıklamakta fayda vardır.

2.4.4.1. Ekonomik Zorluklar

Uluslararası öğrencilerin birçok ülke için gelir kaynağı olarak bilinmesinin yanı sıra, dünyanın farklı ülkelerinden gelen bu öğrenciler ekonomik zorluklarla karşılaşmaktadırlar. Böylelikle yabancı uyruklu öğrencilerin geldikleri ülkelere getirdiği ekonomik yarar dikkate alındığında zaman, ev sahipliği yapan ülkelerde bu öğrencilerin yaşadıkları ekonomik sorunları incelemek ve bunlara çözümler geliştirmek gerekliliğinin olduğu görülmektedir. Bu gerekliliklerin yerine getirilmesiyle öğrencilerin başarı düzeylerinin artırılması ve öğrenci

akışının devamlılığı sağlanmaktadır (Snoubar, 2015: 30). Güçlü (1996), gerçekleştirdiği bir çalışma sonucunda, uluslararası öğrencilerin gittikleri ülkede karşılaştıkları temel sorunlardan birisinin ekonomik meselelerle ilgili olduğunu belirtmiştir. Bu sorunların nedenlerini ise aileden gelen mali desteğin yetersiz kalması, burs çeşitliliğinin ve miktarının az oluşu ve uluslararası öğrencilerin iş bulma konusunda dezavantajlı konumda olması olarak sıralamıştır. Şahin ve arkadaşlarının 13 kamu üniversitesinden birinci ve son sınıfta öğrenim gören 1.512 öğrenci üzerinde üniversite öğrencilerinin temel sorunlarının tespitine yönelik yürüttüğü çalışmada, ana sorunlar arasında ekonomik zorluklar belirtilmiştir (Şahin vd., 2009: 1436)

Yabancı öğrenciler, çoğunlukla ailesi tarafından sağlanan mali destek ya da kazanmış olduğu burs ile yaşamını sürdürmektedir. Kısıtlı olan bu gelirlerle öğrenciler, beslenme, barınma, kırtasiye, sağlık ve diğer ihtiyaçlarını gidermeye çalışmaktadırlar. Ekonomik zorluklar yaşayan öğrenciler, bu zorlukların diğer temel sorunların daha da şiddetlenmesine sebep olduğu için akademik başarı, sosyal ve kültürel etkinliklerde katılım ve genel olarak ev sahibi ülkeye uyum sağlama konusunda geri kalmaktadırlar (Snoubar, 2015: 30). Ekonomik sorunlar nedeniyle ailelerine bağımlı olarak yaşamlarını sürdüren öğrenciler, ailelerine yük olduklarını düşünmeleri sebebiyle psikolojik sorunlar da yaşamaktadırlar. Böylesi bir durum, öğrencinin psikolojisi üzerinde olumsuz etkiye neden olduğu gibi, aynı zamanda da ailesi ile olan ilişkilerinde tıkanmaya da sebep olabilmektedir (Yavuzer vd., 2005: 89).

Bir tek burssuz öğrencilerin değil, aynı zamanda burslu öğrencilerin de ekonomik sorunlarla yüzleştiği ortaya çıkmaktadır. Genel olarak burslu yabancı uyruklu öğrencilerin maddi zorluk yaşamalarına sebep olarak, onların Türkiye’den ekonomik olarak daha düşük seviyede olan ülkelere gelmeleri nedeniyle ailelerinin yeterli finansal desteği sağlayamaması bilinmektedir. Bu sebeple, Türkiye’de yabancı öğrencilere verilen burs miktarlarında artış sağlanmıştır. Çoğunlukla kendi imkanlarıyla öğrenim gören öğrencilerin maddi zorluklarla karşılaşması sebebiyle, YÖK’ün 17 Mart 2010 tarihinde kabul ettiği “Yurtdışından Öğrenci Kabulüne İlişkin Esaslar” kapsamında, kendi imkanlarıyla gelmek isteyen öğrencilerden üniversitelerce belirlenen miktarda yükseköğrenimlerini sürdürmeye yeterli maddi imkânı kanıtlayacak güvence istenmektedir (Özoğlu, 2012: 139-140).

Çalışma imkanlarının yaratılması, öğrenciler açısından çok önemli bir meseledir. Bu olanakların başta üniversite bünyesinde olmak üzere üniversitenin bulunduğu bölgede mevcut olmasının öğrencilerin maddi açıdan kendilerini toparlamasına izin verdiği bilinen bir gerçektir. Türkiye’de yükseköğrenim gören yabancı uyruklu öğrenciler, çalışma izni almak koşuluyla çalışabilmektedirler. Fakat, ön lisans ve lisans öğrenimi öğrencileri, ilk yılı

tamamlandıktan sonra haftada yirmi dört saatten fazla olmaksızın çalışma hakkına sahip olabilmektedirler (Çelik, 2013: 48).

2.4.4.2. Barınma Sorunları

Yabancı uyruklu öğrencilerin karşılaştığı en temel sorunlar arasında barınma yer almaktadır. Uluslararası öğrencilerin bu konuyla ilgili şikayetlerine bakıldığında zaman, Kredi ve Yurtlar Kurumu'na (YURTKUR) bağlı yurtlarda kalanların genelde odaların kirli, kalabalık ve gürültülü olmasını, kendi hesabına ev kiralayanların veya kiralamak isteyenlerin ise ev sahiplerinin yabancı uyruklu öğrencilere karşı önyargısı nedeniyle evlerini kiralamada isteksiz olmalarını ve kiralamak mümkün olsa bile fiyatların çok yüksek olduğunu belirttikleri gözlemlenmektedir. Diğer bir yandan bu öğrenciler, üniversite ve diğer yetkililerin barınma ile ilgili kendilerine fazla yardımcı olmadıklarını belirtmektedirler (Çelik, 2013: 46-47).

Barınma ile ilgili yabancı uyruklu öğrenciler sadece geldikleri ilk yıl değil, neredeyse her yıl bu konuda zorluklarla yüzleşmektedirler. Öğrenciler geldikleri ilk yıl daha yoğun bir şekilde yaşadıkları bu sorunun ana nedenini rehberlik eksikliğine bağlamaktadırlar. Can (1996) yaptığı çalışmada, Ankara'da değişik üniversitelerde eğitim gören 227 öğrenciden yüzde 54'ünün yurt sorunuyla karşı karşıya kaldığını, bunun sebebinin ise yanlış yönlendirme sonucunda uygun yurtların seçilmemesi olduğunu vurgulamıştır. Kıröglü vd.'nin (2010) yürüttüğü çalışma sonucunda ise yabancı öğrencilerin barınma ile ilgili sorunlar yaşamadıkları, evde ya da yurttan iyi bir ortamda kaldıkları ortaya çıkmıştır. Bu öğrencilerin sorun yaşamama nedenlerine bakıldığında zaman, Türkiye'ye ilk geldiklerinde kendilerinden önce gelmiş ve uyum sağlamış diğer akranlarından destek aldıkları ve bu sebeple sorunsuz bir şekilde kalacak yer temin ettikleri görülmektedir. Bu iki araştırmanın gerçekleştiği tarih veya şehir farklılığını dikkate almakta fayda vardır. Sonuç olarak barınma konusu, öğrenim göreceği ülkede kendi imkanlarıyla kalacak yer bulmak zorunda olan ve hiçbir tanıdık ya da arkadaşının bulunmadığı öğrenciler için bir problem arz ederken, bağlantılarının olduğu ya da üniversitenin teşkil ettiği sosyal ağlar aracılığıyla bu konuda yardım alan öğrenciler için temel sorun haline gelmemektedir. (Can, 2019: 28).

2.4.4.3. Beslenme, Ulaşım ve Sağlık Sorunları (Diğer Yaşamsal Sorunlar)

Beslenme konusu yabancı uyruklu öğrencilerin karşılaştıkları sorunlardan birisi olarak karşımıza çıkmaktadır. Kendi ülkesinden ve ailesinden uzaklaşarak başka bir ülkeye öğrenim görmeye gelen uluslararası öğrenciler, yeni bir eğitim aşamasının başlamasıyla beraber yeme-içme konusunda yeni bir döneme girmektedirler. Bu öğrenciler geldikleri ülkelerde beslenme konusunda uyum sağlamak için zamana ihtiyaç duymaktadırlar. Genel olarak ise uluslararası

öğrencilerin beslenme ile ilgili sorunlarına bakıldığı zaman, ders saatleri sebebiyle öğünleri atlama, kültürel farklılıktan dolayı yemekleri beğenmeme, yemek fiyatlarının yüksek oluşu gibi şikayetlerde bulundukları görülmektedir (Ghanbary, 2017: 28; Çelik, 2013: 47).

Ulaşım ile ilgili sorunlar incelendiği zaman ulaşım da fiyatların makul olmaması ve şehir dışına kurulan üniversitelere ulaşım zamanı ortaya çıkan sıkıntılar yönünde şikayetlerle karşılaşmaktadır. Bir tek öğrenim için yerleşilen şehirde değil, hem de şehir dışı ve uluslararası ulaşım fiyatlarının da pahalı olduğu dile getirilmiştir. Diğer yandan şehir dışına kurulan üniversitelerde eğitim gören öğrencilerin şehir dışı ulaşımı kullanmak zorunda kaldıklarından dolayı bütçelerinde ulaşım giderlerinin aşırı fazla olması ve mesafeden dolayı çekilen zorluklar dikkat çekmektedir (Çelik, 2013: 47).

Babadağ vd. (2014), uluslararası öğrencilerin sağlık alanında yaşadıkları zorlukları araştırdıkları çalışmada, yabancı öğrencilerin tıbbi yardım ile ilgili yaşadıkları sorunların; kendi ülkelerine nispeten sağlık çalışanlarından daha az danışmanlık hizmeti alabilmeleri, iletişim problemleri ve sağlık sigortasının olmadığı süreçte sağlık giderlerini kendilerinin karşılamak zorunda olduğunu tespit etmişlerdir. Yardımcıoğlu ve arkadaşlarının (2017) yürüttüğü çalışmada uluslararası öğrencilere sağlıkla ilgili verilen yargılara katılma dereceleri sorulmuştur. Bu öğrencilerin vermiş olmuş olduğu cevaplara göre %41'i için sağlık hizmetlerinin pahalı olduğu, %36,8'inin sağlık hizmetlerine ulaşmada zorluklar yaşadığı, %32,5'ine göre sağlık hizmetlerinin yetersiz olduğu, %64,8'inin sağlık sigortası ile ilgili problem yaşadığı, %58,4'ünün Türkiye'nin iklimine uyum sağlayamadığı, %60'ının ise sağlık hizmetlerinden faydalanırken sorun yaşadığı ortaya çıkmıştır.

2.4.5. Psiko-Sosyal Sorunlar

2.4.5.1. Psikolojik Sorunlar

Öğrencilerin kendi memleketlerini terk ederek öğrenim için geldikleri yeni ortama uyum sağlama gerekliliği, psikolojik etkileri de beraberinde getirerek onlarda davranış değişikliğine sebep olabilmektedir. Başka bireylerin yönlendirme ve desteğine önem veren, kendini yetersiz ve güvensiz hisseden öğrenciler, üniversite hayatında karşılaştığı akademik ve sosyal başarı beklentileri, çeşit çeşit yaşam değişiklikleri ile başa çıkmada sorun yaşayabilmektedirler. Bundan başka, öğrenciler aile ortamını bırakarak aniden büyük bir şehire gelmek, yurt hayatına geçmek ve tek başına zorlukların üstesinden gelememek gibi nedenlerle yeni çevreye uyum sağlamada sıkıntılar yaşayabilmektedirler. Uyum sağlama konusunda zorlukların yaşanması, üniversitelerde öğrenci sayısının artması ve diğer sebeplerle bireyler arası ilişkilerde sorunlar meydana gelebilmektedir. Bu durum dışarıdan

gelen öğrencileri yalnızlığa itmektedir. Bu öğrenciler geldikleri ülkelerdeki farklı inançlara ve değer yargılarına sahip kişilerle karşılaşma ve bu durumun üstesinden gelememe sonucunda bunalım sorunuyla yüzleşmektedirler. Öğrencinin bunalımdan çıkma isteğine rağmen psikolojik yardım alınacak olanakların sınırlı olması veya bu durumu dile getirememesi nedeniyle üniversite öğrencileri ruhsal sorunlar yaşamaktadırlar (Akt. Çelik, 2013: 50-51)

Uluslararası öğrencilerin psikolojik sorunlarına yönelik dünyanın farklı farklı bölgelerinde araştırmalar hayata geçirilmiştir. Bunlardan bazılarının sonuçlarına bakarak yabancı öğrencilerin psikolojik açıdan yaşadığı zorluklar ele alınabilir. Oei ve Notowidjojo'nun (1990) yabancı uyruklu öğrencilerin yalnızlık ve depresyon düzeylerini incelemeye yönelik gerçekleştirdiği araştırmaya katılan 342 öğrenciden elden edilmiş verilere göre yabancı uyruklu öğrencilerin Avustralya'nın yerli öğrencilerinden daha fazla yalnızlık ve depresyon yaşama olasılığı olduğu görülmüştür. Avustralya'da öğrenim gören yabancı uyruklu öğrenciler üzerine bir diğer araştırma Sawir ve arkadaşları (2008) tarafından hayata geçirilmiştir. Bu araştırmada, yabancı öğrencilerin özellikle geldikleri ilk zamanlarda yalnızlık duygusuna girdikleri ortaya konulmuştur. Bu sorunun giderilmesine yönelik bulgu ise yerel öğrenciler ile yabancı öğrenciler arasında bağların geliştirilmesine ve uluslararası öğrencilerin kendi kültürel haritalarını bulundukları çevreye uygun hale getirebilmelerine yönelik çabaların yalnızlığı azaltmada etkili olmasıdır. Yiğit (2012) Konya'da yükseköğrenim gören yabancı uyruklu öğrencilerin temel psikolojik ihtiyaçlarının hangi değişkenlere göre değiştiğini incelemiştir. Araştırma sonucunda, yabancı öğrencilerin temel psikolojik ihtiyaç puanlarında annenin eğitim düzeyine göre anlamlı farklılık ortaya çıksa da babanın eğitim düzeyinin önemli bir faktör olmadığı ortaya çıkmıştır. Araştırmanın bir diğer önemli bulgusu ise, temel psikolojik ihtiyaçların cinsiyete göre farklılık göstermediğidir. Otrar vd. (2002) tarafından yabancı uyruklu öğrencilerin psikolojik durumlarına yönelik yapılan araştırmada ise Türkiye'de öğrenim gören Türk ve akraba topluluk öğrencilerinin stres kaynakları ve başa çıkma biçimleri ile ruhsal sağlıkları arasındaki ilişkinin belirlenmesine çalışılmıştır. 17-36 yaş arası 232 uluslararası öğrenci üzerine yapılan bu araştırma sonuçlarına göre, gelecek kaygısı ve ekonomik problemler en ciddi sorun ve stres kaynağını teşkil etmektedir. Kadınların erkeklere kıyasla daha fazla psikopatolojik semptom göstermelerine karşın erkeklerin başa çıkma yöntemlerini daha fazla kullandığı belirlenmiştir (Şanlı ve Poyraz, 2018: 50-51)

2.4.5.2. Gelecek Kaygısı ve Kariyer Planlama

Bir toplumun gelişim dinamiğini ve çizgisini belirleyen önemli faktörlerden birisi de o toplumdaki gençlerin gelecekle ilgili beklentileridir. Başarının ve ekonomik açıdan güçlü olmak için yarışmanın ön planda olduğu sanayi toplumlarında gençler, küçük yaşlarından itibaren gelecek kaygısı çekmeye başlamaktadırlar (Güleri, 1998: 56). Kaygı; bireyin toplumsal kurumlar ve gruplarla, diğer bir kişiyle, tabiatla ilişkilerinde, içinde bulunduğu durumun kontrol edilemez ve belirsiz olduğu zamanlarda meydana çıkmaktadır (Kartopu, 2012: 148). Kaygının artması ise insanların gelecekleriyle ilgili ne yapacaklarını bilememesi ve karar verememesine neden olur (Çakmak ve Hevedanlı, 2005: 116; Sadık, 2017: 68).

Üniversite kazanarak akademik başarı elde etmek ve prestijli bir mesleğe sahip olmak, birçok gencin hayatında edindiği amaçların belki de başında gelmektedir. Okullar ve aileler bu düşünceyi teşvik etmekte ve devamlı olarak empoze etmektedir. Bununla da gençler arasında rekabet yaşanmakta ve birçok genç oldukça abartılı ve sert bir mücadelenin içinde yer almaktadır. Böylesi bir mücadeleye katılan öğrenciler gereğinden fazla kaygıyla yüzleşmekte ve bazılarında ise bu kaygı sonucunda ciddi riskler oluşmakta ve uzun süre devam etmektedir (Aydın ve Çiftel, 2013: 132).

Gündüz'ün (2012) yürüttüğü çalışma sonucunda ortaya konulmuş yabancı öğrencilerin mezuniyet sonrası kariyer hedefleri değerlendirildiği zaman bazı hususlar göze çarpmaktadır. Burada uluslararası öğrencilerin Türkiye'de öğrenim gördükten sonra kendi ülkelerine dönme konusunda çok istekli olmamaları birkaç değişkenle açıklanmıştır. Bunlardan en göze çarpanı, ülkelerinden uzun bir süre ayrı kalmaları ve ülkeleri ile olan bağların sarsılmasıdır. Bu konuyla ilgili, öğrenciler, memleketlerine döndüklerinde onları nelerin beklediğini ve ne ile karşılaşacaklarını bilemediklerinden dolayı dönme konusunda kaygılarının arttığını dile getirmişlerdir. Bu durumda Türkiye'de yükseköğretimi tamamladıktan sonra bir iki sene de olsa kalıp deneyim kazanma ve bu zaman diliminde kendi ülkesi ile iş ilişkisi kurma düşüncesi ortaya çıkmaktadır. Ülkelerine döndüklerinde yaşadıkları uyum probleminin sebeplerinin ise, bu öğrencilerin liseyi bitirdikten sonra birkaç yıl memleketlerinden uzakta yaşaması ve bu sebeple sosyalleşme süreçlerinin Türkiye'de tamamlanmasının olduğu söylenebilir. Bununla da kendi ülkelerine döndüklerinde karşılaşacakları sosyal yaşam dinamiklerine alışma süreci zor olmaktadır.

Yabancı uyruklu öğrencilere sunulan yükseköğretimin başlıca amacı şüphesiz ülkeler arası ilişkilerin güçlendirilmesi ve öğrencilerin yükseköğrenim gördükleri ülkede elde ettikleri tecrübeleri kendi ülkelerine nakletmeleridir. Bu sebeple bu öğrencilerin kendi ülkelerine dönmelerinin sağlanması da önemli bir adımdır. Bazı durumlarda ise yabancı öğrenciler,

lkelerine döndüklerinde aldıkları diplomaların tanınıp tanınmamasıyla ilgili sorun yaşıyabilmektedirler. Türkiye'nin Avrupa Bölgesi'nde başka bir ülkeden alınmış olan öğrenim ve derece sürelerinin tanınmasına ilişkin usulleri belirleyen ve hukuksal bağlayıcılığı olan Lizbon Tanıma Sözleşmesini imzalaması nedeniyle Avrupa'da bulunan yükseköğretim kurumlarıyla tanınmayla ilgili genelde herhangi sorun yaşanmamaktadır. Fakat, Türkiye ile ğrenci hareketliliğinin fazla olmadığı Uzakdoğu Asya gibi bölgelerde bulunan ülkelerle denklik ve akreditasyon konusunda problemler yaşanabilmektedir. Uluslararası ğrencilerin kendi ülkelerinde diplomalarının tanınması konusunda problem yaşamaları ya da denklik sınavına girmek zorunda kalmaları, gelecek hedeflerini belirleme ve onlara ulaşma açısından engel oluşturabilmektedir (T.C. Kalkınma Bakanlığı, 2015: 76-77).

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

TÜRKİYE’DE YÜKSEKÖĞRENİM GÖREN AZERBAYCANLI ÖĞRENCİ SORUNLARI ÜZERİNE ALAN ARAŞTIRMASI

3.1. Metodoloji: Araştırma Problemi

Farklı nedenlerle başka bir ülkede yükseköğrenim görmeyi tercih eden gençler öğrenim görmek için gittikleri ülkelerde çeşitli sorunlarla karşı karşıya kalmaktadır. Ev sahibi ülkedeki eğitim sisteminin farklılığı; dilsel, dini ve kültürel farklılıklar; psikolojik, akademik ve ekonomik zorluklar; beslenme, sağlık ve barınma ile ilgili problemler bu sorunlardan sadece bazılarıdır ve bu sorunlar yabancı öğrencileri diğer öğrencilerle karşılaştırıldığında dezavantajlı bir konuma düşürebilmektedir.

Türkiye bulunduğu coğrafyada yabancı öğrenciler için bir çekim merkezine dönüşmüştür. Böylece, Türkiye’de bulunan yabancı öğrencilerin karşılaştıkları sorunların incelenmesi ve çözüm yollarının aranması büyük önem arz etmektedir. YÖK (2021) istatistiklerine bakıldığında ise Türkiye’ye en çok öğrenci sırayla Suriye, Azerbaycan ve Türkmenistan’dan gelmektedir. Bu çalışmada Türkiye’de yükseköğrenim gören Azerbaycanlı öğrencilerin karşılaştıkları sorunlar incelenmiştir. Araştırmada şu sorulara yanıt aranmıştır:

- Türkiye’de yükseköğrenim gören Azerbaycanlı öğrenciler dilsel farklılıklar nedeniyle sorunlar yaşamaktalar mı?
- Türkiye’de yükseköğrenim gören Azerbaycanlı öğrenciler akademik sorunlar yaşamaktalar mı?
- Türkiye’de yükseköğrenim gören Azerbaycanlı öğrenciler sosyo-kültürel sorunlar yaşamaktalar mı?
- Türkiye’de yükseköğrenim gören Azerbaycanlı öğrenciler yaşamsal sorunlar yaşamaktalar mı?
- Türkiye’de yükseköğrenim gören Azerbaycanlı öğrenciler psiko-sosyal sorunlar yaşamaktalar mı?

3.2. Araştırmanın Amacı ve Önemi

Bu araştırmanın genel amacı, Türkiye’de yükseköğrenim gören Azerbaycanlı öğrencileri dezavantajlı duruma düşüren sorunları belirlemektir. Dezavantajlı gruplara yönelik araştırmalar incelendiğinde yabancı öğrencilerin ayrı bir grup olarak değil de daha çok göçmenler, gençler vb. başlıklar altında incelendiği görülmektedir. Bu çalışmayla literatürde

yabancı öğrencilerin ayrı bir dezavantajlı grup olarak ele alınmasına katkıda bulunmak amaçlanmıştır.

Yabancı öğrencilerin gittikleri ülkelerde karşılaştıkları sorunların ve bu sorunlara yönelik çözümlerin belirlenmesi hem ev sahibi ülke hem de öğrencinin kendi ülkesi açısından oldukça önemlidir. Yurtdışında yükseköğrenim gören vatandaşlarının sorunlarının belirlenmesinin öğrencilerin kendi ülkelerine dolaylı ve doğrudan katkılar sağlayacağı gibi ev sahibi ülkenin bu öğrencilere yönelik politikalar oluşturması bakımından da önemli derecede fayda sağlayacağı öngörülmektedir. Örneğin, elde edilen bulgular ışığında, uluslararası öğrencilerin öğrenim gördükleri üniversitelerin bünyesinde bulunan sağlık merkezlerinde, barındıkları öğrenci yurtlarında sosyal hizmet uzmanları tarafından yürütülecek çalışmalar için uygun hizmet politikalarının geliştirilmesine katkıda bulunacak önemli noktalar tespit edilebilecektir. Ayrıca araştırmanın ilerleyen zamanlarda bu konuyla ilgili yapılan çalışmalara kaynak sağlayacağı da öngörülmektedir.

3.3. Araştırmanın Evreni ve Örneklemi

Araştırmanın evrenini, Türkiye’de yükseköğrenim gören Azerbaycanlı öğrenciler oluşturmaktadır. Evrenin tümüne ulaşmanın mümkün olmaması nedeniyle araştırma bir örneklem ile sınırlandırılmıştır. Araştırmanın örneklemi ise 2021- 2022 eğitim- öğretim yılında Türkiye’nin 31 farklı ilinde yükseköğrenim gören Azerbaycanlı öğrenciler oluşturmaktadır. Örneklem oluşturulurken amaca yönelik örnekleme tekniği ile kolayda örnekleme teknikleri bir arada kullanılmış, amaca yönelik olarak evren grubuna giren üyelerle çeşitli iletişim kanallarıyla irtibata geçilmiş ve hazırlanan ankete katılmaları ve yine evren tanımına giren kişilere duyurulması hakkında ricada bulunulmuş ve örneklem kütesine ulaşılmıştır.

3.4. Araştırmanın Sınırlılığı

Araştırmanın maddi sınırlılıklarının başında bütçe gelmektedir. Öte yandan araştırmacının yurt dışında yaşıyor olması nedeniyle veriler internet üzerinden hazırlanan bir form aracılığıyla toplanmıştır. Aynı sınırlılığa bağlı olarak araştırma öncesinde nitel örnekleminin de çalışmaya dahil edilmesi düşünülse de bu gerçekleştirilememiştir. Dolayısıyla dezavantajlılığın derinleşmiş hallerini bu çalışmada görmek mümkün olmamıştır.

3.5. Veri Toplama Süreci

Araştırmada veri toplama aracı olarak üç uzman görüşü alınarak araştırma amaçlarına yönelik olarak hazırlanan “soru formu” kullanılmıştır. Türkiye’de yükseköğrenim gören

Azerbaycanlı öğrencilere ulaşabilmek için kartopu tekniği ve çevrimiçi anket formu kullanılmıştır. Ulaşılan öğrencilere soru formu gönderilmiş ve kendilerinden geri dönüş alınmıştır. 20 Şubat 2022- 20 Nisan 2022 tarihleri arasında öngörülen örneklem büyüklüğüne ulaşılarak veri toplama süreci sonlandırılmıştır. Veri toplama sürecinde yaklaşık olarak 1100 Azerbaycanlı öğrenciye ulaşılmış ve 406 form doldurulmuştur. Anket formlarından bazıları eksik doldurulduğu ya da amacına uygun olmayan yanıtlar verildiği için değerlendirme dışı tutulmuştur. Bununla da toplamda 390 öğrencinin yanıtı değerlendirmeye alınmıştır.

3.6. Verilerin Çözümlemesi

Elde edilen veriler SPSS (Sürüm 22) (Statistical Package for the Social Sciences) paket uygulaması aracılığıyla analiz edilerek bulgular yorumlanmış ve raporlaştırılmıştır. Araştırma sonucunda Türkiye’de yükseköğrenim gören Azerbaycanlı öğrencilerden toplanan nicel veriler analizde herhangi bir karışıklığa yol açmaması için önceden sayısal olarak numaralandırılarak kodlanmış ve SPSS programı aracılığıyla çözümlenmiştir. Elde edilen veriler Anova analizi, tukey ve games-howell post-hoc testleri, çapraz tablolar ve t testi kullanılarak yorumlanmıştır. Veriler sıklık, yüzde oranları, toplam vb. değerleri içeren çizelgeler halinde sunulmuştur. Verilerin toplanması, işlenmesi ve çözümlenmesini araştırmacı gerçekleştirmiştir.

3.7. Sosyo- Demografik Özelliklere İlişkin Bulgular

Bu alt bölümde araştırmaya katılan Türkiye’de yükseköğrenim gören 390 Azerbaycanlı öğrencinin sosyo-demografik özelliklerine ilişkin bulgular verilmiştir. Burada bu öğrencilerin cinsiyet, yaş, medeni durum, Türkiye’de kaldıkları süre ve bulundukları il, öğrenim görmekte oldukları üniversite, kademe ve bölüm değişkenlerine yönelik bulgular yer almaktadır.

Tablo 3.1. Azerbaycanlı Öğrencilerin Demografik Değişkenlere Göre Dağılımları

Demografik Bilgi	Grup	Frekans	Yüzde (%)
Cinsiyet	Kadın	158	40,5
	Erkek	232	59,5
	Toplam	390	100,0
Yaş	16-20 yaş	88	22,6
	21-24 yaş	145	37,2
	25-29 yaş	113	29,0
	30 ve üzeri yaş	44	11,3
	Toplam	390	100,0
Medeni Durum	Evli	41	10,5
	Bekar	349	89,5
	Toplam	390	100,0
Türkiye’de Kalınan Süre	2 yıla kadar	99	25,4
	2 yıl ve üzeri 3 yıldan az	42	10,8
	3 yıl ve üzeri 4 yıldan az	57	14,6
	4 yıl ve üzeri	192	49,2
	Toplam	390	100,0
Öğrenim Kademesi	Lisans/ ön lisans	213	54,6
	Yüksek lisans	131	33,6
	Doktora/ Tıpta uzmanlık	46	11,8
	Toplam	390	100,0

Araştırmaya katılan 390 öğrencinin %59,5’i (n=232) erkek, %40,5’i (n=158) kadındır. Azerbaycanlı öğrencilerden %37,2’i (n=145) 21-24 yaş aralığındadır. Bu öğrencilerden %29,0’nın (n=113) 25-29 yaş, %22,6’sının (n=88) 16-20 yaş, %11,3’ünün 30 ve üzeri yaş aralığında olduğu görülmektedir. Aynı zamanda burada katılım sağlayan öğrenci sayısının 25 yaşa kadar giderek arttığı, 25 yaştan sonra giderek azaldığı görülmektedir. Azerbaycanlı öğrencilerin %89,5’inin (n=349) bekar, %10,5’inin (n=41) evli olduğu görülmektedir. Azerbaycanlı öğrencilerin %49,2 (n=192) oranla hemen hemen yarısının 4 yıl ve daha fazla süre Türkiye’de bulunduğu görülmektedir. Bu öğrencilerin %25,4’ünün (n=99) 2 yıldan az, %14,6’sının (n=57) 3 yıldan yıla kadar, %10,8’inin (n=42) 2 yıldan 3 yıla kadar Türkiye’de bulunduğu görülmektedir. Azerbaycanlı öğrencilerin %54,6 (n=213) oranla yarısından fazlasının lisans veya ön lisans, %33,6’sının (n=131) yüksek lisans, %11,8’inin doktora veya tıpta uzmanlık eğitimi aldığı görülmektedir.

Tablo 3.2. Azerbaycanlı Öğrencilerin Türkiye’de Bulunduğu İllere Göre Dağılımları

İl	Sayı	Yüzde	İl	Sayı	Yüzde
Adana	6	1,5	İzmir	13	3,3
Afyon	4	1,0	Karabük	8	2,1
Aksaray	1	0,3	Kastamonu	2	0,5
Ankara	14	3,6	Kayseri	1	0,3
Antalya	72	18,5	Kocaeli	15	3,8
Aydın	5	1,3	Konya	4	1,0
Balıkesir	1	0,3	Kütahya	8	2,1
Bursa	17	4,4	Malatya	5	1,3
Çanakkale	3	0,8	Manisa	1	0,3
Çankırı	2	0,5	Muğla	3	0,8
Denizli	2	0,5	Sakarya	16	4,1
Düzce	2	0,5	Samsun	18	4,6
Erzurum	8	2,1	Tekirdağ	1	0,3
Eskişehir	19	4,9	Tokat	1	0,3
Isparta	8	2,1	Trabzon	3	0,8
İstanbul	127	32,6	Toplam	390	100,0

Araştırmaya katılan Azerbaycanlı öğrenciler Türkiye’nin 31 farklı ilinde yaşamaktadır. Tablo 3.2’de öğrencilerin Türkiye’de bulunduğu il değişkenine göre araştırmaya katılan 390 öğrenciden %32,6’sının (n=127) en yüksek oranla İstanbul’da olduğu görülmektedir. %18,5 (n=72) oranla Antalya, ikinci en çok öğrencinin katıldığı il olmuştur. Diğer illere oranla daha çok öğrencinin katılım sağladığı illerdeki dağılımların sıra ile Eskişehir’de %4,9 (n=19), Samsun’da %4,6 (n=18), Bursa’da %4,4 (n=17), Sakarya’da %4,1 (n=16), Kocaeli’de %3,8 (n=15), Ankara’da %3,6 (n=14) olduğu görülmektedir.

Tablo 3.3. Azerbaycanlı Öğrencilerin Öğrenim Gördüğü Üniversite Değişkenine Göre Dağılımları

Üniversite	Sayı	Yüzde	Üniversite	Sayı	Yüzde
Adnan Menderes Üniversitesi	5	1,3	İstanbul Aydın Üniversitesi	1	0,3
Afyon Kocatepe Üniversitesi	4	1,0	İstanbul Gedik Üniversitesi	1	0,3
Akdeniz Üniversitesi	73	18,7	İstanbul Medeniyet Üniversitesi	1	0,3
Aksaray Üniversitesi	1	0,3	İstanbul Teknik Üniversitesi	5	1,3
Alaaddin Keykubat Üniversitesi	1	0,3	İstanbul Ticaret Üniversitesi	4	1,0
Anadolu Üniversitesi	10	2,6	İstanbul Üniversitesi	76	19,5
Hacı Bayram Veli Üniversitesi	1	0,3	İzmir Ekonomi Üniversitesi	1	0,3
Ankara Üniversitesi	4	1,0	İzmir Kâtip Çelebi Üniversitesi	2	0,5
Yıldırım Beyazıt Üniversitesi	1	0,3	Karabük Üniversitesi	8	2,1
Atatürk Üniversitesi	8	2,1	Karadeniz Teknik Üniversitesi	2	0,5
Balıkesir Üniversitesi	1	0,3	Kastamonu Üniversitesi	2	0,5
Başkent Üniversitesi	1	0,3	Kocaeli Üniversitesi	15	3,8
Beykent Üniversitesi	1	0,3	Koç Üniversitesi	1	0,3
Boğaziçi Üniversitesi	1	0,3	Kütahya Dumlupınar Üniversitesi	8	2,1
Bursa Uludağ Üniversitesi	16	4,1	Marmara Üniversitesi	12	3,1
Celal Bayar Üniversitesi	2	0,5	Mimar Sinan Güzel Sanatlar Ü.	1	0,3
Çanakkale 18 Mart Üniversitesi	3	0,8	Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi	3	0,8
Çankırı Karatekin Üniversitesi	2	0,5	Necmettin Erbakan Üniversitesi	2	0,5
Çukurova Üniversitesi	6	1,5	Ondokuz Mayıs Üniversitesi	18	4,6
Doğuş Üniversitesi	1	0,3	Pamukkale Üniversitesi	2	0,5
Dokuz Eylül Üniversitesi	5	1,3	Sağlık Bilimleri Üniversitesi	1	0,3
Düzce Üniversitesi	2	0,5	Sakarya Uygulamalı Bilimler	3	0,8
Ege Üniversitesi	5	1,3	Sakarya Üniversitesi	14	3,6
Erciyes Üniversitesi	1	0,3	Selçuk Üniversitesi	2	0,5
Osmangazi Üniversitesi	10	2,6	Süleyman Demirel Üniversitesi	9	2,3
Fenerbahçe Üniversitesi	1	0,3	Tekirdağ Namık Kemal Üniversitesi	2	0,5
Gazi Üniversitesi	4	1,0	Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi	1	0,3
Gebze Teknik Üniversitesi	1	0,3	Trabzon Üniversitesi	1	0,3
Hacettepe Üniversitesi	1	0,3	Trakya Üniversitesi	1	0,3
Haliç Üniversitesi	1	0,3	Üsküdar Üniversitesi	5	1,3
İnönü Üniversitesi	5	1,3	Yıldız Teknik Üniversitesi	7	1,8
İstanbul 29 Mayıs Üniversitesi	1	0,3	Toplam	390	100,0

Araştırmaya katılan Azerbaycanlı öğrencilerin öğrenim gördükleri üniversite değişkenine göre 390 öğrenciden %19,5'inin (n=76) İstanbul Üniversitesinde, hemen ardından çok az farkla %18,7'sinin (n=73) Akdeniz Üniversitesinde olduğu görülmektedir. Diğerlerine nispeten daha çok öğrencinin katılım sağladığı üniversitelerdeki dağılımların sıra ile Ondokuz Mayıs Üniversitesinde %4,6 (n=18), Bursa Uludağ Üniversitesinde %4,1 (n=16),

Kocaeli Üniversitesinde %3,8 (n=15), Sakarya Üniversitesinde %3,6 (n=14) olduğu görülmektedir.

Tablo 3.4. Azerbaycanlı Öğrencilerin Öğrenim Gördükleri Fakülte Değişkenine Göre Dağılımları

İl	Sayı	Yüzde	İl	Sayı	Yüzde
Tıp / Diş Hekimliği/ Eczacılık	64	16,4	Eğitim Bilimleri	18	4,6
İİBF	135	34,6	Güzel Sanatlar Fakültesi	3	0,8
Spor Bilimleri	2	0,5	Turizm ve Gastronomi	29	7,4
Fen Bilimleri	11	2,8	İletişim Fakültesi	19	4,9
Sağlık Bilimleri	11	2,8	Hukuk Fakültesi	8	2,1
Mühendislik ve Mimarlık	58	14,9	İlahiyat Fakültesi	1	0,3
Edebiyat Fakültesi	15	3,8	Veteriner Fakültesi	1	0,3
Uygulamalı Bilimler	15	3,8	Toplam	390	100,0

Araştırmaya katılan 390 Azerbaycanlı öğrencinin %34,6'sının (n=135) en fazla oranla İİBF bölümlerinde yükseköğrenim gördüğü görülmüştür. Bazı dağılımların sıra ile %16,4 (n=64) oranla Diş Hekimliği, Eczacılık, Tıp fakültesi bölümlerinden, %14,9 (n=58) oranla Mühendislik ve Mimarlık fakültesi bölümlerinden, %7,4 (n=29) oranla Turizm ve Gastronomi fakültesi bölümlerinden, %4,9 (n=19) oranla İletişim fakültesi bölümlerinden olan öğrencilerden oluştuğu görülmektedir.

3.8. Azerbaycanlı Öğrencilerin Karşılaştıkları Dil Sorunlarına İlişkin Bulgular

Tablo 3.5. Azerbaycanlı Öğrencilerin Türkçe Dil Yeterlilik Düzeyi

Türkçe Düzeyi	Sayı	Yüzde
Başlangıç	7	1,8
Orta	64	16,4
İleri	319	81,8
Toplam	390	100,0

Araştırmaya katılan 390 Azerbaycanlı öğrencinin %81,8'inin (n=319) ileri düzeyde Türkçe yeterliliğe sahip olduğu görülmektedir. %16,4 (n=64) oranla bu öğrencilerin bir kısmının orta düzeyde, %1,8 (n=7) oranla çok az bir kısmının başlangıç seviyede Türkçeye hâkim olduğu görülmektedir.

Tablo 3.6. Azerbaycanlı Öğrencilerin Dil Bariyeri Nedeniyle Karşılaştığı Sorunlara İlişkin Bulgular

Sorunlar	Evet	%	Hayır	%	Kısmen	%
Ders Kitaplarını Okumada Zorlanma	25	6,4	295	75,6	70	17,9
Dersleri Dinlemede Zorlanma	20	5,1	320	82,1	50	12,8
Arkadaşlık İlişkilerinde Zorlanma	16	4,1	341	87,4	33	8,5
Akademisyen İlişkilerinde Zorlanma	24	6,2	313	80,3	53	13,6
Günlük Hayatta Zorlanma	19	4,9	349	89,5	22	5,6
Benzer Kelimeleri Hatalı Kullanma	49	12,6	242	62,1	99	25,4

Araştırmaya katılan 390 Azerbaycanlı öğrencinin dil bariyeri nedeniyle %38,3'ünün (n=148) kısmen ve tamamen benzer kelimeleri hatalı kullandığı görülmektedir. Bu öğrencilerin dil bariyeri nedeniyle %10,5'inin (n=41) günlük hayatta, %12,6'sının (n=49) arkadaşlık ilişkilerinde, %17,9'unun (n=70) dersleri dinlemede, %19,7'sinin (n=77) akademisyen ilişkilerinde, %24,3'ünün (n=95) ders kitaplarını okumada kısmen ve tamamen zorluk yaşadığı görülmektedir.

3.9. Azerbaycanlı Öğrencilerin Akademik Durumlarına İlişkin Bulgular

Tablo 3.7. Azerbaycanlı Öğrencilerin Yükseköğretim Görmek Amacıyla Türkiye'yi Tercih Etme Nedeni Değişkenine Göre Dağılımları

Neden	Evet	%	Hayır	%
Kültürel yakınlık	319	81,8	71	18,2
Coğrafi yakınlık	280	71,8	110	28,2
Burs olanakları	63	16,2	327	83,8
İş olanakları	172	44,1	218	55,9
Türkiye'ye göç etme	91	23,3	299	76,7
Aile etkisi	140	35,9	250	64,1

Araştırmaya katılan Azerbaycanlı öğrencilerin %81,8'inin (n=319) en fazla oranla kültürel yakınlık nedeniyle Türkiye'yi tercih ettiği görülmektedir. Coğrafi yakınlığın %71,8 (n=280) oranla kültürel yakınlıktan sonra en çok tercih etme nedeni olduğu görülmektedir. Öğrencilerin %44,1 (n=172) oranla hemen hemen yarısının iş olanakları nedeniyle Türkiye'yi tercih ettiği görülmektedir. En az tercih nedenlerinin %23,3 (n=91) oranla Türkiye'ye göç etme, %16,2 (n=63) oranla burs olanakları olduğu görülmektedir.

Tablo 3.8. Azerbaycanlı Öğrencilerin Akademik Sorunlara Yönelik Sorulara İlişkin Bulgular

Soru	Evet	%	Hayır	%	Kısmen	%
Türkiye’de alınan eğitim sizi zorladı mı?	61	15,6	163	41,8	166	42,6
Türkiye’de aldığınız eğitimden memnun musunuz?	200	51,3	37	9,5	153	39,2
Ders başarı durumuzu başarılı buluyor musunuz?	157	40,3	25	6,4	208	53,3
Türkiye’ye gelmeden önce eğitim sistemi hakkında yeterli bilginiz var mıydı?	150	38,5	97	24,9	143	36,7
Tercih yapmadan önce Türkiye’deki üniversite ve bölümlere ilişkin yeterli bilgiye sahip miydiniz?	186	47,7	67	17,2	137	35,1
Derslere düzenli olarak devam eder misiniz?	315	80,8	75	19,2		
Yıl kaybınız oldu mu?	139	35,6	251	64,4		
Türkiye’deki eğitim sistemine kolaylıkla uyum sağladınız mı?	296	75,9	94	24,1		
Türkiye’de hakkınızda herhangi bir disiplin soruşturması açıldı mı?	6	1,5	384	98,5		
Dil/Uyum problemi nedeniyle öğreniminizi yarıda kesip ülkenize dönmeyi düşündünüz mü?	61	15,6	329	84,4		

Araştırmaya katılan Azerbaycanlı öğrencilerin %53,3’ünün (n=208) derslerde kısmen başarılı olduklarını belirtmesiyle toplam 390 öğrencinin yarısından fazlasının orta düzey başarı durumuna sahip olduğu görülmektedir. Aynı zamanda bu öğrencilerin %40,3’ünün (n=157) derslerde başarılı olduğu görülmektedir. Türkiye’ye gelmeden önce eğitim sistemi hakkında Azerbaycanlı öğrencilerin %36,7’sinin (n=143) Türkiye’deki eğitim sistemi hakkında kısmen, %24,9’unun (n=97) yetersiz bilgi sahip olduğu görülmektedir. Bu öğrencilerin %17,2’si (n=67) tercih yapmadan önce Türkiye’de bulunan üniversiteler ile ilgili yeterli bilgiye sahip olmadıklarını belirtirken, %35,1’i (n=137) kısmen bilgi sahibi olduklarını bildirmişlerdir. Azerbaycanlı öğrencilerin %51,3’ünün (n=200) Türkiye’de aldığı eğitimden tamamen, %39,2’sinin (n=153) kısmen memnun olduğu görülmüştür. Bu öğrencilerin %15,6’sının (n=61) Türkiye’de aldığı eğitimden tamamen, %42,6’sının (n=166) kısmen zorlandığı görülmektedir. Azerbaycanlı öğrencilerin %35’inin (n=139) yıl kaybı yaşadığı görülmektedir. Bu öğrencilerin %24,1’inin Türkiye’deki eğitim sistemine kolaylıkla uyum sağlayamadığı, %19,2’sinin (n=75) derslere düzenli olarak devam etmediği, %15,6’sının (n=61) dil veya uyum problemi nedeniyle öğrenimini yarıda kesip ülkesine dönmeyi düşündüğü, %1,5’inin (n=6) hakkında Türkiye’de bir disiplin soruşturması açıldığı görülmektedir.

3.10. Azerbaycanlı Öğrencilerin Sosyo-Kültürel Durumlarına İlişkin Bulgular

Tablo 3.9. Azerbaycanlı Öğrencilerin Karşılaştığı Kültürel Farklılıklardan Kaynaklanan Sorunlar

Sorun	Alt Sorun	Evet	%	Hayır	%	Kısmen	%
Karşılaştığı Kültürel Farklılıklardan Kaynaklanan Sorunlar	Beslenme	79	20,3	208	53,3	103	26,4
	Eğlence alışkanlıkları	52	13,3	281	72,1	57	14,6
	Giyim kuşam	31	7,9	328	84,1	31	7,9
	Dini ritüel ve inançlar	28	7,2	324	83,1	38	9,7
	Arkadaşlık ilişkileri	48	12,3	275	70,5	67	17,2
	Karşı cinsle ilişkiler	67	17,2	270	69,2	53	13,6
	Yabancılarla karşı toplumun tutumu	56	14,4	248	63,6	86	22,1
Sosyo-Kültürel Çevreyi Benimsemekte Zorluk Çekme		17	4,4	295	75,6	78	20,0
Boş Zaman Değerlendirme Aktivitesi	Gazete, dergi vb. yayın okuma	212	54,4	178	45,6		
	Ders çalışma	214	54,9	176	45,1		
	Müzik dinleme	325	83,3	65	16,7		
	Kafe, bar vb. mekanlarına gitme	228	58,5	162	41,5		
	Arkadaş ziyaretleri yapma	270	69,2	120	30,8		
	Spor yapma	220	56,4	170	43,6		
	Sinema, tiyatro gibi kültürel mekanlara gitme	204	52,3	186	47,7		
	Üniversitedeki kültürel etkinliklere katılma	112	28,7	278	71,3		
	İnternet kafe, oyun salonu gibi eğlence mekanlarına gitme	90	23,1	300	76,9		

Araştırmaya katılan 390 Azerbaycanlı öğrencinin %20,3'ünün (n=79) tamamen, %26,4'ünün (n=103) kısmen beslenme konusunda zorluk yaşadığı görülmektedir. Bu öğrencilerin kısmen ve tamamen olmakla toplamda %36,5'inin (n=142) yabancılarla karşı toplumun tutumu, %30,8'inin (n=120) karşı cinsle ilişkiler, %29,5'inin (n=115) arkadaşlık ilişkileri, %27,9'unun (n=109) eğlence alışkanlıkları konusunda zorluk yaşadığı görülmektedir. Azerbaycanlı öğrencilerin %20'sinin (n=78) kısmen, %4,4'ünün (n=17) tamamen sosyo- kültürel çevreyi benimsemekte zorluk çektiği görülmüştür. 390 Azerbaycanlı öğrencinin %83,3'ünün (n=325) boş zamanlarında müzik dinlemeyi, %69,2'sinin (n=270) arkadaş ziyaretleri yapmayı, %58,5'inin (n=228) kafe, bar vb. sosyalleşme mekanlarına gitmeyi, %56,4'ünün (n=220) spor yapmayı, %54,9'unun (n=214) ders çalışmayı, %54,4'ünün (n=212) gazete, dergi vb. yayın okumayı tercih ettiği görülmüştür. Boş zaman değerlendirmesi olarak üniversitedeki kültürel etkinliklere bu öğrencilerin %71,3'ünün katılmadığı görülmektedir. Boş zamanlarında internet kafe, oyun salonu gibi eğlence mekanlarını tercih eden öğrenci oranının %23,1 (n=90) olduğu görülmektedir.

Tablo 3.10. Azerbaycanlı Öğrencilerin Boş Zaman Aktivite ve Arkadaş Çevresine İlişkin Bulgular

Soru	Cevap	Sayı	Yüzde
Boş Zamanların Kiminle Geçirildiği	Ailemle	4	1,0
	Kendi ülkemden arkadaşlarımla	202	51,8
	Türkiye’den arkadaşlarla	100	25,6
	Diğer ülkelerden arkadaşlarla	35	9,0
	Uygun olan tüm arkadaşlarımla	16	4,1
	Yalnız	33	8,5
	Toplam	390	100,0
Sorunların Kiminle Paylaşıldığı	Aileme	12	3,1
	Kendi ülkemden arkadaşlarıma	240	61,5
	Türkiye’den arkadaşlarıma	66	16,9
	O konuda kim yardım edebilecekse ona	46	11,8
	Kimseye danışmam	26	6,7
	Toplam	390	100,0
Arkadaşlık İlişkilerinin Niteliği	Yakın ve samimi	151	38,7
	Sınırlı	84	21,5
	Sıradan	111	28,5
	Yakın arkadaşım yok	44	11,3
	Toplam	390	100,0
Türkiye’deki Öğrencilerin İlişki Kurmaya Çekinme Durumu	Evet	33	8,5
	Hayır	204	52,3
	Bazen	153	39,2
	Toplam	390	100,0

Araştırmaya katılan Azerbaycanlı öğrencilerin %51,8’inin (n=202) boş zamanlarında kendi ülkelerinden arkadaşlarıyla zaman geçirdikleri görülmektedir. Bu öğrencilerin %25,6’sının (n=100) boş zamanlarında Türkiye’deki arkadaşlarıyla, %9’unun (n=35) diğer ülkelerden arkadaşlarıyla, %8,5’inin (n=33) yalnız, %4,1’inin uygun olan tüm arkadaşlarıyla zaman geçirdiği görülmektedir. Azerbaycanlı öğrencilerin %61,5’inin (n=240) sorunlarını kendi ülkelerinden olan arkadaşlarına danıştıkları görülmektedir. Bu öğrencilerin %16,9’unun (n=66) sorun yaşadıkları zaman Türkiye’den arkadaşlarına, %11,8’inin (n=46) o konuda kim yardım edebilecekse ona, %3,1’inin (n=12) ailelerine danıştığı görülmektedir. Hiç kimseye sorunlarını paylaşmayan öğrenci oranının %6,7 (n=26) olduğu görülmektedir. Azerbaycanlı öğrencilerin %38,7’sinin (n=151) arkadaşlık ilişkisinin yakın ve samimi, %28,5’inin (n=111) sıradan, %21,5’inin (n=84) sınırlı olduğu görülmektedir. Bu öğrencilerin %11,3’ünün (n=44) hiçbir yakın arkadaşının olmadığı görülmektedir. Azerbaycanlı öğrencilerin %8,5’nin (n=33) her zaman, %39,2’sinin (n=153) bazen başka bir ülkeden gelmeleri nedeniyle Türkiye’deki öğrencilerin onlarla ilişki kurmaya çekindiğini düşündüğü görülmektedir.

3.11. Azerbaycanlı Öğrencilerin Yaşamsal Sorunlarına Yönelik Bulgular

Tablo 3.11. Azerbaycanlı Öğrencilerin Yaşamsal Sorunlarına Yönelik Betimsel Değerler-1

	Grup	Frekans	Yüzde (%)
Aile Gelir Durumu	Yüksek	81	20,8
	Düşük	75	19,2
	Orta	234	60,0
	Toplam	390	100,0
Çalışma Durumu	Çalışmıyorum	235	60,3
	Yarı zamanlı, freelance, iş buldukça çalışıyorum	124	31,8
	Tam zamanlı çalışıyorum	31	7,9
	Toplam	390	100,0
Ailenin Mali Açından Destekleme Durumu	Evet	295	75,6
	Hayır	95	24,4
	Toplam	390	100,0
Burstan Yararlanma Durumu	Evet	42	10,8
	Hayır	348	89,2
	Toplam	390	100,0
Yaşam Pahalılığını Değerlendirme Durumu	Pahalı	245	62,8
	Ucuz	5	1,3
	Orta	140	35,9
	Toplam	390	100,0
Türkiye’de Barınma Yeri	Kiralık evde	325	83,3
	Yurtta, özel yurtta, apartta	51	13,1
	Kendi evimde	14	3,6
	Toplam	390	100,0

Araştırmaya katılan 390 Azerbaycanlı öğrencinin %60'ının (n=234) orta gelirli aileden geldiği görülmektedir. Bu öğrencilerin %20,8'inin aile gelir durumunun yüksek, %19,2'sinin düşük olduğu görülmektedir. Azerbaycanlı öğrencilerin %75,6'sının (n=295) aileleri tarafından mali açıdan desteklendiği görülmektedir. Bu öğrencilerin %89,2'sinin (n=348) yararlandığı bir burs olmadığı görülmektedir. Azerbaycanlı öğrencilerin %60,3'ünün (n=235) çalışmadığı görülmektedir. Bu öğrencilerin %31,8'inin (n=124) yarı zamanlı, freelance, iş buldukça; %7,9'unun (n=31) tam zamanlı çalıştığı görülmektedir. Azerbaycanlı öğrencilerin %62,8'inin (n=245) Türkiye’de yaşam maliyetini pahalı olarak değerlendirdiği görülmektedir. Bu öğrencilerin %35,9'unun (n=140) Türkiye’de hayat pahalılığının orta, %1,3'ünün (n=5) ucuz olduğunu belirttiği görülmektedir. Azerbaycanlı öğrencilerin %83,3'ünün (n=325) kiralık evde kaldığı görülmektedir. Bu öğrencilerin %13,1'inin (n=51) yurtta, özel yurtta, apartta, %3,6'sının (n=14) kendi evinde ikamet ettiği görülmektedir.

Tablo 3.12. Azerbaycanlı Öğrencilerin Yaşamsal Sorunlarına Yönelik Betimsel Değerler-2

	Grup	Frekans	Yüzde (%)
Kaldıkları Yerin Arkadaş Edinme Üzerinde Etkileri	Çok olumsuz	6	1,5
	Olumsuz	16	4,1
	Ne olumlu ne olumsuz	175	44,9
	Olumlu	136	34,9
	Çok olumlu	57	14,6
	Toplam	390	100,0
Öğrencilerin Kaldıkları Yerin Karşı Cinsten Arkadaş Edinmeleri Üzerinde Etkisi	Çok olumsuz	19	4,9
	Olumsuz	52	13,3
	Ne olumlu ne olumsuz	189	48,5
	Olumlu	95	24,4
	Çok olumlu	35	9,0
	Toplam	390	100,0
Öğrencilerin Kaldıkları Yerin Akademik Başarıları Üzerinde Etkisi	Çok olumsuz	3	,8
	Olumsuz	22	5,6
	Ne olumlu ne olumsuz	166	42,6
	Olumlu	144	36,9
	Çok olumlu	55	14,1
	Toplam	390	100,0
Öğrencilerin Kaldıkları Yerin Türkçe Gelişimleri Üzerinde Etkisi	Çok olumsuz	0	0
	Olumsuz	15	3,8
	Ne olumlu ne olumsuz	143	36,7
	Olumlu	132	33,8
	Çok olumlu	100	25,6
	Toplam	390	100,0
Öğrencilerin Kaldıkları Yerin Kişisel Gelişimleri Üzerinde Etkisi	Çok olumsuz	5	1,3
	Olumsuz	11	2,8
	Ne olumlu ne olumsuz	146	37,4
	Olumlu	143	36,7
	Çok olumlu	85	21,8
	Toplam	390	100,0
Öğrencilerin Kaldıkları Yerin Psikolojik Durumları Üzerinde Etkisi	Çok olumsuz	14	3,6
	Olumsuz	31	7,9
	Ne olumlu ne olumsuz	161	41,3
	Olumlu	129	33,1
	Çok olumlu	55	14,1
	Toplam	390	100,0
Öğrencilerin Kaldıkları Yerin Kültürel Uyumları Üzerinde Etkisi	Çok olumsuz	5	1,3
	Olumsuz	11	2,8
	Ne olumlu ne olumsuz	166	42,6
	Olumlu	134	34,4
	Çok olumlu	74	19,0
	Toplam	390	100,0

Araştırmaya katılan Azerbaycanlı öğrencilerin %34,9'unun (n=136) kaldıkları yerin arkadaş edinmeleri üzerinde etkisini çok olumlu, %14,6'sının (n=57) olumlu olarak belirttiği görülmektedir. Azerbaycanlı öğrencilerin %48,5'inin (n=189) kaldığı yerin karşı cinsten arkadaş edinme üzerinde etkisini ne olumlu ne de olumsuz olarak belirttiği görülmektedir. Bu öğrencilerin %24,4'ünün (n=95) ikamet ettiği yerin karşı cinsten arkadaş edinme üzerinde

etkisine ilişkin “olumlu”, %9’unun (n=35) “çok olumlu” yanıtını verdiği görülmektedir. Azerbaycanlı öğrencilerin %36,9’unun kaldığı yerin akademik başarı üzerinde olumlu, %14,1’inin (n=55) çok olumlu etkisi olduğunu belirttiği görülmüştür. Bu öğrencilerin %42,6’sının (n=166) ikamet ettiği yerin akademik başarı üzerinde etkisine ilişkin “ne olumlu ne olumsuz” yanıtını verdiği görülmektedir. Azerbaycanlı öğrencilerin %33,8’inin (n=132) kaldığı yerin Türkçe gelişim üzerinde olumlu, %25,6’sının (n=100) çok olumlu etkisi olduğunu belirttiği görülmektedir. Bu öğrencilerin %36,7’sinin (n=143) ikamet ettiği yerin Türkçe gelişim üzerinde etkisine ilişkin “ne olumsuz ne olumlu” yanıtını verdiği görülmektedir. Azerbaycanlı öğrencilerin %36,7’sinin (n=143) kaldığı yerin kişisel gelişim üzerinde olumlu, %21,8’inin (n=85) çok olumlu etkisi olduğunu belirttiği görülmektedir. Bu öğrencilerin %37,4’ünün (n=146) ikamet ettiği yerin kişisel gelişim üzerinde etkisine ilişkin “ne olumsuz ne olumlu” yanıtını verdiği görülmektedir. Azerbaycanlı öğrencilerin %33,1’inin (n=129) kaldığı yerin psikolojik durum üzerinde olumlu, %14,1’inin (n=55) çok olumlu etkisi olduğunu belirttiği görülmektedir. Bu öğrencilerin %41,3’ünün ikamet ettiği yerin psikolojik durum üzerinde etkisine “ne olumlu ne olumsuz” yanıtını verdiği görülmektedir. Azerbaycanlı öğrencilerin %34,4’ünün (n=134) kaldığı yerin kültürel uyum üzerinde olumlu, %19’unun (n=74) çok olumlu etkisi olduğunu belirttiği görülmektedir. Bu öğrencilerin %42,6’sının (n=166) ikamet ettiği yerin kültürel uyum üzerinde etkisine “ne olumlu ne olumsuz” yanıtını verdiği görülmektedir.

Tablo 3.13. Azerbaycanlı Öğrencilerin Kaldıkları Yerlerle ve Sağlıkla İlgili Sorunlarına Yönelik Betimsel Değerler

Sorun	Alt Sorun	Evvet	%	Hayır	%	Kısmen	%
Kaldıkları Yerlerle Alakalı Sorunlar	Ekonomik Sorunlar	169	43,3	109	27,9	112	28,7
	Yiyecek bulma/yeme sorunları	90	23,1	216	55,4	84	21,5
	Temizlikle ilgili sorunlar	54	13,8	260	66,7	76	19,5
	Ders çalışmayla ilgili sorunlar	57	14,6	264	67,7	69	17,7
	Boş zamanları değerlendirmeyeyle ilgili sorunları	77	19,7	241	61,8	72	18,5
	Kalabalık olmasıyla ilgili sorunlar	78	20,0	255	65,4	57	14,6
	Çalışanlarla ilgili sorunlar	22	5,6	328	84,1	40	10,3
	Ev sahipleriyle sorunlar		13,8	271	69,5	65	16,7
Sağlıkla İlgili Sorunlar	Sağlık sigortasıyla ilgili sorunlar	139	35,6	199	51,0	52	13,3
	İklim kaynaklı sağlık sorunları	60	15,4	279	71,5	51	13,1
	Sağlık hizmetlerinin yetersizliği	65	16,7	276	70,8	49	12,6
	Sağlık hizmetlerinin pahalılığı	210	53,8	135	34,6	45	11,5
	Sağlık hizmetlerine erişim sorunları	104	26,7	240	61,5	46	11,8
	Sağlık hizmetlerinin sunumu sırasında oluşan sorunlar	135	34,6	201	51,5	54	13,8

Araştırmaya katılan Azerbaycanlı öğrencilerin %43,3'ünün (n=169) kaldıkları yerde tamamen, %28,7'sinin (n=112) kısmen ekonomik sorunlarla karşılaştıkları görülmektedir. Bu öğrencilerin %23,1'inin kaldıkları yerde (n=90) tamamen, %21,5'inin kısmen yiyecek bulma yada yeme sorunlarıyla; %20'sinin (n=78) tamamen, %14,6'sının (n=57) kısmen kalabalık olmasıyla ilgili sorunlarla; %19,7'sinin (n=77) tamamen, %18,5'inin (n=72) kısmen boş zamanları değerlendirmeyeyle ilgili sorunlarla; %14,6'sının (n=57) tamamen, %17,7'sinin (n=69) kısmen ders çalışmayla ilgili sorunlarla; %13,8'inin (n=54) tamamen, %19,5'inin (n=76) kısmen temizlikle ilgili sorunlarla; %13,8'inin (n=54) tamamen, %16,7'sinin (n=65) kısmen ev sahipleriyle ilgili sorunlarla; %5,6'sının (n=22) tamamen, %10,3'ünün kısmen çalışanlarla ilgili sorunlarla karşı karşıya kaldığı görülmektedir.

Araştırmaya katılan Azerbaycanlı öğrencilerin %53,8'inin (n=210) tamamen, %11,5'inin (n=45) kısmen sağlık hizmetlerinin pahalılığı nedeniyle sorunlarla karşılaştıkları görülmektedir. Bu öğrencilerin %35,6'sının (n=139) tamamen, %13,3'ünün (n=52) kısmen

sağlık sigortasıyla ilgili sorunlarla; %34,6'sının (n=135) tamamen, %13,8'inin (n=54) kısmen sağlık hizmetlerinin sunumu sırasında oluşan problemlerle; %26,7'sinin (n=104) tamamen, %11,8'inin (n=46) kısmen sağlık hizmetlerine erişim problemleriyle; %16,7'sinin (n=65) tamamen, %12,6'sının (n=49) kısmen sağlık hizmetlerinin yetersizliği nedeniyle oluşan sorunlarla; %15,4'ünün (n=60) tamamen, %13,1'inin (n=51) kısmen iklim kaynaklı sağlık sorunlarıyla karşı karşıya kaldığı görülmektedir.

3.12. Azerbaycanlı Öğrencilerin Psiko-Sosyal Sorunlarına Yönelik Bulgular

Tablo 3.14. Azerbaycanlı Öğrencilerin Türkiye’de Eğitim-Öğretim Sürecinde Karşılaştıkları Psiko-Sosyal Sorunlara İlişkin Bulgular

İfade	Evet	%	Hayır	%
Türkiye’de öğrenim görmeyi tercih ettiğim için pişmanlık duyuyorum	73	18,7	317	81,3
Türkiye’de geleceğimi güvende hissetmiyorum	141	36,2	249	63,8
Türkiye’de sıklıkla yanlış anlaşıyorum	59	15,1	331	84,9
Türkiye’de başarısızlık korkusu yaşıyorum	130	33,3	260	66,7
Türkiye’de çevre baskısından sıkılıyorum	61	15,6	329	84,4
Türkiye’de insanlarla iletişim kurmakta güçlük çekiyorum	49	12,6	341	87,4
Türkiye’de karşı cinsten kişilere güvenmiyorum	132	33,8	258	66,2
Türkiye’de kendimi eğlenceye aşırı kaptırıyorum	63	16,2	327	83,8
Türkiye’de olduğum süre içinde ailemden uzak kalmak bana oldukça zor geliyor	95	24,4	295	75,6

Araştırmaya katılan 390 Azerbaycanlı öğrencinin %36,2'sinin (n=141) Türkiye’de geleceğini güvende hissetmediği görülmektedir. Bu öğrencilerin %33,8'inin (n=132) Türkiye’de karşı cinsten kişilere güvenmediği, %33,3'ünün (n=130) başarısızlık korkusu yaşadığı, %24,4'ünün (n=95) aileden uzak olma nedeniyle zorlandığı, %18,7'sinin (n=73) Türkiye’de öğrenim görmeyi tercih ettiği için pişmanlık duyduğu, %16,2'sinin (n=63) kendini eğlenceye aşırı kaptırdığı, %15,6'sının (n=61) çevre baskısından sıkıldığı, %15,1'inin (n=59) sıklıkla yanlış anlaşıldığı, %12,6'sının insanlarla iletişim kurmakta güçlük çektiği görülmektedir.

Tablo 3.15. Azerbaycanlı Öğrencilerin Genel Psiko-Sosyal Sorunlarına İlişkin Bulgular

	Grup	Frekans	Yüzde (%)
Psiko-Sosyal Bir Sorunla Karşılaştığınızda Yardım Alınan Kişi	Aile	97	24,9
	Arkadaşlar	124	31,8
	Hiç kimse	140	35,9
	Uzmanlardan	29	7,4
	Total	390	100,0
Azerbaycanlı Öğrencilerin Kaygı Düzeyleri	Çok az	25	6,4
	Az	32	8,2
	Kimi zaman çok kimi zaman az	131	33,6
	Oldukça çok	86	22,1
	Tamamen kaygılıyım	116	29,7
	Toplam	390	100,0
Mezun Olduktan Sonra Yaşanılmak İstenen Ülke	Kendi ülkeme döneceğim	92	23,6
	Türkiye'de kalacağım	45	11,5
	Başka bir ülkeye gideceğim	117	30,0
	Kararsızım	136	34,9
	Total	390	100,0

Araştırmaya katılan Azerbaycanlı öğrencilerin %35,9'unun (n=140) psiko-sosyal bir sorunla karşılaştığı zaman hiç kimseden yardım almadığı görülmektedir. Bu öğrencilerin %31,8'inin (n=124) herhangi bir psiko-sosyal problem yaşadığında arkadaşlardan, %24,9'unun (n=97) aileden, %7,4'ünün (n=29) uzmanlardan yardım aldığı görülmektedir. Azerbaycanlı öğrencilerin %29,7'sinin (n=116) tamamen kaygılı, %22,1'inin (n=86) oldukça çok kaygılı olduğu görülmektedir. Bu öğrencilerin %33,6'sının (n=131) kaygı düzeyinin zaman zaman değiştiği, %8,2'sinin (n=32) az kaygılı olduğu, %6,4'ünün (n=25) çok az kaygılı olduğu görülmektedir. Azerbaycanlı öğrencilerin %34,9'unun (n=136) mezun olduktan sonra yaşamını nerede sürdürmek konusunda kararsız olduğu görülmektedir. Bu öğrencilerin %30'unun (n=117) başka bir ülkeye gitmeyi, %23,6'sının (n=92) kendi ülkesine dönmeyi, %11,5'inin (n=45) Türkiye'de kalmayı düşündüğü görülmektedir.

3.13. Karşılaştırmalı İstatistikler

3.13.1. Dil Bariyeri Nedeniyle Ortaya Çıkan Sorunların Yaş Grubuna Göre İncelenmesi

Tablo 3.16. Farklı Zorlanma Puan Ortalamalarının Yaşa Göre ANOVA Sonuçları

Zorlanma	Alt Grup	N	$\bar{X} \pm S.S$	Varyansın Kaynağı	KT	sd	KO	F	p
Ders Kitaplarını Okumada Zorlanma	16-20	88	2,10±0,50	G. Arası	0,11	3	0,04	0,157	0,925
	21-24	145	2,12±0,49	G. İçi	89,70	386	0,23		
	25-29	113	2,11±0,45	Toplam	89,81	389			
	30+	44	2,16±0,48						
	Toplam	390	2,12±0,48						
Dersleri Dinlemede Zorlanma	16-20	88	2,05±0,50	G. Arası	0,30	3	0,10	0,567	0,637
	21-24	145	2,11±0,41	G. İçi	67,40	386	0,18		
	25-29	113	2,07±0,37	Toplam	67,70	389			
	30+	44	2,05±037						
	Toplam	390	2,08±0,42						
Arkadaşlık İlişkilerinde Zorlanma	16-20	88	2,07±0,42	G. Arası	0,15	3	0,05	0,395	0,757
	21-24	145	2,05±0,38	G. İçi	48,11	386	0,13		
	25-29	113	2,04±0,27	Toplam	48,26	389			
	30+	44	2,00±0,31						
	Toplam	390	2,04±0,36						
Akademisyen İlişkilerinde Zorlanma	16-20	88	2,10±0,50	G. Arası	0,26	3	0,09	0,453	0,716
	21-24	145	2,08±0,43	G. İçi	74,58	386	0,19		
	25-29	113	2,04±0,42	Toplam	74,84	389			
	30+	44	2,09±0,36						
	Toplam	390	2,07±0,44						
Günlük Hayatta Zorlanma	16-20	88	1,99±0,42	G. Arası	0,664	3	0,221	2,118	0,097
	21-24	145	2,01±0,31	G. İçi	40,313	386	0,104		
	25-29	113	1,97±0,25	Toplam	40,977	389			
	30+	44	2,11±0,35						
	Toplam	390	2,01±0,33						
Benzer Kelimeleri Hatalı Kullanma	16-20	88	2,05±0,64	G. Arası	0,83	3	0,28	0,755	0,520
	21-24	145	2,14±0,58	G. İçi	140,76	386	0,37		
	25-29	113	2,17±0,60	Toplam	141,59	389			
	30+	44	2,14±0,63						
	Toplam	390	2,13±0,60						

Tablo incelendiğinde, Azerbaycanlı öğrencilerin ders kitaplarını okumada zorlanması ($F=0,157$; $p>0,05$); dersleri dinlemede zorlanması ($F=0,567$; $p>0,05$); dil nedeniyle arkadaşlık ilişkilerinde zorlanması ($F=0,395$; $p>0,05$); dil nedeniyle akademisyen ilişkilerinde zorlanması ($F=0,453$; $p>0,05$); dil nedeniyle günlük hayatta zorlanması ($F=2,118$; $p>0,05$); dil nedeniyle benzer kelimeleri hatalı kullanması ($F=0,755$; $p>0,05$) bakımlarından yaş grupları arasında anlamlı bir farklılığın bulunmadığı görülmektedir.

3.13.2. Dil Bariyeri Nedeniyle Ortaya Çıkan Sorunların Türkiye’de Bulunma Süresine Göre İncelenmesi

Tablo 3.17. Farklı Zorlanma Puan Ortalamalarının Türkiye’de Bulunma Süresine Göre ANOVA

Sonuçları

Zorlanma	Alt Grup	N	$\bar{X} \pm S.S$	Varyansın Kaynağı	KT	sd	KO	F	p
Ders Kitaplarını Okumada Zorlanma	2-	99	2,20±0,55	G. Arası	1,70	3	0,57	2,486	0,060
	2-3 yıl	42	2,17±0,54	G. İçi	88,11	386	0,23		
	3-4 yıl	57	2,00±0,38	Toplam	89,81	389			
	4+	192	2,09±0,45						
	Toplam	390	2,12±0,48						
Dersleri Dinlemede Zorlanma	2-	99	2,06±0,47	G. Arası	0,22	3	0,08	0,432	0,730
	2-3 yıl	42	2,12±0,40	G. İçi	67,47	386	0,18		
	3-4 yıl	57	2,04±0,46	Toplam	67,69	389			
	4+	192	2,09±0,38						
	Toplam	390	2,08±0,42						
Arkadaşlık İlişkilerinde Zorlanma	2-	99	2,07±0,44	G. Arası	0,12	3	0,04	0,33	0,807
	2-3 yıl	42	2,05±0,38	G. İçi	48,14	386	0,13		
	3-4 yıl	57	2,02±0,30	Toplam	48,26	389			
	4+	192	2,04±0,31						
	Toplam	390	2,04±0,35						
Akademisyen İlişkilerinde Zorlanma	2-	99	2,08±0,51	G. Arası	0,26	3	0,09	0,440	0,724
	2-3 yıl	42	2,14±0,35	G. İçi	74,59	386	0,19		
	3-4 yıl	57	2,05±0,44	Toplam	74,85	389			
	4+	192	2,06±0,42						
	Toplam	390	2,07±0,44						
Günlük Hayatta Zorlanma	2-	99	2,03±0,39	G. Arası	0,64	3	0,21	2,031	0,109
	2-3 yıl	42	2,00±0,31	G. İçi	40,34	386	0,11		
	3-4 yıl	57	1,91±0,34	Toplam	40,98	389			
	4+	192	2,03±0,28						
	Toplam	390	2,07±0,33						
Benzer Kelimeleri Hatalı Kullanma	2-	99	2,12±0,70	G. Arası	0,16	3	0,05	0,147	0,932
	2-3 yıl	42	2,12±0,74	G. İçi	141,43	386	0,37		
	3-4 yıl	57	2,09±0,47	Toplam	141,59	389			
	4+	192	2,15±0,55						
	Toplam	390	2,13±0,60						

Tablo incelendiğinde Azerbaycanlı öğrencilerin ders kitaplarını okumada zorlanmaları bakımından Türkiye’de bulunma süreleri arasında anlamlı bir farklılığın bulunmadığı görülmektedir ($F=2,486$; $p>0,05$). Yapılan Games-Howell testi sonucunda ders kitaplarını okumada zorlanmanın 2 yıla kadar Türkiye’de bulunan Azerbaycanlı öğrencilerde 3 yıl ve üzeri 4 yıldan az bulunan öğrencilere göre daha yüksek olduğu görülmektedir. Diğer taraftan Azerbaycanlı öğrencilerin dersleri dinlemede zorlanması ($F=0,432$; $p>0,05$); dil nedeniyle arkadaşlık ilişkilerinde zorlanması ($F=0,326$; $p>0,05$); dil nedeniyle akademisyen ilişkilerinde zorlanması ($F=0,440$; $p>0,05$); dil nedeniyle günlük hayatta zorlanması ($F=2,031$; $p>0,05$); dil

nedeniyle benzer kelimeleri hatalı kullanması ($F=0,147$; $p>0,05$) bakımlarından Türkiye’de bulunma süreleri arasında anlamlı bir farklılığın bulunmadığı görülmektedir.

3.13.3. Dil Bariyeri Nedeniyle Ortaya Çıkan Sorunların Öğrenim Kademesine Göre İncelenmesi

Tablo 3.18. Farklı Zorlanma Puan Ortalamalarının Türkiye’de Bulunma Süresine Göre ANOVA

Sonuçları

Zorlanma	Alt Grup	N	$\bar{X} \pm S.S$	Varyansın Kaynağı	KT	sd	KO	F	p
Ders Kitaplarını Okumada Zorlanma	Lisans	213	2,08 $\pm$ 0,50	G. Arası	0,56	2	0,28	1,221	0,296
	Y.Lisans	131	2,14 $\pm$ 0,44	G. İçi	89,25	387	0,23		
	Doktora	46	2,20 $\pm$ 0,50	Toplam	89,81	389			
	Toplam	390	2,12 $\pm$ 0,48						
Dersleri Dinlemede Zorlanma	Lisans	213	2,09 $\pm$ 0,45	G. Arası	1,18	2	0,60	3,429	0,033
	Y.Lisans	131	2,02 $\pm$ 0,35	G. İçi	66,51	387	0,17		
	Doktora	46	2,20 $\pm$ 0,40	Toplam	67,69	389			
	Toplam	390	2,08 $\pm$ 0,42						
Arkadaşlık İlişkilerinde Zorlanma	Lisans	213	2,06 $\pm$ 0,38	G. Arası	0,16	2	0,08	0,649	0,523
	Y.Lisans	131	2,02 $\pm$ 0,27	G. İçi	48,10	387	0,12		
	Doktora	46	2,07 $\pm$ 0,39	Toplam	48,26	389			
	Toplam	390	2,04 $\pm$ 0,35						
Akademisyen İlişkilerinde Zorlanma	Lisans	213	2,08 $\pm$ 0,47	G. Arası	0,20	2	0,10	0,524	0,593
	Y.Lisans	131	2,05 $\pm$ 0,36	G. İçi	74,64	387	0,19		
	Doktora	46	2,13 $\pm$ 0,50	Toplam	74,84	389			
	Toplam	390	2,07 $\pm$ 0,44						
Günlük Hayatta Zorlanma	Lisans	213	2,00 $\pm$ 0,36	G. Arası	0,33	2	0,17	1,568	0,210
	Y.Lisans	131	2,00 $\pm$ 0,25	G. İçi	40,65	387	0,11		
	Doktora	46	2,09 $\pm$ 0,35	Toplam	40,98	389			
	Toplam	390	2,01 $\pm$ 0,33						
Benzer Kelimeleri Hatalı Kullanma	Lisans	213	2,09 $\pm$ 0,59	G. Arası	0,78	2	0,39	1,075	0,342
	Y.Lisans	131	2,19 $\pm$ 0,60	G. İçi	140,81	387	0,36		
	Doktora	46	2,11 $\pm$ 0,67	Toplam	141,59	389			
	Toplam	390	2,13 $\pm$ 0,60						

Tablo incelendiğinde Azerbaycanlı öğrencilerin ders kitaplarını okumada zorlanması bakımından öğrenim kademeleri arasında anlamlı bir farklılığın bulunmadığı görülmektedir ($F=1,221$; $p>0,05$). Azerbaycanlı öğrencilerin dersleri dinlemede zorlanmaları bakımından öğrenim kademeleri arasında anlamlı bir farklılığın bulunduğu görülmektedir ($F=3,429$; $p<0,05$). Yapılan Tukey testi sonuçları incelendiğinde doktora ve tıpta uzmanlık öğrencilerinin dersleri dinlemede yüksek lisans öğrencilerinden daha fazla zorlandığı görülmektedir. Azerbaycanlı öğrencilerin dil nedeniyle arkadaşlık ilişkilerinde zorlanması ($F=0,649$; $p>0,05$); dil nedeniyle akademisyen ilişkilerinde zorlanması ($F=0,524$; $p>0,05$); dil nedeniyle günlük hayatta zorlanması ($F=1,568$; $p>0,05$); dil nedeniyle benzer kelimeleri hatalı

kullanması ($F=1,075$; $p>0,05$) bakımlarından öğrenim kademeleri arasında anlamlı bir farklılığın bulunmadığı görülmektedir.

3.13.4. Akademik Sorunların Yaş Grubuna Göre İncelenmesi

Tablo 3.19. Türkiye'yi Tercih Etme Puan Ortalamalarının Yaş Göre ANOVA Sonuçları

	Alt Grup	N	$\bar{X} \pm S.S$	Varyansın Kaynağı	KT	sd	KO	F	p
Yeterli Bilgiye Sahip Olma	16-20	88	1,75 $\pm$ 0,87	G. Arası	5,93	3	1,97	2,455	0,063
	21-24	145	1,75 $\pm$ 0,89	G. İçi	310,91	386	0,80		
	25-29	113	1,75 $\pm$ 0,94	Toplam	316,84	389			
	30+	44	1,75 $\pm$ 0,86						
	Toplam	390	1,75 $\pm$ 0,90						
Kültürel Yakınlık	16-20	88	1,20 $\pm$ 0,40	G. Arası	0,50	3	0,17	1,139	0,333
	21-24	145	1,21 $\pm$ 0,41	G. İçi	57,57	386	0,15		
	25-29	113	1,15 $\pm$ 0,36	Toplam	58,07	389			
	30+	44	1,11 $\pm$ 0,32						
	Toplam	390	1,18 $\pm$ 0,39						
Coğrafi Yakınlık	16-20	88	1,32 $\pm$ 0,47	G. Arası	0,65	3	0,22	1,072	0,361
	21-24	145	1,31 $\pm$ 0,46	G. İçi	78,32	386	0,20		
	25-29	113	1,22 $\pm$ 0,42	Toplam	78,97	389			
	30+	44	1,27 $\pm$ 0,45						
	Toplam	390	1,28 $\pm$ 0,45						
Burs Olanakları	16-20	88	1,83 $\pm$ 0,37	G. Arası	0,69	3	0,232	1,721	0,162
	21-24	145	1,89 $\pm$ 0,32	G. İçi	52,12	386	0,135		
	25-29	113	1,79 $\pm$ 0,41	Toplam	52,81	389			
	30+	44	1,82 $\pm$ 0,39						
	Toplam	390	1,84 $\pm$ 0,37						
İş Olanakları	16-20	88	1,52 $\pm$ 0,50	G. Arası	0,32	3	0,11	0,429	0,732
	21-24	145	1,54 $\pm$ 0,50	G. İçi	95,82	386	0,24		
	25-29	113	1,59 $\pm$ 0,49	Toplam	96,14	389			
	30+	44	1,59 $\pm$ 0,49						
	Toplam	390	1,56 $\pm$ 0,49						
Türkiye Göç Etme	16-20	88	1,77 $\pm$ 0,42	G. Arası	0,87	3	0,29	1,638	0,180
	21-24	145	1,82 $\pm$ 0,39	G. İçi	68,89	386	0,18		
	25-29	113	1,72 $\pm$ 0,45	Toplam	69,76	389			
	30+	44	1,70 $\pm$ 0,46						
	Toplam	390	1,77 $\pm$ 0,42						
Aile Etkisi	16-20	88	1,52 $\pm$ 0,50	G. Arası	2,46	3	0,82	3,631	0,013
	21-24	145	1,62 $\pm$ 0,49	G. İçi	87,28	386	0,23		
	25-29	113	1,72 $\pm$ 0,45	Toplam	89,74	389			
	30+	44	1,75 $\pm$ 0,44						
	Toplam	390	1,64 $\pm$ 0,48						

Tablo incelendiğinde Azerbaycanlı öğrencilerin tercih yapmadan önce Türkiye'deki üniversiteler hakkında yeterli bilgiye sahip olması ($F=2,455$; $p>0,05$); kültürel yakınlık nedeniyle Türkiye'yi tercih etmesi ($F=1,139$; $p>0,05$); coğrafi yakınlık nedeniyle Türkiye'yi tercih etmesi ($F=1,072$; $p>0,05$); burs olanakları nedeniyle Türkiye'yi tercih etmesi ($F=1,721$;

$p>0,05$); iş olanakları nedeniyle Türkiye'yi tercih etmesi ($F=0,429$; $p>0,05$); Türkiye'ye göç etme nedeniyle Türkiye'yi tercih etmesi ($F=1,638$; $p>0,05$); bakımından anlamlı bir farklılığın olmadığı görülmektedir. Azerbaycanlı öğrencilerin aile etkisi nedeniyle Türkiye'yi tercih etmeleri bakımından yaş grupları arasında anlamlı bir farklılığın bulunduğu görülmektedir ($F=3,631$; $p<0,05$). Yapılan Tukey testi sonuçları incelendiğinde aile etkisi nedeniyle Türkiye'yi tercih etme eğiliminin 25-29 yaş aralığında olanlar ile 30 yaş ve üzeri olan öğrencilerde 16-20 yaş aralığında olanlara göre daha yüksek olduğu görülmektedir.

Tablo 3.20. Farklı Akademik Sorun Puan Ortalamalarının Yaşa Göre ANOVA Sonuçları

	Alt Grup	N	$\bar{X}\pm S.S$	Varyansın Kaynağı	KT	sd	KO	F	p
Alınan Eğitimin Zorlaması	16-20	88	2,27 $\pm$ 0,84	G. Arası	1,02	3	0,34	0,668	0,572
	21-24	145	2,24 $\pm$ 0,73	G. İçi	197,70	386	0,51		
	25-29	113	2,25 $\pm$ 0,61	Toplam	198,72	389			
	30+	44	2,41 $\pm$ 0,66						
	Toplam	390	2,27 $\pm$ 0,84						
Eğitimden Memnunluk Durumu	16-20	88	1,86 $\pm$ 0,95	G. Arası	3,41	3	1,13	1,276	0,282
	21-24	145	1,99 $\pm$ 0,95	G. İçi	343,92	386	0,89		
	25-29	113	1,80 $\pm$ 0,93	Toplam	347,33	389			
	30+	44	1,75 $\pm$ 0,97						
	Toplam	390	1,88 $\pm$ 0,95						
Ders Başarı Durumları	16-20	88	2,38 $\pm$ 0,85	G. Arası	17,45	3	5,81	6,587	0,000
	21-24	145	2,26 $\pm$ 0,93	G. İçi	340,88	386	0,88		
	25-29	113	1,88 $\pm$ 0,99	Toplam	358,33	389			
	30+	44	1,89 $\pm$ 0,99						
	Toplam	390	2,13 $\pm$ 0,96						
Derslere Devamlılık Durumu	16-20	88	1,19 $\pm$ 0,40	G. Arası	1,30	3	0,43	2,828	0,038
	21-24	145	1,24 $\pm$ 0,43	G. İçi	59,27	386	0,15		
	25-29	113	1,19 $\pm$ 0,39	Toplam	60,57	389			
	30+	44	1,05 $\pm$ 0,21						
	Toplam	390	1,19 $\pm$ 0,40						
Yıl Kaybı	16-20	88	1,78 $\pm$ 0,41	G. Arası	4,65	3	1,55	7,062	0,000
	21-24	145	1,53 $\pm$ 0,50	G. İçi	84,80	386	0,22		
	25-29	113	1,62 $\pm$ 0,49	Toplam	89,45	389			
	30+	44	1,80 $\pm$ 0,41						
	Toplam	390	1,64 $\pm$ 0,48						
Eğitim Sisteminde Uyum	16-20	88	1,25 $\pm$ 0,44	G. Arası	1,42	3	0,47	2,623	0,050
	21-24	145	1,30 $\pm$ 0,46	G. İçi	69,91	386	0,18		
	25-29	113	1,15 $\pm$ 0,36	Toplam	71,33	389			
	30+	44	1,27 $\pm$ 0,45						
	Toplam	390	1,24 $\pm$ 0,43						

Tablo incelendiğinde Türkiye'de alınan eğitimin Azerbaycanlı öğrencileri zorlaması bakımından yaş grupları arasında anlamlı bir farklılığın bulunmadığı görülmektedir ($F=0,668$; $p>0,05$). Azerbaycanlı öğrencilerin Türkiye'de aldığı eğitimden memnunluk durumu bakımından yaş grupları arasında anlamlı bir farklılığın bulunmadığı görülmektedir ($F=1,276$;

$p>0,05$). Azerbaycanlı öğrencilerin ders başarı durumları bakımından yaş grupları arasında anlamlı bir farklılığın bulunduğu görülmektedir ($F=6,587$; $p<0,05$). Yapılan Tukey testi sonuçları incelendiğinde ders başarı durumunun 16-20 yaş aralığında olan öğrencilerde 25-29 yaş aralığında olanlar ile 30 yaş ve üzeri olanlara göre, 21-24 yaş aralığında olan öğrencilerde 25-29 yaş aralığında olanlara göre daha yüksek olduğu görülmektedir. Azerbaycanlı öğrencilerin derslerdeki devamlılık durumları bakımından yaş grupları arasında anlamlı bir farklılığın bulunduğu görülmektedir ($F=2,828$; $p<0,05$). Yapılan Tukey testi sonuçları incelendiğinde derslere düzenli devamlılık durumunun 16-20; 21-24; 25-29 yaş aralığında olan öğrencilerde 30 yaş ve üzeri yaşta olanlara göre daha yüksek olduğu görülmektedir. Azerbaycanlı öğrencilerin yıl kaybı durumu bakımından yaş grupları arasında anlamlı bir farklılığın bulunduğu görülmektedir ($F=7,062$; $p<0,05$). Araştırmaya katılan Azerbaycanlı öğrencilerin yıl kaybı durumunun hangi yaş grupları arasında farklılık gösterdiğini belirlemek amacıyla yapılan Tukey testi sonuçları incelendiğinde yıl kaybı durumunun 16-20 yaş aralığında olan öğrenciler ile 30 yaş ve üzeri olanlarda 21-24 yaş aralığında olan öğrencilere göre daha yüksek olduğu görülmektedir. Azerbaycanlı öğrencilerin Türkiye'deki eğitim sistemine uyum sağlamaları bakımından yaş grupları arasında anlamlı bir farklılığın bulunmadığı görülmektedir ($F=2,623$; $p=0,05$). Yapılan Games-Howell testi sonucunda Türkiye'deki eğitim sistemine uyum sağlamanın 21-24 yaş aralığında olan öğrencilerde 25-29 yaş aralığında olanlara göre daha yüksek olduğu görülmektedir.

3.13.5. Akademik Sorunların Türkiye’de Bulunma Süresine Göre İncelenmesi

Tablo 3.21. Türkiye’yi Tercih Etme Puan Ortalamalarının Türkiye’de Bulunma Süresine Göre ANOVA Sonuçları

	Alt Grup	N	$\bar{X} \pm S.S$	Varyansın Kaynağı	KT	sd	KO	F	p
Üniversiteler Hakkında Yeterli Bilgiye Sahip Olma	2-	99	1,84±0,93	G. Arası	3,59	3	1,19	1,475	0,221
	2-3	42	1,81±0,89	G. İçi	313,25	386	0,81		
	3-4	57	2,11±0,94	Toplam	316,84	389			
	4+	192	1,84±0,87						
	Toplam	390	1,87±1,87						
Kültürel Yakınlık	2-	99	1,17±0,38	G. Arası	0,12	3	0,04	0,280	0,840
	2-3	42	1,14±0,35	G. İçi	57,95	386	0,15		
	3-4	57	1,18±0,38	Toplam	58,07	389			
	4+	192	1,20±0,40						
	Toplam	390	1,18±0,39						
Coğrafi Yakınlık	2-	99	1,30±0,46	G. Arası	0,22	3	0,07	0,370	0,775
	2-3	42	1,33±0,47	G. İçi	78,74	386	0,20		
	3-4	57	1,26±0,44	Toplam	78,96	389			
	4+	192	1,27±0,44						
	Toplam	390	1,28±0,45						
Burs Olanakları	2-	99	1,83±0,38	G. Arası	0,18	3	0,06	0,454	0,715
	2-3	42	1,81±0,40	G. İçi	52,63	386	0,13		
	3-4	57	1,81±0,39	Toplam	52,821	389			
	4+	192	1,86±0,35						
	Toplam	390	1,84±0,37						
İş Olanakları	2-	99	1,49±0,50	G. Arası	2,81	3	0,93	3,878	0,009
	2-3	42	1,60±0,50	G. İçi	93,33	386	0,24		
	3-4	57	1,40±0,50	Toplam	96,14	389			
	4+	192	1,63±0,48						
	Toplam	390	1,56±0,49						
Türkiye’ye Göç Etme	2-	99	1,83±0,38	G. Arası	0,78	3	0,26	1,464	0,224
	2-3	42	1,81±0,40	G. İçi	68,98	386	0,17		
	3-4	57	1,70±0,46	Toplam	69,76	389			
	4+	192	1,74±0,44						
	Toplam	390	1,77±0,42						
Aile Etkisi	2-	99	1,58±0,50	G. Arası	0,97	3	0,32	1,410	0,239
	2-3	42	1,67±0,48	G. İçi	88,77	386	0,23		
	3-4	57	1,74±0,44	Toplam	89,74	389			
	4+	192	1,64±0,48						
	Toplam	390	1,64±0,48						

Tablo incelendiğinde Azerbaycanlı öğrencilerin tercih etmeden önce Türkiye’deki üniversiteler hakkında yeterli bilgiye sahip olması ($F=1,475$; $p>0,05$); kültürel yakınlık nedeniyle Türkiye’yi tercih etmesi ($F=0,280$; $p>0,05$); coğrafi yakınlık nedeniyle Türkiye’yi tercih etmesi ($F=0,370$; $p>0,05$); burs olanakları nedeniyle Türkiye’yi tercih etmesi ($F=0,454$; $p>0,05$); Türkiye’ye göç etme nedeniyle Türkiye’yi tercih etmesi ($F=1,464$; $p>0,05$); aile etkisi nedeniyle Türkiye’yi tercih etmesi ($F=1,410$; $p>0,05$) bakımlarından Türkiye’de bulunma süreleri arasında anlamlı bir farklılığın bulunmadığı görülmektedir.

Azerbaycanlı öğrencilerin iş olanakları nedeniyle Türkiye'yi tercih etmeleri bakımından yaş grupları arasında anlamlı bir farklılığın bulunduğu görülmektedir ($F=3,878$; $p<0,05$). Yapılan Tukey testi sonuçları incelendiğinde iş olanakları nedeniyle Türkiye'yi tercih etmenin 4 yıl ve üzeri Türkiye'de bulunan öğrencilerde 3 yıl ve üzeri 4 yıldan az süre bulunanlara göre daha yüksek olduğu görülmektedir.

Tablo 3.22. Farklı Akademik Sorun Puan Ortalamalarının Türkiye'de Bulunma Süresine Göre ANOVA Sonuçları

	Alt Grup	N	$\bar{X} \pm S.S$	Varyansın Kaynağı	KT	sd	KO	F	p
Alınan Eğitimin Zorlaması	2-	99	2,40±0,73	G. Arası	3,96	3	1,32	2,619	0,051
	2-3	42	2,36±0,76	G. İçi	194,76	386	0,50		
	3-4	57	2,11±0,67	Toplam	198,72	389			
	4+	192	2,23±0,70						
	Toplam	390	2,27±0,72						
Eğitimden Memnunluk Durumu	2-	99	1,86±0,97	G. Arası	2,61	3	0,87	0,975	0,404
	2-3	42	1,79±0,93	G. İçi	344,72	386	0,89		
	3-4	57	1,74±0,94	Toplam	347,33	389			
	4+	192	1,95±0,94						
	Toplam	390	1,88±0,95						
Eğitim Hakkında Yeterli Bilgiye Sahip Olma	2-	99	1,89±0,89	G. Arası	3,91	3	1,30	1,742	0,158
	2-3	42	1,79±0,92	G. İçi	288,96	386	0,74		
	3-4	57	2,11±0,90	Toplam	292,87	389			
	4+	192	2,04±0,83						
	Toplam	390	1,98±0,87						
Uyum Sağlama	2-	99	1,23±0,42	G. Arası	0,66	3	0,22	1,214	0,304
	2-3	42	1,21±0,42	G. İçi	70,67	386	0,18		
	3-4	57	1,16±0,97	Toplam	71,33	389			
	4+	192	1,28±0,45						
	Toplam	390	1,24±0,43						
Disiplin Soruşturması	2-	99	1,99±0,10	G. Arası	0,02	3	0,01	0,545	0,652
	2-3	42	1,98±0,15	G. İçi	5,88	386	0,02		
	3-4	57	2,00±0,00	Toplam	5,90	389			
	4+	192	1,98±0,14						
	Toplam	390	1,98±0,12						
Ders Başarı Durumu	2-	99	2,10±0,96	G. Arası	8,87	3	2,96	3,269	0,021
	2-3	42	2,21±0,95	G. İçi	349,45	386	0,90		
	3-4	57	1,79±0,94	Toplam	358,33	389			
	4+	192	2,23±0,94						
	Toplam	390	2,13±0,96						
Derslere Devamsızlık Durumu	2-	99	1,16±0,37	G. Arası	1,70	3	0,56	3,719	0,012
	2-3	42	1,12±0,33	G. İçi	58,87	386	0,15		
	3-4	57	1,09±0,29	Toplam	60,57	389			
	4+	192	1,26±0,44						
	Toplam	390	1,19±0,40						
Yıl Kaybı	2-	99	1,88±0,33	G. Arası	13,04	3	4,34	21,965	0,000
	2-3	42	1,79±0,42	G. İçi	76,41	386	0,19		
	3-4	57	1,74±0,44	Toplam	89,45	389			
	4+	192	1,46±0,50						
	Toplam	390	1,64±0,48						

Türkiye’de alınan eğitimin Azerbaycanlı öğrencileri zorlaması ($F=2,619$; $p>0,05$); Türkiye’de aldığı eğitimden memnunluk durumu ($F=0,975$; $p>0,05$); Türkiye’ye gelmeden önce eğitim sistemi hakkında yeterli bilgiye sahip olması ($F=1,742$; $p>0,05$); Türkiye’deki eğitim sistemine kolaylıkla uyum sağlaması ($F=1,214$; $p>0,05$); Türkiye’de hakkında herhangi bir disiplin soruşturması açılması ($F=0,545$; $p>0,05$) bakımlarından Türkiye’de bulunma süreleri arasında anlamlı bir farklılığın bulunmadığı görülmektedir. Azerbaycanlı öğrencilerin ders başarı durumları bakımından yaş grupları arasında anlamlı bir farklılığın bulunduğu görülmektedir ($F=3,269$; $p<0,05$). Yapılan Tukey testi sonuçları incelendiğinde 4 yıl ve üzeri Türkiye’de bulunan öğrencilerin ders başarı durumlarının 3 yıl ve üzeri 4 yıldan az bulunanlara göre daha yüksek olduğu görülmektedir. Azerbaycanlı öğrencilerin derslere devamlılık durumları bakımından yaş grupları arasında anlamlı bir farklılığın bulunduğu görülmektedir ($F=3,719$; $p<0,05$). Yapılan Tukey testi sonuçları incelendiğinde 4 yıl ve üzeri Türkiye’de bulunan öğrencilerin derslere düzenli devamlılık durumunun 3 yıl ve üzeri 4 yıldan az bulunanlara göre daha yüksek olduğu görülmektedir. Azerbaycanlı öğrencilerin yıl kaybı durumları bakımından yaş grupları arasında anlamlı bir farklılığın bulunduğu görülmektedir ($F=21,965$; $p<0,05$). Yapılan Tukey testi sonuçları incelendiğinde yıl kaybı durumunun 2 yıla kadar, 2 yıl ve üzeri 3 yıldan az, 3 yıl ve üzeri 4 yıldan az Türkiye’de bulunan öğrencilerde 4 yıl ve üzeri bulunanlara göre daha yüksek olduğu görülmektedir.

3.13.6. Akademik Sorunların Öğrenim Kademesine Göre İncelenmesi

Tablo 3.23. Türkiye’yi Tercih Etme Puan Ortalamalarının Öğrenim Kademesine Göre ANOVA Sonuçları

	Alt Grup	N	$\bar{X} \pm S.S$	Varyansın Kaynağı	KT	sd	KO	F	p
Üniversite Hakkında Yeterli Bilgiye Sahip Olma	Lisans	213	1,88±0,87	G. Arası	4,81	2	2,40	2,987	0,052
	Y. Lisans	131	1,96±0,96	G. İçi	312,02	387	0,80		
	Doktora	46	1,59±0,81	Toplam	316,83	389			
	Toplam	390	1,87±0,90						
Kültürel Yakınlık	Lisans	213	1,21±0,41	G. Arası	0,54	2	0,27	1,828	0,162
	Y. Lisans	131	1,13±0,34	G. İçi	57,53	387	0,14		
	Doktora	46	1,22±0,42	Toplam	58,07	389			
	Toplam	390	1,18±0,38						
Coğrafi Yakınlık	Lisans	213	1,30±0,46	G. Arası	0,13	2	0,06	0,323	0,724
	Y. Lisans	131	1,27±0,45	G. İçi	78,84	387	0,20		
	Doktora	46	1,24±0,43	Toplam	78,97	389			
	Toplam	390	1,28±0,45						
Burs Olanakları	Lisans	213	1,85±0,35	G. Arası	1,43	2	0,71	5,393	0,005
	Y. Lisans	131	1,87±0,34	G. İçi	51,39	387	0,13		
	Doktora	46	1,67±0,47	Toplam	52,82	389			
	Toplam	390	1,84±0,37						
İş Olanakları	Lisans	213	1,56±0,50	G. Arası	0,07	2	0,03	0,157	0,855
	Y. Lisans	131	1,54±0,50	G. İçi	96,06	387	0,24		
	Doktora	46	1,59±0,50	Toplam	96,13	389			
	Toplam	390	1,56±0,50						
Türkiye’ye Göç Etme	Lisans	213	1,79±0,41	G. Arası	0,50	2	0,25	1,399	0,248
	Y. Lisans	131	1,76±0,43	G. İçi	69,26	387	0,17		
	Doktora	46	1,67±0,47	Toplam	69,76	389			
	Toplam	390	1,77±0,42						
Aile Etkisi	Lisans	213	1,55±0,50	G. Arası	3,60	2	1,80	8,099	0,000
	Y. Lisans	131	1,76±0,43	G. İçi	86,13	387	0,23		
	Doktora	46	1,72±0,46	Toplam	89,74	389			
	Toplam	390	1,64±0,48						

Tabloda Azerbaycanlı öğrencilerin tercih yapmadan önce Türkiye’deki üniversiteler hakkında yeterli bilgiye sahip olmaları bakımından öğrenim kademeleri arasında anlamlı bir farklılığın bulunmadığı görülmektedir ($F=2,987$; $p>0,05$). Yapılan Games-Howell testi sonucunda tercih yapmadan önce Türkiye’deki üniversiteler hakkında yeterli bilgiye sahip olmanın yüksek lisans öğrencilerinde doktora öğrencilerine göre daha yüksek olduğu görülmektedir. Azerbaycanlı öğrencilerin kültürel yakınlık nedeniyle Türkiye’yi tercih etmesi bakımından öğrenim kademeleri arasında anlamlı bir farklılığın bulunmadığı görülmektedir ($F=1,828$; $p>0,05$). Azerbaycanlı öğrencilerin coğrafi yakınlık nedeniyle Türkiye’yi tercih etmesi bakımından öğrenim kademeleri arasında anlamlı bir farklılığın bulunmadığı görülmektedir ($F=0,323$; $p>0,05$). Azerbaycanlı öğrencilerin iş olanakları nedeniyle Türkiye’yi tercih etmesi bakımından öğrenim kademeleri arasında anlamlı bir farklılığın bulunmadığı görülmektedir ($F=0,157$; $p>0,05$). Azerbaycanlı öğrencilerin Türkiye’ye göç etme nedeniyle Türkiye’yi tercih etmesi bakımından öğrenim kademeleri arasında anlamlı bir farklılığın bulunmadığı görülmektedir ($F=1,399$; $p>0,05$). Azerbaycanlı öğrencilerin burs

olanakları nedeniyle Türkiye'yi tercih etmeleri bakımından öğrenim kademeleri arasında anlamlı bir farklılığın bulunduğu görülmektedir ($F=5,393$; $p<0,05$). Yapılan Tukey testi sonuçları incelendiğinde burs olanakları nedeniyle Türkiye'yi tercih etmenin lisans ve ön lisans öğrencileri ile yüksek lisans öğrencilerinde doktora öğrencilerine göre daha yüksek olduğu görülmektedir. Azerbaycanlı öğrencilerin aile etkisi nedeniyle Türkiye'yi tercih etmeleri bakımından öğrenim kademeleri arasında anlamlı bir farklılığın bulunduğu görülmektedir ($F=8,099$; $p<0,05$). Yapılan Tukey testi sonuçları incelendiğinde aile etkisi nedeniyle Türkiye'yi tercih etmenin yüksek lisans öğrencilerinde lisans ve ön lisans öğrencilerine göre daha yüksek olduğu görülmektedir.

Tablo 3.24. Farklı Akademik Sorun Puan Ortalamalarının Öğrenim Kademesine Göre ANOVA Sonuçları

	Alt Grup	N	$\bar{X} \pm S.S$	Varyansın Kaynağı	KT	sd	KO	F	p
Alınan Eğitimin Zorlaması	Lisans	213	2,23 $\pm$ 0,78	G. Arası	1,09	2	0,54	1,069	0,344
	Y. Lisans	131	2,34 $\pm$ 0,61	G. İçi	197,63	387	0,51		
	Doktora	46	2,24 $\pm$ 0,64	Toplam	198,72	389			
	Toplam	390	2,27 $\pm$ 0,72						
Eğitimden Memnunluk Durumu	Lisans	213	1,93 $\pm$ 0,94	G. Arası	1,75	2	0,87	0,982	0,376
	Y. Lisans	131	1,84 $\pm$ 0,95	G. İçi	345,58	387	0,89		
	Doktora	46	1,74 $\pm$ 0,93	Toplam	347,33	389			
	Toplam	390	1,88 $\pm$ 0,94						
Eğitim Sisteminde Yeterli Bilgiye Sahip Olma	Lisans	213	1,99 $\pm$ 0,86	G. Arası	0,68	2	0,34	0,453	0,636
	Y. Lisans	131	2,01 $\pm$ 0,89	G. İçi	292,19	387	0,75		
	Doktora	46	1,87 $\pm$ 0,86	Toplam	292,87	389			
	Toplam	390	1,98 $\pm$ 0,87						
Uyum Sağlama	Lisans	213	1,30 $\pm$ 0,46	G. Arası	2,45	2	1,22	6,892	0,001
	Y. Lisans	131	1,13 $\pm$ 0,34	G. İçi	68,89	387	0,17		
	Doktora	46	1,28 $\pm$ 0,46	Toplam	71,34	389			
	Toplam	390	1,24 $\pm$ 0,43						
Disiplin Soruşturması	Lisans	213	1,98 $\pm$ 0,15	G. Arası	0,03	2	0,01	1,077	0,342
	Y. Lisans	131	1,99 $\pm$ 0,09	G. İçi	5,87	387	0,02		
	Doktora	46	2,00 $\pm$ 0,00	Toplam	5,90	389			
	Toplam	390	1,98 $\pm$ 0,12						
Ders Başarı Durumu	Lisans	213	2,45 $\pm$ 0,84	G. Arası	53,75	2	26,87	34,152	0,000
	Y. Lisans	131	1,87 $\pm$ 0,98	G. İçi	304,57	387	0,787		
	Doktora	46	1,41 $\pm$ 0,81	Toplam	358,33	389			
	Toplam	390	2,13 $\pm$ 0,96						
Derslere Devamsızlık Durumu	Lisans	213	1,24 $\pm$ 0,42	G. Arası	1,57	2	0,78	5,148	0,006
	Y. Lisans	131	1,17 $\pm$ 0,38	G. İçi	59,00	387	0,15		
	Doktora	46	1,04 $\pm$ 0,21	Toplam	60,57	389			
	Toplam	390	1,19 $\pm$ 0,40						
Yıl Kaybı	Lisans	213	1,55 $\pm$ 0,49	G. Arası	3,94	2	1,97	8,919	0,000
	Y. Lisans	131	1,73 $\pm$ 0,44	G. İçi	85,51	387	0,22		
	Doktora	46	1,80 $\pm$ 0,40	Toplam	89,45	389			
	Toplam	390	1,64 $\pm$ 0,48						

Tablo incelendiğinde Türkiye’de alınan eğitimin Azerbaycanlı öğrencileri zorlaması ($F=1,069$; $p>0,05$); Türkiye’de alınan eğitimden memnunluk durumu ($F=0,982$; $p>0,05$); Türkiye’ye gelmeden önce eğitim sistemi hakkında yeterli bilgiye sahip olması ($F=0,453$;

$p>0,05$); Türkiye’de hakkında herhangi bir disiplin soruşturması açılması ($F=1,077$; $p>0,05$) bakımlarından öğrenim kademeleri arasında anlamlı bir farklılığın bulunmadığı görülmektedir.

Azerbaycanlı öğrencilerin ders başarı durumları bakımından öğrenim kademeleri arasında anlamlı bir farklılığın bulunduğu görülmektedir ($F=34,152$; $p<0,05$). Yapılan Tukey testi sonuçları incelendiğinde lisans ve ön lisans öğrencilerinin ders başarı durumlarının yüksek lisans öğrencileri ile doktora öğrencilerine göre, yüksek lisans öğrencilerinin doktora öğrencilerine göre daha yüksek olduğu görülmektedir. Azerbaycanlı öğrencilerin derslere devamlılık durumu bakımından öğrenim kademeleri arasında anlamlı bir farklılığın bulunduğu görülmektedir ($F=5,148$; $p<0,05$). Yapılan Tukey testi sonuçları incelendiğinde lisans ve ön lisans öğrencilerinin derslerde düzenli devamlılık durumunun doktora öğrencilerine göre daha yüksek olduğu görülmektedir. Azerbaycanlı öğrencilerin yıl kaybı durumları bakımından öğrenim kademeleri arasında anlamlı bir farklılığın bulunduğu görülmektedir ($F=8,919$; $p<0,05$). Yapılan Tukey testi sonuçları incelendiğinde yıl kaybı durumunun yüksek lisans öğrencileri ile doktora öğrencilerinde lisans ve ön lisans öğrencilerine göre daha yüksek olduğu görülmektedir. Azerbaycanlı öğrencilerin Türkiye’deki eğitim sistemine uyum sağlamaları bakımından öğrenim kademeleri arasında anlamlı bir farklılığın bulunduğu görülmektedir ($F=6,892$; $p<0,05$). Yapılan Tukey testi sonuçları incelendiğinde Türkiye’deki eğitim sistemine uyum sağlamanın lisans ve ön lisans öğrencilerinde yüksek lisans öğrencilerine göre daha yüksek olduğu görülmektedir.

3.13.7. Sosyo-Kültürel Sorunların Yaş Grubuna Göre İncelenmesi

Tablo 3.25. Sosyo-Kültürel Sorunların Yaşa Göre ANOVA Sonuçları

	Alt Grup	N	$\bar{X} \pm S.S$	Varyansın Kaynağı	KT	sd	KO	F	p
Geri Dönmeyi Düşünme	16-20	88	1,80±0,41	G. Arası	0,58	3	0,19	1,475	0,221
	21-24	145	1,83±0,37	G. İçi	50,87	386	0,13		
	25-29	113	1,86±0,35	Toplam	51,45	389			
	30+	44	1,93±0,26						
	Toplam	390	1,84±0,36						
Beslenmeyle İlgili Zorluk Yaşama	16-20	88	2,03±0,65	G. Arası	1,76	3	0,58	1,271	0,284
	21-24	145	2,04±0,67	G. İçi	178,75	386	0,46		
	25-29	113	2,04±0,69	Toplam	180,51	389			
	30+	44	2,25±0,75						
	Toplam	390	2,06±0,68						
Eğlenceyle İlgili Zorluk Yaşama	16-20	88	2,01±0,49	G. Arası	0,19	3	0,06	0,226	0,878
	21-24	145	2,00±0,57	G. İçi	108,74	386	0,28		
	25-29	113	2,04±0,51	Toplam	108,93	389			
	30+	44	1,98±0,55						
	Toplam	390	2,01±0,53						
Giyimle İlgili Zorluk Yaşama	16-20	88	1,94±0,38	G. Arası	0,74	3	0,24	1,556	0,200
	21-24	145	2,03±0,42	G. İçi	61,25	386	0,15		
	25-29	113	1,97±0,37	Toplam	61,99	389			
	30+	44	2,07±0,45						
	Toplam	390	2,00±0,39						
İnançlarla İlgili Zorluk Yaşama	16-20	88	2,00±0,40	G. Arası	0,79	3	0,26	1,565	0,197
	21-24	145	1,99±0,32	G. İçi	64,95	386	0,16		
	25-29	113	2,04±0,45	Toplam	65,74	389			
	30+	44	2,14±0,55						
	Toplam	390	2,03±0,41						
Arkadaş İlişkilerinde Zorluk Yaşama	16-20	88	1,97±0,51	G. Arası	0,95	3	0,31	1,079	0,358
	21-24	145	2,05±0,58	G. İçi	113,12	386	0,29		
	25-29	113	2,10±0,51	Toplam	114,07	389			
	30+	44	2,09±0,52						
	Toplam	390	2,05±0,54						
Karşı Cinsle İlişkilerde Zorluk Yaşama	16-20	88	1,88±0,56	G. Arası	0,95	3	0,31	1,040	0,375
	21-24	145	1,99±0,56	G. İçi	118,53	386	0,30		
	25-29	113	1,98±0,55	Toplam	119,48	389			
	30+	44	2,02±0,53						
	Toplam	390	1,96±0,55						
Toplumla Sorun Yaşama	16-20	88	2,08±0,55	G. Arası	2,27	3	0,75	2,129	0,096
	21-24	145	2,00±0,60	G. İçi	137,41	386	0,35		
	25-29	113	2,11±0,60	Toplam	139,68	389			
	30+	44	2,25±0,65						
	Toplam	390	2,08±0,60						
Çevreyi Benimsemekte Zorluk Yaşama	16-20	88	2,15±0,53	G. Arası	0,17	3	0,05	0,262	0,853
	21-24	145	2,14±0,48	G. İçi	85,28	386	0,22		
	25-29	113	2,17±0,40	Toplam	85,45	389			
	30+	44	2,20±0,46						
	Toplam	390	2,16±0,47						

Azerbaycanlı öğrencilerin kültürel uyum problemi nedeniyle öğrenimini yarıda kesip geri dönmeyi düşünmesi ($F=1,475$; $p>0,05$); kültürel farklılıklar nedeniyle beslenme ile ilgili zorluk yaşaması ($F=1,271$; $p>0,05$); kültürel farklılıklar nedeniyle eğlence alışkanlıkları ile ilgili zorluk yaşaması ($F=0,226$; $p>0,05$); kültürel farklılıklar nedeniyle giyim kuşam ile ilgili zorluk yaşaması ($F=1,556$; $p>0,05$); kültürel farklılıklar nedeniyle dini ritüel ve inançlar ile ilgili zorluk yaşaması ($F=1,565$; $p>0,05$); kültürel farklılıklar nedeniyle arkadaşlık ilişkilerinde zorluk yaşaması ($F=1,079$; $p>0,05$); kültürel farklılıklar nedeniyle karşı cinsle

ilişkilerde zorluk yaşaması ($F=1,040$; $p>0,05$); kültürel farklılıklar nedeniyle toplumla sorun yaşaması ($F=2,129$; $p>0,05$); sosyo-kültürel çevreyi benimsemekte zorluk çekmesi ($F=0,262$; $p>0,05$) bakımlarından yaş grupları arasında anlamlı bir farklılığın bulunmadığı görülmektedir.

3.13.8. Sosyo-Kültürel Sorunların Türkiye’de Bulunma Süresine Göre İncelenmesi

Tablo 3.26. Sosyo-Kültürel Sorunların Türkiye’de Bulunma Süresine Göre ANOVA Sonuçları

	Alt Grup	N	$\bar{X} \pm S.S$	Varyansın Kaynağı	KT	sd	KO	F	p
Geri Dönmeyi Düşünme	2-	99	1,89 $\pm$ 0,32	G. Arası	0,86	3	0,28	2,202	0,087
	2-3	42	1,86 $\pm$ 0,35	G. İçi	50,59	386	0,13		
	3-4	57	1,74 $\pm$ 0,44	Toplam	51,45	389			
	4+	192	1,85 $\pm$ 0,36						
	Toplam	390	1,84 $\pm$ 0,36						
Beslenmeyle İlgili Zorluk Yaşama	2-	99	2,08 $\pm$ 0,74	G. Arası	1,32	3	0,44	0,954	0,415
	2-3	42	2,14 $\pm$ 0,65	G. İçi	179,19	386	0,46		
	3-4	57	1,93 $\pm$ 0,73	Toplam	180,51	389			
	4+	192	2,07 $\pm$ 0,64						
	Toplam	390	2,06 $\pm$ 0,68						
Eğlenceyle İlgili Zorluk Yaşama	2-	99	2,02 $\pm$ 0,57	G. Arası	0,65	3	0,21	0,778	0,507
	2-3	42	2,00 $\pm$ 0,49	G. İçi	108,28	386	0,28		
	3-4	57	2,11 $\pm$ 0,59	Toplam	108,93	389			
	4+	192	1,98 $\pm$ 0,50						
	Toplam	390	2,01 $\pm$ 0,53						
Giyimle İlgili Zorluk Yaşama	2-	99	1,94 $\pm$ 0,35	G. Arası	0,52	3	0,17	1,095	0,351
	2-3	42	2,05 $\pm$ 0,54	G. İçi	61,47	386	0,15		
	3-4	57	2,02 $\pm$ 0,30	Toplam	62,00	389			
	4+	192	2,02 $\pm$ 0,42						
	Toplam	390	2,00 $\pm$ 0,40						
İnançlarla İlgili Zorluk Yaşama	2-	99	2,00 $\pm$ 0,5	G. Arası	0,44	3	0,14	0,879	0,452
	2-3	42	2,02 $\pm$ 0,47	G. İçi	65,29	386	0,16		
	3-4	57	2,11 $\pm$ 0,45	Toplam	65,74	389			
	4+	192	2,02 $\pm$ 0,42						
	Toplam	390	2,03 $\pm$ 0,41						
Arkadaş İlişkilerinde Zorluk Yaşama	2-	99	2,07 $\pm$ 0,56	G. Arası	0,10	3	0,03	0,123	0,946
	2-3	42	2,07 $\pm$ 0,56	G. İçi	113,96	386	0,29		
	3-4	57	2,04 $\pm$ 0,53	Toplam	114,06	389			
	4+	192	2,04 $\pm$ 0,54						
	Toplam	390	2,05 $\pm$ 0,54						
Karşı Cinsle İlişkilerde Zorluk Yaşama	2-	99	1,98 $\pm$ 0,53	G. Arası	0,20	3	0,06	0,218	0,884
	2-3	42	1,95 $\pm$ 0,54	G. İçi	119,29	386	0,30		
	3-4	57	1,91 $\pm$ 0,51	Toplam	119,49	389			
	4+	192	1,97 $\pm$ 0,58						
	Toplam	390	1,96 $\pm$ 0,55						
Toplumla Sorun Yaşama	2-	99	2,03 $\pm$ 0,66	G. Arası	0,45	3	0,15	0,421	0,738
	2-3	42	2,05 $\pm$ 0,58	G. İçi	139,23	386	0,36		
	3-4	57	2,07 $\pm$ 0,53	Toplam	139,68	389			
	4+	192	2,11 $\pm$ 0,59						
	Toplam	390	2,08 $\pm$ 0,60						
Çevreyi Benimsemekte Zorluk Yaşama	2-	99	2,13 $\pm$ 0,56	G. Arası	0,34	3	0,11	0,526	0,664
	2-3	42	2,24 $\pm$ 0,53	G. İçi	85,11	386	0,22		
	3-4	57	2,16 $\pm$ 0,37	Toplam	85,45	389			
	4+	192	2,15 $\pm$ 0,43						
	Toplam	390	2,16 $\pm$ 0,47						

Azerbaycanlı öğrencilerin kültürel uyum problemi nedeniyle öğrenimini yarıda kesip geri dönmeyi düşünmesi ($F=2,202$; $p>0,05$); kültürel farklılıklar nedeniyle beslenme ile ilgili zorluk yaşaması ($F=0,954$; $p>0,05$); kültürel farklılıklar nedeniyle eğlence alışkanlıkları ile ilgili zorluk yaşaması ($F=0,778$; $p>0,05$); kültürel farklılıklar nedeniyle giyim kuşam ile ilgili zorluk yaşaması ($F=1,095$; $p>0,05$); kültürel farklılıklar nedeniyle dini ritüel ve inançlar ile ilgili zorluk yaşaması ($F=0,879$; $p>0,05$); kültürel farklılıklar nedeniyle arkadaşlık ilişkilerinde zorluk yaşaması ($F=0,123$; $p>0,05$); kültürel farklılıklar nedeniyle karşı cinsle ilişkilerde zorluk yaşaması ($F=0,218$; $p>0,05$); kültürel farklılıklar nedeniyle toplumla sorun yaşaması ($F=0,421$; $p>0,05$); sosyo-kültürel çevreyi benimsemekte zorluk çekmesi ($F=0,526$; $p>0,05$) bakımlarından Türkiye’de bulunma süreleri arasında anlamlı bir farklılığın bulunmadığı görülmektedir.

3.13.9. Sosyo-Kültürel Sorunların Öğrenim Kademesine Göre İncelenmesi

Tablo 3.27. Sosyo-Kültürel Sorunların Öğrenim Kademesine Göre ANOVA Sonuçları

	Alt Grup	N	$\bar{X} \pm S.S$	Varyansın Kaynağı	KT	sd	KO	F	p
Geri Dönmeyi Düşünme	Lisans	213	1,80 $\pm$ 0,40	G. Arası	1,02	2	0,51	3,919	0,021
	Y.Lisans	131	1,91 $\pm$ 0,29	G. İçi	50,43	387	0,13		
	Doktora	46	1,87 $\pm$ 0,34	Toplam	51,45	389			
	Toplam	390	1,84 $\pm$ 0,36						
Beslenmeyle İlgili Zorluk Yaşama	Lisans	213	2,00 $\pm$ 0,65	G. Arası	1,54	2	0,77	1,673	0,189
	Y.Lisans	131	2,12 $\pm$ 0,73	G. İçi	178,97	387	0,46		
	Doktora	46	2,15 $\pm$ 0,66	Toplam	180,51	389			
	Toplam	390	2,06 $\pm$ 0,68						
Eğlenceyle İlgili Zorluk Yaşama	Lisans	213	1,99 $\pm$ 0,51	G. Arası	0,32	2	0,16	0,586	0,557
	Y.Lisans	131	2,05 $\pm$ 0,56	G. İçi	108,60	387	0,28		
	Doktora	46	2,00 $\pm$ 0,52	Toplam	108,92	389			
	Toplam	390	2,01 $\pm$ 0,53						
Giyimle İlgili Zorluk Yaşama	Lisans	213	1,99 $\pm$ 0,39	G. Arası	0,09	2	0,04	0,295	0,744
	Y.Lisans	131	2,02 $\pm$ 0,41	G. İçi	61,91	387	0,16		
	Doktora	46	2,02 $\pm$ 0,39	Toplam	62,00	389			
	Toplam	390	2,00 $\pm$ 0,53						
İnançlarla İlgili Zorluk Yaşama	Lisans	213	1,80 $\pm$ 0,36	G. Arası	1,09	2	0,54	3,262	0,039
	Y.Lisans	131	1,91 $\pm$ 0,41	G. İçi	64,65	387	0,16		
	Doktora	46	1,87 $\pm$ 0,58	Toplam	65,74	389			
	Toplam	390	1,84 $\pm$ 0,41						
Arkadaş İlişkilerinde Zorluk Yaşama	Lisans	213	2,00 $\pm$ 0,55	G. Arası	1,30	2	0,65	2,243	0,108
	Y.Lisans	131	2,13 $\pm$ 0,50	G. İçi	112,76	387	0,29		
	Doktora	46	2,02 $\pm$ 0,61	Toplam	114,06	389			
	Toplam	390	2,05 $\pm$ 0,54						
Karşı Cinsle İlişkilerde Zorluk Yaşama	Lisans	213	1,93 $\pm$ 0,58	G. Arası	0,44	2	0,22	0,727	0,484
	Y.Lisans	131	2,01 $\pm$ 0,49	G. İçi	119,05	387	0,30		
	Doktora	46	1,98 $\pm$ 0,61	Toplam	119,49	389			
	Toplam	390	1,96 $\pm$ 0,55						
Toplumla Sorun Yaşama	Lisans	213	2,05 $\pm$ 0,56	G. Arası	0,56	2	0,28	0,784	0,457
	Y.Lisans	131	2,13 $\pm$ 0,65	G. İçi	139,12	387	0,36		
	Doktora	46	2,07 $\pm$ 0,65	Toplam	139,69	389			
	Toplam	390	2,08 $\pm$ 0,60						
Çevreyi Benimsemekte Zorluk Yaşama	Lisans	213	2,16 $\pm$ 0,49	G. Arası	0,44	2	0,22	1,011	0,365
	Y.Lisans	131	2,18 $\pm$ 0,46	G. İçi	85,01	387	0,22		
	Doktora	46	2,07 $\pm$ 0,39	Toplam	85,45	389			
	Toplam	390	2,16 $\pm$ 0,47						

Tablo incelendiğinde Azerbaycanlı öğrencilerin kültürel uyum problemi nedeniyle öğrenimini yarıda kesip geri dönmeyi düşünmesi bakımından öğrenim kademeleri arasında anlamlı bir farklılığın bulunduğu görülmektedir ($F=3,919$; $p<0,05$). Yapılan Tukey testi sonuçları incelendiğinde kültürel uyum problemi nedeniyle öğrenimini yarıda kesip geri dönmeyi düşünmenin yüksek lisans öğrencilerinde lisans ve ön lisans öğrencilerine göre daha yüksek olduğu görülmektedir. Azerbaycanlı öğrencilerin kültürel farklılıklar nedeniyle dini ritüel ve inançlar ile ilgili zorluk yaşamaları bakımından öğrenim kademeleri arasında anlamlı bir farklılığın bulunduğu görülmektedir ($F=3,262$; $p<0,05$). Yapılan Tukey testi sonucunda ortalamaların öğrenim kademeleri arasında anlamlı bir şekilde farklılaşmadığı görülmektedir.

Azerbaycanlı öğrencilerin kültürel farklılıklar nedeniyle beslenme ile ilgili zorluk yaşaması ($F=1,673$; $p>0,05$); kültürel farklılıklar nedeniyle eğlence alışkanlıkları ile ilgili zorluk yaşaması ($F=0,586$; $p>0,05$); kültürel farklılıklar nedeniyle giyim kuşam ile ilgili zorluk yaşaması ($F=0,295$; $p>0,05$); kültürel farklılıklar nedeniyle arkadaşlık ilişkilerinde zorluk yaşaması ($F=2,243$; $p>0,05$); kültürel farklılıklar nedeniyle karşı cinsle ilişkilerde zorluk yaşaması ($F=0,727$; $p>0,05$); kültürel farklılıklar nedeniyle toplumla sorun yaşaması ($F=0,784$; $p>0,05$); sosyo-kültürel çevreyi benimsemekte zorluk çekmesi ($F=1,011$; $p>0,05$) bakımlarından öğrenim kademeleri arasında anlamlı bir farklılığın bulunmadığı görülmektedir.

3.13.10. Geriye Kalan (Yaşamsal ve Psiko-Sosyal) Sorunların Yaşa Göre İncelenmesi

Tablo 3.28. Boş Zamanlarda Yapılan Etkinliklerin Yaşa Göre ANOVA Sonuçları

	Alt Grup	N	$\bar{X} \pm S.S$	Varyansın Kaynağı	KT	sd	KO	F	p
Ders Çalışma	16-20	88	1,43±0,50	G. Arası	1,87	3	0,62	2,545	0,056
	21-24	145	1,54±0,50	G. İçi	94,70	386	0,24		
	25-29	113	1,38±0,49	Toplam	96,57	389			
	30+	44	1,39±0,49						
	Toplam	390	1,45±0,50						
Müzik Dinleme	16-20	88	1,11±0,32	G. Arası	0,98	3	0,32	2,388	0,069
	21-24	145	1,16±0,37	G. İçi	53,18	386	0,13		
	25-29	113	1,17±0,38	Toplam	54,16	389			
	30+	44	1,30±0,46						
	Toplam	390	1,17±0,37						
Sosyalleşme Mekanlarına Gitme	16-20	88	1,45±0,50	G. Arası	0,70	3	0,23	0,958	0,412
	21-24	145	1,40±0,49	G. İçi	94,01	386	0,24		
	25-29	113	1,37±0,49	Toplam	94,71	389			
	30+	44	1,50±0,51						
	Toplam	390	1,42±0,49						
Arkadaş Ziyareti	16-20	88	1,39±0,49	G. Arası	1,50	3	0,50	2,366	0,071
	21-24	145	1,26±0,44	G. İçi	81,57	386	0,21		
	25-29	113	1,27±0,44	Toplam	83,07	389			
	30+	44	1,41±0,50						
	Toplam	390	1,31±0,46						
Sinema, Tiyatro, Müze Gibi Kültürel Mekanlara Gitme	16-20	88	1,51±0,50	G. Arası	0,64	3	0,21	0,853	0,466
	21-24	145	1,49±0,50	G. İçi	96,65	386	0,25		
	25-29	113	1,42±0,50	Toplam	97,29	389			
	30+	44	1,52±0,50						
	Toplam	390	1,48±0,50						
Üniversitedeki Kültürel Etkinliklere Katılma	16-20	88	1,65±0,48	G. Arası	0,72	3	0,24	1,183	0,316
	21-24	145	1,71±0,46	G. İçi	79,11	386	0,21		
	25-29	113	1,73±0,44	Toplam	79,83	389			
	30+	44	1,80±0,41						
	Toplam	390	1,71±0,45						

Tablo incelendiğinde Azerbaycanlı öğrencilerin boş zamanlarda ders çalışması ($F=2,545$; $p>0,05$); müzik dinlemesi ($F=2,388$; $p>0,05$); kafe, bar vb. sosyalleşme mekanlarına gitmesi ($F=0,958$; $p>0,05$); arkadaş ziyaretleri yapması ($F=2,366$; $p>0,05$); sinema, tiyatro, müze gibi kültürel mekanlara gitmesi ($F=0,853$; $p>0,05$); üniversitedeki kültürel etkinliklere katılması ($F=1,183$; $p>0,05$) bakımlarından yaş grupları arasında anlamlı bir farklılığın bulunmadığı görülmektedir.

Tablo 3.29. Geriye Kalan Yaşamsal ve Psiko-Sosyal Sorunların Yaşa Göre ANOVA Sonuçları-1

	Alt Grup	N	$\bar{X} \pm S.S$	Varyansın Kaynağı	KT	sd	KO	F	p
Sorunları Danışma	16-20	88	2,61±0,97	G. Arası	5,72	3	1,90	2,036	0,108
	21-24	145	2,42±0,91	G. İçi	361,62	386	0,93		
	25-29	113	2,65±1,00	Toplam	367,34	389			
	30+	44	2,77±1,08						
	Toplam	390	2,57±0,97						
Arkadaş İlişkilerini Değerlendirme	16-20	88	2,18±1,14	G. Arası	4,57	3	1,52	1,378	0,249
	21-24	145	2,14±1,04	G. İçi	427,51	386	1,10		
	25-29	113	1,97±0,94	Toplam	432,09	389			
	30+	44	2,31±1,18						
	Toplam	390	2,12±1,05						
İlişki Kurmaktan Çekinme	16-20	88	2,32±0,70	G. Arası	0,62	3	0,20	0,541	0,654
	21-24	145	2,27±0,60	G. İçi	148,45	386	0,38		
	25-29	113	2,36±0,57	Toplam	149,07	389			
	30+	44	2,27±0,62						
	Toplam	390	2,31±0,62						
Yaşam Pahalılığı Değerlendirme	16-20	88	1,78±0,98	G. Arası	2,65	3	0,88	0,964	0,410
	21-24	145	1,79±0,97	G. İçi	354,07	386	0,91		
	25-29	113	1,60±0,92	Toplam	356,73	389			
	30+	44	1,77±0,99						
	Toplam	390	1,73±0,96						
İnançlarla İlgili Zorluk Yaşama	16-20	88	1,23±0,42	G. Arası	0,48	3	0,16	0,687	0,560
	21-24	145	1,17±0,48	G. İçi	90,51	386	0,23		
	25-29	113	1,17±0,48	Toplam	90,99	389			
	30+	44	1,27±0,58						
	Toplam	390	1,20±0,48						
Arkadaş İlişkilerinde Zorluk Yaşama	16-20	88	3,73±0,87	G. Arası	4,26	3	1,42	2,008	0,112
	21-24	145	3,46±0,83	G. İçi	273,36	386	0,78		
	25-29	113	3,55±0,86	Toplam	277,63	389			
	30+	44	3,66±0,75						
	Toplam	390	3,57±0,84						

Tablo incelendiğinde Azerbaycanlı öğrencilerin sorunları kime danıştıkları ($F=2,036$; $p>0,05$) arkadaşlık ilişkilerini değerlendirmesi ($F=1,378$; $p>0,05$) Türkiye’deki öğrencilerin ilişki kurmaktan çekindiğini düşünmesi ($F=0,541$; $p>0,05$) Türkiye’de yaşam pahalılığını değerlendirmesi ($F=0,964$; $p>0,05$) Türkiye’de nerede kalması ($F=0,687$; $p>0,05$) kaldığı yerin arkadaş edinme üzerinde etkisi ($F=2,008$; $p>0,05$) bakımından yaş grupları arasında anlamlı bir farklılığın bulunmadığı görülmektedir.

Tablo 3.30. Geriye Kalan Yaşamsal ve Psiko-Sosyal Sorunların Yaşa Göre ANOVA Sonuçları-2

	Alt Grup	N	$\bar{X} \pm S.S$	Varyansın Kaynağı	KT	sd	KO	F	p
Karşı Cinsten Arkadaş Edinmeye Etkisi	16-20	88	3,14 $\pm$ 1,13	G. Arası	1,02	3	0,34	0,379	0,768
	21-24	145	3,20 $\pm$ 0,87	G. İçi	347,55	386	0,90		
	25-29	113	3,26 $\pm$ 0,90	Toplam	348,57	389			
	30+	44	3,11 $\pm$ 0,90						
	Toplam	390	3,19 $\pm$ 0,95						
Kişisel Gelişime Etkisi	16-20	88	3,83 $\pm$ 0,93	G. Arası	4,26	3	1,42	1,886	0,131
	21-24	145	3,61 $\pm$ 0,86	G. İçi	291,11	386	0,75		
	25-29	113	3,84 $\pm$ 0,85	Toplam	295,37	389			
	30+	44	3,80 $\pm$ 0,82						
	Toplam	390	3,75 $\pm$ 0,87						
Psikoloji Üzerine Etkisi	16-20	88	3,38 $\pm$ 1,08	G. Arası	5,32	3	1,77	1,967	0,118
	21-24	145	3,38 $\pm$ 0,94	G. İçi	347,38	386	0,92		
	25-29	113	3,64 $\pm$ 0,87	Toplam	352,71	389			
	30+	44	3,45 $\pm$ 0,87						
	Toplam	390	3,46 $\pm$ 0,95						
Kültürel Uyuma Etkisi	16-20	88	3,72 $\pm$ 0,88	G. Arası	2,01	3	0,67	0,913	0,435
	21-24	145	3,59 $\pm$ 0,86	G. İçi	284,31	386	0,73		
	25-29	113	3,75 $\pm$ 0,84	Toplam	286,33	389			
	30+	44	3,64 $\pm$ 0,84						
	Toplam	390	3,67 $\pm$ 0,86						
Ekonomik Sorunlar Yaşama	16-20	88	1,78 $\pm$ 0,82	G. Arası	1,11	3	0,37	0,526	0,665
	21-24	145	1,86 $\pm$ 0,82	G. İçi	271,55	386	0,70		
	25-29	113	1,85 $\pm$ 0,85	Toplam	272,66	389			
	30+	44	1,98 $\pm$ 0,90						
	Toplam	390	1,85 $\pm$ 0,94						
Yiyecek Bulma ve Yeme Sorunları	16-20	88	1,93 $\pm$ 0,68	G. Arası	2,85	3	0,95	2,148	0,094
	21-24	145	1,93 $\pm$ 0,69	G. İçi	171,05	386	0,44		
	25-29	113	2,01 $\pm$ 0,65	Toplam	173,90	389			
	30+	44	2,20 $\pm$ 0,59						
	Toplam	390	1,98 $\pm$ 0,67						
Temizlik Sorunları	16-20	88	2,07 $\pm$ 0,58	G. Arası	0,61	3	0,20	0,612	0,608
	21-24	145	2,04 $\pm$ 0,59	G. İçi	128,14	386	0,33		
	25-29	113	2,03 $\pm$ 0,56	Toplam	128,75	389			
	30+	44	2,16 $\pm$ 0,57						
	Toplam	390	2,06 $\pm$ 0,58						
Ders Çalışma	16-20	88	1,94 $\pm$ 0,63	G. Arası	2,18	3	0,72	2,280	0,079
	21-24	145	2,01 $\pm$ 0,57	G. İçi	123,44	386	0,32		
	25-29	113	2,14 $\pm$ 0,53	Toplam	125,63	389			
	30+	44	2,00 $\pm$ 0,48						
	Toplam	390	2,03 $\pm$ 0,57						
Boş Zamanı Değerlendirme	16-20	88	1,89 $\pm$ 0,62	G. Arası	1,18	3	0,39	1,027	0,380
	21-24	145	2,01 $\pm$ 0,61	G. İçi	147,75	386	0,38		
	25-29	113	2,03 $\pm$ 0,60	Toplam	148,93	389			
	30+	44	2,00 $\pm$ 0,68						
	Toplam	390	1,99 $\pm$ 0,62						

Azerbaycanlı öğrencilerin kaldığı yerin karşı cinsten arkadaş edinme üzerinde etkisi ($F=0,379$; $p>0,05$); kişisel gelişim üzerinde etkisi ($F=1,886$; $p>0,05$); psikoloji üzerinde etkisi ($F=1,967$; $p>0,05$); kültürel uyum üzerinde etkisi ($F=0,913$; $p>0,05$); kaldığı yerde ekonomik sorunlar yaşaması ($F=0,526$; $p>0,05$); yiyecek bulma ve yeme sorunları yaşaması ($F=2,148$; $p>0,05$); temizlikle ilgili sorunlar yaşaması ($F=0,612$; $p>0,05$); ders çalışmayla ilgili sorunlar yaşaması ($F=2,280$; $p>0,05$); boş zamanları değerlendirmeye ilgili sorunlar yaşaması ($F=1,027$; $p>0,05$) bakımlarından yaş grupları arasında anlamlı bir farklılığın bulunmadığı görülmektedir.

Tablo 3.31. Geriye Kalan Yaşamsal ve Psiko-Sosyal Sorunların Yaşa Göre ANOVA Sonuçları-3

	Alt Grup	N	$\bar{X} \pm S.S$	Varyansın Kaynağı	KT	sd	KO	F	p
Kalabalık Olma Sorunu	16-20	88	1,95±0,50	G. Arası	2,44	3	0,84	2,392	0,068
	21-24	145	1,97±0,60	G. İçi	131,42	386	0,34		
	25-29	113	1,99±0,61	Toplam	133,86	389			
	30+	44	1,73±0,62						
	Toplam	390	1,95±0,59						
Çalışanlarla İlgili Sorunlar	16-20	88	1,98±0,34	G. Arası	1,06	3	0,35	2,272	0,080
	21-24	145	2,08±0,40	G. İçi	60,10	386	0,15		
	25-29	113	2,02±0,38	Toplam	61,16	389			
	30+	44	2,14±0,51						
	Toplam	390	2,05±0,40						
Ev Sahipleriyle	16-20	88	1,99±0,51	G. Arası	1,45	3	0,48	1,592	0,191
	21-24	145	1,97±0,59	G. İçi	117,23	386	0,30		
	25-29	113	2,10±0,56	Toplam	118,69	389			
	30+	44	2,11±0,44						
	Toplam	390	2,03±0,55						
Sağlık Sigortasıyla İlgili Sorunlar	16-20	88	1,82±0,60	G. Arası	0,63	3	0,20	0,474	0,701
	21-24	145	1,77±0,66	G. İçi	170,96	386	0,44		
	25-29	113	1,73±0,67	Toplam	171,59	389			
	30+	44	1,84±0,77						
	Toplam	390	1,78±0,66						
Ekonomik Sorunlar Yaşama	16-20	88	1,91±0,61	G. Arası	0,85	3	0,28	0,996	0,395
	21-24	145	2,03±0,49	G. İçi	109,94	386	0,28		
	25-29	113	1,96±0,52	Toplam	110,79	389			
	30+	44	2,00±0,53						
	Toplam	390	1,98±0,53						
Sağlık Hizmetlerinin Yetersizliği	16-20	88	1,90±0,54	G. Arası	1,37	3	0,45	1,577	0,195
	21-24	145	1,99±0,56	G. İçi	111,97	386	0,29		
	25-29	113	1,92±0,57	Toplam	113,34	389			
	30+	44	2,09±0,53						
	Toplam	390	1,96±0,50						
Sağlık Hizmetlerinin Pahalılığı	16-20	88	1,64±0,66	G. Arası	2,94	3	0,98	2,081	0,102
	21-24	145	1,57±0,69	G. İçi	182,24	386	0,47		
	25-29	113	1,47±0,64	Toplam	185,18	389			
	30+	44	1,75±0,84						
	Toplam	390	1,58±0,69						
Sağlık Hizmetlerine Erişim	16-20	88	1,89±0,56	G. Arası	0,93	3	0,31	0,853	0,466
	21-24	145	1,84±0,64	G. İçi	140,44	386	0,36		
	25-29	113	1,80±0,59	Toplam	141,37	389			
	30+	44	1,95±0,61						
	Toplam	390	1,85±0,60						
Sağlık Hizmetleri Sunum Sırasında	16-20	88	1,77±0,58	G. Arası	0,97	3	0,32	0,730	0,535
	21-24	145	1,78±0,65	G. İçi	171,20	386	0,44		
	25-29	113	1,77±0,69	Toplam	172,17	389			
	30+	44	1,93±0,79						
	Toplam	390	1,79±0,67						

Tablo incelendiğinde Azerbaycanlı öğrencilerin kaldığı yerin kalabalık olmasıyla ilgili sorunlar yaşaması ($F=2,392$; $p>0,05$); kaldığı yerde çalışanlarla ilgili sorunlar yaşaması ($F=2,272$; $p>0,05$); ev sahipleriyle sorunlar yaşaması ($F=1,592$; $p>0,05$); sağlık sigortasıyla ilgili sorunlar yaşaması ($F=0,474$; $p>0,05$); iklim kaynaklı sağlık sorunları yaşaması ($F=0,996$; $p>0,05$); sağlık hizmetlerinin yetersizliği nedeniyle sorunlar yaşaması ($F=1,577$; $p>0,05$); sağlık hizmetlerinin pahalılığı nedeniyle sorunlar yaşaması ($F=2,081$; $p>0,05$); sağlık hizmetlerine erişim problemleri yaşaması ($F=0,853$; $p>0,05$); sağlık hizmetlerinin sunumu

sırasında problemler yaşaması ($F=0,730$; $p>0,05$) bakımlarından yaş grupları arasında anlamlı bir farklılığın bulunmadığı görülmektedir.

Tablo 3.32. Geriye Kalan Yaşamsal ve Psiko-Sosyal Sorunların Yaşa Göre ANOVA Sonuçları-4

	Alt Grup	N	$\bar{X} \pm S.S$	Varyansın Kaynağı	KT	sd	KO	F	p
Pişmanlık Duyma	16-20	88	1,76±0,43	G. Arası	0,51	3	0,17	1,131	0,336
	21-24	145	1,81±0,39	G. İçi	58,81	386	0,15		
	25-29	113	1,83±0,37	Toplam	59,33	389			
	30+	44	1,89±0,32						
	Toplam	390	1,81±0,39						
Geleceği Güvende Hissetmeme	16-20	88	1,66±0,48	G. Arası	0,21	3	0,070	0,301	0,825
	21-24	145	1,63±0,48	G. İçi	89,813	386	0,233		
	25-29	113	1,61±0,49	Toplam	90,023	389			
	30+	44	1,68±0,47						
	Toplam	390	1,64±0,48						
Yanlış Anlaşılma	16-20	88	1,78±0,41	G. Arası	0,488	3	0,163	1,266	0,286
	21-24	145	1,86±0,35	G. İçi	49,586	386	0,128		
	25-29	113	1,88±0,33	Toplam	50,074	389			
	30+	44	1,86±0,35						
	Toplam	390	1,85±0,36						
Çevre Baskısından Sıkılma	16-20	88	1,76±0,43	G. Arası	0,961	3	0,320	2,449	0,063
	21-24	145	1,84±0,37	G. İçi	50,498	386	0,131		
	25-29	113	1,89±0,31	Toplam	51,459	389			
	30+	44	1,89±0,32						
	Toplam	390	1,84±0,36						
İletişim Kurmakta Güçlük Çekme	16-20	88	1,84±0,36	G. Arası	0,224	3	0,075	0,677	0,566
	21-24	145	1,89±0,31	G. İçi	42,619	386	0,110		
	25-29	113	1,89±0,31	Toplam	42,844	389			
	30+	44	1,84±0,31						
	Toplam	390	1,87±0,33						
Karşı Cins Güvenmeme	16-20	88	1,63±0,49	G. Arası	0,21	3	0,07	0,314	0,815
	21-24	145	1,66±0,48	G. İçi	87,11	386	0,22		
	25-29	113	1,67±0,47	Toplam	87,32	389			
	30+	44	1,70±0,46						
	Toplam	390	1,66±0,47						
Eğlenceye Aşırı Kaptırma	16-20	88	1,83±0,38	G. Arası	0,32	3	0,11	0,806	0,491
	21-24	145	1,81±0,39	G. İçi	52,49	386	0,13		
	25-29	113	1,85±0,36	Toplam	52,81	389			
	30+	44	1,91±0,29						
	Toplam	390	1,84±0,37						
Yarım Alma	16-20	88	2,44±0,92	G. Arası	5,460	3	1,820	2,186	0,089
	21-24	145	2,26±0,87	G. İçi	321,383	386	0,833		
	25-29	113	2,19±0,94	Toplam	326,844	389			
	30+	44	2,04±0,93						
	Toplam	390	2,25±0,91						
Kaygı Düzeyi	16-20	88	3,55±1,17	G. Arası	2,75	3	0,91	0,660	0,577
	21-24	145	3,53±1,29	G. İçi	536,43	386	1,39		
	25-29	113	3,67±1,21	Toplam	539,18	389			
	30+	44	3,77±0,91						
	Toplam	390	3,60±1,17						

Tablo incelendiğinde Azerbaycanlı öğrencilerin Türkiye’de öğrenim görmeyi tercih etme nedeniyle pişmanlık duyması ($F=1,131$; $p>0,05$); Türkiye’de geleceğini güvende hissetmemesi ($F=0,301$; $p>0,05$); Türkiye’de sıklıkla yanlış anlaşılması ($F=1,266$; $p>0,05$); Türkiye’de çevre baskısından sıkılması ($F=2,449$; $p>0,05$); Türkiye’de insanlarla iletişim kurmakta güçlük çekmesi ($F=0,677$; $p>0,05$); Türkiye’de karşı cinsten kişilere güvenmemesi

($F=0,314$; $p>0,05$); Türkiye’de kendini eğlenceye aşırı kaptırması ($F=0,806$; $p>0,05$); psiko-sosyal bir sorunla karşılaşınca kimden yardım alması ($F=2,186$; $p>0,05$); gelecek kaygı düzeyi ($F=0,660$; $p>0,05$) bakımlarından yaş grupları arasında anlamlı bir farklılığın bulunmadığı görülmektedir.

Tablo 3.33. Geriye Kalan Yaşamsal ve Psiko-Sosyal Sorunların Yaşa Göre ANOVA Sonuçları-5

	Alt Grup	N	$\bar{X}\pm S.S$	Varyansın Kaynağı	KT	sd	KO	F	p
Yaşamı Nerede Sürdüreceği	16-20	88	2,87 $\pm$ 1,14	G. Arası	3,47	3	1,15	0,853	0,465
	21-24	145	2,71 $\pm$ 1,16	G. İçi	523,35	386	1,35		
	25-29	113	2,81 $\pm$ 1,12	Toplam	526,82	389			
	30+	44	2,56 $\pm$ 1,31						
	Toplam	390	2,76 $\pm$ 1,16						
Boş Zamanlarda Yayın Okuma	16-20	88	1,53 $\pm$ 0,50	G. Arası	2,35	3	0,78	3,204	0,023
	21-24	145	1,51 $\pm$ 0,50	G. İçi	94,40	386	0,24		
	25-29	113	1,37 $\pm$ 0,49	Toplam	96,75	389			
	30+	44	1,34 $\pm$ 0,48						
	Toplam	390	1,46 $\pm$ 0,50						
Boş Zamanlarda Spor Yapma	16-20	88	1,53 $\pm$ 0,50	G. Arası	2,37	3	0,79	3,272	0,021
	21-24	145	1,41 $\pm$ 0,49	G. İçi	93,51	386	0,24		
	25-29	113	1,35 $\pm$ 0,48	Toplam	95,88	389			
	30+	44	1,55 $\pm$ 0,50						
	Toplam	390	1,44 $\pm$ 0,50						
Boş Zamanlarda Eğlence Mekanlarına Gitme	16-20	88	1,72 $\pm$ 0,45	G. Arası	2,03	3	0,67	3,893	0,009
	21-24	145	1,72 $\pm$ 0,45	G. İçi	67,19	386	0,17		
	25-29	113	1,81 $\pm$ 0,39	Toplam	69,22	389			
	30+	44	1,93 $\pm$ 0,26						
	Toplam	390	1,77 $\pm$ 0,42						
Boş Zamanları Değerlendirme	16-20	88	3,51 $\pm$ 1,45	G. Arası	28,48	3	9,49	5,643	0,001
	21-24	145	2,80 $\pm$ 1,18	G. İçi	649,38	386	1,68		
	25-29	113	2,97 $\pm$ 1,29	Toplam	677,86	389			
	30+	44	3,15 $\pm$ 1,32						
	Toplam	390	3,05 $\pm$ 1,32						

Tablo incelendiğinde Azerbaycanlı öğrencilerin mezun olduktan sonra yaşamını nerede sürdüreceği bakımından yaş grupları arasında anlamlı bir farklılığın bulunmadığı görülmektedir ($F=0,853$; $p>0,05$). Öte yandan boş zamanlarda kitap, gazete, dergi vb. yayın okumaları bakımından yaş grupları arasında anlamlı bir farklılığın bulunduğu görülmektedir ($F=3,204$; $p<0,05$). Yapılan Tukey testi sonucunda ortalamanın yaş grupları arasında anlamlı bir şekilde farklılaşmadığı görülmektedir. Azerbaycanlı öğrencilerin boş zamanlarda spor yapması bakımından yaş grupları arasında anlamlı bir farklılığın bulunduğu görülmektedir ($F=3,272$; $p<0,05$). Yapılan Tukey testi sonucunda boş zamanlarda spor yapmanın 16-20 yaş aralığında olan öğrencilerde, 25-29 yaş aralığında olanlara göre daha yüksek olduğu görülmektedir. Azerbaycanlı öğrencilerin boş zamanlarda internet kafe, oyun salonu vb. eğlence mekanlarına gitmesi bakımından yaş grupları arasında anlamlı bir farklılığın bulunduğu görülmektedir ($F=3,893$; $p<0,05$). Yapılan Tukey testi sonucunda boş zamanlarda internet kafe, oyun salonu vb. eğlence mekanlarına gitmenin 30 ve üzeri yaşta olan öğrencilerde 16-20 yaş aralığında olan öğrenciler ile 21-24 yaş aralığında olanlara göre daha

yüksek olduğu görülmektedir. Öğrencilerin boş zamanlarını değerlendirmeleri bakımından yaş grupları arasında anlamlı bir farklılığın bulunduğu görülmektedir ($F=5,643$; $p<0,05$). Yapılan Tukey testi sonucunda ortalamaların 16-20 yaş aralığında olan öğrencilerde 21-24 yaş aralığında olan öğrenciler ile 25-29 yaş aralığında olanlara göre daha yüksek olduğu görülmektedir. Çapraz tabloya göre, 16-20 yaş aralığında olan öğrencilerin daha çok kendi ülkelerinden ve Türkiye’den olan arkadaşlarıyla, 21-24 yaş aralığında olan öğrenciler ile 25-29 yaş aralığında olanların ise kendi ülkelerinden daha geniş gruplarla boş vakit geçirdikleri görülmektedir.

Tablo 3.34. Geriye Kalan Yaşamsal ve Psiko-Sosyal Sorunların Yaşa Göre ANOVA Sonuçları-6

	Alt Grup	N	$\bar{X}\pm S.S$	Varyansın Kaynağı	KT	sd	KO	F	p
Aile Gelir Durumu	16-20	88	2,27 $\pm$ 0,86	G. Arası	5,894	3	1,965	3,045	0,029
	21-24	145	2,30 $\pm$ 0,84	G. İçi	249,083	386	0,645		
	25-29	113	2,53 $\pm$ 0,74	Toplam	254,977	389			
	30+	44	2,54 $\pm$ 0,66						
	Toplam	390	2,39 $\pm$ 0,80						
Maddi Destek Alma	16-20	88	1,13 $\pm$ 0,33	G. Arası	3,762	3	1,254	7,108	0,000
	21-24	145	1,21 $\pm$ 0,41	G. İçi	68,097	386	0,176		
	25-29	113	1,30 $\pm$ 0,46	Toplam	71,859	389			
	30+	44	1,45 $\pm$ 0,50						
	Toplam	390	1,24 $\pm$ 0,43						
Bursluluk Durumu	16-20	88	1,92 $\pm$ 0,27	G. Arası	0,914	3	0,305	3,217	0,023
	21-24	145	1,94 $\pm$ 0,24	G. İçi	36,563	386	0,095		
	25-29	113	1,84 $\pm$ 0,37	Toplam	37,477	389			
	30+	44	1,82 $\pm$ 0,39						
	Toplam	390	1,89 $\pm$ 0,31						
Kalınan Yerin Akademik Başarı Üzerinde Etkisi	16-20	88	3,50 $\pm$ 0,92	G. Arası	7,951	3	2,650	3,949	0,009
	21-24	145	3,48 $\pm$ 0,80	G. İçi	259,085	386	0,671		
	25-29	113	3,64 $\pm$ 0,75	Toplam	267,036	389			
	30+	44	3,93 $\pm$ 0,78						
	Toplam	390	3,58 $\pm$ 0,82						
Kalınan Yerin Türkçe Gelişim Üzerinde Etkisi	16-20	88	4,05 $\pm$ 0,87	G. Arası	12,918	3	4,306	6,013	0,001
	21-24	145	3,61 $\pm$ 0,81	G. İçi	276,418	386	0,716		
	25-29	113	3,80 $\pm$ 0,90	Toplam	289,336	389			
	30+	44	4,05 $\pm$ 0,77						
	Toplam	390	3,81 $\pm$ 0,86						
Türkiye’de Başarısızlık Korkusu Yaşama	16-20	88	1,52 $\pm$ 0,50	G. Arası	3,973	3	1,324	6,181	0,000
	21-24	145	1,65 $\pm$ 0,48	G. İçi	82,694	386	0,214		
	25-29	113	1,73 $\pm$ 0,45	Toplam	86,667	389			
	30+	44	1,86 $\pm$ 0,34						
	Toplam	390	1,67 $\pm$ 0,47						
Aileden Uzak Kalmanın Zor Gelmesi	16-20	88	1,70 $\pm$ 0,46	G. Arası	1,599	3	0,533	2,928	0,034
	21-24	145	1,79 $\pm$ 0,41	G. İçi	70,260	386	0,182		
	25-29	113	1,81 $\pm$ 0,40	Toplam	71,859	389			
	30+	44	1,61 $\pm$ 0,49						
	Toplam	390	1,76 $\pm$ 0,43						

Tablo incelendiğinde Azerbaycanlı öğrencilerin aile gelir durumları bakımından yaş grupları arasında anlamlı bir farklılığın bulunduğu görülmektedir ($F=3,045$; $p<0,05$). Yapılan Tukey testi sonucunda ortalamaların yaş grupları arasında anlamlı bir şekilde farklılaşmadığı görülmektedir. Azerbaycanlı öğrencilerin aileden maddi destek alması bakımından yaş grupları arasında anlamlı bir farklılığın bulunduğu görülmektedir ($F=7,108$; $p<0,05$). Yapılan

Tukey testi sonuçları incelendiğinde aileden maddi destek almanın 30 ve üzeri yaşta olan öğrencilerde 16-20 yaş aralığında olan öğrenciler ile 21-24 yaş aralığında olanlara göre, 25-29 yaş aralığında olan öğrencilerde 16-20 yaş aralığında olanlara göre daha yüksek olduğu görülmektedir. Azerbaycanlı öğrencilerin bursluluk durumu bakımından yaş grupları arasında anlamlı bir farklılığın bulunduğu görülmektedir ($F=3,217$; $p<0,05$). Yapılan Tukey testi sonucunda ortalamanın yaş grupları arasında anlamlı bir şekilde farklılaşmadığı görülmektedir. Azerbaycanlı öğrencilerin kaldığı yerin akademik başarı üzerinde etkisi bakımından yaş grupları arasında anlamlı bir farklılığın bulunduğu görülmektedir ($F=3,949$; $p<0,05$). Yapılan Tukey testi sonuçları incelendiğinde kalınan yerin akademik başarı üzerinde etkisinin 30 ve üzeri yaşta olan öğrencilerde 16-20 yaş aralığında olan öğrenciler ile 21-24 yaş aralığında olanlara göre daha yüksek (olumlu) olduğu görülmektedir. Azerbaycanlı öğrencilerin kaldığı yerin Türkçe gelişim üzerinde etkisi bakımından yaş grupları arasında anlamlı bir farklılığın bulunduğu görülmektedir ($F=6,013$; $p<0,05$). Yapılan Tukey testi sonuçları incelendiğinde kalınan yerin Türkçe gelişim üzerinde etkisinin 30 ve üzeri yaşta olan öğrenciler ile 16-20 yaş aralığında olan öğrencilerde 21-24 yaş aralığında olanlara göre daha yüksek (olumlu) olduğu görülmektedir. Azerbaycanlı öğrencilerin Türkiye’de başarısızlık korkusu yaşaması bakımından yaş grupları arasında anlamlı bir farklılığın bulunduğu görülmektedir ($F=6,181$; $p<0,05$). Yapılan Tukey testi sonuçları incelendiğinde kalınan yerin Türkiye’de başarısızlık korkusu yaşamanın 30 ve üzeri yaşta olan öğrencilerde 16-20 yaş aralığında olan öğrenciler ile 21-24 yaş aralığında olanlara göre, 25-29 yaş aralığında olan öğrencilerde 16-20 yaş aralığında olanlara göre daha yüksek olduğu görülmektedir. Azerbaycanlı öğrencilere Türkiye’de bulundukları süre içinde ailelerinden uzak kalmanın zor gelmesi bakımından yaş grupları arasında anlamlı bir farklılığın bulunduğu görülmektedir ($F=2,928$; $p<0,05$). Yapılan Tukey testi sonucunda ortalamanın yaş grupları arasında anlamlı bir şekilde farklılaşmadığı görülmektedir.

3.13.11. Geriye Kalan (Yaşamsal ve Psiko-Sosyal) Sorunların Türkiye’de Bulunma Süresine Göre İncelenmesi

Tablo 3.35. Boş Zamanlarda Yapılan Etkinliklerin Türkiye’de Bulunma Süresine Göre ANOVA

Sonuçları

	Alt Grup	N	$\bar{X} \pm S.S$	Varyansın Kaynağı	KT	sd	KO	F	p
Yayın Okuma	2-	99	1,52±0,50	G. Arası	1,544	3	0,515	2,086	0,102
	2-3	42	1,38±0,49	G. İçi	95,215	386	0,247		
	3-4	57	1,33±0,48	Toplam	96,759	389			
	4+	192	1,48±0,50						
	Toplam	390	1,46±0,49						
Ders Çalışma	2-	99	1,42±0,49	G. Arası	0,295	3	0,098	0,395	0,757
	2-3	42	1,43±0,50	G. İçi	96,279	386	0,249		
	3-4	57	1,42±0,49	Toplam	96,574	389			
	4+	192	1,48±0,50						
	Toplam	390	1,45±0,49						
Müzik Dinleme	2-	99	1,14±0,35	G. Arası	0,707	3	0,236	1,701	0,166
	2-3	42	1,12±0,32	G. İçi	53,460	386	0,138		
	3-4	57	1,11±0,31	Toplam	54,167	389			
	4+	192	1,21±0,40						
	Toplam	390	1,17±0,37						
Sosyalleşme Mekanlarına Gitme	2-	99	1,47±0,50	G. Arası	0,850	3	0,283	1,165	0,323
	2-3	42	1,43±0,50	G. İçi	93,858	386	0,243		
	3-4	57	1,46±0,50	Toplam	94,708	389			
	4+	192	1,37±0,48						
	Toplam	390	1,42±0,49						
Spor Yapma	2-	99	1,48±0,50	G. Arası	3	0,417	1,701	0,166	0,861
	2-3	42	1,55±0,50	G. İçi	386	0,245			
	3-4	57	1,44±0,50	Toplam	389				
	4+	192	1,39±0,48						
	Toplam	390	1,44±0,49						
Kültürel Etkinliklere Katılma	2-	99	1,78±0,41	G. Arası	1,009	3	0,336	1,646	0,178
	2-3	42	1,62±0,49	G. İçi	78,827	386	0,204		
	3-4	57	1,75±0,43	Toplam	79,836	389			
	4+	192	1,69±0,46						
	Toplam	390	1,71±0,45						
Eğlence Mekanlarına Gitme	2-	99	1,82±0,38	G. Arası	0,426	3	0,142	0,797	0,496
	2-3	42	1,71±0,45	G. İçi	68,804	386	0,178		
	3-4	57	1,74±0,44	Toplam	69,231	389			
	4+	192	1,77±0,43						
	Toplam	390	1,77±0,42						

Tablo incelendiğinde Azerbaycanlı öğrencilerin boş zamanlarda kitap, gazete, dergi vb. yayın okuması ($F=2,086$; $p>0,05$); ders çalışması ($F=0,395$; $p>0,05$); müzik dinlemesi ($F=1,701$; $p>0,05$); kafe, bar vb. sosyalleşme mekanlarına gitmesi ($F=1,165$; $p>0,05$); boş zamanlarda spor yapması ($F=1,701$; $p>0,05$); üniversitedeki kültürel etkinliklere katılması ($F=1,646$; $p>0,05$); internet kafe, oyun salonu vb. eğlence mekanlarına gitmesi ($F=0,797$;

$p>0,05$) yönünden Türkiye’de bulunma süreleri arasında anlamlı bir farklılığın bulunmadığı görülmektedir.

Tablo 3.36. Geriye Kalan Yaşamsal ve Psiko-Sosyal Sorunların Türkiye’de Bulunma Süresine Göre ANOVA Sonuçları-1

	Alt Grup	N	$\bar{X} \pm S.S$	Varyansın Kaynağı	KT	sd	KO	F	p
Öğrencilerin sorunları danışması	2-	99	2,50±0,97	G. Arası	2,573	3	0,858	0,908	0,437
	2-3	42	2,50±1,02	G. İçi	364,771	386	0,945		
	3-4	57	2,47±0,80	Toplam	367,344	389			
	4+	192	2,65±0,94						
	Toplam	390	2,57±0,97						
İlişki Kurmaktan Çekinme	2-	99	2,30±0,69	G. Arası	0,255	3	0,085	0,221	0,882
	2-3	42	2,38±0,69	G. İçi	148,822	386	0,386		
	3-4	57	2,30±0,62	Toplam	149,077	389			
	4+	192	2,30±0,56						
	Toplam	390	2,31±0,61						
Aile Gelir Durumu	2-	99	2,32±0,83	G. Arası	1,837	3	0,612	0,934	0,424
	2-3	42	2,28±0,91	G. İçi	253,140	386	0,656		
	3-4	57	2,50±0,75	Toplam	254,977	389			
	4+	192	2,41±0,78						
	Toplam	390	2,39±0,80						
Aileden Maddi Destek Alma	2-	99	1,21±0,41	G. Arası	0,633	3	0,211	1,143	0,332
	2-3	42	1,17±0,37	G. İçi	71,226	386	0,185		
	3-4	57	1,23±0,42	Toplam	71,859	389			
	4+	192	1,28±0,45						
	Toplam	390	1,24±0,43						
Bursluluk Durumu	2-	99	1,87±0,33	G. Arası	0,098	3	0,033	0,338	0,798
	2-3	42	1,88±0,32	G. İçi	37,379	386	0,097		
	3-4	57	1,89±0,31	Toplam	37,477	389			
	4+	192	1,91±0,29						
	Toplam	390	1,89±0,31						

Tablo incelendiğinde Azerbaycanlı öğrencilerin sorunları kime danışması ($F=0,908$; $p>0,05$); Türkiye’deki öğrencilerin ilişki kurmaktan çekindiğini düşünmesi ($F=0,221$; $p>0,05$); aile gelir durumu ($F=0,934$; $p>0,05$); aileden maddi destek alması ($F=1,143$; $p>0,05$) ve bursluluk durumu ($F=0,338$; $p>0,05$) bakımlarından Türkiye’de bulunma süreleri arasında anlamlı bir farklılığın bulunmadığı görülmektedir.

Tablo 3.37. Geriye Kalan Yaşamsal ve Psiko-Sosyal Sorunların Türkiye’de Bulunma Süresine Göre ANOVA Sonuçları-2

Alt Grup	N	$\bar{X} \pm S.S$	Varyansın Kaynağı	KT	sd	KO	F	p	
Kalınan Yerin Arkadaş Edinme Üzerinde Etkisi	2-	99	3,55±0,91	G. Arası	0,098	3	0,033	0,045	0,987
	2-3	42	3,57±1,08	G. İçi	277,533	386	0,719		
	3-4	57	3,56±0,73	Toplam	277,631	389			
	4+	192	3,58±0,78						
	Toplam	390	3,57±0,84						
Kalınan Yerin Karşı Cinsten Arkadaş Edinme Üzerinde Etkisi	2-	99	3,12±0,109	G. Arası	1,398	3	0,466	0,518	0,670
	2-3	42	3,10±1,16	G. İçi	347,179	386	0,899		
	3-4	57	3,25±0,96	Toplam	348,577	389			
	4+	192	3,23±0,80						
	Toplam	390	3,19±0,94						
Kalınan Yerin Akademik Başarı Üzerinde Etkisi	2-	99	3,61±0,93	G. Arası	2,102	3	0,701	1,021	0,383
	2-3	42	3,50±0,77	G. İçi	264,934	386	0,686		
	3-4	57	3,74±0,79	Toplam	267,036	389			
	4+	192	3,54±0,79						
	Toplam	390	3,58±0,83						
Kalınan Yerin Türkçe Gelişim Üzerinde Etkisi	2-	99	3,85±0,93	G. Arası	3,543	3	1,181	1,595	0,190
	2-3	42	3,98±0,89	G. İçi	285,793	386	0,740		
	3-4	57	3,93±0,86	Toplam	289,336	389			
	4+	192	3,72±0,81						
	Toplam	390	3,81±0,86						
Kalınan Yerin Kişisel Gelişim Üzerinde Etkisi	2-	99	3,65±1,05	G. Arası	2,486	3	0,829	1,092	0,352
	2-3	42	3,86±0,84	G. İçi	292,889	386	0,759		
	3-4	57	3,88±0,86	Toplam	295,374	389			
	4+	192	3,74±0,76						
	Toplam	390	3,75±0,87						
Kalınan Yerin Psikoloji Üzerinde Etkisi	2-	99	3,35±0,99	G. Arası	2,928	3	0,976	1,074	0,360
	2-3	42	3,36±1,18	G. İçi	349,781	386	0,909		
	3-4	57	3,46±0,94	Toplam	352,710	389			
	4+	192	3,54±0,87						
	Toplam	390	3,46±0,95						
Kalınan Yerin Kültürel Uyum Üzerinde Etkisi	2-	99	3,63±0,94	G. Arası	1,238	3	0,413	0,559	0,643
	2-3	42	3,60±0,98	G. İçi	285,093	386	0,739		
	3-4	57	3,79±0,86	Toplam	286,331	389			
	4+	192	3,67±0,78						
	Toplam	390	3,67±0,86						

Tablo incelendiğinde Azerbaycanlı öğrencilerin kaldığı yerin arkadaş edinme üzerinde etkisi ($F=0,045$; $p>0,05$); karşı cinsten arkadaş edinme üzerinde etkisi ($F=0,518$; $p>0,05$) kaldığı yerin akademik başarı üzerinde etkisi ($F=1,021$; $p>0,05$); Türkçe gelişim üzerinde etkisi ($F=1,595$; $p>0,05$); kişisel gelişim üzerinde etkisi ($F=1,092$; $p>0,05$); psikoloji üzerinde etkisi ($F=1,074$; $p>0,05$); kültürel uyum üzerinde etkisi ($F=0,559$; $p>0,05$) bakımlarından Türkiye’de bulunma süreleri arasında anlamlı bir farklılığın bulunmadığı görülmektedir.

Tablo 3.38. Geriye Kalan Yaşamsal ve Psiko-Sosyal Sorunların Türkiye’de Bulunma Süresine Göre ANOVA Sonuçları-3

	Alt Grup	N	$\bar{X} \pm S.S$	Varyansın Kaynağı	KT	sd	KO	F	p
Ekonomik Sorunlar	2-	99	1,86±0,79	G. Arası	2,419	3	0,806	1,152	0,328
	2-3	42	1,64±0,72	G. İçi	270,250	386	0,700		
	3-4	57	1,95±0,89	Toplam	272,669	389			
	4+	192	1,87±0,86						
	Toplam	390	1,85±0,84						
Yiyecek Bulma ve Yeme Sorunları	2-	99	1,96±0,68	G. Arası	0,553	3	0,184	0,410	0,746
	2-3	42	2,02±0,56	G. İçi	173,355	386	0,449		
	3-4	57	1,91±0,57	Toplam	173,908	389			
	4+	192	2,01±0,70						
	Toplam	390	1,98±0,66						
Temizlikle İlgili Sorunlar	2-	99	2,08±0,58	G. Arası	0,491	3	0,164	0,492	0,688
	2-3	42	2,05±0,53	G. İçi	128,268	386	0,332		
	3-4	57	2,12±0,46	Toplam	128,759	389			
	4+	192	2,03±0,60						
	Toplam	390	2,06±0,57						
Ders Çalışmayla İlgili Sorunlar	2-	99	1,98±0,63	G. Arası	0,742	3	0,247	0,765	0,514
	2-3	42	2,02±0,62	G. İçi	124,889	386	0,324		
	3-4	57	2,12±0,71	Toplam	125,631	389			
	4+	192	2,03±0,58						
	Toplam	390	2,03±0,43						
Boş Zamanları Değerlendirmeye İlgili Sorunlar	2-	99	1,93±0,64	G. Arası	2,215	3	0,738	1,942	0,122
	2-3	42	1,88±0,59	G. İçi	146,721	386	0,380		
	3-4	57	1,91±0,60	Toplam	148,936	389			
	4+	192	2,06±0,61						
	Toplam	390	1,99±0,61						
Kalınan Yerin Kalabalık Olmasıyla İlgili Sorunlar	2-	99	1,96±0,60	G. Arası	0,192	3	0,064	0,185	0,907
	2-3	42	2,00±0,49	G. İçi	133,677	386	0,346		
	3-4	57	1,93±0,62	Toplam	133,869	389			
	4+	192	1,93±0,58						
	Toplam	390	1,95±0,58						
Ev Sahipleriyle Sorunlar	2-	99	1,97±0,52	G. Arası	0,755	3	0,252	0,824	0,481
	2-3	42	1,98±0,46	G. İçi	117,935	386	0,306		
	3-4	57	2,04±0,49	Toplam	118,690	389			
	4+	192	2,07±0,59						
	Toplam	390	2,03±0,55						

Tablo incelendiğinde Azerbaycanlı öğrencilerin kaldığı yerde ekonomik sorunlar yaşaması ($F=1,152$; $p>0,05$); kaldığı yerde yiyecek bulma ve yeme sorunları yaşaması ($F=0,410$; $p>0,05$); kaldığı yerde temizlikle ilgili sorunlar yaşaması ($F=0,492$; $p>0,05$); kaldığı yerde ders çalışmayla ilgili sorunlar yaşaması ($F=0,765$; $p>0,05$); kaldığı yerde boş zamanları değerlendirmeye ilgili sorunlar yaşaması ($F=1,942$; $p>0,05$); kaldığı yerin kalabalık olmasıyla ilgili sorunlar yaşaması ($F=0,185$; $p>0,05$); kaldığı yerde ev sahipleriyle

sorunlar yaşaması ($F=0,824$; $p>0,05$) bakımlarından Türkiye’de bulunma süreleri arasında anlamlı bir farklılığın bulunmadığı görülmektedir.

Tablo 3.39. Geriye Kalan Yaşamsal ve Psiko-Sosyal Sorunların Türkiye’de Bulunma Süresine Göre ANOVA Sonuçları-4

	Alt Grup	N	$\bar{X} \pm S.S$	Varyansın Kaynağı	KT	sd	KO	F	p
Sağlık Sigortasıyla İlgili Sorunlar	2-	99	1,84±0,58	G. Arası	3,098	3	1,033	2,366	0,071
	2-3	42	1,71±0,59	G. İçi	168,494	386	0,437		
	3-4	57	1,95±0,63	Toplam	171,592	389			
	4+	192	1,71±0,71						
	Toplam	390	1,78±0,66						
Sağlık Hizmetlerinin Yetersizliği Nedeniyle Sorunlar	2-	99	1,99±0,50	G. Arası	0,148	3	0,049	0,168	0,918
	2-3	42	1,93±0,64	G. İçi	113,196	386	0,293		
	3-4	57	1,95±0,54	Toplam	113,344	389			
	4+	192	1,95±0,53						
	Toplam	390	1,96±0,54						
Sağlık Hizmetlerine Erişim Problemleri	2-	99	1,98±0,58	G. Arası	2,553	3	0,851	2,367	0,070
	2-3	42	1,81±0,59	G. İçi	138,821	386	0,360		
	3-4	57	1,88±0,56	Toplam	141,374	389			
	4+	192	1,79±0,61						
	Toplam	390	1,85±0,60						
Sağlık Hizmetlerinin Sunumuyla İlgili Sorunlar	2-	99	1,84±0,61	G. Arası	0,696	3	0,232	0,522	0,667
	2-3	42	1,71±0,70	G. İçi	171,481	386	0,444		
	3-4	57	1,84±0,62	Toplam	172,177	389			
	4+	192	1,77±0,69						
	Toplam	390	1,79±0,66						
Pişmanlık Duyuma	2-	99	1,82±0,38	G. Arası	0,696	3	0,232	0,522	0,667
	2-3	42	1,76±0,43	G. İçi	171,481	386	0,444		
	3-4	57	1,88±0,33	Toplam	172,177	389			
	4+	192	1,80±0,39						
	Toplam	390	1,81±0,39						
Başarısızlık Korkusu Yaşama	2-	99	1,65±0,48	G. Arası	0,836	3	0,279	1,253	0,290
	2-3	42	1,55±0,50	G. İçi	85,831	386	0,222		
	3-4	57	1,70±0,46	Toplam	86,667	389			
	4+	192	1,69±0,46						
	Toplam	390	1,67±0,47						
Çevre Baskısından Sıkılma	2-	99	1,77±0,42	G. Arası	0,776	3	0,259	1,969	0,118
	2-3	42	1,88±0,32	G. İçi	50,683	386	0,131		
	3-4	57	1,86±0,35	Toplam	51,459	389			
	4+	192	1,87±0,33						
	Toplam	390	1,84±0,36						
Karşı Cinsten Kişilere Güvenmeme	2-	99	1,66±0,47	G. Arası	0,743	3	0,248	1,104	0,347
	2-3	42	1,55±0,50	G. İçi	86,580	386	0,224		
	3-4	57	1,65±0,48	Toplam	87,323	389			
	4+	192	1,69±0,46						
	Toplam	390	1,66±0,47						
Kendini Eğlenceye Aşırı Kaptırma	2-	99	1,86±0,35	G. Arası	0,137	3	0,046	0,335	0,800
	2-3	42	1,81±0,39	G. İçi	52,686	386	0,136		
	3-4	57	1,81±0,39	Toplam	52,823	389			
	4+	192	1,84±0,36						
	Toplam	390	1,84±0,36						

Azerbaycanlı öğrencilerin sağlık sigortasıyla ilgili sorunlar yaşaması ($F=2,366$; $p>0,05$); sağlık hizmetlerinin yetersizliği nedeniyle sorunlar yaşaması ($F=0,168$; $p>0,05$); sağlık hizmetlerine erişim problemleri yaşamaları ($F=2,367$; $p>0,05$); Türkiye’de öğrenim görmeyi tercih etme nedeniyle pişmanlık duyması ($F=0,807$; $p>0,05$) Türkiye’de başarısızlık

korkusu yaşaması ($F=1,253$; $p>0,05$); Türkiye’de çevre baskısından sıkılması ($F=1,969$; $p>0,05$); Türkiye’de karşı cinsten kişilere güvenmemesi ($F=1,104$; $p>0,05$); Türkiye’de kendini eğlenceye aşırı kaptırması ($F=0,335$; $p>0,05$) bakımlarından Türkiye’de bulunma süreleri arasında anlamlı bir farklılığın bulunmadığı görülmektedir.

Tablo 3.40. Geriye Kalan Yaşamsal ve Psiko-Sosyal Sorunların Türkiye’de Bulunma Süresine Göre ANOVA Sonuçları-5

	Alt Grup	N	$\bar{X} \pm S.S$	Varyansın Kaynağı	KT	sd	KO	F	p
Aileden Uzak Kalmanın Zor Gelmesi	2-	99	1,70 $\pm$ 0,46	G. Arası	1,215	3	0,405	2,213	0,086
	2-3	42	1,69 $\pm$ 0,46	G. İçi	70,644	386	0,183		
	3-4	57	1,72 $\pm$ 0,45	Toplam	71,859	389			
	4+	192	1,81 $\pm$ 0,39						
	Toplam	390	1,76 $\pm$ 0,43						
Psiko-Sosyal Bir Sorunla Karşılaşınca Kimden Yardım Alma	2-	99	2,26 $\pm$ 0,94	G. Arası	0,307	3	0,102	0,121	0,948
	2-3	42	2,33 $\pm$ 0,92	G. İçi	326,537	386	0,846		
	3-4	57	2,26 $\pm$ 0,87	Toplam	326,844	389			
	4+	192	2,23 $\pm$ 0,91						
	Toplam	390	2,25 $\pm$ 0,91						
Gelecek Kaygı Düzeyi	2-	99	3,56 $\pm$ 1,23	G. Arası	3,237	3	1,079	0,777	0,507
	2-3	42	3,54 $\pm$ 1,23	G. İçi	535,953	386	1,388		
	3-4	57	3,82 $\pm$ 1,08	Toplam	539,190	389			
	4+	192	3,57 $\pm$ 1,15						
	Toplam	390	3,60 $\pm$ 1,17						
Yaşamı Nerede Sürdürmeyi Düşünme	2-	99	2,80 $\pm$ 1,19	G. Arası	3,362	3	1,121	0,826	0,480
	2-3	42	2,90 $\pm$ 1,20	G. İçi	523,461	386	1,356		
	3-4	57	2,56 $\pm$ 1,16	Toplam	526,823	389			
	4+	192	2,76 $\pm$ 1,14						
	Toplam	390	2,76 $\pm$ 1,16						
Zamanlarda Arkadaş Ziyaretleri Yapma	2-	99	1,48 $\pm$ 0,50	G. Arası	4,404	3	1,468	7,203	0,000
	2-3	42	1,31 $\pm$ 0,46	G. İçi	78,673	386	0,204		
	3-4	57	1,26 $\pm$ 0,44	Toplam	83,077	389			
	4+	192	1,23 $\pm$ 0,42						
	Toplam	390	1,31 $\pm$ 0,46						
Boş Zamanlarda Kültürel Mekanlara Gitme	2-	99	1,60 $\pm$ 0,49	G. Arası	2,235	3	0,745	3,026	0,030
	2-3	42	1,48 $\pm$ 0,50	G. İçi	95,057	386	0,246		
	3-4	57	1,37 $\pm$ 0,48	Toplam	97,292	389			
	4+	192	1,45 $\pm$ 0,49						
	Toplam	390	1,48 $\pm$ 0,50						
Boş Zamanları Değerlendirme	2-	99	3,82 $\pm$ 1,05	G. Arası	290,222	3	96,741	96,330	0,000
	2-3	42	4,78 $\pm$ 1,63	G. İçi	387,647	386	1,004		
	3-4	57	2,00 $\pm$ 0,00	Toplam	677,869	389			
	4+	192	2,58 $\pm$ 0,93						
	Toplam	390	3,05 $\pm$ 1,32						
Arkadaşlık İlişkilerini Değerlendirme	2-	99	2,48 $\pm$ 1,15	G. Arası	25,218	3	8,406	7,975	0,000
	2-3	42	2,38 $\pm$ 1,05	G. İçi	406,874	386	1,054		
	3-4	57	2,03 $\pm$ 1,01	Toplam	432,092	389			
	4+	192	1,90 $\pm$ 0,94						
	Toplam	390	2,12 $\pm$ 1,05						

Tablo incelendiğinde Azerbaycanlı öğrencilerin aileden uzak kalmanın zor gelmesi ($F=2,213$; $p>0,05$); psiko-sosyal bir sorunla karşılaşıncı kimden yardım alması ($F=0,121$; $p>0,05$); gelecek kaygı düzeyi ($F=0,777$; $p>0,05$); mezun olduktan sonra yaşamı nerede sürdürmeyi düşünmesi ($F=0,826$; $p>0,05$) bakımlarından Türkiye’de bulunma süreleri arasında anlamlı bir farklılığın bulunmadığı görülmektedir

Azerbaycanlı öğrencilerin boş zamanlarda arkadaş ziyaretleri yapması bakımından Türkiye’de bulunma süreleri arasında anlamlı bir farklılığın bulunduğu görülmektedir ($F=7,203$; $p<0,05$). Yapılan Tukey testi sonuçları incelendiğinde boş zamanlarda arkadaş ziyaretleri yapmanın 2 yıla kadar Türkiye’de bulunan öğrencilerde 3 yıl ve üzeri 4 yıldan az bulunan öğrenciler ile 4 yıl ve üzeri bulunanlara göre daha yüksek olduğu görülmektedir. Azerbaycanlı öğrencilerin boş zamanlarda sinema, tiyatro, müze gibi kültürel mekanlara gitmesi bakımından Türkiye’de bulunma süreleri arasında anlamlı bir farklılığın bulunduğu görülmektedir ($F=3,026$; $p<0,05$). Yapılan Tukey testi sonuçları incelendiğinde boş zamanlarda sinema, tiyatro, müze gibi kültürel mekanlara gitmenin 2 yıla kadar Türkiye’de bulunan öğrencilerde 3 yıl ve üzeri 4 yıldan az bulunan öğrencilere göre daha yüksek olduğu görülmektedir. Azerbaycanlı öğrencilerin boş zamanları kiminle geçirmeleri bakımından Türkiye’de bulunma süreleri arasında anlamlı bir farklılığın bulunduğu görülmektedir ($F=96,330$; $p<0,05$). Yapılan Tukey testi sonucunda boş zamanları değerlendirmenin 2 yıla kadar Türkiye’de bulunan öğrencilerde 3 yıl ve üzeri 4 yıldan az bulunan öğrenciler ile 4 yıl ve üzeri bulunanlara göre, 2 yıl ve üzeri 3 yıldan az bulunanlarda diğer tüm öğrencilere göre, 4 yıl ve üzeri bulunanlarda 3 yıl ve üzeri 4 yıldan az bulunanlara göre daha yüksek olduğu görülmektedir. Çapraz tabloya göre, 2 yıla kadar Türkiye’de bulunan öğrencilerin daha çok Türkiye’den olan ve az sayıdaki diğer ülkelerden olan arkadaşlarıyla, 2-3 yıl aralığında Türkiye’de bulunan öğrencilerin daha çok yalnız olmakla hem kendi ülkelerinden olan hem de uygun olan tüm arkadaşlarla, 3-4 yıl aralığında Türkiye’de bulunanların kendi ülkelerinden daha geniş gruplarla, 4 yılın üzerindeki ise çoğunluk olarak kendi ülkesinden olan arkadaşlarla ve az sayıda Türkiye’den olan arkadaşlarla boş vakit geçirdikleri görülmektedir. Azerbaycanlı öğrencilerin arkadaşlık ilişkilerini değerlendirmeleri bakımından Türkiye’de bulunma süreleri arasında anlamlı bir farklılığın bulunduğu görülmektedir ($F=7,975$; $p<0,05$). Yapılan Tukey testi sonucunda arkadaşlık ilişkilerini değerlendirmenin 2 yıla kadar Türkiye’de bulunan öğrencilerde 3 yıl ve üzeri 4 yıldan az bulunan öğrenciler ile 4 yıl ve üzeri bulunanlara göre, 2 yıl ve üzeri 3 yıldan az bulunan öğrencilerde 4 yıl ve üzeri bulunanlara göre yüksek olduğu görülmektedir. Çapraz tabloya göre, 2 yıla kadar Türkiye’de bulunan öğrencilerin arkadaşlık ilişkilerinin büyük bir çoğunluğunu sıradan ve samimi olarak değerlendirmesiyle beraber belirli bir kısmının da hiç yakın arkadaşı olmadığı, 3 yıl ve üzeri 4 yıldan az Türkiye’de bulunan öğrenciler ile 4 yıl ve üzeri bulunanların büyük bir bölümünün arkadaşlık ilişkilerini samimi olarak değerlendirdiği, 2 yıl ve üzeri 3 yıldan az bulunanların ise arkadaşlık ilişkilerini hemen hemen eşit bir şekilde samimi, sınırlı ve sıradan olarak değerlendirdiği ve belirli bir kısmının da hiç arkadaşı olmadığı görülmektedir.

Tablo 3.41. Geriye Kalan Yaşamsal ve Psiko-Sosyal Sorunların Türkiye’de Bulunma Süresine Göre ANOVA Sonuçları-6

	Alt Grup	N	$\bar{X} \pm S.S$	Varyansın Kaynağı	KT	sd	KO	F	p
Çalışma Durumu	2-	99	1,36±0,63	G. Arası	6,386	3	2,129	5,374	0,001
	2-3	42	1,28±0,50	G. İçi	152,906	386	0,396		
	3-4	57	1,38±0,61	Toplam	159,292	389			
	4+	192	1,60±0,65						
	Toplam	390	1,47±0,63						
Türkiye’de Yaşam Pahalılığını Değerlendirme	2-	99	1,92±0,99	G. Arası	10,985	3	3,662	4,088	0,007
	2-3	42	1,62±0,93	G. İçi	345,746	386	0,896		
	3-4	57	1,39±0,79	Toplam	356,731	389			
	4+	192	1,76±0,96						
	Toplam	390	1,73±0,95						
Türkiye’de Kalınan Yer	2-	99	1,32±0,51	G. Arası	1,973	3	0,658	2,852	0,037
	2-3	42	1,19±0,45	G. İçi	89,024	386	0,231		
	3-4	57	1,15±0,45	Toplam	90,997	389			
	4+	192	1,15±0,47						
	Toplam	390	1,20±0,48						
Çalışanlarla İlgili Sorunlar Yaşama Ortalamaları	2-	99	2,05±0,33	G. Arası	1,319	3	0,440	2,835	0,038
	2-3	42	1,88±0,39	G. İçi	59,851	386	0,155		
	3-4	57	2,07±0,37	Toplam	61,169	389			
	4+	192	2,07±0,42						
	Toplam	390	2,05±0,39						
İklim Kaynaklı Sağlık Sorunları	2-	99	2,01±0,56	G. Arası	4,505	3	1,502	5,453	0,001
	2-3	42	1,69±0,51	G. İçi	106,288	386	0,275		
	3-4	57	2,11±0,48	Toplam	110,792	389			
	4+	192	1,98±0,51						
	Toplam	390	1,98±0,53						
Sağlık Hizmetlerinin Pahalılığı	2-	99	1,74±0,70	G. Arası	4,633	3	1,544	3,302	0,020
	2-3	42	1,45±0,63	G. İçi	180,559	386	0,468		
	3-4	57	1,65±0,71	Toplam	185,192	389			
	4+	192	1,50±0,67						
	Toplam	390	1,58±0,69						
Geleceği Güvende Hissetmeme	2-	99	1,78±0,41	G. Arası	4,261	3	1,420	6,393	0,000
	2-3	42	1,69±0,46	G. İçi	85,762	386	0,222		
	3-4	57	1,70±0,46	Toplam	90,023	389			
	4+	192	1,54±0,50						
	Toplam	390	1,64±0,48						
Türkiye’de Sıklıkla Yanlış Anlaşılma	2-	99	1,85±0,36	G. Arası	2,143	3	0,714	5,752	0,001
	2-3	42	1,64±0,48	G. İçi	47,932	386	0,124		
	3-4	57	1,91±0,28	Toplam	50,074	389			
	4+	192	1,88±0,33						
	Toplam	390	1,85±0,35						
İnsanlarla İletişim Kurmakta Güçlük Çekme	2-	99	1,82±0,53	G. Arası	1,513	3	0,504	4,710	0,003
	2-3	42	1,81±0,51	G. İçi	41,331	386	0,107		
	3-4	57	1,81±0,50	Toplam	42,844	389			
	4+	192	1,94±0,43						
	Toplam	390	1,87±0,45						

Tablo incelendiğinde Azerbaycanlı öğrencilerin çalışma durumu bakımından Türkiye’de bulunma süreleri arasında anlamlı bir farklılığın bulunduğu görülmektedir ($F=5,374$; $p<0,05$). Yapılan Tukey testi sonuçları incelendiğinde çalışma durumunun 4 yıl ve üzeri Türkiye’de bulunan öğrencilerde 2 yıla kadar bulunan öğrenciler ile 2 yıl ve üzeri 3 yıldan az bulunanlara göre daha yüksek olduğu görülmektedir. Azerbaycanlı öğrencilerin Türkiye’de yaşam pahalılığını değerlendirmesi bakımından Türkiye’de bulunma süreleri arasında anlamlı bir farklılığın bulunduğu görülmektedir ($F=4,088$; $p<0,05$). Yapılan Tukey

testi sonuçları incelendiğinde Türkiye’de yaşam pahalılığını değerlendirmenin 2 yıla kadar Türkiye’de bulunan öğrenciler ile 4 yıl ve üzeri bulunanlarda 3 yıl ve üzeri 4 yıldan az bulunanlara göre daha yüksek olduğu görülmektedir. Azerbaycanlı öğrencilerin Türkiye’de kalınan yer bakımından Türkiye’de bulunma süreleri arasında anlamlı bir farklılığın bulunduğu görülmektedir ($F=2,852$; $p<0,05$). Yapılan Tukey testi sonucunda Türkiye’de kalınan yerin 2 yıla kadar Türkiye’de bulunan öğrencilerde 4 yıl ve üzeri bulunanlara göre daha yüksek olduğu görülmektedir. Çapraz tabloya göre, 2 yıla kadar Türkiye’de bulunan öğrencilerin yarısından fazlasının kiralık evde, önemli bir kısmının da yurttan ya da apartta oturduğu, 4 yıl ve üzeri bulunanların ise neredeyse tümünün kiralık evde oturduğu görülmektedir. Kendi evinde oturanların sayısının Türkiye’de bulunma süresi fark etmeksizin çok az sayıda olduğu görülmektedir. Azerbaycanlı öğrencilerin kalınan yerde çalışanlarla ilgili sorunlar yaşaması bakımından Türkiye’de bulunma süreleri arasında anlamlı bir farklılığın bulunduğu görülmektedir ($F=2,835$; $p<0,05$). Yapılan Tukey testi sonuçları incelendiğinde ortalamanın 4 yıl ve üzeri Türkiye’de bulunan Azerbaycanlı öğrencilerde 2 yıl ve üzeri 3 yıldan az bulunanlara göre daha yüksek olduğu görülmektedir. Azerbaycanlı öğrencilerin iklim kaynaklı sağlık sorunları yaşaması bakımından Türkiye’de bulunma süreleri arasında anlamlı bir farklılığın bulunduğu görülmektedir ($F=5,453$; $p<0,05$). Yapılan Tukey testi sonuçları incelendiğinde ortalamanın 2 yıla kadar Türkiye’de bulunan öğrencilerde 2 yıl ve üzeri 3 yıldan az bulunanlara göre, 4 yıl ve üzeri bulunan öğrenciler ile 3 yıl ve üzeri 4 yıldan az bulunanlarda 2 yıl ve üzeri 3 yıldan az bulunanlara göre daha yüksek olduğu görülmektedir. Azerbaycanlı öğrencilerin sağlık hizmetlerinin pahalılığı nedeniyle sorunlar yaşaması bakımından Türkiye’de bulunma süreleri arasında anlamlı bir farklılığın bulunduğu görülmektedir ($F=3,302$; $p<0,05$). Yapılan Tukey testi sonuçları incelendiğinde ortalamanın 2 yıla kadar Türkiye’de bulunan öğrencilerde 4 yıl ve üzeri bulunanlara göre daha yüksek olduğu görülmektedir. Azerbaycanlı öğrencilerin Türkiye’de geleceğini güvende hissetmemesi bakımından Türkiye’de bulunma süreleri arasında anlamlı bir farklılığın bulunduğu görülmektedir ($F=6,393$; $p<0,05$). Yapılan Tukey testi sonuçları incelendiğinde ortalamanın 2 yıla kadar Türkiye’de bulunan öğrencilerde 4 yıl ve üzeri bulunanlara göre daha yüksek olduğu görülmektedir. Azerbaycanlı öğrencilerin Türkiye’de sıklıkla yanlış anlaşılması bakımından Türkiye’de bulunma süreleri arasında anlamlı bir farklılığın bulunduğu görülmektedir ($F=5,752$; $p<0,05$). Yapılan Tukey testi sonuçları incelendiğinde ortalamanın Türkiye’de 2 yıla kadar bulunan öğrencilerde, 3 yıl ve üzeri 4 yıldan az bulunanlarda ve 4 yıl ve üzeri bulunanlarda 2 yıl ve üzeri 3 yıldan az Türkiye’de bulunan öğrencilere göre daha yüksek olduğu görülmektedir. Azerbaycanlı öğrencilerin Türkiye’de insanlarla iletişim kurmakta güçlük çekmesi bakımından Türkiye’de bulunma süreleri arasında anlamlı bir farklılığın bulunduğu görülmektedir ($F=4,710$; $p<0,05$). Yapılan Tukey testi sonuçları incelendiğinde ortalamanın Türkiye’de 4 yıl ve üzeri bulunan öğrencilerde 2

yıla kadar bulunan öğrenciler ile 3 yıl ve üzeri 4 yıldan az bulunanlara göre daha yüksek olduğu görülmektedir.

3.13.12. Geriye Kalan (Yaşamsal ve Psiko-Sosyal) Sorunların Öğrenim Kademesine Göre İncelenmesi

Tablo 3.42. Boş Zamanlarda Yapılan Etkinliklerin Öğrenim Kademesine Göre ANOVA Sonuçları

	Alt Grup	N	$\bar{X} \pm S.S$	Varyansın Kaynağı	KT	sd	KO	F	p
Yayın Okuma	Lisans	213	1,50±0,50	G. Arası	1,052	2	0,526	2,128	0,121
	Y.Lisans	131	1,41±0,49	G. İçi	95,707	387	0,247		
	Doktora	46	1,37±0,48	Toplam	96,759	389			
	Toplam	390	1,46±0,49						
Müzik Dinleme	Lisans	213	1,16±0,36	G. Arası	0,278	2	0,139	0,997	0,370
	Y.Lisans	131	1,15±0,36	G. İçi	53,889	387	0,139		
	Doktora	46	1,24±0,43	Toplam	54,167	389			
	Toplam	390	1,17±0,37						
Sosyalleşme Mekanlarına Gitme	Lisans	213	1,45±0,49	G. Arası	0,586	2	0,293	1,205	0,301
	Y.Lisans	131	1,37±0,48	G. İçi	94,122	387	0,243		
	Doktora	46	1,37±0,48	Toplam	94,708	389			
	Toplam	390	1,42±0,49						
Arkadaş Ziyaretleri Yapma	Lisans	213	1,30±0,45	G. Arası	0,365	2	0,182	0,854	0,427
	Y.Lisans	131	1,30±0,45	G. İçi	82,712	387	0,214		
	Doktora	46	1,39±0,49	Toplam	83,077	389			
	Toplam	390	1,31±0,46						
Spor Yapma	Lisans	213	1,42±0,49	G. Arası	0,408	2	0,204	0,828	0,438
	Y.Lisans	131	1,44±0,49	G. İçi	95,489	387	0,247		
	Doktora	46	1,52±0,50	Toplam	95,897	389			
	Toplam	390	1,44±0,49						
Kültürel Mekanlara Gitme	Lisans	213	1,48±0,50	G. Arası	0,003	2	0,001	0,005	0,995
	Y.Lisans	131	1,47±0,50	G. İçi	97,290	387	0,251		
	Doktora	46	1,48±0,50	Toplam	97,292	389			
	Toplam	390	1,48±0,50						
Kültürel Etkinliklere Katılma	Lisans	213	1,69±0,46	G. Arası	0,508	2	0,254	1,239	0,291
	Y.Lisans	131	1,76±0,42	G. İçi	79,328	387	0,205		
	Doktora	46	1,70±0,46	Toplam	79,836	389			
	Toplam	390	1,71±0,45						
Boş Zamanları Kiminle Geçirme	Lisans	213	2,99±1,34	G. Arası	2,926	2	1,463	0,839	0,433
	Y.Lisans	131	3,17±1,28	G. İçi	674,943	387	1,744		
	Doktora	46	3,00±1,31	Toplam	677,869	389			
	Toplam	390	3,05±1,32						

Tablo incelendiğinde Azerbaycanlı öğrencilerin boş zamanlarda kitap, gazete, dergi vb. yayın okuması ($F=2,128$; $p>0,05$); müzik dinlemesi ($F=0,997$; $p>0,05$); kafe, bar vb. sosyalleşme mekanlarına gitmesi ($F=1,205$; $p>0,05$); arkadaş ziyaretleri yapması ($F=0,854$; $p>0,05$); boş zamanlarda spor yapması ($F=0,828$; $p>0,05$); sinema, tiyatro, müze vb. kültürel mekanlara gitmesi ($F=0,005$; $p>0,05$); üniversitedeki kültürel etkinliklere katılması ($F=1,239$; $p>0,05$); boş zamanları kiminle geçirmesi ($F=0,839$; $p>0,05$) bakımlarından öğrenim kademeleri arasında anlamlı bir farklılığın bulunmadığı görülmektedir.

Tablo 3.43. Geriye Kalan Yaşamsal ve Psiko-Sosyal Sorunların Öğrenim Kademesine Göre ANOVA Sonuçları-1

	Alt Grup	N	$\bar{X} \pm S.S$	Varyansın Kaynağı	KT	sd	KO	F	p
Arkadaşlık İlişkilerini Değerlendirme	Lisans	213	2,03±1,03	G. Arası	4,456	2	2,228	2,016	0,135
	Y.Lisans	131	2,26±1,05	G. İçi	427,636	387	1,105		
	Doktora	46	2,13±1,11	Toplam	432,092	389			
	Toplam	390	2,12±1,05						
İlişki Kurmaktan Çekinme	Lisans	213	2,31±0,62	G. Arası	0,034	2	0,017	0,044	0,957
	Y.Lisans	131	2,31±0,62	G. İçi	149,043	387	0,385		
	Doktora	46	2,28±0,62	Toplam	149,077	389			
	Toplam	390	2,31±0,61						
Aile Gelir Durumu	Lisans	213	2,35±0,82	G. Arası	0,806	2	0,403	0,613	0,542
	Y.Lisans	131	2,45±0,79	G. İçi	254,171	387	0,657		
	Doktora	46	2,41±0,77	Toplam	254,977	389			
	Toplam	390	2,39±0,80						
Çalışma Durumu	Lisans	213	1,43±0,55	G. Arası	3,185	2	1,593	1,743	0,176
	Y.Lisans	131	1,56±0,71	G. İçi	353,546	387	0,914		
	Doktora	46	1,52±0,75	Toplam	356,731	389			
	Toplam	390	1,47±0,63						
Türkiye’de Yaşam Pahalılığını Değerlendirme	Lisans	213	1,77±0,96	G. Arası	3,185	2	1,593	1,743	0,176
	Y.Lisans	131	1,61±0,82	G. İçi	353,546	387	0,914		
	Doktora	46	1,87±1,00	Toplam	356,731	389			
	Toplam	390	1,73±0,95						
Türkiye’de Nerede Kaldığı	Lisans	213	1,17±0,42	G. Arası	1,150	2	0,575	2,477	0,085
	Y.Lisans	131	1,19±0,48	G. İçi	89,847	387	0,232		
	Doktora	46	1,34±0,67	Toplam	90,997	389			
	Toplam	390	1,20±0,48						

Azerbaycanlı öğrencilerin arkadaşlık ilişkilerini değerlendirmesi ($F=2,016$; $p>0,05$); Türkiye’deki öğrencilerin ilişki kurmaktan çekindiğini düşünmesi ($F=0,044$; $p>0,05$); aile gelir durumu ($F=0,613$; $p>0,05$); çalışma durumu ($F=2,426$; $p>0,05$); yaşam pahalılığını değerlendirmesi ($F=1,743$; $p>0,05$); Türkiye’de nerede kaldığı ($F=2,477$; $p>0,05$) yönlerinden öğrenim kademeleri arasında anlamlı bir farklılığın bulunmadığı görülmektedir.

Tablo 3.44. Geriye Kalan Yaşamsal ve Psiko-Sosyal Sorunların Öğrenim Kademesine Göre ANOVA Sonuçları-2

	Alt Grup	N	$\bar{X} \pm S.S$	Varyansın Kaynağı	KT	sd	KO	F	p
Arkadaş Edinme Üzerinde Etkisi	Lisans	213	3,57±0,77	G. Arası	0,972	2	0,486	0,680	0,507
	Y.Lisans	131	3,53±0,91	G. İçi	276,659	387	0,715		
	Doktora	46	3,70±0,94	Toplam	277,631	389			
	Toplam	390	3,57±0,84						
Karşı Cinsten Arkadaş Edinme Üzerinde Etkisi	Lisans	213	3,21±0,89	G. Arası	0,206	2	0,103	0,115	0,892
	Y.Lisans	131	3,16±1,01	G. İçi	348,370	387	0,900		
	Doktora	46	3,22±0,98	Toplam	348,577	389			
	Toplam	390	3,19±0,94						
Türkçe Gelişim Üzerinde Etkisi	Lisans	213	3,77±0,84	G. Arası	1,182	2	0,591	0,794	0,453
	Y.Lisans	131	3,89±0,87	G. İçi	288,154	387	0,745		
	Doktora	46	3,83±0,92	Toplam	289,336	389			
	Toplam	390	3,81±0,86						
Kişisel Gelişim Üzerinde Etkisi	Lisans	213	3,71±0,82	G. Arası	2,333	2	1,166	1,540	0,216
	Y.Lisans	131	3,74±0,95	G. İçi	293,042	387	0,757		
	Doktora	46	3,96±0,81	Toplam	295,374	389			
	Toplam	390	3,75±0,87						
Psikoloji Üzerinde Etkisi	Lisans	213	3,44±0,94	G. Arası	5,179	2	2,589	2,876	0,058
	Y.Lisans	131	3,40±0,98	G. İçi	347,531	387	0,900		
	Doktora	46	3,78±0,87	Toplam	352,710	389			
	Toplam	390	3,46±0,95						
Kültürel Uyum Üzerinde Etkisi	Lisans	213	3,63±0,78	G. Arası	1,400	2	0,700	0,951	0,387
	Y.Lisans	131	3,67±0,96	G. İçi	284,931	387	0,736		
	Doktora	46	3,83±0,87	Toplam	286,331	389			
	Toplam	390	3,67±0,86						

Tablo incelendiğinde Azerbaycanlı öğrencilerin kaldıkları yerlerin arkadaş edinmeleri üzerinde etkisi ($F=0,680$; $p>0,05$); karşı cinsten arkadaş edinmeleri üzerinde etkisi ($F=0,115$; $p>0,05$); Türkçede ilerleme sağlamları üzerinde etkisi ($F=0,794$; $p>0,05$); kişisel gelişimleri üzerinde etkisi ($F=1,540$; $p>0,05$); psikolojileri üzerinde etkisi ($F=2,876$; $p>0,05$); kültürel uyumları üzerinde etkisi ($F=0,951$; $p>0,05$) bakımlarından öğrenim kademeleri arasında anlamlı bir farklılığın bulunmadığı görülmektedir.

Tablo 3.45. Geriye Kalan Yaşamsal ve Psiko-Sosyal Sorunların Öğrenim Kademesine Göre ANOVA Sonuçları-3

	Alt Grup	N	$\bar{X} \pm S.S$	Varyansın Kaynağı	KT	sd	KO	F	p
Ekonomik Sorunlar	Lisans	213	1,85±0,83	G. Arası	0,127	2	0,064	0,090	0,914
	Y.Lisans	131	1,88±0,85	G. İçi	272,542	387	0,704		
	Doktora	46	1,83±0,82	Toplam	272,669	389			
	Toplam	390	1,85±0,83						
Yiyecek Bulma ve Yeme Sorunları	Lisans	213	1,95±0,69	G. Arası	1,019	2	0,510	1,141	0,321
	Y.Lisans	131	2,00±0,66	G. İçi	172,888	387	0,447		
	Doktora	46	2,11±0,52	Toplam	173,908	389			
	Toplam	390	1,98±0,66						
Temizlikle İlgili Sorunlar	Lisans	213	2,06±0,58	G. Arası	0,023	2	0,011	0,034	0,966
	Y.Lisans	131	2,05±0,59	G. İçi	128,736	387	0,333		
	Doktora	46	2,07±0,49	Toplam	128,759	389			
	Toplam	390	2,06±0,57						
Ders Çalışmayla İlgili Sorunlar	Lisans	213	1,98±0,61	G. Arası	1,153	2	0,576	1,792	0,168
	Y.Lisans	131	2,09±0,50	G. İçi	124,478	387	0,322		
	Doktora	46	2,09±0,50	Toplam	125,631	389			
	Toplam	390	2,03±0,56						
Boş Zamanları Değerlendirmeye İlgili Sorunlar	Lisans	213	1,96±0,62	G. Arası	1,268	2	0,634	1,662	0,191
	Y.Lisans	131	2,06±0,60	G. İçi	147,668	387	0,382		
	Doktora	46	1,89±0,60	Toplam	148,936	389			
	Toplam	390	1,99±0,62						
Kalınan Yerin Kalabalık Olmasıyla İlgili	Lisans	213	2,00±0,53	G. Arası	1,611	2	0,805	2,357	0,096
	Y.Lisans	131	1,88±0,66	G. İçi	132,258	387	0,342		
	Doktora	46	1,87±0,54	Toplam	133,869	389			
	Toplam	390	1,95±0,58						
Çalışanlarla İlgili Sorunlar	Lisans	213	2,05±0,37	G. Arası	0,025	2	0,013	0,080	0,923
	Y.Lisans	131	2,04±0,43	G. İçi	61,144	387	0,158		
	Doktora	46	2,07±0,38	Toplam	61,169	389			
	Toplam	390	2,05±0,39						
Ev Sahipleriyle Sorunlar	Lisans	213	2,03±0,57	G. Arası	0,042	2	0,021	0,068	0,934
	Y.Lisans	131	2,03±0,56	G. İçi	118,648	387	0,307		
	Doktora	46	2,00±0,42	Toplam	118,690	389			
	Toplam	390	2,03±0,55						

Tablo incelendiğinde Azerbaycanlı öğrencilerin kaldıkları yerlerde ekonomik sorunlar yaşamaları ($F=0,090$; $p>0,05$); yiyecek bulma ve yeme sorunları yaşamaları ($F=1,141$; $p>0,05$); temizlikle ilgili sorunlar yaşamaları ($F=0,034$; $p>0,05$); ders çalışmayla ilgili sorunlar yaşamaları ($F=1,792$; $p>0,05$); boş zamanları değerlendirmeye ilgili sorunlar yaşamaları ($F=1,662$; $p>0,05$); kaldıkları yerlerin kalabalık olmasıyla ilgili sorunlar yaşamaları ($F=2,357$; $p>0,05$); kaldıkları yerlerde çalışanlarla ilgili sorunlar yaşamaları ($F=0,080$; $p>0,05$); ev sahipleriyle sorunlar yaşamaları ($F=0,068$; $p>0,05$) bakımlarından öğrenim kademeleri arasında anlamlı bir farklılığın bulunmadığı görülmektedir.

Tablo 3.46. Geriye Kalan Yaşamsal ve Psiko-Sosyal Sorunların Öğrenim Kademesine Göre ANOVA

Sonuçları-4

	Alt Grup	N	$\bar{X} \pm S.S$	Varyansın Kaynağı	KT	sd	KO	F	p
Sağlık Sigortasıyla İlgili Sorunlar	Lisans	213	1,76±0,67	G. Arası	0,701	2	0,350	0,794	0,453
	Y.Lisans	131	1,77±0,63	G. İçi	170,891	387	0,442		
	Doktora	46	1,89±0,67	Toplam	171,592	389			
	Toplam	390	1,78±0,66						
İklim Kaynaklı Sağlık Sorunları	Lisans	213	1,98±0,57	G. Arası	0,011	2	0,006	0,020	0,980
	Y.Lisans	131	1,97±0,47	G. İçi	110,781	387	0,286		
	Doktora	46	1,98±0,49	Toplam	110,792	389			
	Toplam	390	1,98±0,53						
Sağlık Hizmetlerinin Yetersizliği	Lisans	213	1,94±0,53	G. Arası	0,232	2	0,116	0,397	0,672
	Y.Lisans	131	1,96±0,54	G. İçi	113,111	387	0,292		
	Doktora	46	2,02±0,53	Toplam	113,344	389			
	Toplam	390	1,96±0,54						
Sağlık Hizmetlerinin Pahalılığı	Lisans	213	1,58±0,69	G. Arası	2,262	2	1,131	2,393	0,093
	Y.Lisans	131	1,50±0,64	G. İçi	182,930	387	0,473		
	Doktora	46	1,76±0,76	Toplam	185,192	389			
	Toplam	390	1,58±0,69						
Sağlık Hizmetlerine Erişim Problemleri	Lisans	213	1,85±0,60	G. Arası	0,744	2	0,372	1,024	0,360
	Y.Lisans	131	1,81±0,59	G. İçi	140,630	387	0,363		
	Doktora	46	1,96±0,59	Toplam	141,374	389			
	Toplam	390	1,85±0,60						
Sağlık Hizmetlerinin Sunumu Sırasında	Lisans	213	1,78±0,65	G. Arası	0,795	2	0,397	0,897	0,408
	Y.Lisans	131	1,76±0,64	G. İçi	171,382	387	0,443		
	Doktora	46	1,91±0,78	Toplam	172,177	389			
	Toplam	390	1,79±0,66						

Tablo incelendiğinde Azerbaycanlı öğrencilerin sağlık sigortasıyla ilgili sorunlar yaşamaları ($F=0,794$; $p>0,05$) iklim kaynaklı sağlık sorunları yaşamaları ($F=0,020$; $p>0,05$); sağlık hizmetlerinin yetersizliği nedeniyle sorunlar yaşamaları ($F=0,397$; $p>0,05$) sağlık hizmetlerinin pahalılığı nedeniyle sorunlar yaşamaları ($F=2,393$; $p>0,05$) sağlık hizmetlerine erişim problemleri yaşamaları ($F=1,024$; $p>0,05$); sağlık hizmetlerinin sunumu sırasında problemler yaşamaları ($F=0,897$; $p>0,05$) bakımlarından öğrenim kademeleri arasında anlamlı bir farklılığın bulunmadığı görülmektedir.

Tablo 3.47. Geriye Kalan Yaşamsal ve Psiko-Sosyal Sorunların Öğrenim Kademesine Göre ANOVA

Sonuçları-5

	Alt Grup	N	$\bar{X} \pm S.S$	Varyansın Kaynağı	KT	sd	KO	F	p
Pişmanlık Duyma	Lisans	213	1,78±0,41	G. Arası	0,571	2	0,286	1,881	0,154
	Y.Lisans	131	1,86±0,34	G. İçi	58,765	387	0,152		
	Doktora	46	1,83±0,38	Toplam	59,336	389			
	Toplam	390	1,81±0,39						
Geleceği Güvende Hissetmeme	Lisans	213	1,62±0,48	G. Arası	0,384	2	0,192	0,828	0,438
	Y.Lisans	131	1,68±0,46	G. İçi	89,640	387	0,232		
	Doktora	46	1,59±0,49	Toplam	90,023	389			
	Toplam	390	1,64±0,48						
Sıklıkla Yanlış Anlaşılma	Lisans	213	1,84±0,36	G. Arası	0,040	2	0,020	0,155	0,856
	Y.Lisans	131	1,86±0,34	G. İçi	50,034	387	0,129		
	Doktora	46	1,85±0,36	Toplam	50,074	389			
	Toplam	390	1,85±0,35						
Başarısızlık Korkusu	Lisans	213	1,58±0,49	G. Arası	3,364	2	1,682	7,815	0,000
	Y.Lisans	131	1,76±0,42	G. İçi	83,302	387	0,215		
	Doktora	46	1,78±0,41	Toplam	86,667	389			
	Toplam	390	1,67±0,47						
Çevre Baskısından Sıkılma	Lisans	213	1,83±0,37	G. Arası	0,082	2	0,041	0,309	0,735
	Y.Lisans	131	1,86±0,34	G. İçi	51,377	387	0,133		
	Doktora	46	1,85±0,36	Toplam	51,459	389			
	Toplam	390	1,84±0,36						
İnsanlarla İletişim Kurmakta Güçlük Çekme	Lisans	213	1,89±0,31	G. Arası	0,294	2	0,147	1,338	0,264
	Y.Lisans	131	1,87±0,33	G. İçi	42,549	387	0,110		
	Doktora	46	1,80±0,40	Toplam	42,844	389			
	Toplam	390	1,87±0,33						
Karşı Cinsten Kişilere Güvenmeme	Lisans	213	1,65±0,47	G. Arası	0,038	2	0,019	0,084	0,920
	Y.Lisans	131	1,67±0,47	G. İçi	87,285	387	0,226		
	Doktora	46	1,67±0,47	Toplam	87,323	389			
	Toplam	390	1,66±0,47						
Kendini Eğlenceye Aşırı Kaptırma	Lisans	213	1,81±0,39	G. Arası	0,536	2	0,268	1,984	0,139
	Y.Lisans	131	1,86±0,34	G. İçi	52,287	387	0,135		
	Doktora	46	1,91±0,28	Toplam	52,823	389			
	Toplam	390	1,84±0,36						
Aileden Uzak Kalmanın Zor Gelmesi	Lisans	213	1,73±0,44	G. Arası	0,308	2	0,154	0,832	0,436
	Y.Lisans	131	1,79±0,40	G. İçi	71,551	387	0,185		
	Doktora	46	1,76±0,43	Toplam	71,859	389			
	Toplam	390	1,76±0,43	G. Arası					

Tablo incelendiğinde Azerbaycanlı öğrencilerin Türkiye’de öğrenim görmeyi tercih etmeleri nedeniyle pişmanlık duymaları ($F=1,881$; $p>0,05$); Türkiye’de geleceklerini güvende hissetmemeleri ($F=0,828$; $p>0,05$); Türkiye’de sıklıkla yanlış anlaşılmaları ($F=0,155$; $p>0,05$) bakımından öğrenim kademeleri arasında anlamlı bir farklılığın bulunmadığı görülmektedir. Öğrencilerin Türkiye’de çevre baskısından sıkılmaları ($F=0,309$; $p>0,05$); Türkiye’de insanlarla iletişim kurmakta güçlük çekmeleri ($F=1,338$; $p>0,05$); Türkiye’de karşı cinsten kişilere güvenmemeleri ($F=0,084$; $p>0,05$), Türkiye’de kendilerini eğlenceye aşırı

kaptırmaları ($F=1,984$; $p>0,05$); ailelerinden uzak kalmalarının zor gelmesi ($F=0,832$; $p>0,05$) bakımlarından öğrenim kademeleri arasında anlamlı bir farklılığın bulunmadığı görülmektedir.

Azerbaycanlı öğrencilerin Türkiye’de başarısızlık korkusu yaşamaları bakımından öğrenim kademeleri arasında anlamlı bir farklılığın bulunduğu görülmektedir ($F=7,815$; $p<0,05$). Yapılan Tukey testi sonucunda ortalamanın yüksek lisans öğrencileri ile doktora ve tıpta uzmanlık öğrencilerinde lisans ve ön lisans öğrencilerine göre daha yüksek olduğu görülmektedir.

Tablo 3.48. Geriye Kalan Yaşamsal ve Psiko-Sosyal Sorunların Öğrenim Kademesine Göre ANOVA Sonuçları-6

	Alt Grup	N	$\bar{X} \pm S.S$	Varyansın Kaynağı	KT	sd	KO	F	p
Yardım Alma	Lisans	213	2,37 $\pm$ 0,91	G. Arası	7,628	2	3,814	4,624	0,010
	Y.Lisans	131	2,18 $\pm$ 0,87	G. İçi	319,216	387	0,825		
	Doktora	46	1,95 $\pm$ 0,96	Toplam	326,844	389			
	Toplam	390	2,25 $\pm$ 0,91						
Gelecek Kaygı Düzeyi	Lisans	213	3,50 $\pm$ 1,19	G. Arası	5,174	2	2,587	1,875	0,155
	Y.Lisans	131	3,68 $\pm$ 1,17	G. İçi	534,016	387	1,380		
	Doktora	46	3,82 $\pm$ 1,06	Toplam	539,190	389			
	Toplam	390	3,60 $\pm$ 1,17						
Yaşamı Nerede Sürdürmeyi Düşünme	Lisans	213	2,74 $\pm$ 1,14	G. Arası	0,470	2	0,235	0,173	0,841
	Y.Lisans	131	2,80 $\pm$ 1,17	G. İçi	526,353	387	1,360		
	Doktora	46	2,71 $\pm$ 1,24	Toplam	526,823	389			
	Toplam	390	2,76 $\pm$ 1,16						
Zamanlarda Ders Çalışma	Lisans	213	1,46 $\pm$ 0,50	G. Arası	2,046	2	1,023	4,188	0,016
	Y.Lisans	131	1,50 $\pm$ 0,50	G. İçi	94,528	387	0,244		
	Doktora	46	1,26 $\pm$ 0,44	Toplam	96,574	389			
	Toplam	390	1,45 $\pm$ 0,49						
Çevre Baskısından Sıkılma	Lisans	213	1,73 $\pm$ 0,44	G. Arası	1,357	2	0,678	3,868	0,022
	Y.Lisans	131	1,79 $\pm$ 0,41	G. İçi	67,874	387	0,175		
	Doktora	46	1,91 $\pm$ 0,28	Toplam	69,231	389			
	Toplam	390	1,77 $\pm$ 0,42						
İnsanlarla İletişim Kurmakta Güçlük Çekme	Lisans	213	2,63 $\pm$ 0,99	G. Arası	5,129	2	2,565	2,740	0,066
	Y.Lisans	131	2,41 $\pm$ 0,91	G. İçi	362,215	387	0,936		
	Doktora	46	2,73 $\pm$ 0,97	Toplam	367,344	389			
	Toplam	390	2,57 $\pm$ 0,97						
Karşı Cinsten Kişilere Güvenmeme	Lisans	213	1,20 $\pm$ 0,39	G. Arası	3,511	2	1,755	9,940	0,000
	Y.Lisans	131	1,23 $\pm$ 0,42	G. İçi	68,348	387	0,177		
	Doktora	46	1,50 $\pm$ 0,50	Toplam	71,859	389			
	Toplam	390	1,24 $\pm$ 0,43						
Bursluluk Durumu	Lisans	213	1,92 $\pm$ 0,26	G. Arası	4,901	2	2,450	29,110	0,000
	Y.Lisans	131	1,95 $\pm$ 0,22	G. İçi	32,576	387	0,084		
	Doktora	46	1,59 $\pm$ 0,49	Toplam	37,477	389			
	Toplam	390	1,89 $\pm$ 0,31						
Akademik Başarı	Lisans	213	3,46 $\pm$ 0,81	G. Arası	9,108	2	4,554	6,833	0,001
	Y.Lisans	131	3,64 $\pm$ 0,85	G. İçi	257,928	387	0,666		
	Doktora	46	3,93 $\pm$ 0,74	Toplam	267,036	389			
	Toplam	390	3,58 $\pm$ 0,83	G. Arası					

Tablo incelendiğinde Azerbaycanlı öğrencilerin psiko-sosyal bir sorunla karşılaştıklarında yardım almaları bakımından öğrenim kademeleri arasında anlamlı bir farklılığın bulunduğu görülmektedir ($F=4,624$; $p<0,05$). Yapılan Tukey testi sonucunda ortalamanın lisans ve ön lisans öğrencilerinde doktora ve tıpta uzmanlık öğrencilerine göre daha yüksek olduğu görülmektedir. Çapraz tabloya göre, psiko-sosyal bir sorunla karşılaştıklarında lisans ve ön lisans öğrencilerinin daha çok hiç kimseden yardım almadığı, doktora öğrencilerinin ise hemen hemen yarısının ailelerinden destek aldığı görülmektedir. Arkadaşlardan yardım alma durumunun her kademeye göre ne az ne çok, uzmanlardan yardım alma durumunun ise az olduğu görülmektedir. Azerbaycanlı öğrencilerin kaygı düzeyleri bakımından öğrenim kademeleri arasında anlamlı bir farklılığın bulunmadığı görülmektedir. ($F=1,875$; $p>0,05$). Azerbaycanlı öğrencilerin mezun olduktan sonra yaşamı nerede sürdürmeyi düşünmeleri bakımından öğrenim kademeleri arasında anlamlı bir farklılığın bulunmadığı görülmektedir. ($F=0,173$; $p>0,05$). Azerbaycanlı öğrencilerin boş zamanlarında ders çalışmaları bakımından öğrenim kademeleri arasında anlamlı bir farklılığın bulunduğu görülmektedir ($F=4,188$; $p<0,05$). Yapılan Tukey testi sonucunda ortalamanın lisans ve ön lisans öğrencileri ile yüksek lisans öğrencilerinde doktora öğrencilerine göre daha yüksek olduğu görülmektedir. Azerbaycanlı öğrencilerin boş zamanlarında internet kafe, oyun salonu vb. eğlence mekanlarına gitmeleri bakımından öğrenim kademeleri arasında anlamlı bir farklılığın bulunduğu görülmektedir ($F=3,868$; $p<0,05$). Yapılan Tukey testi sonucunda ortalamanın doktora öğrencilerinde lisans ve ön lisans öğrencilerine göre daha yüksek olduğu görülmektedir. Azerbaycanlı öğrencilerin sorunlarını paylaşmaları bakımından öğrenim kademeleri arasında anlamlı bir farklılığın bulunmadığı görülmektedir ($F=2,740$; $p>0,05$). Azerbaycanlı öğrencilerin ailelerinden maddi destek almaları bakımından öğrenim kademeleri arasında anlamlı bir farklılığın bulunduğu görülmektedir ($F=9,940$; $p<0,05$). Yapılan Tukey testi sonucunda ortalamanın doktora öğrencilerinde yüksek lisans öğrencileri ile lisans ve ön lisans öğrencilerine göre daha yüksek olduğu görülmektedir. Azerbaycanlı öğrencilerin bursluluk durumu bakımından öğrenim kademeleri arasında anlamlı bir farklılığın bulunduğu görülmektedir ($F=29,110$; $p<0,05$). Yapılan Tukey testi sonucunda ortalamanın yüksek lisans öğrencileri ile lisans ve ön lisans öğrencilerinde doktora öğrencilerine göre daha yüksek olduğu görülmektedir. Azerbaycanlı öğrencilerin kaldıkları yerlerin akademik başarıları üzerinde etkisi bakımından öğrenim kademeleri arasında anlamlı bir farklılığın bulunduğu görülmektedir ($F=6,833$; $p<0,05$). Yapılan Tukey testi sonucunda ortalamanın doktora öğrencilerinde lisans ve ön lisans öğrencilerine göre daha yüksek olduğu görülmektedir.

Tablo 3.49. Azerbaycanlı Öğrencilerin Dil Bariyeri Nedeniyle Karşılaştığı Sorunların Cinsiyete Göre t Testi Sonuçları

	Alt Grup	N	$\bar{X} \pm S.S$	sd	t	p
Türkçe Düzeyi	Kadın	158	2,29±0,39	388	1,108	0,268
	Erkek	232	2,78±0,47			
Ders Kitaplarını Okumada Zorlanma	Kadın	158	2,16±0,45	388	1,672	0,095
	Erkek	232	2,08±0,50			
Dersleri Dinlemede Zorlanma	Kadın	158	2,11±0,36	388	1,448	0,149
	Erkek	232	2,05±0,45			
Arkadaşlık İlişkilerinde Zorlanma	Kadın	158	2,04±0,26	388	0,036	0,972
	Erkek	232	2,04±0,40			
Akademisyen İlişkilerinde Zorlanma	Kadın	158	2,09±0,39	388	0,764	0,445
	Erkek	232	2,06±0,47			
Günlük Hayatta Zorlanma	Kadın	158	2,04±0,25	388	1,521	0,129
	Erkek	232	1,99±0,37			
Benzer Kelimeleri Hatalı Kullanma	Kadın	158	2,24±0,62	388	3,024	0,003
	Erkek	232	2,05±0,58			
Türkiye'deki Üniversiteler Hakkında Yeterli Bilgiye Sahip Olma	Kadın	158	1,87±0,94	388	0,017	0,987
	Erkek	232	1,88±0,88			

Tablo incelendiğinde Azerbaycanlı öğrencilerin Türkçe düzeylerinin ($t=1,108$; $p>0,05$); ders kitaplarını okumada zorlanmalarının ($t=1,672$; $p>0,05$); dersleri dinlemede zorlanmalarının ($t=1,448$; $p>0,05$), dil nedeniyle arkadaşlık ilişkilerinde zorlanmalarının ($t=0,036$; $p>0,05$); dil nedeniyle akademisyen ilişkilerinde zorlanmalarının ($t=0,764$; $p>0,05$); dil nedeniyle günlük hayatta zorlanmalarının kadın ve erkeğe göre anlamlı bir şekilde farklılaşmadığı görülmektedir ($t=1,523$; $p>0,05$). Benzer bir şekilde Azerbaycanlı öğrencilerin tercih yapmadan önce Türkiye'deki üniversiteler hakkında yeterli bilgiye sahip olmalarının kadın ve erkeğe göre anlamlı bir şekilde farklılaşmadığı görülmektedir ($t=0,017$; $p>0,05$).

Azerbaycanlı öğrencilerin dil nedeniyle benzer kelimeleri hatalı kullanmalarının kadın ve erkeğe göre anlamlı bir şekilde farklılaştığı görülmektedir ($t=3,024$; $p<0,05$). Ortalamalar incelendiğinde kadınlarda dil nedeniyle benzer kelimeleri hatalı kullanmanın erkeklere göre daha yüksek olduğu görülmektedir.

Tablo 3.50. Azerbaycanlı Öğrencilerin Türkiye'yi Tercih Etme Nedenlerinin Cinsiyete Göre t Testi Sonuçları

	Alt Grup	N	$\bar{X} \pm S.S$	sd	t	p
Kültürel Yakınlık	Kadın	158	1,2 $\pm$ 0,40	388	0,864	0,388
	Erkek	232	1,17 $\pm$ 0,38			
Coğrafi Yakınlık	Kadın	158	1,28 $\pm$ 0,45	388	0,100	0,921
	Erkek	232	1,28 $\pm$ 0,45			
Burs Olanakları	Kadın	158	1,84 $\pm$ 0,37	388	0,146	0,884
	Erkek	232	1,84 $\pm$ 0,37			
İş Olanakları	Kadın	158	1,60 $\pm$ 0,49	388	0,393	0,165
	Erkek	232	1,53 $\pm$ 0,50			
Türkiye'ye Göç Etme	Kadın	158	1,73 $\pm$ 0,44	388	0,232	0,219
	Erkek	232	1,79 $\pm$ 0,41			
Aile Etkisi	Kadın	158	1,69 $\pm$ 0,46	388	1,678	0,094
	Erkek	232	1,61 $\pm$ 0,49			

Tablo incelendiğinde Azerbaycanlı öğrencilerin kültürel yakınlık nedeniyle Türkiye'yi tercih etmelerinin ($t=0,864$; $p>0,05$); coğrafi yakınlık nedeniyle Türkiye'yi tercih etmelerinin ($t=0,100$; $p>0,05$); burs olanakları nedeniyle Türkiye'yi tercih etmelerinin ($t=0,146$; $p>0,05$); iş olanakları nedeniyle Türkiye'yi tercih etmelerinin ($t=1,393$; $p>0,05$); Türkiye'ye göç etme nedeniyle Türkiye'yi tercih etmelerinin ($t=1,232$; $p>0,05$); aile etkisi nedeniyle Türkiye'yi tercih etmelerinin ($t=1,678$; $p>0,05$) kadın ve erkeğe göre anlamlı bir şekilde farklılaşmadığı görülmektedir.

Tablo 3.51. Farklı Akademik Sorunların Cinsiyete Göre t Testi Sonuçları

	Alt Grup	N	$\bar{X} \pm S.S$	sd	t	p
Alınan Eğitimin Zorlaması	Kadın	158	2,39 $\pm$ 0,68	388	2,685	0,008
	Erkek	232	2,19 $\pm$ 0,73			
Eğitimden Memnunluk Durumu	Kadın	158	1,86 $\pm$ 0,95	388	0,323	0,747
	Erkek	232	1,89 $\pm$ 0,94			
Başarı Durumu	Kadın	158	1,94 $\pm$ 0,99	388	3,186	0,002
	Erkek	232	2,26 $\pm$ 0,92			
Derslere Düzenli Olarak Devam Etme	Kadın	158	1,09 $\pm$ 0,29	388	4,739	0,000
	Erkek	232	1,26 $\pm$ 0,44			
Yıl Kaybı Durumu	Kadın	158	1,77 $\pm$ 0,43	388	4,372	0,000
	Erkek	232	1,56 $\pm$ 0,50			
Eğitim Sistemi Hakkında Yeterli Bilgiye Sahip Olma	Kadın	158	1,99 $\pm$ 0,91	388	0,098	0,922
	Erkek	232	1,98 $\pm$ 0,84			
Eğitim Sistemine Kolaylıkla Uyum Sağlama	Kadın	158	1,2 $\pm$ 0,40	388	1,747	0,082
	Erkek	232	1,27 $\pm$ 0,45			
Hakkında Herhangi Bir Disiplin Soruşturması Açılması	Kadın	158	1,99 $\pm$ 0,08	388	1,328	0,185
	Erkek	232	1,98 $\pm$ 0,15			

Türkiye'de aldıkları eğitimin Azerbaycanlı öğrencileri zorlamasının kadın ve erkeğe göre anlamlı bir şekilde farklılaştığı görülmektedir ($t=2,685$; $p<0,05$). Ortalamalar

incelendiğinde kadınlarda Türkiye’de alınan eğitimin zorlamasının erkeklere göre daha yüksek olduğu görülmektedir. Azerbaycanlı öğrencilerin Türkiye’de aldıkları eğitimden memnunluk durumlarının kadın ve erkeğe göre anlamlı bir şekilde farklılaşmadığı görülmektedir ($t=-0,323$; $p>0,05$). Azerbaycanlı öğrencilerin ders başarı durumlarının kadın ve erkeğe göre anlamlı bir şekilde farklılaştığı görülmektedir ($t=3,186$; $p<0,05$). Ortalamalar incelendiğinde erkeklerde ders başarı durumunun kadınlara göre daha yüksek olduğu görülmektedir. Azerbaycanlı öğrencilerin derslere düzenli olarak devam etmelerinin kadın ve erkeğe göre anlamlı bir şekilde farklılaştığı görülmektedir ($t=4,739$; $p<0,05$). Ortalamalar incelendiğinde erkeklerde derslere düzenli olarak devam etmenin kadınlara göre daha yüksek olduğu görülmektedir. Azerbaycanlı öğrencilerin yıl kaybı durumlarının kadın ve erkeğe göre anlamlı bir şekilde farklılaştığı görülmektedir ($t=4,372$; $p<0,05$). Ortalamalar incelendiğinde kadınlarda yıl kaybı durumunun erkeklere göre daha yüksek olduğu görülmektedir.

Azerbaycanlı öğrencilerin Türkiye’ye gelmeden önce eğitim sistemi hakkında yeterli bilgiye sahip olmalarının ($t=0,098$; $p>0,05$); Türkiye’deki eğitim sistemine kolaylıkla uyum sağlamalarının ($t=-1,747$; $p>0,05$); Türkiye’de haklarında herhangi bir disiplin soruşturması açılması durumunun ($t=1,328$; $p>0,05$) kadın ve erkeğe göre anlamlı bir şekilde farklılaşmadığı görülmektedir.

Tablo 3.52. Azerbaycanlı Öğrencilerin Yaşadıkları Farklı Psiko-Sosyal Sorunların Cinsiyete Göre t Testi Sonuçları

	Alt Grup	N	$\bar{X} \pm S.S$	sd	t	p
Öğrenimi Yarıda Kesip Geri Dönmeyi Düşünme	Kadın	158	1,9 $\pm$ 0,30	388	2,615	0,009
	Erkek	232	1,81 $\pm$ 0,40			
Beslenme ile İlgili Zorluk Yaşama	Kadın	158	2,13 $\pm$ 0,72	388	1,529	0,127
	Erkek	232	2,02 $\pm$ 0,65			
Eğlence Alışkanlıkları ile İlgili Zorluk Yaşama	Kadın	158	1,97 $\pm$ 0,55	388	1,175	0,242
	Erkek	232	2,04 $\pm$ 0,51			
Giyim Kuşam Bakımından Zorluk Yaşama	Kadın	158	1,97 $\pm$ 0,36	388	1,29	0,197
	Erkek	232	2,02 $\pm$ 0,42			
Nedeniyle Dini Ritüel ve İnançlar Bakımından Zorluk Yaşama	Kadın	158	2,07 $\pm$ 0,48	388	1,62	0,100
	Erkek	232	2,00 $\pm$ 0,35			
Arkadaşlık İlişkilerinde Zorluk Yaşama	Kadın	158	2,08 $\pm$ 0,49	388	1,010	0,313
	Erkek	232	2,03 $\pm$ 0,57			
Karşı Cinsle İlişkilerde Zorluk Yaşama	Kadın	158	2,03 $\pm$ 0,50	388	2,057	0,040
	Erkek	232	1,92 $\pm$ 0,59			
Toplumla Sorun Yaşama	Kadın	158	2,12 $\pm$ 0,64	388	1,152	0,250
	Erkek	232	2,05 $\pm$ 0,57			
Sosyo-Kültürel Çevreyi Benimsemekte Zorluk Çekme	Kadın	158	2,16 $\pm$ 0,415	388	0,065	0,948
	Erkek	232	2,16 $\pm$ 0,503			

Azerbaycanlı öğrencilerin kültürel uyum problemi nedeniyle öğrenimlerini yarıda kesip ülkelerine dönmeyi düşünmelerinin kadın ve erkeğe göre anlamlı bir şekilde farklılaştığı görülmektedir ($t=2,615$; $p<0,05$). Ortalamalar incelendiğinde kadınlarda kültürel uyum problemi nedeniyle öğrenimi yarıda kesip geri dönmeyi düşünmenin erkeklere göre daha yüksek olduğu görülmektedir. Azerbaycanlı öğrencilerin kültürel farklılıklar nedeniyle karşı cinsle ilişkilerinde zorluk yaşamalarının kadın ve erkeğe göre anlamlı bir şekilde farklılaştığı görülmektedir ($t=2,057$; $p<0,05$). Ortalamalar incelendiğinde kadınlarda kültürel farklılıklar nedeniyle karşı cinsle ilişkilerde zorluk yaşamamanın erkeklere göre daha yüksek olduğu görülmektedir.

Azerbaycanlı öğrencilerin kültürel farklılıklar nedeniyle beslenme ile ilgili zorluk yaşamalarının ($t=1,529$; $p>0,05$); kültürel farklılıklar nedeniyle eğlence alışkanlıkları ile ilgili zorluk yaşamalarının ($t=-1,175$; $p>0,05$); kültürel farklılıklar nedeniyle giyim kuşam bakımından zorluk yaşamalarının ($t=-1,293$; $p>0,05$); kültürel farklılıklar nedeniyle dini ritüel ve inançlar bakımından zorluk yaşamalarının ($t=1,652$; $p>0,05$); kültürel farklılıklar nedeniyle arkadaşlık ilişkilerinde zorluk yaşamalarının ($t=1,010$; $p>0,05$); kültürel farklılıklar nedeniyle toplumla sorun yaşamalarının ($t=1,152$; $p>0,05$); sosyo-kültürel çevreyi benimsemekte ($t=0,065$; $p>0,05$) zorluk çekmelerinin kadın ve erkeğe göre anlamlı bir şekilde farklılaşmadığı görülmektedir.

Tablo 3.53. Boş Zamanlarda Yapılan Etkinliklerin Cinsiyete Göre t Testi Sonuçları

	Alt Grup	N	$\bar{X} \pm S.S$	sd	t	p
Kitap, Gazete, Dergi vb. Yayın Okuma	Kadın	158	1,33 $\pm$ 0,47	388	4,297	0,000
	Erkek	232	1,54 $\pm$ 0,50			
Ders Çalışma	Kadın	158	1,37 $\pm$ 0,49	388	2,581	0,000
	Erkek	232	1,5 $\pm$ 0,50			
Müzik Dinleme	Kadın	158	1,15 $\pm$ 0,36	388	0,644	0,520
	Erkek	232	1,18 $\pm$ 0,38			
Sosyalleşme Mekanlarına Gitme	Kadın	158	1,42 $\pm$ 0,50	388	0,286	0,775
	Erkek	232	1,41 $\pm$ 0,49			
Arkadaş Ziyaretleri Yapma	Kadın	158	1,37 $\pm$ 0,49	388	2,289	0,023
	Erkek	232	1,26 $\pm$ 0,44			
Spor Yapma	Kadın	158	1,55 $\pm$ 0,50	388	3,804	0,000
	Erkek	232	1,36 $\pm$ 0,48			
Zamanlarda Sinema, Tiyatro, Müze vb. Kültürel Mekanlara Gitme	Kadın	158	1,44 $\pm$ 0,50	388	1,105	0,270
	Erkek	232	1,5 $\pm$ 0,50			
Kültürel Etkinliklere Katılma	Kadın	158	1,67 $\pm$ 0,47	388	1,491	0,137
	Erkek	232	1,74 $\pm$ 0,44			
İnternet Kafe, Oyun Salonu vb. Eğlence Mekanlarına	Kadın	158	1,89 $\pm$ 0,32	388	4,958	0,000
	Erkek	232	1,69 $\pm$ 0,46			
Zamanları Değerlendirme	Kadın	158	3,26 $\pm$ 1,42	388	2,492	0,013
	Erkek	232	2,91 $\pm$ 1,23			

Tablo incelendiğinde Azerbaycanlı öğrencilerin boş zamanlarında kitap, gazete, dergi vb. yayın okumalarının kadın ve erkeğe göre anlamlı bir şekilde farklılaştığı görülmektedir ($t=4,297$; $p<0,05$). Ortalamalar incelendiğinde erkeklerde boş zamanlarda kitap, gazete, dergi vb. yayın okumanın kadınlara göre daha yüksek olduğu görülmektedir. Öğrencilerin boş zamanlarında ders çalışmalarının kadın ve erkeğe göre anlamlı bir şekilde farklılaştığı görülmektedir ($t=-2,581$; $p<0,05$). Ortalamalar incelendiğinde erkeklerde boş zamanlarda ders çalışmanın kadınlara göre daha yüksek olduğu görülmektedir.

Azerbaycanlı öğrencilerin boş zamanlarında müzik dinlemelerinin kadın ve erkeğe göre anlamlı bir şekilde farklılaşmadığı görülmektedir ($t=-0,644$; $p>0,05$). Öğrencilerin boş zamanlarında kafe, bar vb. sosyalleşme mekanlarına gitmelerinin kadın ve erkeğe göre anlamlı bir şekilde farklılaşmadığı görülmektedir ($t=0,286$; $p>0,05$).

Öğrencilerin boş zamanlarında arkadaş ziyaretleri yapmalarının kadın ve erkeğe göre anlamlı bir şekilde farklılaştığı görülmektedir ($t=2,289$; $p<0,05$). Ortalamalar incelendiğinde kadınlarda boş zamanlarda arkadaş ziyaretleri yapmanın erkeklere göre daha yüksek olduğu görülmektedir. Azerbaycanlı öğrencilerin boş zamanlarında spor yapmalarının kadın ve erkeğe göre anlamlı bir şekilde farklılaştığı görülmektedir ($t=3,804$; $p<0,05$). Ortalamalar incelendiğinde kadınlarda boş zamanlarda spor yapmanın erkeklere göre daha yüksek olduğu görülmektedir. Azerbaycanlı öğrencilerin boş zamanlarında internet kafe, oyun salonu vb. eğlence mekanlarına gitmelerinin kadın ve erkeğe göre anlamlı bir şekilde farklılaştığı görülmektedir ($t=4,958$; $p<0,05$). Ortalamalar incelendiğinde kadınlarda boş zamanlarda internet kafe, oyun salonu vb. eğlence mekanlarına gitmenin erkeklere göre daha yüksek olduğu görülmektedir. Azerbaycanlı öğrencilerin boş zamanlarını değerlendirmelerinin kadın ve erkeğe göre anlamlı bir şekilde farklılaştığı görülmektedir ($t=2,492$; $p<0,05$). Ortalamalar incelendiğinde kadınlarda boş zamanları değerlendirmenin erkeklere göre daha yüksek olduğu görülmektedir. Kadın öğrencilerin daha çok kendi ülkelerinden olan arkadaşlarıyla olmakla önemli sayıda Türkiye'den olan arkadaşlarıyla, erkek öğrencilerin kendi ülkelerinden daha geniş gruplarla ve az sayıdaki Türkiye'den olan arkadaşlarıyla boş vakit geçirdikleri görülmektedir. Uygun olan tüm arkadaşlarla, diğer ülkeden olan arkadaşlarla ve yalnız zaman geçirmenin hem kadın hem de erkek öğrenciler için düşük olduğu görülmektedir. Aynı zamanda yalnız zaman geçirmenin kadınlarda erkeklere göre yüksek olduğu görülmektedir.

Öğrencilerin boş zamanlarında sinema, tiyatro, müze vb. kültürel mekanlara gitmelerinin ($t=1,105$; $p>0,05$); boş zamanlarında üniversitedeki kültürel etkinliklere katılmalarının kadın ve erkeğe göre anlamlı bir şekilde farklılaşmadığı görülmektedir ($t=1,491$; $p>0,05$).

Tablo 3.54. Geriye Kalan Yaşamsal ve Psiko-Sosyal Sorunların Cinsiyete Göre t Testi Sonuçları-1

	Alt Grup	N	$\bar{X} \pm S.S$	sd	t	p
Sorunları Paylaşma	Kadın	158	2,56±0,98	388	0,185	0,853
	Erkek	232	2,58±0,97			
Arkadaşlık İlişkilerini Değerlendirme	Kadın	158	2,28±1,11	388	2,468	0,014
	Erkek	232	2,01±1,00			
Türkiye’deki Öğrencilerin İlişki Kurmaktan Çekindiğini Düşünme	Kadın	158	2,35±0,64	388	1,064	0,288
	Erkek	232	2,28±0,61			
Aile Gelir Durumu	Kadın	158	2,49±0,78	388	1,920	0,056
	Erkek	232	2,33±0,82			
Aileden Maddi Destek Alma	Kadın	158	1,27±0,45	388	1,070	0,26
	Erkek	232	1,22±0,42			
Bursluluk Durumu	Kadın	158	1,87±0,33	388	0,968	0,334
	Erkek	232	1,91±0,29			
Çalışma Durumu	Kadın	158	1,44±0,7	388	0,863	0,389
	Erkek	232	1,5±0,60			
Türkiye’de Yaşam Pahalılığını Değerlendirme	Kadın	158	1,62±0,93	388	1,904	0,058
	Erkek	232	1,81±0,97			

Azerbaycanlı öğrencilerin sorunlarını paylaşmalarının ($t=0,185$; $p>0,05$); başka bir ülkeden geldikleri için Türkiye’deki öğrencilerin onlarla ilişki kurmaktan çekindiğini düşüncelerinin ($t=1,064$; $p>0,05$); aile gelir durumlarının ($t=1,920$; $p>0,05$); aileden maddi destek almalarının ($t=1,070$; $p>0,05$); bursluluk durumlarının ($t=0,968$; $p>0,05$); çalışma durumlarının ($t=-0,863$; $p>0,05$); Türkiye’de yaşam pahalılığını değerlendirmelerinin ($t=1,904$; $p>0,05$) kadın ve erkeğe göre anlamlı bir şekilde farklılaşmadığı görülmektedir.

Azerbaycanlı öğrencilerin arkadaşlık ilişkilerini değerlendirmelerinin kadın ve erkeğe göre anlamlı bir şekilde farklılaştığı görülmektedir ($t=2,468$; $p<0,05$). Ortalamalar incelendiğinde kadınlarda arkadaşlık ilişkilerini değerlendirmenin erkeklere göre daha yüksek olduğu görülmektedir. Çapraz tabloya göre, hiç yakın arkadaşı olmayan öğrenci sayısının kadın öğrencilerde erkeklere göre daha yüksek olduğu görülmektedir. Hem kadın hem de erkek öğrencilerin arkadaşlık ilişkilerini daha çok samimi ve yakın olmakla büyük bir çoğunluğunun sıradan ve belirli kısmının da sınırlı olarak değerlendirdiği görülmektedir.

Tablo 3.55. Geriye Kalan Yaşamsal ve Psiko-Sosyal Sorunların Cinsiyete Göre t Testi Sonuçları-2

	Alt Grup	N	$\bar{X} \pm S.S$	sd	t	p
Türkiye’de Kalınan Yer	Kadın	158	1,25±0,52	388	1,671	0,096
	Erkek	232	1,17±0,46			
Arkadaş Edinme Üzerinde Etkisi	Kadın	158	3,49±0,89	388	1,460	0,145
	Erkek	232	3,62±0,81			
Cinsten Arkadaş Edinme Üzerinde Etkisi	Kadın	158	3,08±0,91	388	1,922	0,055
	Erkek	232	3,27±0,97			
Akademik Başarı Üzerinde Etkisi	Kadın	158	3,67±0,82	388	1,803	0,072
	Erkek	232	3,52±0,83			
Türkçe Gelişim Üzerinde Etkisi	Kadın	158	3,81±0,86	388	0,051	0,959
	Erkek	232	3,81±0,87			
Kişisel Gelişim Üzerinde Etkisi	Kadın	158	3,75±0,92	388	0,083	0,934
	Erkek	232	3,75±0,84			
Psikoloji Üzerinde Etkisi	Kadın	158	3,41±0,94	388	0,829	0,408
	Erkek	232	3,5±0,96			
Kültürel Uyum Üzerinde Etkisi	Kadın	158	3,63±0,88	388	0,689	0,491
	Erkek	232	3,69±0,84			

Tablo incelendiğinde Azerbaycanlı öğrencilerin Türkiye’de kaldıkları yerlerin ($t=1,671$; $p>0,05$); kaldıkları yerlerin arkadaş edinmelerine etkilerinin ($t=1,460$; $p>0,05$); kaldıkları yerlerin karşı cinsten arkadaş edinmelerine etkilerinin ($t=1,922$; $p>0,05$); kaldıkları yerlerin akademik başarılarına etkilerinin ($t=1,803$; $p>0,05$); kaldıkları yerlerin Türkçe gelişmelerine etkilerinin ($t=0,051$; $p>0,05$); kaldıkları yerlerin kişisel gelişimlerine etkilerinin ($t=0,083$; $p>0,05$); kaldıkları yerlerin psikolojilerine etkilerinin ($t=0,829$; $p>0,05$); kaldıkları yerlerin kültürel uyumlarına etkilerinin ($t=0,689$; $p>0,05$) kadın ve erkeğe göre anlamlı bir şekilde farklılaşmadığı görülmektedir.

Tablo 3.56. Geriye Kalan Yaşamsal ve Psiko-Sosyal Sorunların Cinsiyete Göre t Testi Sonuçları-3

	Alt Grup	N	$\bar{X} \pm S.S$	sd	t	p
Ekonomik Sorunlar Yaşama	Kadın	158	1,89±0,84	388	0,627	0,531
	Erkek	232	1,83±0,83			
Yiyecek Bulma ve Yeme Sorunları Yaşama	Kadın	158	2,11±0,63	388	3,189	0,002
	Erkek	232	1,9±0,68			
Temizlikle İlgili Sorunlar Yaşama	Kadın	158	2,11±0,52	388	1,452	0,147
	Erkek	232	2,02±0,61			
Ders Çalışmayla İlgili Sorunlar Yaşama	Kadın	158	2,04±0,52	388	0,206	0,837
	Erkek	232	2,03±0,6			
Boş Zamanları Değerlendirmeye İlgili Sorunlar Yaşama	Kadın	158	1,99±0,64	388	0,171	0,865
	Erkek	232	1,98±0,6			
Kalınan Yerin Kalabalık Olmasıyla İlgili Sorunlar Yaşama	Kadın	158	1,96±0,56	388	0,440	0,660
	Erkek	232	1,94±0,6			
Çalışanlarla İlgili Sorunlar Yaşama	Kadın	158	2,08±0,37	388	1,225	0,221
	Erkek	232	2,03±0,42			
Ev Sahipleriyle Sorunlar Yaşama	Kadın	158	2,04±0,51	388	0,475	0,635
	Erkek	232	2,02±0,58			

Tablo incelendiğinde Azerbaycanlı öğrencilerin kaldıkları yerlerde ekonomik sorunlar yaşamalarının ($t=0,627$; $p>0,05$); kaldıkları yerlerde temizlikle ilgili sorunlar yaşamalarının ($t=1,452$; $p>0,05$); kaldıkları yerlerde ders çalışmayla ilgili sorunlar yaşamalarının ($t=0,206$; $p>0,05$), kaldıkları yerlerde boş zamanlarını değerlendirmeye ilgili sorunlar yaşamalarının ($t=0,171$; $p>0,05$); kaldıkları yerlerin kalabalık olmasıyla ilgili sorunlar yaşamalarının ($t=0,440$; $p>0,05$); kaldıkları yerlerde çalışanlarla ilgili sorunlar yaşamalarının ($t=1,225$; $p>0,05$), kaldıkları yerlerde ev sahipleriyle sorunlar yaşamalarının ($t=0,475$; $p>0,05$) kadın ve erkeğe göre anlamlı bir şekilde farklılaşmadığı görülmektedir.

Azerbaycanlı öğrencilerin kaldıkları yerlerde yiyecek bulma ve yeme sorunları yaşamalarının kadın ve erkeğe göre anlamlı bir şekilde farklılaştığı görülmektedir ($t=3,189$; $p<0,05$). Ortalamalar incelendiğinde kadınlarda kalınan yerde yiyecek bulma ve yeme sorunları yaşamalarının erkeklere göre daha yüksek olduğu görülmektedir.

Tablo 3.57. Geriye Kalan Yaşamsal ve Psiko-Sosyal Sorunların Cinsiyete Göre t Testi Sonuçları-4

	Alt Grup	N	$\bar{X} \pm S.S$	sd	t	p
Sağlık Sigortasıyla İlgili Sorunlar Yaşama	Kadın	158	1,73±0,64	388	1,049	0,295
	Erkek	232	1,81±0,68			
İklim Kaynaklı Sağlık Sorunları Yaşama	Kadın	158	2,02±0,6	388	1,233	0,219
	Erkek	232	1,95±0,48			
Hizmetlerinin Yetersizliği Nedeniyle Sorunlar Yaşama	Kadın	158	1,97±0,58	388	0,474	0,636
	Erkek	232	1,95±0,52			
Hizmetlerinin Pahalılığı Nedeniyle Sorunlar Yaşama	Kadın	158	1,6±0,72	388	0,574	0,566
	Erkek	232	1,56±0,67			
Hizmetlerine Erişim Problemleri Yaşama	Kadın	158	1,83±0,63	388	0,599	0,550
	Erkek	232	1,87±0,58			
Sağlık Hizmetlerinin Sunumu Sırasında Sorunlar Yaşama	Kadın	158	1,72±0,7	388	1,705	0,321
	Erkek	232	1,84±0,64			

Tablo incelendiğinde Azerbaycanlı öğrencilerin sağlık sigortasıyla ilgili sorunlar yaşamalarının ($t=1,049$; $p>0,05$); iklim kaynaklı sağlık sorunları yaşamalarının ($t=1,233$; $p>0,05$); sağlık hizmetlerinin yetersizliği nedeniyle sorunlar yaşamalarının ($t=0,474$; $p>0,05$), sağlık hizmetlerinin pahalılığı nedeniyle sorunlar yaşamalarının ($t=0,574$; $p>0,05$); öğrencilerin sağlık hizmetlerine erişim problemleri yaşamalarının ($t=0,599$; $p>0,05$); öğrencilerin sağlık hizmetlerinin sunumu sırasında problemler yaşamalarının kadın ve erkeğe göre anlamlı bir şekilde farklılaşmadığı görülmektedir ($t=1,705$; $p>0,05$).

Tablo 3.58. Geriye Kalan Yaşamsal ve Psiko-Sosyal Sorunların Cinsiyete Göre t Testi Sonuçları-5

	Alt Grup	N	$\bar{X} \pm S.S$	sd	t	p
Türkiye’de Öğrenim Görmeyi Tercih Etme Nedeniyle Pişmanlık Duyma	Kadın	158	1,85±0,36	388	1,510	0,132
	Erkek	232	1,79±0,41			
Türkiye’de Geleceği Güvende Hissetmeme	Kadın	158	1,64±0,48	388	0,026	0,979
	Erkek	232	1,64±0,48			
Türkiye’de Sıklıkla Yanlış Anlaşılma	Kadın	158	1,82±0,39	388	1,428	0,154
	Erkek	232	1,87±0,34			
Türkiye’de Başarısızlık Korkusu Yaşama	Kadın	158	1,68±0,47	388	0,364	0,716
	Erkek	232	1,66±0,48			
Türkiye’de Çevre Baskısından Sıkılma	Kadın	158	1,84±0,37	388	0,365	0,716
	Erkek	232	1,85±0,36			
Türkiye’de İnsanlarla İletişim Kurmakta Güçlük Çekme	Kadın	158	1,85±0,35	388	0,979	0,328
	Erkek	232	1,89±0,32			
Türkiye’de Karşı Cinsten Kişilere Güvenmeme	Kadın	158	1,58±0,5	388	2,703	0,007
	Erkek	232	1,72±0,45			

Tablo incelendiğinde Azerbaycanlı öğrencilerin Türkiye’de öğrenim görmeyi tercih etmeleri nedeniyle pişmanlık duymalarının ($t=1,510$; $p>0,05$); Türkiye’de geleceklerini

güvende hissetmemelerinin ($t=0,026$; $p>0,05$); Türkiye’de sıklıkla yanlış anlaşılmasının ($t=1,428$; $p>0,05$); Türkiye’de başarısızlık korkusu yaşamalarının ($t=0,364$; $p>0,05$); Türkiye’de çevre baskısından sıkılmalarının ($t=0,365$; $p>0,05$), Türkiye’de insanlarla iletişim kurmakta güçlük çekmelerinin ($t=0,979$; $p>0,05$) kadın ve erkeğe göre anlamlı bir şekilde farklılaşmadığı görülmektedir.

Azerbaycanlı öğrencilerin Türkiye’de karşı cinsten kişilere güvenmemelerinin kadın ve erkeğe göre anlamlı bir şekilde farklılaştığı görülmektedir ($t=2,703$; $p<0,05$). Ortalamalar incelendiğinde erkeklerde Türkiye’de karşı cinsten kişilere güvenmemenin kadınlara göre daha yüksek olduğu görülmektedir.

Tablo 3.59. Geriye Kalan Yaşamsal ve Psiko-Sosyal Sorunların Cinsiyete Göre t Testi Sonuçları-6

	Alt Grup	N	$\bar{X} \pm S.S$	sd	t	p
Türkiye’de Kendini Eğlenceye Aşırı Kaptırma	Kadın	158	1,91 $\pm$ 0,29	388	0,357	0,002
	Erkek	232	1,79 $\pm$ 0,41			
Aileden Uzak Kalmanın Zor Gelmesi	Kadın	158	1,69 $\pm$ 0,46	388	2,470	0,014
	Erkek	232	1,80 $\pm$ 0,40			
Psiko-Sosyal Sorunlar İçin Yardım Alma	Kadın	158	2,24 $\pm$ 1,02	388	0,316	0,752
	Erkek	232	2,27 $\pm$ 0,84			
Kaygı Düzeyi Ortalamaları	Kadın	158	3,7 $\pm$ 1,14	388	1,350	0,178
	Erkek	232	3,54 $\pm$ 1,20			
Mezuniyet Sonrası Yaşam	Kadın	158	2,85 $\pm$ 1,16	388	1,302	0,194
	Erkek	232	2,70 $\pm$ 1,16			

Tablo incelendiğinde Azerbaycanlı öğrencilerin Türkiye’de kendilerini eğlenceye aşırı kaptırmalarının kadın ve erkeğe göre anlamlı bir şekilde farklılaştığı görülmektedir ($t=3,157$; $p<0,05$). Ortalamalar incelendiğinde kadınlarda Türkiye’de kendini eğlenceye aşırı kaptırmanın erkeklere göre daha yüksek olduğu görülmektedir. Ailelerinden uzak kalmanın Azerbaycanlı öğrencilere zor gelmesinin kadın ve erkeğe göre anlamlı bir şekilde farklılaştığı görülmektedir ($t=2,470$; $p<0,05$). Ortalamalar incelendiğinde erkeklerde aileden uzak kalmanın zor gelmesinin kadınlara göre daha yüksek olduğu görülmektedir.

Azerbaycanlı öğrencilerin psiko-sosyal bir sorunla karşılaştıklarında yardım alma durumlarının ($t=0,316$; $p>0,05$); kaygı düzeylerinin ($t=1,350$; $p>0,05$); mezun olduktan sonra yaşamlarını nerede sürdürecekleriyle ilgili düşüncelerinin ($t=1,302$; $p>0,05$) kadın ve erkeğe göre anlamlı bir şekilde farklılaşmadığı görülmektedir.

SONUÇ

Bu araştırmada, Azerbaycan'dan Türkiye'ye yükseköğrenim görmek amacıyla gelen öğrencileri dezavantajlı duruma düşüren dilsel, akademik, sosyo-kültürel, yaşamsal ve psiko-sosyal sorunlar tespit edilmeye çalışılmıştır. Sonuç olarak ise elde edilen bulgular, diğer çalışma sonuçları ile karşılaştırılarak tartışılmıştır.

Biçer vd. (2014) tarafından gerçekleştirilen çalışmada Atatürk Üniversitesinde okuyan yabancı öğrencilerin en fazla dilden kaynaklanan sorunlarla karşılaştığı, bu sorunların ise telaffuz, alfabe ve yazma ile ilgili olduğu tespit edilmiştir. Santara'nın (2016) Türkiye'de yükseköğrenim gören Malili öğrenciler üzerine yürüttüğü araştırma sonucuna bakıldığında öğrencilerin dilsel açıdan çok zorlandığı görülmektedir. Türkiye'de yükseköğrenim gören Azerbaycanlı öğrenciler üzerine yapılan bu araştırmada ise bu öğrencilerin büyük bir bölümünün Türkçe dil yeterlilik düzeyinin ileri düzeyde olduğu tespit edilmiştir. Bu öğrencilerin büyük çoğunluğunun Türkiye'ye gelmeden önce Türk dizileri izlemesi, bazılarının Türkçe kitaplar okuması ve Azerbaycan dilinin Türk dilleri dil grubu içerisinde yer alması nedeniyle dilsel açıdan diğer yabancı öğrencilere göre daha az dezavantajlı duruma düştüğü görülmektedir. Ancak öğrencilerin bazen benzer kelimeleri hatalı kullandığı ve kadınlarda bu durumun erkeklere göre daha sıkı bir şekilde ortaya çıktığı tespit edilmiştir. Ayrıca, Azerbaycanlı öğrenciler arasından yaşı küçük olanlar diğerlerine göre ders kitaplarını okurken, doktora öğrencileri ise yüksek lisans öğrencilerine göre dersleri dinlerken daha çok zorlanmaktadır.

Türkiye Bilimsel ve Teknolojik Araştırma Kurumu'nun (TÜBİTAK) (2017) uluslararası öğrencilerin Türkiye'yi tercih etme nedenlerini inceleyen bir projesi sonucunda yabancı uyruklu öğrencilerin tercih etmelerinde en etkili unsurların sırasıyla Türkçe öğrenme motivasyonu, Türk kültürünü tanımak ve deneyimlemek, nitelikli eğitim almak olduğu ortaya çıkmıştır. Mete ve Özgeneli'in (2021) gerçekleştirdiği çalışmaya göre en etkili tercih nedenleri sırasıyla nitelikli eğitim, burs imkanları ve farklı kültürleri tanıma isteğidir. Snoubar'ın (2015) araştırma sonuçlarına göre yabancı öğrencilerin tercihlerini etkileyen en başlıca faktörler kültürel yakınlık ve burs olanağıdır. Azerbaycanlı öğrenciler üzerine yapılan bu araştırmada ise bu öğrencilerin daha çok kültürel yakınlığı ön planda tuttuğu görülmüştür. Bu öğrencilerin tercihleri üzerinde en etkili diğer etkenler ise coğrafi yakınlık, iş olanakları ve aile etkisidir. Diğer çalışmalarla karşılaştırma zamanı dikkat çeken bir mesele, Azerbaycanlı öğrencilerin tercih aşamasında burs olanaklarını pek fazla dikkate almaması ve bu öğrenciler arasından doktora derecesi almak için gelenlerin diğerlerine göre burs olanaklarından daha az

etkilenmesidir. İş olanaklarının tercih aşamasında uzun süre Türkiye’de bulunanları birkaç yıl bulunanlara göre daha fazla cezbediği görülmüştür. Ailelerinin bu aşamada etkili olduğu Azerbaycan öğrencilerde ise genç öğrencilere göre olgun öğrencilerin daha fazla olduğu tespit edilmiştir.

Şahin ve Demirtaş'ın (2014) yabancı uyruklu öğrencilerin yaşadıkları sorunlara yönelik yaptığı çalışma sonucunda İnönü Üniversitesi’nde yükseköğrenim gören yabancı öğrencilerin akademik başarılarının düşük olduğu ortaya çıkmıştır. Benzer şekilde Snoubar (2015) da Türkiye’de okuyan yabancı uyruklu öğrencilerin büyük bir bölümünün akademik açıdan başarısız olduğu sonucuna ulaşmıştır. Azerbaycanlı öğrenciler üzerine yapılan bu çalışma sonucunda ise bu öğrencilerin büyük bir kısmının ders başarı durumunun orta düzeyde olduğu tespit edilmiştir. Diğer yabancı öğrencilerden ders başarı durumunu farklı kılan olgulardan en temelini ise Türkçe yeterlilik düzeyi olduğu görülmektedir. Ayrıca, Azerbaycan’dan gelen bu öğrencilerden yaşı küçük olanların diğerlerine göre, uzun süre Türkiye’de kalanların birkaç yıl kalanlara göre, erkeklerin ise kadınlara göre daha başarılı olduğu ve öğrenim kademesi yükseldikçe ders başarı düzeyinin azaldığı görülmektedir. Ders başarı durumundan ziyade öğrencilerin derslerdeki devamlılık durumuyla ilgili kayda değer sonuçlar elde edilmiştir. Azerbaycanlı öğrencilerin büyük çoğunluğunun derslere düzenli olarak devam ettiği ve derslere devamlılık durumunun olgunluk çağındaki olan öğrencilerde genç öğrencilere göre, uzun bir süre Türkiye’de kalanlarda birkaç yıl kalanlara göre, lisans ve ön lisans öğrencilerinde doktora öğrencilerine göre, erkeklerde ise kadınlara göre daha düzenli olduğu tespit edilmiştir.

Taylan (2019) tarafından Sakarya Üniversitesi’nde öğrenim gören uluslararası öğrenciler üzerine yapılan bir araştırma sonucunda bu öğrencilerin belirli bir kısmının akademik başarısızlık, ekonomik vd. nedenlerle yıl kaybı yaşadığı ve bu durumun erkeklerde daha sık yaşandığı ortaya çıkmıştır. Azerbaycanlı öğrenciler üzerine yapılan bu araştırma sonucunda ise belirli kısmının yıl kaybı yaşadığı bu öğrencilerden kadınların daha çok bu durumla karşı karşıya kaldığı görülmüştür. Ayrıca, genç öğrencilerin daha küçük ve daha olgun olanlara göre, birkaç yıl Türkiye’de bulunanların uzun bir süre bulunanlara göre, lisansüstü eğitim görenlerin ise lisans ve ön lisans öğrencilerine göre daha fazla yıl kaybı yaşadığı tespit edilmiştir.

Azerbaycanlı öğrencilerin diğer akademik sorunlarına bakıldığında bu öğrencilerin yarısından fazlasını Türkiye’de aldıkları eğitimin zorladığı; büyük bir bölümünün Türkiye’ye gelmeden önce eğitim sistemi hakkında, yarısından fazlasının ise Türkiye’deki üniversite ve bölümlere ilişkin yeterli bilgisinin olmadığı; hemen hemen yarısının Türkiye’de aldığı

eğitimden tam bir şekilde memnun olmadığı tespit edilmiştir. Azerbaycanlı öğrencilerin Türkiye’deki eğitim sistemine uyum sağlama sürecine bakıldığında genç öğrencilerin olgun olanlara göre, lisans ve ön lisans öğrencilerinin yüksek lisans öğrencilerine göre daha fazlasının kolay bir şekilde uyum sağladığı görülmüştür. Bir diğer sonuca göre, Türkiye’ye gelmeden önce üniversite ve bölümler hakkında yüksek lisans öğrencilerinin doktora öğrencilerine göre daha fazla bilgiye sahip olduğu ortaya çıkmıştır. Türkiye’de öğrenim görmeyen ise kadınlarda erkeklere göre daha zor olduğu görülmüştür.

Kıroğlu vd. (2010) tarafından gerçekleştirilen çalışmada Türkiye’de lisans öğrenimi gören uluslararası öğrencilerin çoğunluğunun kültürel farklılık nedeniyle yeni geldiklerinde yemeklere alışmakta zorlandığı ortaya çıkmıştır. Aynı zamanda bu öğrenciler giyim konusunda pek fazla sorun yaşamasa da ara sıra farklı giyim tarzları nedeniyle çevre tarafından rahatsız edilme sorunu yaşamışlardır. Taylan’ın (2019) Sakarya Üniversitesi’nde öğrenim göre yabancı öğrencilerin sosyo-kültürel sorunlarına yönelik elde ettiği bulgulara göre kültürel farklılık nedeniyle bu öğrencilerin en fazla karşılaştığı sorunlar sırasıyla yemek kültürü farklılığı, yabancılara karşı tutum ve günlük yaşam tarzıdır. Bu öğrenciler arasında kızların yemek kültürü ve günlük yaşam tarzı açısından erkeklere göre, Afrika’dan gelenlerin genel olarak kültürel farklılık açısından Orta Asya ve Balkanlardan gelenlere göre daha fazla zorlandığı ortaya çıkmıştır. Türkiye’de yükseköğrenim gören Azerbaycanlı öğrenciler üzerine yapılan bu çalışma sonucunda da kültürel farklılıktan kaynaklanan sorunlar arasında en fazla beslenme konusunda zorluklar yaşanıldığı görülmüştür. Diğer çok karşılaşılan zorluklar toplumun başka ülkeden gelenlere karşı tutumu ve karşı cinsle ilişkilerdir. Karşı cinsle ilişkiler konusunda ise kadınların erkekle göre daha fazla sorunlarla karşı karşıya kaldığı ortaya çıkmıştır. Kültürel uyum sağlayamayan bazı öğrencilerin ülkelerine geri dönmeyi düşündükleri görülmüştür. Bu düşünceye yüksek lisans öğrencilerinin lisans ve ön lisans öğrencilerine göre, kadın öğrencilerin ise erkek öğrencilere göre daha fazlasının başvurduğu görülmektedir.

Taylan’ın (2019) yürüttüğü çalışma sonucunda yabancı öğrencilerin boş zamanlarında en fazla sırasıyla internette vakit geçirdikleri, cep telefonu kullandıkları ve ders çalıştıkları tespit edilmiştir. Bu öğrencilerin en az katılım sağladığı aktiviteler ise tiyatro, sinema vb. sanatsal etkinlikler ve televizyon izlemedir. Ayrıca, kadın öğrencilerin daha fazla telefonla konuştuğu, kitap okuduğu, ailesiyle görüştüğü ve sosyo- kültürel aktivitelere katıldığı; erkeklerin ise daha fazla televizyon izlediği görülmüştür. Snoubar (2015) tarafından gerçekleştirilen araştırmada uluslararası öğrencilerin serbest zamanlarını değerlendirme ve kişisel gelişimlerine yönelik yaptığı aktivitelerin sırasıyla en çok arkadaşlarla zaman geçirme,

aile ile konuşma ve Türkiye’deki şehirlere seyahat etme olduğu ortaya çıkmıştır. Bu araştırma sonucunda da tiyatro, sinema gibi sanatsal etkinliklere katılımın daha az olduğu görülmüştür. Diğer az başvurulan etkinlikler eğlence mekanlarına gitme, müzik dinleme, kitap okuma, TV izleme ve spor yapmadır. Bu tür etkinlikleri gerçekleştirememelerine neden olan olgunun ise düşük aylık geliri olduğu tespit edilmiştir. Türkiye’de yükseköğrenim gören Azerbaycanlı öğrenciler üzerine yapılan bu çalışmanın sonuçlarına göre ise öğrenciler boş zamanlarında en çok müzik dinlemektedirler. Aynı zamanda bu öğrencilerin büyük bir bölümünün boş zamanlarında arkadaş ziyaretleri yaptığı, yarısından fazlasının ise kafe, bar vb. sosyalleşme mekanlarına gittiği tespit edilmiştir. Gazete, dergi vb. yayın okuma, spor yapma, ders çalışma gibi boş zamanları faydalı bir şekilde değerlendirebilmek için yapılan aktivitelerin neredeyse Azerbaycanlı öğrencilerin yarısı tarafından tercih edilmediği ortaya çıkmıştır. Diğer yandan üniversitedeki kültürel etkinliklere katılan, internet kafe, oyun salonu vb. eğlence mekanlarına giden öğrenci sayısının da düşük olduğu tespit edilmiştir. Bağımsız değişkenler açısından boş zamanları değerlendirme aktivitelerine bakıldığında olgunluk çağındaki öğrencilere göre genç öğrencilerin daha fazla spor yaptığı, bu genç öğrencilerin 20’li yaşlara gelince internet kafe, oyun salonu vb. eğlence mekanlarına daha az gittiği; birkaç yıl Türkiye’de bulunan öğrencilere göre yeni gelen öğrencilerin daha fazla sinema, tiyatro, müze vb. kültürel mekanlara gittiği ve arkadaş ziyaretleri yaptığı; doktora öğrencilerine göre yüksek lisans öğrencilerinin daha fazla ders çalıştığı, lisans ve ön lisans öğrencilerine göre ise doktora öğrencilerinin internet kafe, oyun salonu vb. eğlence mekanlarına daha fazla gittiği; kadın öğrencilere göre erkek öğrencilerin daha fazla ders çalıştığı, kitap, gazete, dergi vb. yayın okuduğu, erkek öğrencilere göre ise kadın öğrencilerin daha fazla arkadaş ziyaretleri, spor yaptığı ve internet kafe, oyun salonu vb. eğlence mekanlarına gittiği tespit edilmiştir.

Karaköse (2019) tarafından gerçekleştirilen çalışma sonucunda yerli öğrencilerle sosyalleşme ve ilişki geliştirmeye yönelik faaliyetlerin yetersizliği nedeniyle uluslararası öğrencilerin sosyalleşmek için fazladan çaba göstermek zorunda kaldıkları ve bu süreçte yalnızlık çektikleri ortaya çıkmıştır. Çelik (2013), yabancı uyruklu öğrencilerin yarıdan fazlasının boş zamanlarda daha çok kendi ülkesinden olan arkadaşlarla vakit geçirdiği sonucuna ulaşmıştır. Bu öğrencilerden daha çok kadınların evde, erkeklerin ise dışarda zaman harcadığı tespit edilmiştir. Genel olarak ise Türk ve yabancı öğrencilerin bir arada çok fazla zaman geçirmediği görülmüştür. Türkiye’de yükseköğrenim gören Azerbaycanlı öğrenciler üzerine yapılan bu çalışma sonucunda da öğrencilerin yarısının boş zamanlarını kendi ülkelerinden olan arkadaşlarıyla geçirdiği görülmüştür. Araştırma sonucunda 20’li yaşlarda olanların ise kendi ülkelerinden daha geniş gruplarla; Türkiye’ye yeni gelen öğrencilerin daha

çok Türkiye’den olan ve az sayıdaki diğer ülkelerden olan arkadaşlarıyla, 2-3 yıl aralığında Türkiye’de bulunan öğrencilerin daha çok yalnız olmakla hem kendi ülkelerinden olan hem de uygun olan tüm arkadaşlarla, 3-4 yıl aralığında Türkiye’de bulunanların kendi ülkelerinden daha geniş gruplarla, dört yılın üzerindekiilerin ise çoğunluk olarak kendi ülkesinden olan arkadaşlarla ve az sayıda Türkiye’den olan arkadaşlarla; kadın öğrencilerin daha çok kendi ülkelerinden olan arkadaşlarıyla olmakla önemli sayıda Türkiye’den olan arkadaşlarıyla, erkek öğrencilerin ise kendi ülkelerinden daha geniş gruplarla ve az sayıdaki Türkiye’den olan arkadaşlarıyla boş vakit geçirdikleri ortaya çıkmıştır. Aynı zamanda erkek öğrencilere göre kadın öğrencilerin daha fazlasının yalnız zaman geçirdiği görülmüştür. Azerbaycanlı öğrencilerin sadece üçte biri Türkiye’de arkadaşlık ilişkilerinin yakın ve samimi olduğunu, yarısından fazlası ise arkadaşlık ilişkilerinin sınırlı ya da sıradan olduğunu belirtmiştir. Bu öğrencilerin az bir kısmının yakın arkadaşının olmadığı görülmüştür. Bir diğer yandan ise Azerbaycanlı öğrencilerin neredeyse yarısının zaman zaman Türkiye’den olan öğrencilerin onlarla ilişki kurmaktan çekindiğini düşündükleri tespit edilmiştir. Arkadaşlık ilişkilerine cinsiyet değişkeni açısından bakıldığında kadın öğrencilerin erkek öğrencilere göre daha fazlasının yakın arkadaşı olmadığı görülmüştür. Türkiye’de bulunma süresi değişkeni açısından bakıldığında ise yeni gelen öğrencilerin arkadaşlık ilişkilerinin büyük bir çoğunluğunu sıradan ve samimi olarak değerlendirmesiyle beraber belirli bir kısmının da hiç yakın arkadaşı olmadığı, uzun süre Türkiye’de bulunanların büyük bir bölümünün arkadaşlık ilişkilerini samimi olarak değerlendirdiği, birkaç yıl bulunanların ise arkadaşlık ilişkilerini hemen hemen eşit bir şekilde samimi, sınırlı ve sıradan olarak değerlendirdiği ve belirli bir kısmının da hiç arkadaşı olmadığı görülmüştür.

Santara (2016), Türkiye’de okuyan Malili öğrencilerin aldıkları burs ve aileden gelen para miktarının Türkiye’de yaşamaları için yeterli olmadığı sonucuna ulaşmıştır. Buna neden ise Türkiye’de yaşam tarzı ve eğitim masraflarının Malili öğrenciler açısından pahalı olmasıdır. Benzer sonuçlara Paksoy vd.’nin (2012) GAP (Güneydoğu Anadolu Projesi) bölgesinde öğrenim gören uluslararası öğrenciler üzerine yaptığı çalışmada ulaşılmıştır. Bu öğrencilerin çoğunluğunun düşük gelirli ailelerden geldiği görülmüştür. Can (2019) tarafından yapılan araştırma sonucunda yabancı öğrencilerin büyük bir kısmının ekonomik zorluklarla karşı karşıya kaldığı ortaya çıkmıştır. Buna sebep olan faktörlerin öğrenim ücretlerinin yüksek olması, burssuzluk ve aileden yeterli miktarda para temin edememenin olduğu tespit edilmiştir. Azerbaycanlı öğrenciler üzerine yapılan bu çalışmada ise bu öğrencilerin yarısından fazlasının aile gelir durumunun orta düzeyde olduğu tespit edilmiştir. Çok az bir kısmının herhangi bir burstan yararlandığı görülen bu öğrencilerin, yarısından fazlasının

çalışmadığı, belirli bir kısmının fırsat buldukça çalıştığı, belirli sayıdaki birkaç öğrencinin de tam zamanlı çalıştığı görülmüştür. Aynı zamanda öğrencilerin yarısından fazlası için Türkiye’de yaşamın pahalı olduğu görülmüştür. Bağımsız değişkenler açısından bakıldığında genç öğrencilere göre olgunluk çağındaki olanların daha fazlasının, 16-20 yaş arası öğrencilere göre ise 25-29 yaş arası olanların daha fazlasının aileden maddi destek aldığı; Türkiye’de bulunma süresi fark etmeksizin tüm öğrenciler için Türkiye’de yaşamın pahalı olduğu, ancak birkaç yıl Türkiye’de bulunan öğrencilere göre yeni gelen öğrenciler ile uzun süre bulunanların daha fazlasının yaşam pahalılığını orta olarak değerlendirdiği, birkaç yıl Türkiye’de bulunan öğrencilere göre uzun süre bulunanların daha fazlasının çalıştığı; diğer tüm öğrencilere göre doktora öğrencilerinin daha fazlasının aileden maddi destek aldığı, doktora öğrencilerine göre ise lisans ve ön lisans öğrencilerinin daha fazlasının her hangi burstan yararlandığı tespit edilmiştir.

Kurtça’nın (2020), Bartın Üniversitesinde öğrenim gören uluslararası öğrenciler üzerine yaptığı bir çalışmada bu öğrencilerin yarısından fazlasının özel yurt ve evlerde kaldıkları, gelirlerinin büyük bir kısmını da barınma giderlerine harcadıkları ortaya çıkmıştır. Taylan’ın (2019) Sakarya Üniversitesi’nde öğrenim gören yabancı uyruklu öğrenciler üzerine yaptığı araştırma sonucunda öğrencilerin en çok Gençlik ve Spor Bakanlığına bağlı Kredi ve Yurtlar Kurumu (KYK) yurtlarında, belirli bir kısmının ev ve apartlarda, az bir kısmının özel yurtlarda kaldığı tespit edilmiştir. Erkek öğrencilerin daha çok ev ve apartlarda, kadınların KYK yurtlarında kaldıkları görülmüştür. Yabancı öğrencilerin barınma yerinde karşılaştığı zorluklar ise beslenme sorunları, kalınan yerin kalabalık olması ve ekonomik sıkıntılardır. Bu öğrencilerin yarısından fazlasının beslenme sorunu yaşaması nedeniyle sosyal ve kültürel uyum, akademik başarı gibi konuların üstesinden gelmenin daha da zor olacağı öngörülmektedir. Beslenme sorunu, temizlik sorunu ve kalınan yerin kalabalık olması sorunuyla kızların daha çok karşı karşıya kaldığı ortaya çıkmıştır. Türkiye’de yükseköğrenim gören Azerbaycanlı öğrenciler üzerine yapılan bu çalışmada öğrencilerin çok büyük bir bölümünün kiralık evde, çok az bir kısmının özel veya devlet yurdunda, birkaçının ise kendi evinde kaldığı görülmüştür. Kiralık evde kalma durumu uzun süre Türkiye’de bulunan öğrencilerde yeni gelen öğrencilere göre daha fazla görülmüş ve yeni gelen öğrencilerin önemli bir bölümünün devlet veya özel yurt ya da apartta kaldığı ortaya çıkmıştır. Kaldıkları yerlerin öğrencilerin kişisel, akademik, Türkçe gelişimlerini, psikolojik durumlarını, kültürel uyumlarını, karşı cinsten veya normal arkadaş edinmelerini sadece çok az olumsuz yönde etkilediği görülmüştür. Fakat, bu öğrencilerin çok büyük bir bölümünün kaldıkları yerde ekonomik sorunlarla yüzleştiği ortaya çıkmıştır. Kaldıkları yerde öğrencilerin en çok

karşılaştıkları bir diğer problemin yiyecek bulma ve yeme ile ilgili olduğu ve bu sorunla erkek öğrencilere göre kadın öğrencilerin daha fazlasının karşı karşıya kaldığı görülmüştür. Bu öğrencilerin neredeyse üçte birinin boş zamanlarını değerlendirmeye, ders çalışmayla, temizlikle, ev sahipleriyle, kalınan yerin kalabalık olmasıyla ilgili sorunlarla karşılaştıkları tespit edilmiştir. Öğrencilerin çok az bir kısmının ise kaldıkları yerlerde çalışanlarla ilgili sorunlar yaşadığı ve bu sorunla birkaç yıl Türkiye’de bulunan öğrencilere göre uzun süre bulunan öğrencilerin daha fazlasının karşılaştığı ortaya çıkmıştır.

Kurtça (2020) Bartın Üniversitesinde öğrenim gören uluslararası öğrenciler üzerine yaptığı çalışma sonucunda sağlık sigortası ile ilgili çok önemli bulgulara ulaşmıştır. Araştırma sonucunda yabancı uyruklu öğrencilerin oturma izni alırken kısa süreli sağlık sigortası yaptırdıkları, daha sonraki süreçte ise sigortalarını devam ettirmedikleri görülmüştür. Diğer yandan bu öğrenciler sigortalı olsalar bile küçük yerleşim yerlerinde ilgili sigorta şirketleri ile sözleşmeli hastane bulamamaktadırlar. Ayrıca, yabancı öğrenciler SGK (Sosyal Güvenlik Kurumu) ile ilgili ödemeleri pahalı buldukları için başvuruda bulunmamaktadırlar. Türkiye’de yükseköğrenim gören Azerbaycanlı öğrenciler üzerine yapılan bu çalışmada öğrencilerin yarısından fazlasının sağlık hizmetlerinin pahalılığı, yarısının sağlık sigortası ve sağlık hizmetlerinin sunumu, belirli bir kısmının sağlık hizmetlerinin yetersizliği ile ilgili, az bir kısmının da iklim kaynaklı sorunlarla karşılaştığı tespit edilmiştir. Türkiye’de bulunma süresi değişkeni açısından bakıldığında uzun süre Türkiye’de bulunan öğrencilere göre yeni gelen öğrencilerin daha fazlasının sağlık hizmetlerinin pahalı olmasıyla ilgili sorunlarla karşılaştığı, birkaç yıl bulunan öğrencilere göre ise yeni gelen ve uzun süre bulunan öğrencilerin daha fazlasının iklim kaynaklı sağlık sorunları yaşadığı, uzun süre Türkiye’de bulunan öğrencilere göre ise yeni gelen öğrencilerin daha fazlasının sağlık hizmetlerine erişim sırasında sorunlarla yüzleştiği görülmüştür.

Çelik (2013) tarafından Türkiye’de yükseköğrenim gören uluslararası öğrenciler üzerine yapılan araştırma sonucunda öğrencilerin en fazla karşılaştığı psiko-sosyal sorunların başarısızlık korkusu, aile özlemi ve bunalım olduğu ortaya çıkmıştır. Kadın öğrencilerin psiko-sosyal sorunlarla daha fazla yüzleştiği görülmüştür. Snoubar (2015) yabancı uyruklu öğrencilerin Türkiye’de en çok karşılaştığı psiko-sosyal sorunların aile özlemi ve hata yapmaktan korkma olduğu bulgularına ulaşmıştır. Bu öğrencilerin karşılaştığı diğer psiko-sosyal sorunlar Türkiye’de öğrenim görmeyi tercih etme nedeniyle hayal kırıklığına uğrama, sosyal çevre baskısından sıkılma, düşüncelerini ifade etmekte güçlük çekme ve tarafına yöneltilen eleştirileri kaldıramamadır. Yabancı öğrencilerin psiko-sosyal bir sorunla karşılaştıkları zaman en fazla sırasıyla aile ve arkadaşlara, en az ise uzmanlara (sosyal hizmet

uzmanı, psikolog, psikolojik danışman, psikiyatrist vb.) başvurdıkları tespit edilmiştir. Ayrıca, bu öğrencilerin yarısından fazlasının üniversitelerin bünyesinde Sağlık, Kültür ve Spor Dairesi Başkanlığına bağlı mediko-sosyal hizmet biriminde öğrencilere sağlık hizmetleri, psikolojik danışma ve rehberlik hizmetleri, sosyal hizmetler, kültürel hizmetler ve spor hizmetlerinin sağlandığı ile ilgili bilgi sahibi olmadığı ortaya çıkmıştır. Türkiye’de yükseköğrenim gören Azerbaycanlı öğrenciler üzerine yapılan bu araştırma sonucunda ise en çok karşılaşılan psiko-sosyal sorunların Türkiye’de geleceğini güvende hissetmeme, karşı cinsten kişilere güvenememe ve başarısızlık korkusu olduğu ortaya çıkmıştır. Bu öğrencilerin yaşadığı diğer psiko-sosyal sorunların aileden uzak kalmakta zorlanmanın, kendini eğlenceye aşırı kaptırmanın, Türkiye’de öğrenim görmeyi tercih etme pişmanlığının, çevre baskısının, yanlış anlaşılmanın ve insanlarla iletişim kurmakta güçlük çekmenin olduğu ortaya çıkmıştır. Psiko-sosyal sorunlarla yüzleşen Azerbaycanlı öğrencilerin büyük bir bölümünün hiç kimseden yardım almadığı görülmüştür. Yardım aldıkları durumlarda ise çoğu öğrencinin arkadaşlara, belirli kısmının aileye, çok azının ise uzmanlara baş vurduğu tespit edilmiştir. Bu öğrencilerin yarısından fazlasının kaygı sorunları yaşadığı ortaya çıkmıştır. Kaygı düzeyinden ziyade Azerbaycanlı öğrencilerin üçte birinin mezun olduktan sonra yaşamlarını nerede sürdüreceklerinin kararını veremeyişleri de onları psiko-sosyal sorunlar yaşamaya itmektedir. Geri kalanların birçoğunun ise başka bir ülkeye gideceğini, bazılarının kendi ülkesine döneceğini, çok az kısmının ise Türkiye’de kalacağını belirttiği görülmüştür. Psiko-sosyal sorunlara bağımsız değişkenler açısından bakıldığında ise genç öğrencilere göre olgunluk çağında olan öğrencilerin daha fazlasının Türkiye’de başarısızlık korkusu yaşadığı; uzun bir süre Türkiye’de bulunanlara göre yeni gelen öğrencilerin daha fazlasının Türkiye’de geleceğini güvende hissetmediği, birkaç yıl bulunanlara göre yeni gelenler ve uzun bir süre bulunanların daha fazlasının Türkiye’de sıklıkla yanlış anlaşıldığı, diğer tüm öğrencilere göre uzun bir süre bulunan öğrencilerin daha fazlasının Türkiye’de insanlarla iletişim kurmakta güçlük çektiği; lisans ve ön lisans öğrencilerine göre diğer tüm kademe öğrencilerinin daha fazlasının Türkiye’de başarısızlık korkusu yaşadığı, ve aynı zamanda lisans öğrencilerinin psiko-sosyal bir sorunla karşılaştıklarında büyük bir bölümünün hiç kimseden yardım almadığı, ancak doktora öğrencilerinin neredeyse yarısının aileden destek aldığı; kadın öğrencilere göre erkek öğrencilerin daha fazlasının Türkiye’de karşı cinsten kişilere güvenmediği ve aileden uzak kalma nedeniyle zorlandığı, erkek öğrencilere göre ise kadınların daha fazlasının Türkiye’de kendini aşırı eğlenceye kaptırdığı görülmektedir.

Öneriler

Azerbaycanlı öğrencilerin Türkiye'ye gelmeden önce Türkiye'deki eğitim sistemi, üniversiteler ve bu üniversitelerdeki bölümlere ilişkin yeterli bilgiye sahip olmalarının sağlanması için tanıtımların yapılması bu konuda ortaya çıkan sorunların çözümüne büyük bir katkı sağlayabilir. Bu konuyla ilgili tanıtımlar yapılıyorsa da yapılacak tanıtımların daha kapsamlı ve güncel olmasına önem vermekte fayda vardır. Ayrıca internet üzerinden bu bilgilere ulaşmanın daha kolay bir yolu bulunmalı ve tanıtılmalıdır. Tanıtımlardan ziyade tercih öncesinde öğrencilerin kişisel beceri ve akademik geçmişlerine uygun bölümleri seçebilmeleri için danışmanlık faaliyetleri gerçekleştirilebilir. Bununla da öğrencilerin kendi iradeleri doğrultusunda bilinçli bir şekilde seçtikleri alanlarda uzmanlaşmaları sağlanacak ve bu durum onların hem akademik hem de iş hayatında başarı düzeylerine olumlu etkide bulunacaktır.

Azerbaycanlı öğrencilerin Türkiye'de çok fazla dil sorunuyla karşılaştıkları görülmese de bu öğrencilerin bir kısmının ders kitaplarını okurken zorlanması ve günlük hayatta benzer kelimelerin hatalı kullanımı nedeniyle yanlış anlaşılmasından dolayı Türkiye'ye yeni geldiklerinde Türkçe eğitimini hafife almayarak ihmal etmemeleri gerekmektedir.

Sosyal ve kültürel faaliyetler düzenleyerek Azerbaycanlı öğrencilerin yerli öğrenciler ve şehir halkı ile daha fazla sosyalleşmesi sağlanabilir. Bundan ziyade üniversite içi ve dışında öğrencilerin katılım sağlayabileceği sosyal, kültürel ve sportif faaliyetler artırılabilir.

Apart, yurt ve ev kira fiyatlarının daha uygun fiyata düşürülmesi bir diğer gereken olgudur. Örneğin, ev sahiplerinin yabancı öğrencilerden normalden daha fazla kira ücreti istemesinin önüne geçilebilir. Bununla da öğrenciler barınma ve ekonomik açıdan endişe duymayacak derslerine daha iyi bir şekilde yoğunlaşabileceklerdir.

Yabancı öğrencilerin sağlık hizmetlerine erişimleri sırasında yaşadıkları ekonomik zorlukların aradan kalkması için sağlık hizmetlerinde belirlenen fiyatların yabancı öğrenci indirimine tabi tutulabilir. Çünkü bilgi yetersizliği ve diğer nedenlerle yabancı öğrenciler Türkiye'ye yeni geldiklerinde SGK sağlık güvencesine başvuruda bulunmamakta veya SGK ile ilgili ödemeleri pahalı bulmakta ve sonrasında sağlık hizmetlerine erişim noktasında sorunlar yaşamaktadırlar. Bu öğrenciler aynı zamanda özel sağlık sigortası açısından da dolandırıcılık, sahtekarlık vb. sorunlarla karşılaşmaktadırlar. Bu sorunlara yönelik ise yetkili kurumların daha ciddi bir şekilde konuyu ele almasında fayda vardır.

Barınma ile ilgili sorunların aradan kaldırılması için yurtlarda bir odada en fazla 2 veya 3 kişinin kalması gerekmektedir. Kira evlerde oturan öğrencilerin ise ev sahipleriyle çok fazla sorunlar yaşamaları nedeniyle arabulucuların sağlanmasında fayda vardır.

Yabancı öğrencilerin uyumlarını kolaylaştırmak için danışmanlık faaliyetlerine daha fazla önem verilmesi, psikolojik danışma ve rehberlik hizmetlerinin geliştirilmesi gerekmektedir. Öğrencilerin daha geldikleri ilk günlerde sorunlarını belirlemek, önlemek ve çözmek amacıyla yetkili kişilerin görevlendirilmesinde fayda vardır.

Yabancı öğrencilerin sorunlarına yönelik daha fazla çalışmaların yapılması ve kalıcı çözümlere ulaşmanın yollarının bulunması gerekmektedir.

KAYNAKÇA

- Ağrı, G. I. (2006). *Küreselleşme Sürecinde Yüksek Öğretim Politikaları ve Erasmus Projesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.
- Ak, M. (2016). “Toplumsal Bir Olgu Olarak Yoksulluk”. *Akademik Bakış Uluslararası Hakemli Sosyal Bilimler Dergisi*, 0(54): 296-306.
- Aksoy, İ. İ. (2019). *Dezavantajlı Grupların İstihdamına Yönelik Politikalar: Gelişmiş Ülke Örnekleri ve Türkiye İçin Politika Önerileri*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kayseri.
- Altan, Ö. Z. (2007). *Sosyal Politika*. Anadolu Üniversitesi, Eskişehir.
- Altbach, P. G., Reisberg, L. ve Rumbley, L. E. (2009). *Trends in Global Higher Education: Tracking an Academic Revolution*. United Nations Educational, Scientific and Cultural Organisation, France.
- Antalyalı, Ö. L. (2007). “Tarihsel Süreç İçerisinde Üniversite Misyonlarının Oluşumu”. *Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (6): 25-40.
- Arpacıoğlu, Ö. Ve Yıldırım, M. (2011). “Dünyada ve Türkiye’de Yoksulluğun Analizi”. *Niğde Üniversitesi İİBF Dergisi*, 4(2): 60 76.
- Arslanoğlu, R. A. (2002). “Küreselleşme ve Üniversite”. *Uludağ Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 21(1): 1-12.
- Awan, A. B. I. (2018). “Poverty and Mental Health”. *International Journal of Emergency Health and Human Resilience*, 20(3): 1-3.
- Aydemir, C. ve Kaya, M. (2007). “Küreselleşme Kavramı ve Ekonomik Yönü”. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 6(20): 260-282.
- Babadağ, B., Çulha, İ. ve Köşgeroğlu, N. (2014). “Bir Sağlık Yüksekokulu’nda Öğrenim Gören Yabancı Uyruklu Öğrencilerin Sağlık Alanında Karşılaştığı Sorunların Belirlenmesi”. *Gümüşhane Sağlık Bilimleri Dergisi*, 3(1): 622-631.
- Balcı, A. (2009). *Karşılaştırmalı Eğitim Sistemleri (2. Baskı)*. Pegem Akademi Yayıncılık, Ankara.
- Baydoğan, H. (2012). *Dezavantajlı Gruplara Yönelik Aktif İstihdam Politikalarının Etkinliği*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sivas.

- Bayhan, V. (2013). “Gençlik ve Postmodern Kimlik Örüntüleri Üniversite Gençliğinin Sosyolojik Profili (İnönü Üniversitesi Uygulaması)”. *Gençlik Araştırmaları Dergisi*, 1(1): 134-157.
- Biçer, N., Çoban, İ. ve Bakır, S. (2014). “Türkçe Öğrenen Yabancı Öğrencilerin Karşılaştığı Sorunlar: Atatürk Üniversitesi Örneği”. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 7(29): 125-135.
- Bozkurt, V. (2006). *Endüstriyel ve Post-endüstriyel: Bilgi, Ekonomi, Kültür*. Ekin Yayınları, Bursa.
- Brzezinski, Z. (2013). *Stratejik Vizyon: Amerika ve Küresel Güç Buhranı*. (Çev. S. Yalçın ve A. T. Orhan), Timaş Yayınları, İstanbul.
- Burtea-Cioroianu, C. (2020). “Problems of Social Integration and Correct Expression of Foreign Students in Romania”. *Revue des Sciences Politiques*, 66: 140-149.
- Byrne, T., Nixon, E., Mayock, P. and Whyte, J. (2006). *Free-time and Leisure Needs of Young People Living in Disadvantaged Communities*. Combat Poverty Agency, Dublin.
- Caillods, F. (1998). *Education Strategies for Disadvantaged Groups: Some Basic Issues*. International Institute for Educational Planning/UNESCO, Paris.
- Çakmak, Ö. ve Hevedanlı, M. (2005). “Eğitim ve Fen-Edebiyat Fakülteleri Biyoloji Bölümü Öğrencilerinin Kaygı Düzeylerinin Çeşitli Değişkenler Açısından İncelenmesi”. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 6(4): 115-127.
- Cameron, H. and Kirkman, C. (2010). “Managing Culture Shock for First Year International Students Entering Australian Universities”. https://unistars.org/past_papers/papers10/content/pdf/12E.pdf (erişim tarihi: 23.11.2021)
- Can, M. A. (2019). *Uluslararası Öğrencilerin Uyum Yıllarındaki Deneyimleri, Sorunları ve Çözüm Önerileri*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Can, N. (1996). “Türkiye’de Yüksek Öğrenim Gören Yabancı Uyruklu Öğrencilerin Sorunları ve Örgütsel Yapı”. *Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 1(7): 503-512.
- Cangızbay, K. (2003). *Globalleştirme Terörü*. Odak Yayınları, Ankara.
- Carnoy, M. (1995). “Structural Adjustment and The Changing Face of Education”. *International Labour Review*, 134(6): 653-673.
- Çelik, İ. (2013). *Türkiye’de Yükseköğrenim Gören Yabancı Uyruklu Öğrencilerin Sorunları*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Edirne.

- Çetinkaya, E. (2010). “Genç İşsizliğin Teorik Açıklamaları”. *Journal of Social Policy Conferences*, 1(58): 45-57.
- Dağlı, A. (2007). “Küreselleşme Karşısında Türk Eğitim Sistemi”. *Dicle Üniversitesi Ziya Gökalp Eğitim Fakültesi Dergisi*, 1(9): 1-13.
- Demirel, Ö. (2000). *Karşılaştırmalı Eğitim*. Pegem Akademi Yayıncılık, Ankara.
- Derman, S. (2010). “Yabancı Uyruklu Öğrencilerin Türkiye Türkçesi Öğreniminde Karşılaştıkları Sorunlar”. *SÜİFD*, 29(29): 227-247.
- Dikbayır, A. ve Engin, G. (2017). *Değişen Değerler ve Yeni Eğitim Paradigması*. S. Z. Genç (drl.). Pegem Akademi, Ankara.
- Doğu Marmara Kalkınma Ajansı. (2011). *Dilovası’nda Dezavantajlı Grupların İstihdam Potansiyelinin Artırılması: Araştırma Sonuç Raporu*. Marka Yayınları, Kocaeli.
- Ecevit, Y. (2003). “Toplumsal Cinsiyetle Yoksulluk İlişkisi Nasıl Kurulabilir? Bu İlişki Nasıl Çalışılabilir?”. *Cumhuriyet Üniversitesi Tıp Fakültesi Dergisi*, 25(4): 83-88.
- EDUSER. (2013). *Mesleki Becerilerin Geliştirilmesi Projesi: Dezavantajlı Bireylerin Eğitim İhtiyaçları Analizi Araştırma Raporu*. EDUSER, Ankara.
- Eser, E. (2014). “Küreselleşme Süreci ve Eğitime Etkisi”. *Muş Alparslan Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 2(2): 211-224.
- Etiler, N. ve Lordoğlu, K. (4-5-6 Kasım 2010). “Göçmenlerin Sağlık Sorunları: Ev Hizmetlerinde Bir Alan Araştırması”. *Sosyal Haklar Ulusal Sempozyumu*. Denizli, 93-118.
- Gemici, N. B. (2016). “Çalışma Hayatında Dezavantajlı Bir Grup: Göçmenler”. *İş ve Hayat Dergisi*, 2(4): 239-261.
- Genç, S. Z. ve Eryaman, M. Y. (2007). “Değişen Değerler ve Yeni Eğitim Paradigması”. *AKÜ Sosyal Bilimler Dergisi*, 9(1): 89-102.
- Gençler, A. (2003). “Ülkeler Arasındaki Öğrenci Hareketliliğinin Etkileri ve Sonuçları”. *Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 3(1): 74-84
- Ghanbary, R. (2017). *Hacettepe Üniversitesinde Eğitim Gören Uluslararası Öğrencilerin Profili, İhtiyaçları ve Sorunları*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Güleri, M. (1998). “Üniversiteli ve İşçi Gençliğin Gelecek Beklentileri ve Kötümserlik-İyimserlik Düzeyleri”. *Kriz Dergisi*, 6(1): 55-65.
- Günay, B. (2014). *Türkiye’de Okuyan Uluslararası Öğrencilerin Sorunları*. İstanbul Üniversitesi Avrasya Enstitüsü Yayınları, İstanbul.

- Günder, E. E. Ve Tatlıdil, E. (2013). “Küreselleşen Değerlerin Eğitim Kurumları Üzerine Etkisi”. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 11(26): 259-277
- Gündüz, O. (2012). *Uluslararası Burslu Öğrencilerin Türkiye’de Eğitim Görme Beklentileri ve Kariyer Hedefleri*. Yayınlanmamış Uzmanlık Tezi. T.C. Başbakanlık Yurtdışı Türkler ve Akraba Toplulukları Başkanlığı, Ankara.
- Güzel, S. (2013). “Göçmen Çocuklar ve Denizli’de Yaşam Koşulları”. http://www.sdergi.hacettepe.edu.tr/makaleler/Serkan-guzel12_20ocak2013.pdf (erişim tarihi: 21.04.2022)
- Hatun, Ş. (2002). *Yoksulluk ve Çocuklar Üzerine Etkileri*. TTB Yayınları, Ankara.
- Hellsten, M. (2002). *Students in Transition: Needs and Experiences of International Students in Australia*. IDP Education Australia, Sydney.
- Işıklı, E. İ. (2018). “Türkiye’deki Göçmenlere Yönelik Sosyal Politikaların İncelenmesi”. *TURAN-SAM Uluslararası Bilimsel Hakemli Dergisi*, 10(37): 32-38
- Karabıçak, M. (2002). “Küreselleşme Sürecinde Gelişmekte Olan Ülke Ekonomilerinde Ortaya Çıkan Yönelim ve Tepkiler”. *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi*, 7(1): 115-131.
- Karaboğa, M. T. (2018). “Küreselleşme Sürecinin Eğitim Kurumları Üzerindeki Etkilerine Yönelik Bir Tartışma”. *Akademik Bakış Dergisi*, 1(66): 134-144.
- Karaköse, S. (2019). *Uluslararası Öğrencilerin Öğrencilik Deneyimleri*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Karaman, K. (2010). “Küreselleşme ve Eğitim”. *Journal of World of Turks*, 2(3): 131-144.
- Kartopu, S. (2012). “Lise Öğrenci ve Öğretmenlerinin Durumluk ve Sürekli Kaygı Düzeylerinin Bazı Değişkenler Açısından İncelenmesi”. *Fırat Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 17(2): 147-170.
- Kaynar, M. N. (2014). *Dezavantajlı Grupların Eğitim Sürecine Kazandırılmasında Yerel Yönetimlerin Katkısı*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. İstanbul Aydın Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Kazgan, G. (2006). *Tanzimat’tan 21. Yüzyıla Türkiye Ekonomisi*. İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul.
- Kellner, D. (2002). “Yeni Teknolojiler/Yeni Okur Yazarlıklar: Yeni Binyılda Eğitimin Yeniden Yapılandırılması”. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri*, 2(1): 105-132.
- Keskin, U. (2020). “Küreselleşmenin Ortaya Çıkardığı Yeni Bir Alt Kültür: Uluslararası Öğrenciler”. *Safran Kültür ve Turizm Araştırmaları Dergisi*, 3(2): 242-257.

- Kıroğlu, K., Kesten, A. Ve Elma, C. (2010). “Türkiye’de Öğrenim Gören Yabancı Uyruklu Lisans Öğrencilerinin Sosyo-Kültürel ve Ekonomik Sorunları”. *Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 6(2): 26-39.
- Kocadaş, B. (2006). “Hedefteki Gençlik: Siyasi ve İdeolojik Hareketler Açısından”. *Journal of Human Sciences*, 8(1): 1-14
- Koçancı, M. (2019). “Dezavantajlılık, Dezavantajlı ‘Gruplar’ ve Gri Bölge”, *Türkiye’de Sosyal Politika ve Dezavantajlı Gruplar* içinde, Ed. Ayşe Dericioğulları Ergun, Mete Kaan Namal, Mustafa Koçancı, Kırmızı Yayınevi, İstanbul.
- Köknel, Ö. (1981). *Cumhuriyet Gençliği ve Sorunları*. Cem Yayınevi, İstanbul.
- Kurtça, B. (2020). “Bartın Üniversitesi’nde Eğitim Gören Yabancı Uyruklu Öğrencilerin Sosyo-Ekonomik Sorunları ve Çözüm Önerileri”. *Bartın Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*, 5(1): 113-126:
- Levent, F. ve Karaevli, Ö. (2013). “Uluslararası Öğrencilerin Eğitimine Yönelik Politikalar ve Türkiye İçin Öneriler”. *Eğitim Bilimleri Dergisi*, 38: 97-117.
- Mahmudov, M. (2014). *Dünyada Təhsil Sistemləri*. Mütətcim, Bakı.
- Marshall, G. (1999). *Sosyoloji Sözlüğü*. (Çev. O. Akınhay ve D. Kömürcü), Bilim ve Sanat Yayınları, Ankara.
- Marx, E. (2001). *Breaking Through Culture Shock*. Nicholas Brealey Publishing, London.
- McBurnie, G. (2002). “Küreselleşme, GATS ve Ulus- aşırı Eğitim”. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri*, 2(1): 169-190.
- Mərdanov, M., Ağamalıyev, R., Mehrabov. A. və Qardaşov, T. (2003). *Təhsil Sistemində Monitorinq və Qiymətləndirmə*. Çaşıoğlu, Baku.
- Mete, M. ve Özgenel, M. (2021). “Uluslararası Yükseköğrenim Öğrencilerinin Türkiye’yi Tercih Etme Nedenlerinin ve Beklentilerinin İncelenmesi”. *Stratejik ve Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 5(3): 739-754.
- Milli Eğitim Bakanlığı (MEB) Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı Türk Cumhuriyetleri ve Türk Toplulukları Dairesi. (1993). Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları, Ankara.
- Müstakil Sanayici ve İşadamları Derneği. (2011). *Türkiye’de Engelli Gerçeği*. Müstakil Sanayici ve İşadamları Derneği, İstanbul.
- Müstakil Sanayici ve İşadamları Derneği. (2011). *Türkiye’de Engelli Gerçeği*. Müstakil Sanayici ve İşadamları Derneği, İstanbul.
- Nkoko, M. M. (2016). *Yurtdışında Eğitim Zorlukları: Türkiye, Akdeniz Üniversitesi Uluslararası Öğrenciler Örneği*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Akdeniz Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Antalya.

- OECD. (2021). *Education at a Glance 2021*. OECD Publishing, Paris.
- Oei, T. P. S. and Notowidjojo, F. (1990). "Depression and Loneliness in Overseas Students". *The International Journal of Social Psychiatry*, 36(2): 121-130.
- Önder, R. K. ve Balcı, A. (2010). "Erasmus Öğrenci Öğrenim Hareketliliği Programının 2007 Yılında Programdan Yararlanan Türk Öğrenciler Üzerindeki Etkileri". *Ankara Avrupa Çalışmaları Dergisi*, 9(2): 93-116.
- Özaydınlık, K. (2014). "Toplumsal Cinsiyet Temelinde Türkiye’de Kadın ve Eğitim". *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi*, 0(33): 93-112.
- Özçetin, S. (2013). *Yükseköğrenim Gören Yabancı Uyruklu Öğrencilerin Sosyal Uyumlarını Etkileyen Etmenler*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Özer, M. (2012). "Türkiye’de Uluslararası Öğrenciler". *Yükseköğretim ve Bilim Dergisi*, 2(1): 10-13.
- Özoğlu, M., Gür, B. S. ve Coşkun, İ. (2012). *Küresel Eğilimler Işığında Türkiye’de Uluslararası Öğrenciler*. SETA Yayınları, Ankara.
- Özşaker, M. (2012). "Gençlerin Serbest Zaman Aktivitelerine Katılamama Nedenleri Üzerine Bir İnceleme". *Selçuk Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Bilim Dergisi*". 14(1): 126-131.
- Öztürk, M. ve Çetin, B. I. (2009). "Dünyada ve Türkiye’de Yoksulluk ve Kadınlar". *Journal of Yasar University*, 3(11): 2661-2698.
- Öztürk, S. (2014). *Büyük Öğrenci Projesinden Türkiye Bursları Projesine Geçiş Süreci ve Türkiye’nin Öğrenci Politikasındaki Değişim*. Yayımlanmamış Uzmanlık Tezi. T.C. BAŞBAKANLIK Yurtdışı Türkler ve Akraba Toplulukları Başkanlığı, Ankara.
- Paksoy, H. M., Paksoy, S. ve Özçalıcı, M. (2012). "Türkiye’de Yüksek Öğrenim Gören Yabancı Uyruklu Öğrencilerin Sosyal Sorunları: GAP Bölgesi Üniversiteleri Örneği". *Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 2(2): 85-94.
- Parlar, H. (2012). "Bilgi Toplumu, Değişim ve Yeni Eğitim Paradigması". *Yalova Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 2(4): 193-209.
- Rukancı, F. Ve Anameriç, H. (2004). "Ortaçağda İlk Üniversiteler: Studium Generale". *Felsefe Dünyası*, 1(39): 170-186.
- Rzayev, A. (2020). *Ortadoğu Kökenli Uluslararası Öğrencilerin Maruz Kaldıkları Sosyal Dışlanma ve Sosyal Sorunlar: Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Örneği*.

- Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Çanakkale.
- Sabour, M. (2005). "The Impact of Globalisation on The Mission of The University". J, Zajda (Ed.). *International Handbook on Globalisation, Education and Policy Research*. Springer, Netherlands, 189-206.
- Sadık, E. (2017). *Küreselleşme Sürecinde Uluslararası Öğrenci Hareketliliğinin Sorunları: Türkiye'deki Kosovalı Öğrenciler Örneği*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Şahin, G. ve Aydın, H. İ. (2017). "Türkiye Düzey-1 Bölgeleri için Yoksulluk Üzerine Bir Çözümleme". *Bitlis Eren Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 6(1): 163-180
- Şahin, İ., Fırat, N. Ş., Zoralıoğlu, Y. R. Ve Açıkgöz, K. (2009). "Üniversite Öğrencilerinin Sorunları". *e- Journal of New World Sciences Academy*, 4(4): 1435-1449.
- Şahin, M. ve Demirtaş, H. (2014). "Üniversitelerde Yabancı Uyruklu Öğrencilerin Akademik Başarı Düzeyleri, Yaşadıkları Sorunlar ve Çözüm Önerileri". *Milli Eğitim Dergisi*, 44(204): 88-113.
- Sakınç, S. Ve Bursalıoğlu, S. A. (2012). "Yükseköğretimde Küresel Bir Değişim: Girişimci Üniversite Modeli". *Yükseköğretim ve Bilim Dergisi*, 2(2): 92-99.
- Şanlı, E. ve Poyraz, Y. (2018). "Uluslararası Öğrencilerin Yalnızlık Düzeyleri". *Disiplinlerarası Eğitim Araştırmaları Dergisi*, 2(3): 49-58.
- Santara, O. (2016). *Öğrenci Hareketliliği Bağlamında Türkiye'deki Üniversitelerde Okuyan Malili Öğrencilerin Sorunları Üzerine Ampirik Bir Araştırma*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Sastry, T. S. N. and Gade, W. N. (2012). *Human Rights of Vulnerable Disadvantaged Groups: Course Book II*. University of Pune Press, Pune.
- Sawir, E., Marginson, S., Deumert, A., Nyland, C. and Ramis, G. (2008). "Loneliness and International Students: An Australian Study". *Journal of Studies in International Education*, 12(2): 148-180.
- SEKAM. (2013). *Türkiye Gençlik Raporu: Gençliğin Özellikleri, Sorunları, Kimlikleri ve Beklentileri*. SEKAM Yayınları, İstanbul.
- Şen, M. (2018). "Türkiye'de Engellilere Yönelik İstihdam Politikaları: Sorunlar ve Öneriler". *Sosyal Güvenlik Dergisi*, 8(2): 129-152.
- Şensen, F. (2006). *Küreselleşmenin Öteki Yüzü: Yoksulluk*. İletişim Yayınları, İstanbul.

- Snoubat, Y. (2015). *Türkiye’de Öğrenim Gören Uluslararası Öğrencilerin Sorunları ve Sosyal Hizmet Gereksinimleri*. Yayımlanmamış Doktora Tezi. Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Soyseçkin, İ. S. (2016). “Balance between Work and Family Life: Middle Class Working Mothers in Turkey”. *Fe Dergi*, 8(1): 130-143.
- Süleymanov, A. (2016). “Büyük Öğrenci Projesi’nin İstihdam Bağlamında Değerlendirilmesi (Azerbaycan Örneği)”. F, Atasoy (Ed.). *Yükselen İpek Yolu*. Türk Yurdu Yayınları, Ankara, 158-168.
- T.C. Kalkınma Bakanlığı. (2015). *Yükseköğretimin Uluslararasılaşması Çerçevesinde Türk Üniversitelerinin Uluslararası Öğrenciler İçin Çekim Merkezi Haline Getirilmesi*, Kalkınma Araştırmaları Merkezi.
- T.C. Kalkınma Bakanlığı. (2015). *Yükseköğretimin Uluslararasılaşması Çerçevesinde Türk Üniversitelerinin Uluslararası Öğrenciler İçin Çekim Merkezi Haline Getirilmesi*, Kalkınma Araştırmaları Merkezi.
- Taş, H. Ve Bilen, M. (2014). “Avrupa Birliği ve Türkiye’de Genç İşsizliği Sorunu ve Çözüm Önerileri”. *Hak İş Uluslararası Emek ve Toplum Dergisi*, 3(6): 50-69
- Taşdemir, G. (2014). “Yoksulluğun Ruh Sağlığı Üzerine Etkileri”. *International Journal of Human Sciences*, 11(2): 74-88
- Taylan, Ş. (2019). *Sakarya Üniversitesindeki Uluslararası Öğrencilerin Sorunları*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Sakarya Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Sakarya.
- Tekeli, İ. (2003). *Eğitim Üzerine Düşünmek*. Türkiye Bilimler Akademisi Yayınları, Ankara.
- Tezsürücü, D. Ve Bursalıoğlu, S. A. (2013). “Yükseköğretimde Değişim: Kalite Arayışları”. *KSÜ Sosyal Bilimler Dergisi*, 10(2): 97-108.
- Tokmak, M. (2014). “Bolu İli ve Mudurnu İlçesinde Yaşayan Gençlerin Dezavantajlılık Halleri (Genel Durumları, Sorunları ve Umutları)”. *Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 4(1): 138-154
- Tuncer, M. (2011). “Yükseköğretim Gençliğinin Gelecek Beklentileri Üzerine Bir Araştırma”. *Electronic Turkish Studies*, 6(2): 935-948.
- Türkiye Bilimsel ve Teknolojik Araştırma Kurumu. (2017). *Türkiye’de Uluslararası Öğrenci Hareketliliği: Uluslararası Öğrencilerin Yaşam Doyumları ve Yükseköğrenim için Türkiye’yi Tercih Sebeplerinin Modellemesi*. TÜBİTAK, Ankara.
- Uçkaç, A. (2009). *Ekonomik Kalkınma ve Küreselleşme Sürecinde Eğitim*. Yayımlanmamış Doktora Tezi. İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

- Uzun, A. M. (2003). “Yoksulluk Olgusu ve Dünya Bankası”. *Cumhuriyet Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 4(2): 155-173.
- Versan, V. (1988). “Tarihsel Gelişim İçinde Üniversite ve Yükseköğretim Kavramı”. Ö, Demirel ve N, Koç (Ed.). *Yüksek Öğretimde Değişmeler*. Türk Eğitim Derneği Yayınları, Ankara, 3-18.
- World Health Organisation. (2013). *Physical Activity Promotion in Socially Disadvantaged Groups: Principles for Action*. WHO Regional Office for Europe, Copenhagen.
- Yardımcıoğlu, F., Beşel, Furkan. Ve Savaşan, F. (2017). “Uluslararası Öğrencilerin Sosyo-Ekonomik Problemleri ve Çözüm Önerileri: Sakarya Üniversitesi Örneği”. *Akademik İncelemeler Dergisi*, 12(1): 203-254.
- Yavuzer, H. Meşeci, F. Demir, İ. ve Sertelin, Ç. (2005). “Günümüz Üniversite Gençliğinin Sorunları”. *Hasan Ali Yücel Eğitim Fakültesi Dergisi*, 2(1): 79-91.
- Yükseköğretim Kurulu (YÖK). (2007). *Türkiye’nin Yükseköğretim Stratejisi*. Meteksan Yayıncılık, Ankara.
- Yurdabakan, İ. (2002). “Küreselleşme Konusundaki Yaklaşımlar ve Eğitim”. *Eurasian Journal of Educational Research*, 1(6): 61-66.

İnternet Kaynakları

- “Ali Təhsil Müəssisələri” <https://www.stat.gov.az/source/education/> (erişim tarihi: 06.10.2021)
- “Ali Tehsil”. https://edu.gov.az/higher-education/umumi-melumat_345 (erişim tarihi: 18.11.2021)
- “Bakalavriat”. <http://dim.gov.az/activities/exams/bakalavr/> (erişim tarihi: 19.11.2021)
- “Türk Dil Kurumu Sözlükleri” <https://sozluk.gov.tr> (erişim tarihi: 28.03.2022)
- “Türk Eğitim Sistemi”. <https://fulbright.org.tr/turk-egitim-sistemi> (erişim tarihi: 18.11.2021).
- “Yükseköğretim Bilgi Yönetim Sistemi”. <https://istatistik.yok.gov.tr> (erişim tarihi: 18.11.2021)
- Akın, A., Esin, Ç. ve Çelik, K., “Kadının Sağlık ve Dünya Sağlık Örgütü’nün Avrupa’da Kadın Sağlığının İyileştirilmesine Yönelik Stratejik Eylem Planı”. <https://dspace.ceid.org.tr/xmlui/bitstream/handle/1/72/ekutuphane4.2.9.6.pdf?sequence=1&isAllowed=y> (erişim tarihi: 19.04.2022).
- Arslan, M. M. ve Eraslan, L. (2003). “Yeni eğitim Paradigması ve Türk Eğitim Sisteminde Dönüşüm Gerekliği”. E-dergi. http://dhgm.meb.gov.tr/yayimlar/dergiler/milli_egitim_dergisi/160/arslan-eraslan.htm (erişim tarihi: 10.09.2021)

- Aydın, O. ve Çiftel, N. (2013). “Ortaöğretim Kurumlarına Devam Eden Öğrencilerin Akademik ve Mesleki Gelecek Kaygılarının İncelenmesi”. <https://docplayer.biz.tr/7265371-Ortaogretim-kurumlarına-devam-eden-ogrencilerin-akademik-ve-mesleki-gelecek-kaygılarının-incelenmesi.html> (erişim tarihi: 05.12.2021)
- Aydın, R., “Küreselleşme ve Yükseköğretim”. <https://ramazanaydin.com/2010/02/12/kuresellesme-ve-yuksekogretim/> (erişim tarihi: 10.11.2021)
- Erdem, A. R. (2006). “Dünyadaki Yükseköğretimin Değişimi”. https://www.researchgate.net/publication/26453535_Dunyadaki_yuksekogretimin_degisimi_Change_of_higher_education_in_the_world (erişim tarihi: 07.09.2021).
- Huntley, H. S.”Adult International Students: Problems of Adjustment”. (1993). Eric No: ED355886. <https://eric.ed.gov/?id=ED355886> (erişim tarihi: 22.11.2021)
- Korkmaz, F. (2017), “Küreselleşmenin Eğitim Programlarına Etkileri”. https://www.researchgate.net/publication/320895047_Kuresellesmenin_Egitim_Programlarina_Etkileri (erişim tarihi: 21.08.2021)
- Kritz, M. M. (2006), “Globalisation and Internationalisation of Tertiary Education”. https://www.un.org/en/development/desa/population/events/pdf/other/turin/P02_Kritz.pdf (erişim tarihi:15.08.2021)
- Marginson, S. and M. Van der Wende (2007), “Globalisation and Higher Education”, <https://www.oecd-ilibrary.org/docserver/173831738240.pdf?expires=1628928600&id=id&accname=guest&checksum=644829C02DD93F750BC178C0040BA783> (erişim tarihi:14.08.2021)
- Turan, R. (2018). “Tamamlanamamış Bir Proje: Türk Dünyası Ortak Tarih Ders Kitabı Yazımı”. XVII. Türk tarih Kongresi II. Cilt II. Kısım: Orta Asya ve Kafkasya Tarihi. 15-17 Eylül 2014, Ankara, 751-767 , <https://www.ttk.gov.tr/kongreler/xvii-turk-tarih-kongresi-15-17-eylul-2014-ankara-ii-cilt-ii-kisim/>
- UNDP, “Programming for Justice: Access for All”. https://www.un.org/ruleoflaw/files/Justice_Guides_ProgrammingForJustice-AccessForAll.pdf (erişim tarihi: (08.04.2022).
- Yenişafak, (17.09.2016). “Mülteci Kabulunde Türkiye Birinci”. <https://www.yenisafak.com/dunya/multeci-kabulunde-turkiye-birinci-2532689> (erişim tarihi: 21.04.2022)

EK 1- SORU FORMU

Sayın Öğrenci,

Akdeniz Üniversitesi Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri Anabilim Dalı Yüksek lisans programı kapsamında, Doç. Dr. Mustafa KOÇANCI'IN danışmanlığında, “Türkiye’de Yükseköğrenim Gören Yabancı Uyruklu Öğrenci Sorunları: Azerbaycanlı Öğrenciler Üzerine Araştırma” adıyla bir araştırma yürütüyorum. Bu araştırmanın amacı Türkiye’de yükseköğrenim gören Azerbaycanlı öğrencileri dezavantajlı duruma düşüren sorunları belirlemektir. Vereceğiniz içten yanıtlar, araştırmanın amacına ulaşmasına yardımcı olacaktır. Bizim için önemli olan kimliğiniz değil, samimi görüşlerinizdir. Lütfen adınızı yazmayınız. Sorulara verdiğiniz yanıtlar yalnızca bilimsel amaçlar için kullanılacak olup kimse ile paylaşılmayacaktır. Vereceğiniz içten ve dürüst yanıtlarınız için çok teşekkür ederim.

Rza BEDİYEV

Akdeniz Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü

SOSYO DEMOGRAFİK

1) Cinsiyetiniz?
a) Kadın
b) Erkek	5) Türkiye’de Bulunduğunuz İl?
.....
2) Yaşınız?
.....	6) Şu an Öğrenim Gördüğünüz Üniversite?
.....
3) Medeni Durumunuz?
a) Bekar
b) Evli
c) Boşanmış
d) Dul
e) Ayrı Yaşıyor	7) Şu an Öğrenim Gördüğünüz Kademe?
a) Ön lisans
b) Lisans
c) Yüksek lisans
d) Doktora
e) Diğer
4) Kaç Yıldır Türkiye’desiniz?
.....	8) Şu an Öğrenim Gördüğünüz Bölüm?
.....

DİLSEL

9) Türkçe Düzeyinizi Genel Olarak Nasıl Değerlendirirsiniz?

- a) İleri
- b) Orta
- c) Temel

10) Dil Bariyeri Nedeniyle Aşağıdakilerden Hangisinde Zorluklar Yaşamaktasınız?

	Evet	Hayır	Kısmen
Ders kitaplarını okuma			
Dersleri dinleme			
Arkadaşlık ilişkileri			
Öğretim elemanlarıyla iletişim			
Günlük hayatta iletişim			
Benzer kelimelerin hatalı kullanımı nedeniyle yanlış anlaşılma			

AKADEMİK

11) Yükseköğretim Görmek Amacıyla Türkiye'yi Tercih Etme Nedenleriniz Hangileridir?

	Evet	Hayır
Kültürel yakınlık		
Coğrafi yakınlık		
Burs olanakları		
İş olanakları		
Türkiye'ye göç		
Aile etkisi		

12) Aldığınız Eğitim Size Zor Geliyor mu?

- a) Evet
- b) Hayır
- c) Kısmen

13) Aldığınız Eğitimden (Programdan) Memnun musunuz?

- a) Memnunum
- b) Kısmen
- c) Memnun değilim

14) Ders Başarı Durumunuzu Nasıl Buluyorsunuz?

- a) Başarılı
- b) Orta Düzey
- c) Başarısız

15) Türkiye'ye Gelmeden Önce Türkiye'deki Eğitim Sistemine İlişkin Yeterli Bilgiye Sahip miydiniz?

- a) Evet
- b) Hayır
- c) Kısmen

- 16) Tercih Yapmadan Önce Türkiye'deki Üniversite ve Bölümlere İlişkin Yeterli Bilgiye Sahip miydiniz?
- a) Evet
b) Hayır
c) Kısmen
- 17) Derslere Düzenli Devam Ediyor musunuz?
- a) Evet
b) Hayır
- 18) Yıl Kaybınız Oldu mu?
- a) Evet
b) Hayır
- 19) Türkiye'deki Eğitim Sürecine Kolaylıkla Uyum Sağlayabildiniz mi?
- a) Evet
b) Hayır
- 20) Türkiye'de Üniversite Öğrenimiz Sırasında Hakkınızda Disiplin Soruşturması Açıldı mı?
- a) Evet
b) Hayır

SOSYO-KÜLTÜREL

- 21) Uyum Problemleri Nedeniyle Öğreniminizi Yarıda Kesip Ülkenize Geri Dönmeyi Düşündünüz mü?
- a) Evet
b) Hayır
- 22) Kültürel Farklılıklardan Kaynaklanan Zorluklar Yaşadıysanız Bunlar Aşağıdakilerden Hangileridir?

	Evet	Hayır	Kısmen
Yemek kültürü			
Eğlence Alışkanlıkları			
Giyim alışkanlıkları			
Dini inançlar			
Arkadaşlık ilişkileri			
Karşı cins ile ilişkiler			
Yabancılara karşı tutum			

- 23) Sosyo-Kültürel Çevreyi Benimsemekte Güçlük Çekiyor musunuz?
- a) Evet
b) Hayır
c) Kısmen

24) Boş Zamanlarınızı Nasıl Değerlendiriyorsunuz?

	Evet	Hayır
Kitap, gazete veya dergi okurum		
Ders çalışırım		
Müzik dinlerim		
Kahve, pastane veya bar gibi yerlere giderim		
Arkadaşlarıma ziyarete giderim		
Spor yaparım		
Sinema veya tiyatroya giderim		
Üniversitedeki diğer kültürel faaliyetlere katılırım		
İnternet kafe veya oyun salonlarına giderim		

25) Boş Zamanlarınızın Büyük Bir Kısımını Geçirdiğiniz Arkadaşlar Kimlerden Oluşuyor?

- a) Kendi ülkemden olan arkadaşlardan
- b) Türkiye’den olan arkadaşlarımdan
- c) Diğer ülkelerin vatandaşlarından
- d) Hiçbiri (Yalnız zaman geçiriyorum)
- e) Diğer

26) Sorunlarınızı Daha Çok Kimlere Danışır ve Yardım İstersiniz?

- a) Kendi ülkemden olan arkadaşlarıma
- b) Türkiye’den olan arkadaşlarıma
- c) Öğrenci temsilcilerimize
- d) Öğretim görevlilerine
- e) Danışman öğretim sorumluma
- f) Yurt görevlilerine
- g) Okul yönetimine
- h) Diğer

27) Türkiye’deki Arkadaşlık İlişkilerinizi Nasıl Değerlendirirsiniz?

- a) Yakın ve içten
- b) Sıradan
- c) Sınırlı
- d) Yakın arkadaşım yok

28) Başka Bir Ülkeden Geldiğiniz İçin Türkiye’den Olan Öğrencilerin Sizinle Yakın Arkadaşlık İlişkisi Kurmaktan Çekindiğini Düşündüğünüz Oluyor mu?

- a) Evet
- b) Bazen
- c) Hayır

YAŞAMSAL

29) Ailenizin Gelir Durumunu Nasıl Değerlendirmektesiniz?

- a) Yüksek
- b) Orta
- c) Düşük

30) Eğitim Süresince Aileniz Sizi Mali Açıdan Destekliyor mu?

- a) Evet
- b) Hayır

31) Yararlandığınız Burs Var mı?

- a) Evet
- b) Hayır

32) Herhangi Bir İşte Çalışıyor musunuz?

- a) Çalışmıyorum
- b) Yarım gün çalışıyorum
- c) Hafta sonu çalışıyorum
- d) Günlük iş bulduğum zaman çalışıyorum
- e) Diğer

33) Genel Olarak Türkiye’de Yaşam Pahalılığını Nasıl Değerlendirirsiniz?

- a) Pahalı
- b) Orta
- c) Ucuz

34) Türkiye’de Nerede Kalıyorsunuz?

- a) Devlet yurdu
- b) Özel yurt
- c) Kiralık daire
- d) Diğer

35) Kaldığınız Yerin Etkilerini Belirtiniz

	Çok olumlu	Olumlu	Ne olumlu ne olumsuz	Olumsuz	Çok olumsuz
Arkadaş edinme					
Karşı cinsten arkadaş edinme					
Akademik başarı					
Türkçe gelişimi					
Kişisel gelişim					
Psikolojik durum					
Kültürel uyum					

36) Kaldığınız Yerde Sık Sık Karşılaştığınız Sorunlar Hangileridir?

	Evet	Hayır	Kısmen
Ekonomik sorun			
Yemek sorunu			
Temizli sorunu			
Ders çalışamama			
Serbest zaman değerlendirme olanaklarının olmaması			
Kalabalık olması			
Çalışanlarla sorun yaşama			
Ev sahipleriyle anlaşamama			

37) Sağlıkla İlgili Sorunlar Yaşadıysanız Bunlar Aşağıdakilerden Hangileridir?

	Evet	Hayır	Kısmen
Sağlık sigortası ile ilgili problemler			
İklim kaynaklı sağlık problemleri			
Sağlık hizmetlerinin yetersiz oluşu			
Sağlık hizmetlerinin pahalılığı			
Sağlık hizmetlerine ulaşmada zorluklar			
Sağlık hizmetlerinin sunumu sırasında oluşan sorunlar			

PSİKO-SOSYAL

38) Türkiye’de Öğrenim Sürecinde Karşı Karşıya Kaldığınız Psiko-Sosyal Sorunlar Hangileridir?

	Evet	Hayır
Türkiye’de öğrenim görmeyi tercih ettiğim için pişmanlık duyuyorum		
Geleceğimi güvende hissetmiyorum		
Sıklıkla yanlış anlaşıyorum		
Başarısızlık korkusu yaşıyorum		
Sosyal çevre baskısından sıkılıyorum		
İnsanlarla iletişim kurmakta güçlük çekiyorum		
Karşı cinsten kişilere güvenmiyorum		
Kendimi eğlenceye aşırı kaptırıyorum		
Ailemden uzak kalmak bana oldukça zor geliyor		

39) Psiko-Sosyal Bir Sorun Yaşadığınızda Kimden Yardım Alırsınız?

- a) Aile
- b) Arkadaşlar
- c) Uzman (psikolog, sosyal hizmet uzmanı vb.)
- d) Hiç kimse
- e) Diğer

40) Kaygı Düzeyinizi Hangi Ölçüde Değerlendirirsiniz?

1 2 3 4 5

41) Mezun Olduktan Sonra Yaşamınızı Nerede Sürdürmeyi Düşünüyorsunuz?

- a) Kendi ülkeme döneceği
- b) Türkiye’de
- c) Başka bir ülkede
- d) Kararsızım

ÖZGEÇMİŞ

Adı ve SOYADI	Rza BEDİYEV
EĞİTİM DURUMU	
Mezun Olduğu Lise	Bakü № 244 Mekteb, 2013
Lisans Diploması	Akdeniz Üniversitesi, İktisadi İdari Bilimler Fakültesi, Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri, 2019
Tez Konusu	Dezavantajlılık ve Yabancı Öğrenciler: Türkiye’de Yükseköğrenim Gören Azerbaycanlı Öğrenciler Üzerine Bir Saha Çalışması
Yabancı Dil / Diller	İngilizce, Rusça

